

การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน
ในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรม
การแสดงพื้นบ้านกลุ่มโฮมสเตย์ บ้านถ้ำกลองเพล
ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

The Cultural network and Community participation
in administrating culture : the case study of the home- stayed
performance management, Ban Tham Klong Pel,
Tambon Nontan, Amphur meaug, NongBuaLamPhu Province.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๑

กิตติกรรมประกาศ

วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่นับว่าบรรพชนได้เพาะบ่มสิ่งที่เหมาะสมกับบุคคลและธรรมชาติ
สิ่งแวดล้อม ให้มีความสัมพันธ์อย่างสมดุลเหมาะแก่ตนเองและท้องถิ่น ฉะนั้นลูกหลานผู้สืบทอดจึง
สมควรอย่างยิ่งต้องอนุรักษ์สืบทอดไว้ เพื่อความ อยู่ดี มี สุข ของชุมชน โดยเฉพาะภาคอีสานที่มีความ
หลากหลายทางวัฒนธรรม และมีประวัติความเป็นมาของมนุษย์ตั้งแต่ยุคสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ด้วย
ความเป็นจริงมนุษย์ไม่สามารถที่จะต้านกระแสโลกได้ เมื่อมีวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ทุก
ช่องทาง ทำให้มีการหลงทิศทางของผู้สืบทอดได้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สืบทอดต้องหาช่องทาง
ให้ดำรงอยู่ในชุมชนได้

งานวิจัยเรื่องการเมืองการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการ
วัฒนธรรม : กรณีศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการแสดงพื้นบ้านกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล
ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ได้รับการอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๑ คณะผู้วิจัย
ประกอบไปด้วยผู้อำนวยการวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู อุไรวรรณ ศิริโยธา รสสุคนธ์ หาญธงชัย
นักวิชาการวัฒนธรรม วัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู บัญชา สุปัญญา สภาวัฒนธรรมจังหวัด
หนองบัวลำภู จินตนา กงเพชร รก.ผอ.กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วน
จังหวัดหนองบัวลำภู อาจารย์จรัส วาปีโล นุจันย์ เดชกุล ประธานกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล
และชาวบ้านบ้านถ้ำกลองเพล ที่ได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล เพื่อเป็นการอนุรักษ์
วัฒนธรรมและทรัพยากรสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนต่อไป โดยหยิบยกหลอกล่ากลอนย่อนยุคมาวีเคราะห์
ร่วมกัน เพื่อหารูปแบบการจัดแสดงและเป็นการทำงานแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและ
ชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรม ที่วัฒนธรรมจังหวัดมีหน้าที่ในการขับเคลื่อน

ขอขอบคุณคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม ที่ให้งบประมาณในการ
อุดหนุนการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ รองศาสตราจารย์
ดร.สมสุข หินวิมาน ผู้อำนวยการจรिया ชัยวิรัตน์ ที่ให้ความรู้ในการทำวิจัยขอขอบคุณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัสวลี นิติเกษตรสุนทร ที่ให้คำแนะนำและเป็นพี่ปรึกษาในการทำวิจัย
ขอขอบคุณชาวบ้านถ้ำกลองเพล กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ที่ให้ความรู้ร่วมกัน จนงานวิจัยฉบับนี้
สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คณะผู้วิจัย

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู : การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม: กรณีศึกษารูปแบบการจัดการกิจกรรมการแสดงพื้นบ้านกลุ่มโฮมสเตย์ บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู (The Research Study of Participating to Cultural Network and Community for Cultural Management: the case study of the home- stayed performance management, Ban Tham Klong Pel, Tambon Nontan, Amphur meaug, Nongbualamphu Province.)

อาจารย์ที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัสวดี นิตเกษรสุนทร ๑๑๒ หน้า.

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม กรณีศึกษารูปแบบการจัดการกิจกรรมการแสดงพื้นบ้านกลุ่มโฮมสเตย์ บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองจังหวัดหนองบัวลำภู มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการกิจกรรมการแสดงพื้นบ้าน หมอลำกลอนย้อนยุคกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองจังหวัดหนองบัวลำภู และเพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง นายองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทัน ๑ คน ผู้อำนวยการโรงเรียนร่มเกล้า ๑ คน ประธานกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ๑ คน สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ๓ คน นักวิชาการวัฒนธรรม ๒ คน พระสงฆ์ ๑ รูป ผู้ใหญ่บ้านบ้านถ้ำกลองเพล ๑ คน ประชาชนทั่วไป ชาวบ้าน ๑ คน ชาวบ้านบ้านถ้ำกลองเพล ๕ คน เลือกรายกลุ่มเด็กและเยาวชน ประชาชนทั่วไป แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การจัดเสวนากลุ่ม นำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แบบพรรณนาวิเคราะห์(descriptive analysis)

จากการศึกษาพบว่า ในการจัดรูปแบบการแสดงในกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล มีการนำเสนอสื่อครบทั้งสามอย่างคือ สื่อพิธีกรรม สื่อวัตถุ สื่อการแสดง สื่อบุคคลคือ การแต่งกาย อาหาร พบว่าสื่อการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุค มีการสืบทอดมาตั้งแต่โบราณเป็นภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดง ที่มีคุณค่าทั้งด้านให้ความบันเทิง ให้ความรู้ ถ่ายทอดภาษาและวรรณกรรมพื้นบ้าน คติสอนใจ รักษาพยาบาล อบรมจริยธรรม ปลอดภัยทางเพศ เกี่ยวพาราสิทธิ์พัฒนาภูมิปัญญาจิตใจ ผู้ที่จะเป็นหมอลำได้ต้องมีคุณลักษณะที่น่านับถือ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความเชื่อ กฎข้อห้าม นับถือครูอาจารย์ที่ถ่ายทอดวิชาให้ การแต่งกายส่วนใหญ่ฝ่ายหญิงจะสวมใส่ชุดพื้นบ้าน มีทำร้ายที่เป็นเอกลักษณ์ แสดงในงานประเพณี และงานมหกรรมต่างๆ หมอลำ

กลอนเริ่มหดตัวลง ขาดผู้ชม ผู้สืบทอด และช่องทางการแสดง การนำหมอลำกลอนย้อนยุคบ้าน
ถ้ำกลองเพล เข้านำเสนอในช่องทางการจัดรูปแบบการแสดงในกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล
จึงเป็นช่องทางที่เพิ่มเวทีการแสดง และยังมีหน่วยงานภาครัฐได้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด
หนองบัวลำภู ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณครุภูมิปัญญาท้องถิ่นหมอลำกลอนอาชีพ มาสอน
ลำให้กับเด็กและเยาวชน ประชาชนผู้สนใจได้เรียนรู้ ทำให้มียุวมลลำกลอนเป็นผู้สืบทอด
ปัญหาที่น่าห่วงคือ การย่อลงด้วยการจำกัดเวลาในการแสดงทำให้ความแบบหมอลำกลอนเต็ม
รูปแบบลดลง กลอนลำไม่ครบกระบวนการ

ผลการวิจัยด้านการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการ
วัฒนธรรม พบว่าการทำงานให้เห็นผลสัมฤทธิ์ทางวัฒนธรรมนั้น นอกจากให้คนในชุมชนเป็นผู้
ถ่ายทอดความรู้แล้ว ความช่วยเหลือและความรู้จากภายนอกมีส่วนสำคัญ จากการวิจัยพบว่า
กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ การระดมทุนในกลุ่ม
ทำให้กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลนำความรู้ที่มีอยู่ออกมาประสานกับความรู้ภายนอก กลุ่ม
โฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลจึงประสบผลสำเร็จในการจัดเป็นกลุ่มโฮมสเตย์ที่ผ่านการประเมินทั้ง
สองครั้ง กระบวนการมีส่วนร่วมในการทำงานของชุมชนครั้งนี้ เริ่มตั้งแต่การร่วมวิเคราะห์บริบท
ชุมชน วิเคราะห์คุณลักษณะสื่อ หากความสัมพันธ์ ตั้งโจทย์คำถามและการตั้งวัตถุประสงค์ โดย
การใช้กระบวนการกลุ่ม ระดมสมอง การจัดเวทีเสวนา ร่วมสร้างเครื่องมือ เก็บรวบรวมข้อมูล
โดยให้เด็กและเยาวชน มีส่วนร่วมเป็นการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้สูงวัยร่วมประเมินผล
โดยการคืนข้อมูลให้กับชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

หัวหน้าโครงการ นางอุไรวรรณ ศิริโยธาลายมือชื่อหัวหน้าโครงการ

ประเภทสื่อ การแสดงลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ปีงบประมาณ ๒๕๕๑ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

Abstract

The research studied the cultural network and community participation in administrating culture: the case study of the home- stayed performance management, Ban Tham Klong Pel, Tambon Nontan, Amphur meaug, Nongbualamphu Province. The purposes of the study were to study the pattern of the local performance management; old style Morlum Glorn of the home stay in Ban Tham Klong Pel, Tambon Nontan, Amphur meaug, Nongbualamphu Province and to support the participation process of the provincial culture office, provincial culture council and the community in administrating local culture. The qualitative method was used in the study. The participants consisted of 1 Prime Minister of the Sub-District Administration, 1 director of Romklao School, 1 president of Ban Tham Klong Pel home stay, 3 members of Ban Tham Klong Pel home stay, 2 cultural professors, 1 monk, 1 head of village, 1 scholar villager and 5 Tham Klong Pain villagers which were selected from youths and ordinary people. Participant observation, non-participant observation, unstructured interview and group discussion were used to collect the data. After that, descriptive analysis was used to analyze and synthesize the data.

The study revealed that the pattern of the performance management of Ban Tham Klong Pel home stay occupied all three media: observance, material and performance. Person media means dressing and food. It was found that old style Morlum Glorn has been inherited since the ancient time. The old style Morlum Glorn is performance wisdom. It provides entertainment, knowledge, language, folk literature, moral percept, nursing, moral training, sexual releasing, flirting and improving mental wisdom. Respectful, high- minded, having belief, having taboo, respecting to teachers are the qualifications required for the person who wants to be a Morlum performer. The woman costume is local clothe. There are unique Thai dancing gestures. Morlum mostly shows at festivals and fairs. However, the popularity of Morlum Glorn is decreasing. There are no audiences, no inheritors and no chances to show. Therefore, brining back the old style Morlum Glorn of Ban Tham Glong Pel is the way to increase the chances to

show. Moreover, Nongbualamphu Provincial Administrative Organization helps supports the budget of folklore teachers who teach Morlum Glorn. As a result, there are youth inheritors. Nevertheless, there is a serious problem which is the time limitation of the show, so the process of Morlum Glorn is not greatly completed.

The result of the study of the cultural network and community participation in administrating culture was revealed that the cultural achievement not only gives villagers a chance to provide their knowledge but also the help them get the help form the outside of the community. The result was also showm that Ban Tham Klong Pel home stay was supported by government budget. According to the budget gathering in the group, Ban Tham Klong Pel home stay can express their knowledge and share it with others. Therefore, this group is successful in establishing home stay. This home stay has passed the assessment for two times. The process of the participation of this community starts from analyzing the community context, the qualification of media, finding the relation, raising the questions and setting the purposes together by using group process, brainstorming, discussing, constructing tools and collecting data. Children and youths participate as the key to construct the relationship between children and elderly. The data were assessed by giving the data back to the community. This leads to sustainable development.

สารบัญ

บทที่	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ	ข
Abstract	ง
สารบัญ	ช
สารบัญภาพ	ณ
สารบัญตาราง	ฐ
๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๔
๑.๓ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๔
๑.๔ นิยามศัพท์	๕
๒ ทบทวนวรรณกรรม	๖
๒.๑ หนังสือตำราที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับบ้านถ้ำกลองเพล	๖
๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับโฮมสเตย์	๗
๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงสื่อพื้นบ้านและหมอลำกลอน	๑๐
๒.๑.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบการมีส่วนร่วม	๑๕
๓ ระเบียบวิธีการวิจัย	๒๑
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๒๑
๓.๒ ขอบเขตของโครงการ	๒๑
๓.๓ ประชากรที่ศึกษา กลุ่มเป้าหมาย	๒๑
๓.๓.๑ กลุ่มตัวอย่าง	๒๒
๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	๒๒
๓.๔.๑ การสร้างเครื่องมือ	๒๒
๓.๔.๒ วิธีการดำเนินงาน	๒๒
๓.๔.๓ การดำเนินการวิจัย	๒๓
๓.๕ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	๒๔

บทที่	หน้า
๔ ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	๒๖
๔.๑ ผลการวิเคราะห์บริบทชุมชน	๒๖
๔.๑.๑ ความเป็นมาบ้านถ้ำกลองเพล	๒๖
๔.๑.๒ สภาพทางสังคม	๒๘
๔.๑.๑.๑ สภาพทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ	๒๘
๔.๑.๑.๒ สภาพทางเศรษฐกิจ	๓๐
๔.๑.๑.๓ สภาพทางวัฒนธรรม	๓๑
๔.๑.๑.๔ ความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตกับการท่องเที่ยว	๓๙
๔.๒ ความเป็นมาของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล	๔๐
๔.๒.๑ การจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล	๔๐
๔.๒.๒ แหล่งทุนในการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล	๔๒
๔.๒.๓ แหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อมต่อไปพื้นที่ใกล้เคียง	๔๒
๔.๒.๔ สถานที่อำนวยความสะดวกที่ใกล้เคียงพื้นที่	๔๓
๔.๒.๕ แหล่งทุนจากการมีส่วนร่วมภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน	๔๔
๔.๒.๕ การมีส่วนร่วมในการพัฒนากลุ่มโฮมสเตย์	๔๔
๔.๒.๗ ปัญหาอุปสรรคกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล	๔๖
๔.๓ รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมพื้นที่บ้านกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล	๔๗
๔.๓.๑ สื่อพิธีกรรม	๔๗
๔.๓.๒ สื่อการแสดง	๔๗
๔.๓.๓ สื่อวัตถุ	๕๕
๔.๓.๔ สื่อวิถีชีวิต	๕๖
๔.๔ ผลกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลต่อวิถีชีวิตบ้านถ้ำกลองเพล	๖๐
๔.๔.๑ ผลกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลต่อสังคม	๖๐
๔.๔.๒ ผลกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลต่อเศรษฐกิจ	๖๐
๔.๔.๓ ผลกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลต่อวัฒนธรรม	๖๐
๔.๕ กรณีศึกษาการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล	๖๑
๔.๕.๑ ความเป็นมาหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล	๖๑
๔.๕.๒ โอกาสการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล	๖๒
๔.๕.๓ การสืบทอดหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล	๖๔

บทที่	หน้า
๔.๖ กระบวนการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภาวัฒนธรรม จังหวัดหนองบัวลำภู และชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นกลุ่ม ไฮมสเตย์ บ้านถ้ำกลองเพล	๖๕
๔.๖.๑ การจัดตั้งคณะทำงาน	๖๕
๔.๖.๒ การร่วมตั้งโจทย์การวิจัย โครงร่างวิจัย	๖๖
๔.๖.๓ การวิเคราะห์คุณลักษณะหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล	๗๐
๔.๖.๔ การมีส่วนร่วมทั่วไป	๗๓
๔.๗ ข้อสรุป	๗๘
๔.๘ ข้อเสนอแนะ	๘๐
 บรรณานุกรม	๘๑
ผู้ให้สัมภาษณ์	๘๓
ภาคผนวก	๘๔
ภาคผนวก ก ภาพประกอบ	๘๕
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์ เอกสารการประเมิน	๙๔
ประวัติผู้วิจัย	๑๐๖

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๑	แผนที่กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล	๒๙'
๒	พิธีเปิดงานประเพณีเทศกาลเที่ยวหอยหิน กินลำไย ไหว้หลวงปู่ขาวโดย ท่านผู้ว่าราชการนายอดิคม สุพรรณพงศ์ ผู้ว่าราชการคนปัจจุบัน (๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๑)	๓๓
๓	เจ้าบ้านกับผู้มาเยือนจาก ส.ป.ป.ลาวที่พิพิธภัณฑน์หลวงปู่ขาวอนาลโย วัดถ้ำ กลองเพล	๓๕
๔	บริเวณถ้ำหมากหมางมีต้นหมากมางขึ้นอยู่ด้านหน้าถ้ำ	๓๖
๕	ภาพการมีส่วนร่วมในการพัฒนากลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล	๔๕
๖	โครงสร้างคณะกรรมการที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (HOME STAY)บ้านถ้ำ กลองเพล	๔๖
๗	(๑) พิธีบายศรีสู่ขวัญ (๒) ผู้ก้ขอต่อแขน (๓) ตุ่มโฮมพาแลง ในพิธีต้อนรับผู้ มาเยือนของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล	๔๘
๘	ฟ้อนรำเชิญขวัญโดยสตรีในชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล	๔๙
๙	การแสดงหมอลำกลอนแบบดั้งเดิมหรือหมอลำกลอนย้อนยุคหรือหมอลำกลอน โบราณ	๕๐
๑๐	หมอลำกลอนน้อยหรือยุวหมอลำกลอนผู้จะสืบทอดต่อไป	๕๐
๑๑	การแสดงประกอบเพลงพื้นบ้านประยุกต์สาวน้อยสป่า ของวงโปงลางสะออน	๕๑
๑๒	การเดินรำวงคองก้าเป็นการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมผสมกับวัฒนธรรมเดิม	๕๓
๑๓	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่องค์ฯ เสด็จมานมัสการหลวงปู่ขาวในอดีต	๕๕
๑๔	การแสดงจำลองเหตุการณ์การเกี่ยวพาราสีแบบโบราณ(เข็ญฝ้าย ลงควง) ที่ ตายจาก ไปแล้ว หนุ่มสาวปัจจุบันใช้มือถือและอินเตอร์เน็ต(การแชท) ในการ เกี่ยวพาราสีแทน	๕๖
๑๕	ผ้าสามกษัติชาวบ้านถ้ำทอใช้เอง สวมใส่ร้องแสดงการขับร้องสรภัญญะ ภูมิปัญญาเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดหนองบัวลำภู	๕๗
๑๖	แกงหน่อไม้ใส่หอย พักทอง จิ้งหรีดทอด(แมงสะตัง)อาหารพื้นบ้านอีสาน	๕๘
๑๗	ท่าทางที่เป็นมิตรของชาวบ้านถ้ำกลองเพล ดีใจเมื่อมีผู้มาเยือน นอกจากการ ผู้ก้ขอต่อแขนแล้ว การผูกผ้าแพรด้าม ยังเป็นการต้อนรับที่อบอุ่นของชาว	๕๙

ภาพที่	หน้า
อิสาน	
๑๘ การแสดงพื้นบ้านหมอลำกลอนย้อนยุคในการแสดงกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล	๖๔
๑๙ การระดมความคิดกลุ่มเป้าหมายและคณะผู้วิจัยวิเคราะห์บริบทชุมชน	๗๐
๒๐ การวิเคราะห์คุณลักษณะสื่อการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล	๗๐
๒๑ ต้นไม้คุณค่าหมอลำกลอนย้อนยุค ได้จากการระดมสมองและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย การวิเคราะห์ในแนวคิด	๗๑
๒๒ การวิเคราะห์ต้นไม้คุณค่าในแนววนอนหมอลำกลอนบ้านถ้ำกลองเพล	๗๒
๒๓ การวิเคราะห์หน้าที่ของหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล	๗๒
๒๔ การวิเคราะห์หากกระบวนการสืบทอดหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล โดยใช้หลัก S- M- C- R	๗๓
๒๕ การมีส่วนร่วมระหว่าง วัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภูและชาวบ้านบ้านถ้ำกลองเพล ในการวิจัยการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุค	๗๕
๒๖ คณะผู้วิจัยที่มงานและผู้ร่วมให้ข้อมูลกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการบริหารเครือข่ายวัฒนธรรมบ้านถ้ำกลองเพล	๗๕
๒๗ การนำเสนอข้อมูลให้กับชุมชนและแสดงความคิดเห็น	๘๗
๒๘ การนำเสนอข้อมูลให้กับชุมชนและแสดงความคิดเห็น โดยปราชญ์ชาวบ้าน	๘๗
๒๙ วัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภูและประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู	๘๘
๓๐ ประธานสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทัน	๘๘
๓๑ ประชุมเสวนาการจัดรูปแบบการแสดงในกลุ่มโฮมสเตย์และการเตรียมรับประเมิน	๘๙
๓๒ ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดหนองบัวลำภู	๘๙
๓๓ แผ่นผังความคิดสื่อที่ใช้ในการแสดงในชุมชน	๙๐
๓๔ การระดมความคิดเห็นด้านงานประเพณีบ้านถ้ำกลองเพลและวิเคราะห์บริบทชุมชน	๙๐
๓๕ ผ้าไหมทอมือกลุ่มทอผ้าไหมในบ้านถ้ำกลองเพล	๙๑
๓๖ สาริตถ์การสาวหูก(ผลิตเส้นไหม)	๙๑

ภาพที่		หน้า
๓๗	การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดทำโครงการ	๙๒
๓๘	การฟ้องร้องการแสดงหมอลำกลอน	๙๒
๓๙	การร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดการกลุ่มที่พักสัมผัสนวัตกรรมชนบท โดยคณะจากสำนักงานจังหวัดหนองบัวลำภู และภาคเอกชน	๙๓
๔๐	เยาวชนเข้ามีส่วนร่วมโดยเป็นมัคคุเทศน์น้อยในการนำเที่ยว	๙๓
๔๑	การนำรถไถที่ใช้ในภาคเกษตรกรรมมาร่วมในการให้บริการนำเที่ยวชมวัดถ้ำ ซ้องทอง และวัดถ้ำหากมวง ชมวิถีชีวิตชาวบ้าน	๙๔
๔๒	คณะหมอลำสุนันทา ศิลปินที่รับจ้างแสดงทั้งในประเทศไทยและ สปป.ลาว แม่ครูของเยาวชนและผู้ใหญ่ที่มาสอนลำกลอนแบบดั้งเดิมที่บ้านถ้ำกลองเพล	๙๔

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๑	การจัดรูปแบบสื่อการนำเสนอกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล	๒๙
๒	รายชื่อผู้มีภูมิปัญญาด้านชาวบ้านกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล	๓๔
๓	การจัดรูปแบบการนำเสนอสื่อกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล	๕๙
๔	รายชื่อผู้มีภูมิปัญญาด้านหมอลำกลอนกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล	๖๓
๕	กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัฒนธรรมบ้านถ้ำกลองเพล	๗๖

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเต็มไปด้วยทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่โดดเด่น เช่นแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่งดงามแตกต่างจากชนชาติอื่นๆ โดยเฉพาะวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งหมายถึงรูปแบบวิถีชีวิต สิ่งประดิษฐ์ต่างๆที่ชาวบ้านได้สร้างสรรค์ขึ้น ตามภูมิปัญญาของคนในแต่ละท้องถิ่นที่แตกต่างกันไป และความแตกต่างอันหลากหลายนี้เอง ได้กลายเป็นสิ่งดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยว ให้เดินทางไปเยือนท้องถิ่นต่างๆ มากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพและกระจายรายได้ในท้องถิ่นอย่างทั่วถึง(วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์,๒๕๓๗ : ๓๓)

อีสานหรือดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองมาช้านาน ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ดินแดนแห่งนี้มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่น โดยเฉพาะเป็นแหล่งสืบค้นทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของประเทศ อีกทั้งยังมีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่เก่าแก่ ผู้คนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม นอกจากนี้อีสานยังเป็นแหล่งผลิตหัตถกรรมอันลือชื่อ เช่น ผ้าไหม ผ้าฝ้าย เครื่องจักสาน ของใช้ ของที่ระลึก รวมทั้งเครื่องปั้นดินเผา ที่ยังคงรักษาวิธีการผลิตแบบดั้งเดิมไว้(ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ.๒๕๔๓)

ภาคอีสานยังเป็นดินแดนที่พบว่ามีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีจารีตประเพณีที่ดีงามประเพณีปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนาน โดยเฉพาะจังหวัดหนองบัวลำภู เป็นจังหวัดที่มีวัฒนธรรมที่หลากหลายและมีภูมิทัศน์ที่งดงาม ทรัพยากรธรรมชาติที่ยังหลงเหลืออยู่ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ และประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ประชาชนอาศัยอยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียง มีการสืบทอดภูมิปัญญามาถึงปัจจุบัน และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป เช่น การทอผ้าไหม แหล่งที่อยู่อาศัยของมนุษย์สมัยโบราณ ศาสนสถาน ภูเขาที่สูงในระดับขนาดเล็กและปานกลาง หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา ภาษาและวรรณกรรม อาหาร ประวัติผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย การแต่งกายที่มีเอกลักษณ์ของตน เป็นศูนย์กลางในการเดินทางไปยังจังหวัดใกล้เคียง จังหวัดหนองบัวลำภูจึงเป็นจังหวัดเล็กๆ ที่น่าค้นหาและท่องเที่ยว ไม่แพ้จากจังหวัดที่มีขนาดใหญ่(สำนักงานจังหวัดหนองบัวลำภู.๒๕๔๒)

กระแสความต้องการการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ของนักท่องเที่ยว ที่ให้ความสนใจในเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์(Ecotourism) “บ้านพักแบบโฮมสเตย์” เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน โดยนักท่องเที่ยวจะได้มีโอกาสไปใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน ก่อให้เกิดการเรียนรู้และเผยแพร่วัฒนธรรม สอดคล้องกับแผนพัฒนาฉบับที่ ๘ ที่เน้นบทบาทการพัฒนาชุมชน และการที่รัฐบาลออกกฎหมายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เป็นแรงผลักดันให้องค์กรท้องถิ่น และหน่วยงานต่างๆ ให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้ ให้กับชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นจุดขาย จึงทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวหลายรูปแบบในชุมชน ซึ่งการจัดกิจกรรมโฮมสเตย์ หรือที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากที่สุดจากองค์กรท้องถิ่น องค์กรเอกชนและหน่วยงานภาครัฐและในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ได้รับความนิยมมากขึ้นทั้งในกลุ่มชาวไทยและชาวต่างประเทศมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งชุมชนเพื่อศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรม ทัศนียภาพท้องถิ่น โดยมีโฮมสเตย์ ที่มีความหมายมากกว่าเป็นที่พักเนื่องจากเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างหนึ่ง ซึ่งยึดเอารูปแบบที่พักเป็นศูนย์กลาง และจัดให้มีกิจกรรมในด้านต่างๆ ตามความต้องการของนักท่องเที่ยวรวมอยู่ด้วย กลุ่มโฮมสเตย์จึงเป็นช่องทางที่สำคัญสำหรับการสืบทอดสื่อพื้นบ้าน ไม่ว่าจะเป็นสื่อการแสดง สื่อวัตถุ สื่อพิธีกรรม และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของคนในชุมชน ฉะนั้นกลุ่มโฮมสเตย์ จึงเป็นช่องทางที่จะเป็นการรวมการสื่อสาร ทั้งผู้ผลิต เนื้อหา ช่องทาง และการถ่ายทอดไปที่ผู้รับสาร สามารถที่จะนำเสนอได้ทั้งสื่อที่สูญหายไปแล้ว และสื่อที่ยังเข้มแข็งอยู่ (พรพรรณ ทิพสิงห์และคณะ. ๒๕๔๗)

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม(๒๕๕๑ : ๑) เขียนไว้ในที่มาและความสำคัญของปัญหาว่า สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย เป้าหมายมาตรการ แผนงานทางด้านวัฒนธรรมของชาติมาโดยได้ปรับแนวทางการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมให้มามุ่งเน้นในการ “บริหารจัดการวัฒนธรรม” ด้วยการสนับสนุนให้วัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การหนุนเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัฒนธรรมนี้ สามารถทำได้ในหลายรูปแบบ ที่พบกันโดยทั่วไปมักเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมใน ๒ ลักษณะคือ การจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการโครงการด้านวัฒนธรรมของชุมชนเอง ตั้งแต่ขั้นตอนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ จนถึงการร่วมประเมินผล โดยภาครัฐเป็นฝ่ายสนับสนุนงบประมาณให้เป็นหลัก และการให้ชุมชนเสนอกิจกรรมด้านวัฒนธรรมที่เกิดจากการร่วมคิดของชุมชนเข้ามา จากนั้นภาครัฐก็สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวในทุกขั้นตอน

การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ตามขั้นตอนตั้งแต่ขั้นตอนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ จนถึงการร่วมประเมินผล โดยภาครัฐเป็นฝ่ายสนับสนุนงบประมาณให้เป็นหลัก และการให้ชุมชนเสนอกิจกรรมด้านวัฒนธรรมที่เกิดจากการร่วมคิดของชุมชน เป็นเพียงการมีส่วนร่วม โดยผ่าน "ตัวแทน" ของชุมชน ที่ไม่อาจเอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมจากชุมชนอย่างแท้จริง อีกทั้งยังไม่เอื้อให้ภาครัฐเข้าไปเป็น actor หรือมีบทบาทในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม ทำให้ไม่สอดคล้องกับการทำงานวัฒนธรรมตามกระบวนการทัศน์ใหม่ ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างข้าราชการในท้องถิ่น กับเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชน ในรูปแบบการทำงานเชิงบูรณาการในทุกมิติของวัฒนธรรม โดยแนวทางหนึ่งในการบรรลุกระบวนการทัศน์ดังกล่าวคือ การสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปฏิบัติงานวัฒนธรรมในพื้นที่ ตลอดจนการนำองค์ความรู้ในชุมชน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการกับความรู้จากภายนอกเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเอง และชุมชนอย่างยั่งยืน(กระทรวงวัฒนธรรม.๒๕๕๐) แนวทางการนำองค์ความรู้ในชุมชน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชุมชน มาบูรณาการกับความรู้จากภายนอกอันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนนี้ สอดรับกับแนวคิดเรื่องการจัดการความรู้เพื่อการใช้ และเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่อะไหล่ชุมชนของกาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2551) ตลอดจนผู้เขียน มีโอกาสเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนานักวิจัยท้องถิ่น ด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม ในวันที่ ๒-๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งได้ตอกย้ำให้เห็นความสำคัญของการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมตามนโยบายของ สวช. จึงเป็นที่มาของงานวิจัยในครั้งนี้

หมู่บ้านถ้ำกลองเพลตั้งอยู่ติดกับวัดถ้ำกลองเพล เป็นสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จมานมัสการ หลวงปู่ขาว อนาลโยถึง ๑๓ ครั้ง (บัญชา สุปัญญา.๒๕๕๑) การจรรยาจรสะวดกสบายเป็นทางผ่านระหว่างจังหวัดหนองบัวลำภูและจังหวัดอุดรธานี และมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เรียบง่าย ชาวบ้านจึงรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นหมู่บ้านโฮมสเตย์ ผลดีในการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ เพื่อให้ผู้มาพักได้สัมผัสกับวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมอย่างใกล้ชิด นับว่าเป็นช่องทางที่สำคัญที่เป็นโอกาสให้สื่อด้านวัฒนธรรมได้นำเสนอต่อผู้รับ นอกจากนั้นการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ยังเป็นศูนย์กลางให้บุคคลในชุมชนทุกกลุ่มวัยได้แสดงออก และมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงนิเวศในชุมชน ผลกระทบที่ตามมาคือการนำเสนอสื่อทางด้านวัฒนธรรมที่อาจมีความผิดเพี้ยนอยู่แล้วหรืออาจจะนำเสนอไปในทางที่ผิดเพี้ยนมานำเสนอ จึงต้องมีการเฝ้าระวังเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสื่อพื้นบ้านที่นำเสนอผ่านโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลมีหลายประเภท เช่น สื่อพิธีกรรม สื่อการแสดง สื่อวัตถุ และสื่อบุคคล แต่ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกมาเพียงประเภทเดียวคือ หมอลำกลอนที่นับว่า

เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่สำคัญยิ่งนับวันกำลังจะสูญหาย ขาดผู้สืบทอดและกลุ่มผู้รับสาร และที่ผิดเพี้ยนไปเป็นหมอลำกลอนซึ่งทำให้คุณค่าลดลง เกิดปัญหาในชุมชน เช่น การทะเลาะวิวาท มีการร้องเพลงการเต้นมากกว่าการรำรำ คณะผู้ทำการวิจัยจึงมีสนใจที่จะศึกษารูปแบบที่เหมาะสมที่จะเป็นสื่อในการนำเสนอให้กับผู้รับอย่างถูกต้อง โดยทำการศึกษาสื่อการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุคในกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล โดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชน ร่วมกันทำงานทางด้านวัฒนธรรม ระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู และชุมชนที่มีทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ที่เกี่ยวข้องกันในการรวมพลังและรวมปัญญา เป็นทางเลือกให้ชุมชนปฏิบัติการ

๑.๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษารูปแบบการกิจกรรมการแสดงพื้นบ้าน หมอลำกลอนย้อนยุค กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

๑.๒.๒ เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด และชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น

๑.๓ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๓.๑ ได้ทราบถึงการจัดรูปแบบการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุค และกิจกรรมการแสดงต่างๆ ในกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน จังหวัดหนองบัวลำภู

๑.๓.๒ ได้รูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภูและสภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู องค์กรอื่นภาคเอกชนภาครัฐและชุมชน ในการจัดการบริหารวัฒนธรรมท้องถิ่น

๑.๓.๓ ได้ทราบถึงช่องทางการสืบทอด การฟื้นฟู อนุรักษ์ ส่งเสริม การแสดงสื่อพื้นบ้าน สื่อวัตถุ สื่อพิธีกรรม โดยใช้กิจกรรมโฮมสเตย์

๑.๓.๔ ได้ทราบถึงกระบวนการทำงานแบบบูรณาการหรือองค์รวมและแบบพหุภาคี โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

๑.๓.๕ สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ในเชิงวิชาการ วางแผนพัฒนา ตลอดจนการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

๑.๔ นิยามศัพท์

การบริหารจัดการวัฒนธรรม หมายถึง การอนุรักษ์วัฒนธรรม การสืบทอดทางวัฒนธรรมทั้งผู้ผลิตและผู้เสพวัฒนธรรม การปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ การส่งเสริมเผยแพร่ขยายออกไปยังกลุ่มคนอื่นๆ บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

เครือข่ายวัฒนธรรม หมายถึงผู้เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรม ชุมชน บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

โฮมสเตย์ หมายถึง ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท โดยผู้มาเยือนทำการเข้าพักใช้ชีวิตตามแบบเจ้าบ้าน ที่พักที่รับรองผู้มาเยือนต้องมีหลักเกณฑ์ด้านความสะดวก ความปลอดภัยและความประทับใจ โดยยึดหลักการศึกษานำเสนอสื่อการแสดงพื้นบ้าน เพื่อเพิ่มช่องทางการแสดงและเพิ่มผู้ชม และผู้สืบทอด บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

หมอลำกลอน หมายถึง การแสดงที่ประกอบด้วยฝ่ายหญิง ฝ่ายชายลำเป็นกลอนโต้ตอบกัน โดยมีทำรำ ใช้แคนเป่าประกอบเป็นเครื่องดนตรี ในเขตบ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ชุมชน หมายถึง ประชาชน ภาครัฐและเอกชน รวมทั้งพระภิกษุสงฆ์ในเขตบ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการริเริ่มพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญ ของความต้องการ และการประเมินผล บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

บทที่ ๒

การทบทวนวรรณกรรม

๒.๑ หนังสือ/ตำราที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้คณะทำงานได้ค้นคว้า ศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับบ้านถ้ำกลองเพล

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับโฮมสเตย์

๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อแสดงพื้นบ้านและหมอลำกลอน

๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบการมีส่วนร่วม

๒.๑.๑ ข้อมูลเบื้องต้นของบ้านถ้ำกลองเพล

สำนักงานจังหวัดหนองบัวลำภู (๒๕๔๒) ได้เขียนถึงประวัติศาสตร์จังหวัดหนองบัวลำภูว่า วัดถ้ำกลองเพลบ้านถ้ำกลองเพล ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของจังหวัดหนองบัวลำภู ระยะทางห่างจากจังหวัดหนองบัวลำภู ๑๒ กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดอุดรธานี ๓๒ กิโลเมตร บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ ๔ ตำบลโนนทัน จังหวัดหนองบัวลำภู ได้รับการก่อตั้งเป็นหมู่บ้านในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ เดิมขึ้นอยู่กับการปกครองอำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี และเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๖ อำเภอหนองบัวลำภู ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นจังหวัดที่ ๗๕ ของประเทศไทย บ้านถ้ำกลองเพลจึงขึ้นต่อการปกครองของอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู จากนั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

บัญชา สุปัญญา (๒๕๕๑) รวบรวมการเสด็จมาจังหวัดหนองบัวลำภูทั้งหมด ๑๓ ครั้ง ครั้งที่ ๔ - ๑๓ เสด็จมาที่วัดถ้ำกลองเพลตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยพระเจ้าลูกเธอและพระเจ้าลูกยาเธอ ได้เสด็จพระราชดำเนินวัดถ้ำกลองเพล จากปี พ.ศ. ๒๕๑๙ จนถึง ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ รวม ๑๐ ครั้ง เพื่อเสด็จพระราชดำเนินไปทรงมนัสการหลวงปู่ขาว อนาลโย ที่วัดถ้ำกลองเพล จนกระทั่งหลวงปู่ขาว อนาลโย ได้มรณภาพ พระองค์ทรงเสด็จพร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เพื่อพระราชทานเพลิงศพและทรงเสด็จมาเปิดพิพิธภัณฑ์ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันพันต่อพสกนิกรเป็นอย่างยิ่ง

วัดถ้ำกลองเพลเป็นวัดป่า ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดในบริเวณ วัดมีบรรยากาศที่ร่มรื่น และเงียบสงบมีถ้ำซึ่งมีกองโบราณสองหน้า ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางลีลา หลักใน

ก่อนหิน วัดแห่งนี้เคยเป็นสถานที่ วิปัสสนากรรมฐานของ พระอาจารย์หลวงปู่ขาว อนาลโย พระวิปัสสนา สายพระอาจารย์หลวงปู่มั่น ภูริทัตตะเถระหลวงปู่ขาวเกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๔๓๑ ปีชวด ที่บ้านบ่อชะแงง ตำบลหนองแก้ว อำเภออำนาจเจริญ (ปัจจุบันเป็น จังหวัด) ได้มาจำพรรษาอยู่กับธรรมชาติที่วัดถ้ำกลองเพลเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๐ จนกระทั่งมรณภาพ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ สิริรวมอายุได้ ๙๕ ปี ๕ เดือน อยู่ในเพศบรรพชิตถึง ๕๗ พรรษา พระราชทานเพลิงศพหลวงปู่ขาวเมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๗ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินมาร่วมพิธี ปัจจุบันได้สร้าง พิพิธภัณฑสถานรวบรวมเครื่องอัฐบริขาร และรูปปั้นหุ่นขี้ผึ้งของหลวงปู่ขาว อนาลโย ไว้เป็นที่ระลึก และสักการบูชาของศาสนิกทั่วไป วัดถ้ำกลองเพลอยู่ในเขต อำเภอเมืองจังหวัดหนองบัวลำภู

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับโฮมสเตย์

พรพรรณ ทิพลิงห์และคณะ(๒๕๔๗)ได้ทำการวิจัยพบว่าการพัฒนาบ้านพักแบบ โฮมสเตย์ในชุมชนบ้านเชียงเหียน และแนวทางการจัดการด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ ให้ เป็นบ้านพักโฮมสเตย์ตามหลักการของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน พบว่าบ้านเชียงเหียนมี จุดแข็งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว คือมีเอกลักษณ์ มีประวัติศาสตร์และโบราณสถานที่น่าสนใจ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อน คือ สิ่งอำนวยความสะดวก การบริหารจัดการ การสร้าง กิจกรรมทางการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ สำหรับโอกาสในการพัฒนา คือ หน่วยงาน ราชการมีแผนนโยบาย แผนงานและให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

สำนักงานแหล่งท่องเที่ยวและสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (๒๕๕๐) จัดทำคู่มือ เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน เขียนถึงการกำเนิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า ช่วงที่โลกตื่นตัว เรื่องการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและหาทางเลือกใหม่การท่องเที่ยว ช่วงปี ๒๕๓๕-๒๕๔๐ การท่องเที่ยว เชิงนิเวศ(Ecotourism) เข้ามาเป็นกระแสใหม่และกระแสใหญ่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดย การผลักดันของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในขณะที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน(Community Base Tourism : CTB) เริ่มก่อตัวเติบโตคู่ขนานไปกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดดยการทำงานใน ระดับพื้นที่ของโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ(REST) ซึ่งในช่วงดังกล่าวชื่อที่เรียกขานการ ท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ มีหลากหลายชื่อ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวสีเขียว

หลังวิกฤตเศรษฐกิจปี ๒๕๔๐ รัฐบาลไทยใช้การท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยประกาศให้ปี ๒๕๔๑-๒๕๔๒ เป็นปีส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย(Amazing Thailand) ในปี ๒๕๔๔ มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์(One TAMBON One Product - OTOP) หลังปี ๒๕๔๕ การท่องเที่ยวเข้าไปในชนบทหลากหลายรูปแบบ ในปี ๒๕๔๗ มีการให้มาตรฐานโฮมส

เตย์ ปัจจุบันหากให้ชุมชนนิยามตนเองว่าเรียกชื่อการดำเนินการท่องเที่ยวของตนว่าอะไร จะพบว่า มีชื่อเรียก ๔ ชื่อด้วยกันในกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวโดยชุมชน และการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และให้ความหมายของ Homestay(โฮมสเตย์) ภาษาราชการเรียกว่า”ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท” มีความแตกต่างจาก CTB คือ เน้นบ้านเป็นศูนย์กลาง แต่ CTB ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการบริหารจัดการที่ชัดเจนในรูปองค์กรชุมชน

การเตรียมความพร้อมชุมชน ในการทำงานเพื่อเตรียมความพร้อมชุมชนมักเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรพี่เลี้ยงและกลุ่มชุมชนควรมีพันธะสัญญาในการทำงานร่วมกัน สร้างจุดมุ่งหมายร่วมกัน และร่วมกันทำงานทั้งกระบวนการ ๑๐ ขั้นตอน ซึ่งกระบวนการทำงานในการเตรียมความพร้อมชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว มีดังนี้

๑. ศึกษาความเป็นไปได้ก่อนลงพื้นที่เพื่อเลือกพื้นที่ทำงาน CTB
๒. ศึกษาความเป็นไปได้ร่วมกับชุมชนก่อนก่อนการตัดสินใจดำเนินการเรื่อง CTB
๓. กำหนดวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว
๔. การวางแผน
๕. การบริหารจัดการองค์กร
๖. การจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว
๗. การสื่อความหมาย
๘. การตลาดเป็นการเรียนรู้และทำความเข้าใจกลไกการตลาด พฤติกรรม

นักท่องเที่ยว และองค์ประกอบที่สำคัญในการทำตลาด

๙. การทำท่องเที่ยวนำร่องเป็นการทดสอบความพร้อมของชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้ปรับปรุงก่อนเปิดการท่องเที่ยวจริง

๑๐. การติดตามและประเมินผลทั้งในระดับกิจกรรมและภาพรวมในการทำ CTB สำนักงานพัฒนาบริการท่องเที่ยว(๒๕๔๙) กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการตรวจประเมินโฮมสเตย์ไทย เกณฑ์การประเมินกลุ่มโฮมสเตย์ หมู่บ้านที่จะจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ได้นั้นควรมีคุณลักษณะดังนี้

๑. มีความปลอดภัย
๒. มีความสะอาด
๓. ผู้มาเยือนเกิดความประทับใจ

โดยมีการประเมินจาก ๘ มาตรฐานคุณภาพ ๔๓ ตัวชี้วัด ดังนี้

มาตรฐานที่ ๑ ด้านที่พัก ต้องมีความมั่นคง แข็งแรง อากาศถ่ายเทได้สะดวก มี

ห้องอาบน้ำและห้องน้ำที่สะอาด กำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพโดยหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี มีการจัดสิ่งแวดล้อมบริเวณบ้าน

มาตรฐานที่ ๒ ด้านอาหารและโภชนาการ มีการปรุงอย่างถูกหลักอนามัย รสชาติไม่จัดเกินไป ใช้ภาชนะที่สะอาดปลอดภัย ห้องครัวสะอาด น้ำดื่มน้ำใช้สะอาด มีร้านอาหาร ในชุมชน ขายในราคาไม่แพงเกินไป และบริการด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส

มาตรฐานที่ ๓ ด้านความปลอดภัย มีการจัดเวรยาม มีเครื่องมือสื่อสารเมื่อเกิดเหตุร้าย หรือกรณีนักท่องเที่ยวเจ็บป่วย มีคำเตือนนักท่องเที่ยว มีการปฐมพยาบาล

มาตรฐานที่ ๔ ด้านการจัดการ เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในรูปแบบ สหกรณ์หรือชมรม มีคณะกรรมการบริหารโครงการ มีการกำหนดข้อปฏิบัติ การติดต่อ รายละเอียดข้อมูลกิจกรรม ค่าธรรมเนียม มีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ประวัติความเป็นมาในชุมชน ตนเอง

มาตรฐานที่ ๕ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ กิจกรรมฝึกหัดศิลปกรรม มีกิจกรรมต้อนรับ ตามประเพณีท้องถิ่น มีกิจกรรมบันเทิง การแสดง ฟื้นฟูบ้าน การละเล่น มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน

มาตรฐานที่ ๖ ด้านสภาพแวดล้อม มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือหลายประเภท ในชุมชนหรือใกล้เคียง มีการดูแลสิ่งแวดล้อม มีสถานพยาบาลไปรษณีย์ ธนาคารอยู่ไม่ไกลเกินไป พื้นที่หลักยังคงสภาพเดิมของชุมชน และยังรักษาวัฒนธรรมและประเพณี ของตน

มาตรฐานที่ ๗ ด้านมูลค่าเพิ่ม มีร้านขายของที่ระลึกในชุมชน มีผลิตภัณฑ์โดย ชาวบ้านและใช้ วัสดุดิบในท้องถิ่นผลิต มีโอกาสเผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชน มีโอกาสพัฒนา ศักยภาพของบุคลากรในชุมชน ในด้านการให้บริการที่ประทับใจ

มาตรฐานที่ ๘ ด้านการส่งเสริมการตลาด มีคู่มือ เอกสารเผยแพร่การท่องเที่ยว ของตน มีการเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์

คณะกรรมการประเมินโฮมสเตย์ไทย จะออกประเมินซ้ำทุกสองปี ถ้าไม่ผ่าน จะไม่ได้รับป้ายหมู่บ้านโฮมสเตย์ แต่ยังสามารถบริหารจัดการรับผู้มาเยือนได้ กลุ่มโฮมสเตย์บ้าน ถ้ำกลองเพลผ่านการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๙ และรับการตรวจประเมิน ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๔-๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ การจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ ไม่ให้มุ่งหวังเพื่อเป็น อาชีพหลัก เหมือนกลุ่มอาชีพอื่นๆ ในหมู่บ้าน เน้นการรักษาประเพณีดั้งเดิม และอัตลักษณ์ของ ตน จะเห็นว่าการจัดการโฮมสเตย์เหมาะสมที่จะเป็นช่องทางที่สำคัญในการสืบทอดในการนำเสนอ สื่อพื้นที่บ้านที่สำคัญอีกช่องทางหนึ่ง

๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อแสดงพื้นบ้านและหมอลำกลอน

ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน(๑๘ กันยายน ๒๕๕๑)เขียนไว้ว่าหมอลำกลอนเป็นศิลปะการแสดงที่เก่าแก่อันหนึ่งของอีสานลักษณะเป็นการลำที่มีหมอลำชายหญิงสองคนลำสลักกันมีเครื่องดนตรีประกอบเพียงชนิดเดียว คือแคน การลำมีทั้งลำเรื่องนิทานโบราณคดีอีสาน เรียกว่า ลำเรื่องต่อกลอนลำทวย (ทวยโจทย์) ปัญหา ซึ่งผู้ลำจะต้องมีปฏิภาณไหวพริบที่ดีสามารถตอบโต้ ยกเหตุผลมาหักล้างฝ่ายตรงข้ามได้ ต่อมามีการเพิ่มผู้ลำขึ้นอีกหนึ่งคนอาจเป็นชายหรือหญิงก็ได้ การลำจะเปลี่ยนเป็นเรื่อง ซึ่งรักหักสวาท ยาดขี้ขาดผัว เรียกว่า ลำชิงชู้ ปัจจุบันกลอนนั้นหาดูได้ยากเพราะขาดความนิยมลงไปมากแต่ว่าปัจจุบันได้วิวัฒนาการมาเป็นหมอลำซึ่งเพื่อความอยู่รอดและผลก็คือได้รับความนิยมในปัจจุบัน

การแสดงที่ปรากฏในภาคอีสาน

ชมรมศิลป์และการรำ(๑๘ กันยายน ๒๕๕๑)การละเล่นพื้นบ้านหรือการมหรสพนับเป็นมรดกที่แสดงภูมิปัญญาที่สะสมจากอดีตจวบปัจจุบัน ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ ๑) เพลงพื้นบ้าน ๒) ละครพื้นบ้าน ๓) การฟ้อนพื้นบ้าน

๑) เพลงพื้นบ้านอีสาน เพลงพื้นบ้าน (Folk Song) คือเพลงของท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง และเป็นที่ยุ้จักกันดีเฉพาะถิ่นนั้นๆ ลีลาการขับร้องหรือการฟ้อนรำจึงมีอิสระทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหา จึงเป็นที่นิยมของชาวบ้าน ด้วยสาเหตุที่เพลงพื้นบ้านใช้ภาษาถิ่น ใช้ทำนองสนุกจังหวะเร้าใจ เนื้อหาถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด อุดมการณ์ ความเป็นอยู่และภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งแบ่งออกได้เป็นดังนี้

(๑) กลุ่มอีสานเหนือ สืบทอดวัฒนธรรมมาจากกลุ่มวัฒนธรรมแม่น้ำโขงที่เรียกว่า กลุ่มไทยลาว หรือกลุ่มหมอลำหมอลำแคน ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนมากที่สุดในภาคอีสาน เพลงพิธีกรรม กลุ่มไทยลาวหรือกลุ่มหมอลำหมอลำแคนในกลุ่มไทยลาวนี้มี "ฮีตสิบสองคองสิบสี่" เป็นบทบัญญัติในการควบคุมสังคมอีสานเพื่อให้ประชาชนได้ประพฤติปฏิบัติตามเมื่อถึงเวลา ลักษณะของจารีตประเพณีที่ปรากฏอยู่ในฮีตสิบสองอันเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น งานบุญต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับเชื้อทางจิตวิญญาณตั้งแต่เกิดจนตาย แบ่งได้เป็น เพลงเซิ้งต่างๆ เป็นเพลงที่ใช้ร้องประกอบพิธีตามความเชื่อของชาวอีสาน เช่น เพลงเซิ้งบั้งไฟ เซิ้งนางแมว เซิ้งนางดั่ง เซิ้งผีโขน ใช้ร้องโดยมีจุดมุ่งหมายในการร้องเพื่อให้เกิดความสนุกสนานดึงดูดใจคนไปร่วมพิธี และการร้องเพลงเซิ้งยังเป็นสื่อกลางในการขอความร่วมมือในพิธีนั้น เช่น ขอเงิน ขอสิ่งของหรือขอความร่วมมืออื่นๆ ตามแต่จะต้องการ การร้องเพลงเซิ้งจะประกอบด้วยคนขับกาทย์นำและจะมีลูกคู่คอยร้องรับ ลักษณะบทเพลงจะเป็นเพลงแบบต้นกลอนสด เพลงร้องเพื่อความสนุกสนาน

เป็นเพลงร้องเล่นสำหรับหนุ่มสาวหรือผู้ใหญ่ร้องเพื่อความสนุกสนานในงานเทศกาลหรือวาระพิเศษ เช่น งานสงกรานต์ ฟ้าป่า กลุ๊น งานบวชนาค ได้แก่ หมอลำหรือการลำแบบต่างๆ

หมอลำพื้น คือ หมอลำเป็นชายที่ลำเกี่ยวกับเรื่องนิทานต่างๆ

หมอลำกลอน คือ หมอลำชายหญิงที่ลำเกี่ยวกับเรื่องราวของความรักโต้ตอบกัน

หมอลำหมู่ เป็นกลุ่มของหมอลำที่ลำเป็นเรื่อง และใช้ทำนองเศร้า

หมอลำเพลิน เป็นคณะหมอลำที่ลำเรื่องใช้ทำนองสนุกสนาน

หมอลำไฟฟ้า คือ การลำรักษาคนเจ็บไข้ ซึ่งเราจัดอยู่ในกลุ่มของเพลงพิธีกรรม

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (๒๕๔๘ : ๑๒๐-๑๒๙) ศึกษา ศักยภาพและกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น แบบสาระบันเทิงของหมอลำ เขียนในความสำคัญว่าหมอลำนับเป็นมรดกที่ผูกพันกับชาวอีสานมานาน จนกระทั่งทุกวันนี้หมอลำยังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายติดกับสื่อพื้นบ้านประเภทอื่นๆ ที่สำคัญคือหมอลำเป็นสื่อที่ให้ทั้งสาระความรู้และความบันเทิง(Edutainment) แม้จะมีฐานะเป็นสื่อที่อยู่ในชุมชนแต่รัฐบาลนำมาใช้เป็นสื่อรณรงค์หรือเพื่อเผยแพร่ข่าวสาร เป็นบางครั้งบางคราวตามกระแสความสนใจของแต่ละยุคสมัยเท่านั้น หมอลำกลอนรุ่นโบราณ ต้องดี้นรณอยู่อย่างยากลำบาก ในขณะที่หมอลำพันทางอยู่รอดได้ โดยมีเพียงร่างที่เป็นหมอลำแต่ขาดจิตวิญญาณของหมอลำที่แท้จริง จากการศึกษาพบว่าหมอลำมีอยู่ ๔ ประเภท คือ

๑. หมอลำกลอน เป็นหมอลำประเภทดั้งเดิม มีประสบการณ์การลำสูง มีการสั่งสมความสามารถและมีสุนทรีย์ะในการแสดงมีความสามารถสูงในการว่ากลอน รูปแบบการนำเสนอเรียบง่าย
๒. หมอลำกลอนซึ่ง มักเป็นหมอลำกลอนมาก่อน แต่มีการพัฒนาโดยเริ่มเอาดนตรีสมัยใหม่เข้ามาประกอบการแสดง มีการร้องเพลงประกอบการลำ อาจจะมีระดับสุนทรีย์ะและความลึกซึ้งของเนื้อหาน้อยลง
๓. หมอลำซึ่ง มีประวัติความเป็นมาสั้นที่สุด ส่วนใหญ่ผู้แสดงมีอายุอยู่ระหว่าง ๑๘-๒๕ ปี เท่านั้น มีประสบการณ์การเรียนรู้เพียงเล็กน้อย ให้ความสำคัญกับรูปร่างหน้าตา รูปแบบการแสดงสมัยใหม่ เน้นการเต้นมากกว่าการลำ
๔. เป็นการผสมผสานการแสดงทั้งแบบใหม่เข้ากับแบบดั้งเดิม คือมีการลำเรื่อง มีนักแสดงครั้งละหลายๆ มักมีการสืบทอดกันสายตระกูลและดำเนินการเป็นธุรกิจ โดยเขียนถึงคุณลักษณะของผู้เป็นหมอลำ คือ ๑) มีองค์ความรู้และการสั่งสมความรู้ หมายถึงการมีความเข้าใจและมี ความรู้เกี่ยวกับหมอลำอย่างลึกซึ้ง ๒) มีความสามารถในการแสดง เช่น การมีเสียงดีทำให้ลำได้อย่างไพเราะ เป็นต้น ๓) มีประสบการณ์และความชำนาญ อันเนื่องมาจากได้ผ่าน

ประสบการณ์การแสดงมาอย่างมาก ๔) ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ เช่น รูปร่างหน้าตา ท่าโพส การแต่งตัว เป็นต้น

ศักยภาพในการสร้างและการปรับเปลี่ยนของหมอลำกลอน คือ หมอลำกลอนมีการปรับเปลี่ยนท่วงท่าการแสดง เช่น ลดการโพสแบบแม่บทหลายท่าให้เหลือน้อยลง เปลี่ยนการลำตอบโต้กันจากเดิมที่มุ่งเอาชนะกันเรื่องความรู้ มาเป็นเพื่อความสนุกสนาน

กลยุทธ์ด้านผู้ส่งสาร หมอลำกลอนจะเน้นรากและแก่นแท้ของความเป็นหมอลำให้ความสำคัญและความสนใจการถ่ายทอดจิตวิญญาณความเป็นหมอลำขนานแท้เอาไว้เต็มที่ไม่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดง

กลยุทธ์ด้านเนื้อหา หมอลำกลอนมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับเนื้อหาสาระมาก เมื่อเปรียบเทียบกับความบันเทิงแล้ว จะเห็นว่า หมอลำกลอนไม่เกี่ยวข้องกับความบันเทิงที่เน้นรูปแบบ หมอลำยึดมั่นและเกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระมาก เป็นเรื่องที่แฝงคติธรรม มีความรู้เป็นประโยชน์ทั้งทางโลกทางธรรมมาก ตัวหมอลำมีความเข้าใจเนื้อหาและความหมายของกลอนลำอย่างถ่องแท้

การผลิตและคัดเลือกเนื้อหาสาระของหมอลำกลอน ในการผลิตเนื้อหาสาระ หมอลำกลอนจะแต่งกลอนที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ตนเองคุ้นเคย เช่น กลอนลำที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องวิถีชีวิตของชาวนาชาวไร่ ตลอดจนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ศีลธรรม ฮีตบ้านคองเมือง ขนบธรรมเนียมประเพณี ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ การชมธรรมชาติ ชมดง ชมนก ชมไม้

ต่อมาในยุคปัจจุบันที่มีการสื่อสารมวลชนเจริญขึ้น หมอลำกลอนจึงได้นำเนื้อหาเรื่องราวของฝ่ายราชการที่จะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมมาช่วยประชาสัมพันธ์ ช่วยเผยแพร่

ส่วนกระบวนการคัดเลือกเนื้อหาสาระเพื่อนำมาเสนอของหมอลำกลอนนั้น หมอลำกลอนจะไม่กล่าวหรือบรรยายสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ แต่จะเลือกเฉพาะเนื้อหาส่วนที่ตัวเองได้เรียนมาแบบแผนและส่วนที่เป็นความสนุกสนานแบบชาวบ้าน

วิธีการใช้และนำเสนอเนื้อหาสาระของหมอลำ โดยการเก็บรักษาของเก่า คือ สิ่งที่เป็นคุณลักษณะอันดีอยู่แล้วและทำให้ความเป็นหมอลำมีความสมบูรณ์แบบ เช่น การรักษาขนบการเป็นหมอลำ ไม่ว่าจะเป็นการลำไหว้ครู การลำลา การรักษาวาด(ทำนองลำ) อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น เช่น วาดลำอุบล การ"ก้มต่ำ รำกว้าง (กว้าง) ไม่หวงตัว"

การใช้ดนตรีพื้นบ้านบางอย่างที่เป็นเอกลักษณ์หลักของการแสดงหมอลำ เช่น แคน การแสดงด้วยภาษาและวัฒนธรรมเดียวกับผู้ชม ความมีจริยธรรม ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความเป็นตัวตน ของหมอลำแท้ๆ ที่ต้องมีการเรียนรู้ การเพาะบ่มจนได้ที่

ส่วนการของใหม่ที่ใส่เข้าไปแทนได้ รูปแบบความบันเทิง ทั้งแสง สี เสียง เช่น เครื่องดนตรีสากล เครื่องเสียง อุปกรณ์และเครื่องมือในการแสดง เนื้อหาที่เป็นเพลงตลาด หลากๆ รูปแบบ เช่น การนำเพลง หรือกลอนลำของนักร้อง หมอลำยอดนิยม มาร้องในการแสดง เพื่อให้ถูกใจผู้ชม รูปแบบการแสดงใหม่ๆ เช่น การเดินโชว์ของหางเครื่อง การแสดงหมอลำเรื่องผสมการลำกลอนลำยอดนิยม

กลยุทธ์การใช้ช่องทางของหมอลำ

๑. หมอลำมีความยืดหยุ่นสูงในการใช้ช่องทางต่างๆ ที่เป็นการแสดง เช่น การย่อเนื้อหาเวลาในการแสดง

๒. หมอลำรู้จักใช้ช่องทางเก่าบางอย่างทดแทนช่องทางใหม่ที่มีกระบวนการยุ่งยาก คือแม้จะมีการบันทึกภาพวิดีโอทัศน์ ยังทำการแสดงสดเช่นเดิม

๓. การแสวงหาช่องทางใหม่ เพื่อสร้างพลังการต่อรอง การสอนนักเรียนในโรงเรียนของท้องถิ่น การจัดตั้งศูนย์การเรียนหมอลำ อาสารับเชิญ

๔. การประสานกันระหว่างสองช่องทาง เช่น ออกรายการวิทยุ เข้าประกวดเพิ่มการรับรองคุณภาพ

๕. มีการปรับตัวโดยบันทึกการแสดงสดแทนการดูทางโทรทัศน์

๖. การแสวงหาช่องทางพิเศษเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับตัวเอง คือ การเข้าประกวดแข่งขัน

จากการสัมภาษณ์สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่าหมอลำกลอนจังหวัดหนองบัวลำภูและจังหวัดอุดรธานี เพิ่มมูลค่าโดยการส่งผลงานเข้ารับการประเมินคุณวุฒิปัญญา และศิลปินแห่งชาติ และเพิ่มช่องทางการแสดงในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมอันเดียวกัน

นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะสำหรับหมอลำ คือ ควรมีการเปิดตัว รักษาแก่นแท้ จิตวิญญาณของความเป็นหมอลำเอาไว้ให้มั่นคง เพราะสิ่งเหล่านั้นกำลังกลายเป็นตำนานหาผู้สืบทอดไม่ได้ หมอลำรุ่นใหม่ควรมีส่วนช่วยสืบทอด และได้เรียนรู้ความเป็นหมอลำที่แท้จริง หมอลำทุกประเภทควรพยายามเปิดตัว เสนอตัวแสดงผลงานที่เป็นประโยชน์ให้เป็นที่ประจักษ์แก่ชุมชนเมื่อมีโอกาส เพื่อให้สังคมเห็นคุณค่า และหันมาให้ความสนใจ

สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ (๒๕๕๑) เอกสารการบรรยายของสมสุข หินวิมาน กล่าวถึงหลักการหรือแนวคิดในการศึกษาสื่อพื้นบ้านและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นลักษณะสามเ้า คือ ๑) บริบทชุมชน ๒) รู้จัก รู้ใจ รู้ใช้ รู้รักษา ๓) กระบวนการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยให้ความหมายของวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมพื้นบ้าน ในมุมมองของนักนิเทศศาสตร์ คือ “สื่อ

“พื้นที่บ้าน” ซึ่งคำว่าสื่อจะต้องประกอบไปด้วยธาตุทั้ง ๔ คือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง ผู้รับสาร และใช้หลักการวิเคราะห์บริบทชุมชนแบบคู่ขนานคือเปรียบสื่อเป็นต้นไม้และบริบทเป็นดิน ถ้าดินดีต้นไม้จะเจริญงอกงาม อธิบายได้ดังนี้

แนวคิดบริบทชุมชน ในการวิเคราะห์บริบทชุมชนมีแนวคิดในการวิเคราะห์ที่ต้องศึกษาข้อมูลดังนี้

(๑) อายุ/การก่อรูปชุมชน ถ้าหากเป็นชุมชนที่มีอายุมานานจะมีสายสัมพันธ์น่าจะแน่นแฟ้น และมีต้นทุนวัฒนธรรมมากมาย ถ้าชุมชนเกิดใหม่หรืออายุไม่มากนัก การต่อสู้กับแรงกระหน่ำจากภายนอกจะเปราะบางกว่า

(๒) สภาพภูมิอากาศศาสตร์ชุมชน ส่วนใหญ่ผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่สภาพอย่างไรจะพบว่ามี การสร้างวัฒนธรรมเกี่ยวกับการใช้ชีวิตที่สอดคล้องกลมกลืนกัน

(๓) ลักษณะหมู่บ้านเปิด/ปิด หากชุมชนมีลักษณะเป็นสังคมที่ปิดต่อโลกภายนอก โอกาสที่จะอนุรักษณ์ประเพณีท้องถิ่นเดิมเป็นไปได้สูง ถ้าเป็นชุมชนเปิด(เช่น มีถนนตัดผ่าน เป็นชุมชนแบบเมืองใหญ่) สื่อพื้นที่บ้านจะต้องต่อสู้เผชิญหน้ากับคลื่นลมค่อนข้างสูง

(๔) อัตลักษณ์ตัวชุมชน หมายถึงการสื่อสารเพื่อแสดงออกว่าเราเป็นใคร เหมือนหรือต่างจากผู้อื่นอย่างไร การศึกษาอัตลักษณ์ชุมชน เพื่อค้นหาหรือเชื่อมโยงมาที่วัฒนธรรมท้องถิ่น เนื่องจากสื่อวัฒนธรรมพื้นที่บ้านเป็นช่องทางที่สื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนได้ดีที่สุด เช่น กลุ่มชาติพันธุ์คนไทยใหญ่จะสร้างประเพณีรำนกโตขึ้นมา เพื่อปกป้องตัวตนคนไทยใหญ่

(๕) ทูทางสังคม ได้แก่ ระบบเครือญาติ บุคคล สายสัมพันธ์ต่างๆ ซึ่งจะเกี่ยวพันกับการสืบทอดและการต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ

(๖) การเมืองและบทบาทของผู้นำ การศึกษาการเมืองและบทบาทของผู้นำจะมีประโยชน์อย่างมากกับการจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการค้นหาบุคคลหรือผู้นำที่มีแนวโน้มจะสนใจการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม

(๗) ความเชื่อชุมชน เนื่องจากสื่อพื้นที่บ้านเกือบทั้งหมดจะมีมิติความเชื่อ ความศักดิ์สิทธิ์หล่อเลี้ยงอยู่ นั้นผู้วิจัยอาจต้องเริ่มต้นเก็บข้อมูลด้านความเชื่อชุมชนเป็นพื้นที่บ้าน

(๘) การสื่อสารและเครือข่ายการสื่อสาร เป็นการวิเคราะห์เพื่อค้นหาเส้นทางการไหลเข้าออกของชุมชน ตลอดจนการประเมินความเข้มแข็งของชุมชน เช่น ถ้าชุมชนมีการไหลเข้าออกและตรวจสอบข่าวสารจากภายนอกได้ดี แปลว่าน่าจะมีแรงปะทะต่อสู้กับโลกภายนอกได้สูง

การหลักการวิเคราะห์บริบทชุมชนด้านต่างๆ เพื่อประเมินสถานการณ์ชุมชนว่า กรณีที่เลือกศึกษา เป็นชุมชนที่มีศักยภาพเข้มแข็ง ปานกลาง หรืออ่อนแอ

แนวคิดรู้จัก รู้ใจ รู้ใช้ รู้รักษา

แนวคิดการวิจัยและทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมนั้น อาจเริ่มต้นด้วยหลักการง่ายๆ ที่เป็นสูตร ๔ รู้ คือ รู้จัก รู้ใจ รู้ใช้ รู้รักษา สื่อพื้นบ้าน ดังนี้

(๑) รู้จัก ได้แก่ การวิเคราะห์คุณลักษณะสื่อพื้นบ้าน จะต้องรู้จักคุณลักษณะของสื่อที่จะทำการศึกษาให้ถ่องแท้

(๒) รู้ใจ ได้แก่ การวิเคราะห์ต้นไม้ม่างคุณค่าของสื่อพื้นบ้าน มีการวิเคราะห์ในแนวคิด ประกอบด้วย ราก ต้น ดอก ใบ ผล เพื่อให้เข้าใจคุณค่าความหมายในส่วนที่มองเห็นชัดเจน และในส่วนที่มองไม่เห็น เป็นนามธรรมหรืออยู่ใต้ดิน นำคุณลักษณะต่างๆ มาจัดหาความหมายคุณค่า การวิเคราะห์ในแนวนอน เพื่อศึกษาให้เข้าใจถึงการสืบทอด การปรับตัวของสื่อพื้นบ้าน โดยการพยายามรักษาส่วนแก่นไว้เสมอ ปรับส่วนกระพี้หรือเปลือก

(๓) รู้ใช้ ได้แก่ การวิเคราะห์หน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน สื่อพื้นบ้านเป็นสื่อที่ทำหน้าที่ต่างๆ ให้กับชุมชนท้องถิ่นมากมาย ทั้งในระดับบุคคลกลุ่ม และสังคม ดังนั้นในการวิจัยสื่อพื้นบ้านจึงต้องสกัดให้เห็นหน้าที่สำคัญของสื่อพื้นบ้านที่ศึกษาอยู่ว่าทำอะไรบ้าง ตามบทบาทหน้าที่ที่เด่นๆ หากสื่อพื้นบ้านชนิดใดเริ่มที่จะจำกัดตัวลงการวิเคราะห์หน้าที่อาจช่วยเสริมหน้าที่ใหม่ๆ ให้กับสื่อพื้นบ้านได้

(๔) รู้รักษา ได้แก่ กระบวนการสืบทอดสื่อพื้นบ้าน ใช้หลักนิเทศศาสตร์ การเกิดการสื่อสารต้องประกอบไปด้วยธาตุทั้ง ๔ คือ S-M-C-R โดยกลุ่มผู้รับสารให้มีการรับโดยมีความรู้ในการเสพงานศิลปะ สื่อพื้นบ้านเป็นมรดกร่วมต้องบริหารจัดการร่วมกันแบบบูรณาการ มีเจ้าของวัฒนธรรมทุกเพศ ทุกวัย โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนผู้ที่จะสืบทอดต่อไปในอนาคต ยึดหลักสิทธิเจ้าของวัฒนธรรมมีข้อตกลงร่วมกันของคนวงในวัฒนธรรมนั้นๆ

๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบการมีส่วนร่วม

คิน รพีพัฒน์(๒๕๓๑) ได้กล่าวถึง กระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตามขั้นตอนการพัฒนา ซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพออกเป็น ๕ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการริเริ่มพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ ด้วย

ขั้นตอนที่ ๒ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงานตลอดจนกำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นตอนที่ ๓ การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงาน และการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นตอนที่ ๔ การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนมีส่วนร่วม ในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

ขั้นตอนที่ ๕ การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปแล้วนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย เป็นการประเมินผลก่อนหน้าเป็นระยะๆ หรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวม ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอด

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (๒๕๓๔) กล่าวว่า ความรู้ทางวิชาการไม่อาจแยกออกจากมนุษย์และบริบทแห่งประวัติศาสตร์ได้ ความรู้มีค่าเต็มที่เมื่อความรู้นั้นรับใช้อุดมคติของมนุษย์ วัฒนธรรมคือส่วนกลับหรือไดอาเล็กติคของเศรษฐกิจ ถ้าเศรษฐกิจคือส่วนหนึ่งของความเป็นจริง วัฒนธรรมก็คือส่วนหนึ่งของการไผ่ผืน สังคมมนุษย์ในช่วงสมัยหนึ่งของประวัติศาสตร์ ต้องมีส่วนผสมของทั้ง ๒ สิ่ง สังคมไทยมีวัฒนธรรมสืบทอดมาช้านาน มีเอกลักษณ์ของตัวเอง และรักษาเอกลักษณ์ไว้ได้ ส่วนที่เป็นฐานเป็นแก่นมาแต่เดิมของวัฒนธรรมไทยคือ วัฒนธรรมของชาวบ้าน คุณลักษณะที่สำคัญของวัฒนธรรมนี้มี ๒ ประการคือ ๑) รักความอิสระ และ ๒) ความมีน้ำใจ คนไทยชอบทำอะไรตามใจ ไม่ชอบการบังคับกดขี่ ไม่ชอบการใช้อำนาจ ไม่ชอบรัฐ ขณะเดียวกันคนไทยมีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ถือเป็นพี่เป็นน้อง แบ่งกันอยู่แบ่งกันกิน อยู่รวมกันเป็นชุมชนขนาดเล็กเรียกว่าบ้าน

สำนักงานแหล่งท่องเที่ยวและสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (๒๕๕๐) จัดทำคู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นการดำเนินงานโครงการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Community Base Tourism : CTB) เพื่อเป็นการประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนและสถาบันการศึกษาในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง ๔ ภาค ให้เกิดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทย เพื่อพัฒนาความยั่งยืนของสังคมและวัฒนธรรมที่ได้รับผลกระทบจากกระแสวัฒนธรรมตะวันตกจนน่าเป็นห่วงว่าเอกลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมไทยจะเลือนหายไปในที่สุด จึงเกิดความพยายามที่จะฟื้นฟู อนุรักษ์ และสืบสานให้คงอยู่ต่อไป โดยมีหลักการของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ ๑) ชุมชนเป็นเจ้าของ ๒) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม ๓) ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง ๔) ยกย่องคุณภาพ

ชีวิต ๕) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม ๖) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ๗) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม ๘) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ๙) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น ๑๐) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

กาญจนา แก้วเทพและคณะ(๒๕๕๑) ศึกษาพบว่า การสร้างสรรค์และการนำความรู้ไปใช้งานตามหลักแนวคิดของการจัดการความรู้ นั้น ย่อมมิได้เกิดจากบุคคลเพียงบุคคลเดียว โดยได้รวบรวมบทความที่นักวิจัยได้เขียนขึ้นทั้งหมด ๗ เรื่อง แบ่งเป็น ๓ ส่วน ส่วนแรก เนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการความรู้เรื่องการใช้และการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่การสื่อสารเพื่อชุมชน : โอกาสและความเป็นจริง ส่วนที่สอง แยกเป็น ๓ บทความ ที่สอดคล้องไปตามประเภทของสื่อชุมชน คือ สื่อพื้นบ้าน สื่อวิทยุชุมชน และสื่อบุคคล พบว่าสื่อทั้งสามประเภทมีคุณค่าอย่างสูงส่งในการพัฒนาสังคมไทย แต่ยังคงขาดองค์ความรู้ที่เพียงพอในการที่จะใช้และเสริมความเข้มแข็งแก่สื่อทั้งสามประเภท

เดือนเพ็ญ ภิญญานิธิเกษมและคณะ(๒๕๕๐ : ๖๐) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารพรรคการเมือง พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ไม่ใช่การพัฒนาอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างแท้จริง การส่งเสริมและสร้างความเข้มแข็งให้ระบบการปกครองของไทยมีความมั่นคงและสนองความต้องการของประชาชนได้ดีที่สุด คือการให้ประชาชนได้เป็นผู้กำหนดบทบาทของตนเองตั้งแต่มีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญ ตลอดจนเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารปกครองประเทศให้มากที่สุด สิ่งที่สำคัญมากที่สุดคือต้องทำให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจ ในสิทธิและหน้าที่ทางการเมือง

กระทรวงวัฒนธรรม(๒๕๕๐) การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ตามขั้นตอนตั้งแต่ขั้นตอนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ จนถึงการร่วมประเมินผล โดยภาครัฐเป็นฝ่ายสนับสนุนงบประมาณให้เป็นหลัก และการให้ชุมชนเสนอกิจกรรมด้านวัฒนธรรมที่เกิดจากการร่วมคิดของชุมชน เป็นเพียงการมีส่วนร่วมโดยผ่าน”ตัวแทน” ของชุมชน ที่ไม่อาจเอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมจากชุมชนอย่างแท้จริง อีกทั้งยังไม่เอื้อให้ภาครัฐเข้าไปเป็น actor หรือมีบทบาทในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม ทำให้ไม่สอดคล้องกับการทำงานวัฒนธรรมตามกระบวนการทัศน์ใหม่ ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างข้าราชการในท้องถิ่น กับเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชน ในรูปแบบการทำงานเชิงบูรณาการในทุกมิติของวัฒนธรรม โดยแนวทางหนึ่งในการบรรลุกระบวนการทัศน์ดังกล่าวคือ การสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปฏิบัติงานวัฒนธรรมในพื้นที่ ตลอดจนการนำองค์ความรู้ในชุมชน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการกับความรู้

จากภายนอก เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเอง และชุมชนอย่างยั่งยืน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม(๒๕๕๑ : ๑) เขียนไว้ในที่มาและความสำคัญของปัญหาว่า สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย เป้าหมายมาตรการ แผนงานทางด้านวัฒนธรรมของชาติมาโดยได้ปรับแนวทางการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมให้มามุ่งเน้นในการ “บริหารจัดการวัฒนธรรม” ด้วยการสนับสนุนให้วัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การหนุนเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัฒนธรรมนี้ สามารถทำได้ในหลายรูปแบบ ที่พบกันโดยทั่วไปมักเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมใน ๒ ลักษณะคือ การจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการโครงการด้านวัฒนธรรมของชุมชนเอง ตั้งแต่ขั้นตอนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ จนถึงการร่วมประเมินผล โดยภาครัฐเป็นฝ่ายสนับสนุนงบประมาณให้เป็นหลัก และการให้ชุมชนเสนอกิจกรรมด้านวัฒนธรรมที่เกิดจากการร่วมคิดของชุมชนเข้ามา จากนั้นภาครัฐก็สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวในทุกขั้นตอน

สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ (๒๕๕๑) เอกสารการบรรยายของกาญจนา แก้วเทพ บรรยายถึงแนวทางการบริหารจัดการทางวัฒนธรรมนั้น มี ๔ แนวทางคือ

๑) การอนุรักษ์วัฒนธรรม คือการดำรงรักษา “ต้นฉบับทางวัฒนธรรม” ไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคล วัฒนธรรม ธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ ให้เหมือนเดิม

๒) การสืบทอดทางวัฒนธรรม ซึ่งเน้นหนักการสืบทอดตัวบุคคล ทั้งที่เป็นผู้สร้างและผู้สืบทอดวัฒนธรรม

๓) การปรับปรุง ปรับประยุกต์ทางวัฒนธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่ๆ การปรับประยุกต์อาจจะพิจารณาได้ใน ๒ มิติ คือ การปรับตัวสื่อ ศิลปวัฒนธรรม เช่น การนำเรื่องราวของละครโทรทัศน์มาแสดงในหนังสือ หรือการปรับหน้าที่ของวัฒนธรรม เช่น การนำเอาโนราห์มาใช้ในการออกกำลังกายเป็นโนราบิก

๔) การส่งเสริม เผยแพร่วัฒนธรรมนั้นให้แผ่ขยายออกไปยังคนกลุ่มอื่นๆ พื้นที่อื่นๆ เช่น การนำไปกลางมาแสดงระดับประเทศ ต่างประเทศ

ทั้งนี้การเลือกใช้แต่ละยุทธศาสตร์นั้น น่าจะขึ้นอยู่กับ “สถานภาพ” ศิลปะวัฒนธรรมพื้นบ้านนั้นๆ เช่น

หากวัฒนธรรมนั้น อยู่ในสภาพที่ใกล้จะสูญหาย ก็ต้องอนุรักษ์หรือสืบทอด

หากวัฒนธรรมนั้นไม่สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง ก็คงต้องปรับประยุกต์

หากวัฒนธรรมนั้นเริ่มผิดเพี้ยนไปจากความหมายดั้งเดิม ก็ต้องรื้อฟื้นความหมาย

เดิมขึ้นมา

หากวัฒนธรรมนั้นอยู่ในสภาพสมบูรณ์แข็งแรงดี ก็น่าจะส่งเสริมเผยแพร่ เป็นต้น จะเห็นว่าสื่อการแสดงพื้นบ้านหมอลำกลอนบ้านถ้ากลองเพล ได้อยู่ในสภาพที่ ไกล่จะสูญหาย จึงต้องอนุรักษ์และสืบทอด

สำนักงานแหล่งท่องเที่ยวและสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (๒๕๕๐) เขียนถึง เครือข่ายการทำงานแบบบูรณาการ เป็นการทำงานแบบพันธมิตร ช่วยเหลือ เอื้อประโยชน์ต่อกัน ทางสังคม การพัฒนา และวิชาการ มีการสร้างกระบวนการ ๑) สร้างความเข้าใจและความ ร่วมมือกันของทุกภาคส่วนในพื้นที่ ๒) วิเคราะห์ปัญหาและการวางเป้าหมายการพัฒนาาร่วมกัน ๓) บูรณาการทางความคิด และการกำหนดยุทธศาสตร์แผนงานกิจกรรมเพื่อการบรรลุเป้าหมายที่มี เจ้าภาพในแต่ละกิจกรรมชัดเจน ๔) พัฒนาผ่านกระบวนการกลุ่มเพื่อปฏิบัติและขับเคลื่อนกิจกรรม ๕) การวางรากฐานของผลประโยชน์ร่วมกันที่นำมาสู่การร่วมมือหรือการต่อรองกับหน่วยงานอื่น

ตัวอย่างกิจกรรม

จัดเวทีเพื่อสร้างความตระหนักให้กับกลุ่มต่างๆ ในชุมชนรู้สึกว่าคุณชุมชน เป็นเจ้าของ CTBและได้รับประโยชน์หรือผลตอบแทนจาก CTB ในทางกลับกันก็ร่วมรับผิดชอบใน ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อการท่องเที่ยวในชุมชนด้วย

จัดทำแผนชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่ม องค์กรในชุมชน โดยที่มี เป้าหมายร่วม แบ่งบทบาท หรือเชื่อมโยงบทบาทตามลักษณะกิจกรรม

แผนความร่วมมือกับกลุ่ม องค์กรภายนอก เช่น โรงเรียน สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคธุรกิจในพื้นที่ เช่น ประชาคมจังหวัด หรือกลุ่มคน รักบ้านเกิด

ประสานความร่วมมือและทรัพยากรจากรัฐเพื่อทำแผนการท่องเที่ยวแบบ บูรณาการ

สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ (๒๕๕๑) ในเอกสารการบรรยาย กระบวนการ ทำงาน”การดำเนินงานวิจัยท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม” ผอ.จริยา ชัยวิรัตน์และ ผอ.ภัสวลี นิติเกษตร สุนทร บรรยายถึง ขั้นตอนการดำเนินงาน การทำงานวิจัยท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม ระหว่าง วัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรม และชุมชน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมด้านเครือข่ายวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมด้านปัญญา โดยมีการแสวงหาโจทย์วิจัย ตั้งวัตถุประสงค์ ออกแบบการวิจัย เขียนโครงการวิจัย สร้างเครื่องมือเก็บข้อมูล เลือกรูปแบบตัวอย่าง เก็บข้อมูลตามแผนการ ดำเนินการ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล และเขียนรายงานผลการวิจัย

ส่วนที่ ๑ ในการแสวงหาโจทย์วิจัยมีการตั้งคณะทำงานวิจัยสร้าง กระบวนการมีส่วนร่วม ค้นหาโจทย์วิจัยและออกแบบวิจัย จากการวิเคราะห์บริบทชุมชน ต้นไม้

วัฒนธรรม (รู้จัก รู้ใจ รู้ใช้ รู้รักษา) มาสู่การบริหารจัดการวัฒนธรรม มีการอนุรักษ์ สืบทอด
ปรับประยุกต์ ส่งเสริม เผยแพร่

ส่วนที่ ๒ ขยายคณะทำงานผู้เกี่ยวข้องของในชุมชน ได้แก่ พระ ครู ปราชญ์
ชาวบ้าน เยาวชน สมาชิกในชุมชน ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ทบทวนโจทย์ โครงร่างวิจัย

ส่วนที่ ๓ สร้างเครื่องมือ โดยการใช้เวทีเสวนา การสัมภาษณ์ การสังเกต
และการบันทึก

ส่วนที่ ๔ เลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน

ส่วนที่ ๕ ดำเนินการเก็บข้อมูล

ส่วนที่ ๖ ประมวล วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ ๗ คืนข้อมูลให้กับชุมชน

ส่วนที่ ๘ รายงานผลการวิจัย

ผลที่ได้จากการฝึกปฏิบัติ ที่มาและความสำคัญของปัญหา ได้จาก การวิเคราะห์
บริบทชุมชนและสถานภาพสื่อพื้นบ้าน วัตถุประสงค์การวิจัย ได้จากการกำหนดโจทย์และ
วัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย(เครื่องมือเก็บข้อมูล) ได้สร้างการสร้างเครื่องมือวิจัย

ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีคณะทำงานเป็นแกนหมุน

๑. ร่วมเป็นคณะทำงาน

๒. ร่วมตั้งโจทย์การวิจัย

๓. ร่วมเขียนโครงร่างวิจัย ร่วมออกแบบงานวิจัย

๔. ร่วมสร้างเครื่องมือ

๕. ร่วมเลือกกลุ่มตัวอย่าง

๖. ร่วมเก็บข้อมูล

๗. ร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูล

๘. ร่วมวิเคราะห์ สังเคราะห์

๙. ร่วมเขียนรายงาน ผ่านรูปกิจกรรมต่างๆ (ร่วมให้เวลา ให้สถานที่ ให้
แรงงาน ให้ทุนทรัพย์ และอื่นๆ)

บทที่ ๓ ระเบียบวิธีการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ เชิงพรรณนาวิเคราะห์(descriptive analysis) เป็นการศึกษาวิจัยท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม เน้นกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของท้องถิ่นหรือชุมชน ให้มีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของการวิจัย

๓.๒ ขอบเขตของโครงการ

๓.๒.๑ ขอบเขตพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้ศึกษากลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ในเขตบ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ ๔ ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

๓.๒.๒ ระยะเวลา ๑ มีนาคม ๒๕๕๑- ๓๐ กันยายน ๒๕๕๑

๓.๓ ประชากรที่ศึกษา/กลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้เลือกกลุ่มตัวอย่างจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดังนี้

๓.๓.๑ กลุ่มตัวอย่าง

- ๑) นายกองค้การบริหารส่วนตำบลโนนทัน ๑ คน
- ๒) ผู้อำนวยการโรงเรียนร่มเกล้า ๑ คน
- ๓) ประธานกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำ ๑ คน
- ๔) สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำ ๓ คน
- ๕) นักวิชาการวัฒนธรรม ๒ คน
- ๖) พระสงฆ์ ๑ รูป
- ๗) ผู้ใหญ่บ้านบ้านถ้ำกลองเพล ๑ คน
- ๘) ประชาชนชาวบ้าน ๑ คน
- ๙) ชาวบ้านบ้านถ้ำกลองเพล ๕ คน(เด็กและเยาวชน ประชาชนทั่วไป)

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

คณะผู้วิจัยได้ร่วมกันสร้างเครื่องมือในการวิจัยตามข้อ ๓.๔.๑

๓.๔.๑ การสร้างเครื่องมือ

๓.๔.๑.๑ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

๓.๔.๑.๒ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

๓.๔.๑.๓ การจัดเสวนากลุ่ม

๓.๔.๒ วิธีการดำเนินงาน

๓.๔.๒.๑ เข้ารับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการการพัฒนานักวิจัยท้องถิ่น
ด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

๓.๔.๒.๒ ประชุมคณะผู้วิจัยและที่ปรึกษาโครงการแสวงหาเจตคติวิจัยมีการตั้ง
คณะทำงานวิจัยสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ค้นหาเจตคติวิจัยและออกแบบวิจัย โดยการวิเคราะห์
บริบทชุมชน ต้นไม้วัฒนธรรม (รู้จัก รู้ใจ รู้ใช้ รู้รักษา) มาสู่การบริหารจัดการวัฒนธรรม มีการ
อนุรักษ์ สืบทอด ปรับประยุกต์ ส่งเสริม เผยแพร่

๓.๔.๓ การดำเนินการวิจัย

๓.๔.๓.๑. การแสวงหาเจตคติวิจัย วิเคราะห์การแสวงหาเจตคติโดยการวิเคราะห์
บริบทชุมชน และคุณลักษณะของสื่อ หาความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ตั้งคำถามในการแก้ปัญหา โดย
เลือกเฉพาะบางเจตคติที่สนใจมากที่สุด หรืออยู่ในวิสัยที่จะศึกษา

๓.๔.๓.๒. การตั้งวัตถุประสงค์ เมื่อมีการวิเคราะห์บริบทชุมชน การวิเคราะห์
คุณลักษณะสื่อพื้นฐานแล้ว หาความสัมพันธ์ระหว่างบริบทชุมชนและสื่อพื้นฐาน หาเจตคติหรือข้อ
คำถามปัญหาที่กำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อหาคำตอบในการวิจัย โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
แบบกระบวนการกลุ่ม

๓.๔.๓.๓. การสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูล มีการสร้างเครื่องมือให้สัมพันธ์กับเนื้อหา
และลักษณะของสื่อ ขยายผลออกไปให้ครอบคลุม มีการใช้เครื่องมือทั้งการสังเกตแบบเข้าร่วม
กิจกรรม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การให้ตอบแบบสอบถาม การสัมภาษณ์โดยตรง ทั้งแบบมี
โครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง การจัดเวทีเสวนา และการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ กล้องถ่ายภาพ เครื่อง
บันทึกภาพ กระดาษ สมุด ปากกา ดินสอ กระดาษฟาง ปากกาเคมีและกระดาษกาว โดยมีการ
ประสานไปยังกลุ่มผู้นำชุมชน ประธานกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ปฏิบัติการเก็บข้อมูลตาม
แผนงานที่วางไว้

๓.๔.๓.๔. การลงมือเก็บข้อมูลตามแผนที่วางไว้โดยให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดเวทีเสวนา ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้รู้ทุกคนมีความคิดเห็นได้เต็มที่ มีหลักการจัดดังนี้

การจัดเวทีเสวนาเป็นเทคนิคการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพแบบหนึ่งเป้าหมาย ได้ข้อมูลที่มาจากการร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็นระหว่างผู้เสวนา มาจากวิธีพูดคุยแบบธรรมชาติและวิธีสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ วิธีการได้ข้อมูล ข้อคิดเห็นที่ปรับปรุงข้อดีของการพูดคุยตามธรรมชาติ วิธีการสัมภาษณ์ทางธรรมชาติ แต่ได้ทำเทียมและเลียนแบบธรรมชาติขึ้นมา ขึ้นตอนการจัดก่อน ดำเนินการ และหลังดำเนินการ องค์ประกอบอย่างอื่นลักษณะการจัดที่หนึ่ง มีผู้ดำเนินรายการ และผู้สังเกตจดบันทึก

- ๑) กำหนดเลือกผู้ร่วมเสวนา
- ๒) กำหนดเวลาเสวนา
- ๓) กำหนดสถานที่เสวนา
- ๔) กำหนดหัวข้อเสวนา
- ๕) สร้างบรรยากาศให้เป็นกันเองตามธรรมชาติ

องค์ประกอบเวทีเสวนา

- ๑) การนั่งสนทนาระหว่างผู้ร่วมสนทนา จัดให้มองเห็นกันแบบกึ่งวงกลม
- ๒) เลือกผู้เข้าร่วมเสวนา
- ๓) ทุกคนต้องมีสิทธิและแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่
- ๔) ดำเนินการเสวนา สัมภาษณ์ โดยวิทยากรกระบวนการ มีบทบาท

หน้าที่คือ ต้อนรับสร้างความสัมพันธ์ บรรยายภาคเป็นกันเอง อธิบายวัตถุประสงค์ ขอความร่วมมือ ตอบข้อข้องใจ ขออนุญาตบันทึก นำเข้าสู่ประเด็น ควบคุมการสนทนาให้อยู่ในประเด็น ไม่ร่วมแสดงความคิดเห็น จัดสมดุลไม่ให้เกิดการครอบงำภายในกลุ่ม คอยวิเคราะห์สถานการณ์ ข้อมูล สร้างคำถามใหม่ๆ และมีการเตรียมตัวมาก่อน

การจัดเวทีสัมมนา จำนวนผู้ร่วมเสวนา จำนวน ๑๒ คน จำนวน ๒ ครั้ง ครั้งที่ ๑ การวิเคราะห์ปัญหาในชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล ครั้งที่ ๒ ประเด็น การจัดรูปแบบการแสดงหมอลำกลอนกลุ่มประกอบ โฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ด้วย

- ๑) คณะผู้วิจัย ๕ คน
- ๒) นายกองค้การบริหารส่วนตำบลโนนทัน ๑ คน
- ๓) ประชาชนชาวบ้าน ๑ คน
- ๔) ผู้ใหญ่บ้านบ้านถ้ำกลองเพล ๑ คน
- ๕) ตัวแทนเยาวชน ๑ คน

- ๖) สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ ๑ คน
- ๗) ผู้อำนวยการโรงเรียนร่มเกล้า ๑ คน
- ๘) ชาวบ้านบ้านถ้ำกลองเพล ๒ คน

๓.๔.๓.๕ ส่งโครงร่างขออุดหนุนงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติโดยการขยายคณะทำงานผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ได้แก่ พระ ครู ประชาญ์
ชาวบ้าน เยาวชน สมาชิกในชุมชน ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ทบทวนโจทย์ ศึกษาเอกสารที่
เกี่ยวข้อง(ทบทวนวรรณกรรม) เขียนโครงร่างวิจัยส่งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

๓.๔.๓.๖ สร้างเครื่องมือ เลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนโดยการ
ใช้เวทีเสวนา การสัมภาษณ์ การสังเกต และการบันทึก ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบ
สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล และเข้าร่วมในการจัด
กิจกรรมของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล กิจกรรมการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พร้อม
บันทึกภาพ

๓.๔.๓.๗ ประมวลผลการดำเนินงานที่ผ่านมา วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล

๓.๔.๓.๘ คืนข้อมูลให้กับชุมชน จัดเวทีเพื่อคืนข้อมูลวิจัยฯ ให้กับชุมชนได้รับ
ทราบและทบทวน โดยการจัดเวทีเสวนา เชิญกลุ่มตัวอย่างหรือตัวแทนเข้าร่วมเสวนา ในประเด็นที่
ทำการวิจัย จัดประชุมเครือข่ายวัฒนธรรมจังหวัดนำเสนอผลงานวิจัยเมื่อมีโอกาส

๓.๔.๓.๙ ส่งรายงานผลความก้าวหน้าการวิจัยให้กับ สำนักงานคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติ ตามกำหนดการ

๓.๔.๓.๑๐ กิจกรรมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โดยการจัดประชุมวิชาการ ตาม
หัวข้อการวิจัยพร้อมจัดนิทรรศการ ให้กับเครือข่ายวัฒนธรรมและผู้สนใจ วางแผนเข้าร่วมการจัด
งานวัฒนธรรมภาคอีสานจังหวัดหนองบัวลำภู

๓.๔.๓.๑๑ จัดทำรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ส่งสำนักงานคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติ

๓.๕ วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

คณะทำงานได้รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากการสังเกตการณ์
แบบมีส่วนร่วมโดยเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล และสังเกตการณ์แบบไม่มี
ส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง โดยให้กลุ่มเด็กและเยาวชนเข้ามามี
ส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล นำข้อมูลจากการใช้กระบวนการกลุ่มและจัดเวทีสัมมนา มีการ

บันทึกภาพ ถ่ายวิดีโอ ภาพเคลื่อนไหว แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เชิงบรรยาย (descriptive analysis) คือข้อมูลที่วิเคราะห์ สังเคราะห์ได้ให้กับกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ทบพวนเนื้อหา เขียนรายงานผลการวิจัย

การวิเคราะห์เนื้อหาหมู่บ้านโฮมสเตย์ เนื้อหาการแสดงผลบ้าน เนื้อหาการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการเครือข่ายวัฒนธรรม ใช้แนวคิดตามเอกสารในเรื่องการทบทวนวรรณกรรมในบท ที่ ๒ มาเป็นแนวคิดในตีความ การวิเคราะห์ และสังเคราะห์

บทที่ ๔ ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

๔.๑ ผลการวิเคราะห์บริบทชุมชน

จากการศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐคือวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัดและชุมชน ในหัวข้อการแสดงพื้นบ้านในการจัดลงในกลุ่มการแสดงพื้นบ้านของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านโนนทัน โดยศึกษาจากกรณีหมอลำกลอนย้อนยุคที่กำลังจะสูญหายไปจากชุมชนเนื่องจากขาดการสืบทอดและช่องทางที่จะนำเสนอ การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์จึงเป็นรูปแบบหนึ่งที่จะช่วยให้สื่อการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุค สามารถดำรงอยู่ได้ในชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล มีผลการศึกษาดังนี้

๔.๑.๑ ความเป็นมาบ้านถ้ำกลองเพล

ความเป็นมาบ้านถ้ำกลองเพลตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของจังหวัดหนองบัวลำภู ระยะทางห่างจากจังหวัดหนองบัวลำภู ๑๒ กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดอุดรธานี ๓๒ กิโลเมตร บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ ๔ ตำบลโนนทัน จังหวัดหนองบัวลำภู ได้รับการก่อตั้งเป็นหมู่บ้านในปี พ.ศ. ๒๔๒๕ เดิมขึ้นอยู่กับการปกครองอำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี และเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๖ อำเภอหนองบัวลำภู ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นจังหวัดที่ ๗๕ ของประเทศไทย บ้านถ้ำกลองเพลจึงขึ้นต่อการปกครองของอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภูจากนั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

จากบอกเล่าของ พ่อตู้หนวย หรือนายหนูแดง เดชกุล เป็นกลุ่มคนชุดแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บ้านถ้ำกลองเพล ได้เล่าถึงประวัติดั้งเดิมของพื้นที่แห่งนี้ว่า พื้นที่เดิมของหมู่บ้านถ้ำกลองเพลเป็นป่า สภาพเป็นป่าไผ่ และต้นไม้ใหญ่จำพวกต้นยาง ประดู่ เต็งรัง ขึ้นสลับกับต้นไม้อื่นอีกอย่างหนาแน่นและอุดมสมบูรณ์เป็นพื้นที่ที่มีภูเขาล้อมรอบ มีลำห้วยไหลผ่านสัตว์ป่าใหญ่น้อยมาอาศัยบริเวณนี้เป็นจำนวนมาก สัตว์ที่มาอาศัยอยู่จะเป็นพวก ช้างป่า เสือ กวาง หมูป่า และสัตว์จำพวกอื่นๆ อีกมากมาย ชาวบ้านเรียกบริเวณนี้ว่าถ้ำกลองเพล เนื่องจากบริเวณภูเขามีสถูปโบราณภายในถ้ำจะมีพระพุทธรูปโบราณมากมาย พ่อตู้หนวยเล่าว่าแต่ก่อนจะไม่มีผู้คนเข้ามาบริเวณนี้เนื่องจากเป็นที่รกทึบและมีสัตว์ป่าจำพวกเสือ ช้างป่าที่ดุร้าย แต่ในวันพระและเวลาใกล้เที่ยงชาวบ้านจะได้ยินเสียงกลองดังขึ้นทุกวันพระเหมือนมีคนอาศัยอยู่ ทั้งๆที่ถ้ำนี้ไม่มีคนหรือพระอยู่เลย ชาวบ้านเชื่อกันว่า เป็นที่เหล่าเทพ เทวดา นางฟ้าได้มาจำศีลภาวนาในถ้ำนี้ และเสียงกลองนี้มีเสียงที่ดังกังวาน และเสียงกลองจะดังไกลไปถึงบ้านหนองวัวซอ บ้านหมาก

หญ้า บ้านหนองแสง ซึ่งเป็นเขตจังหวัดอุดรธานี และบ้านที่อยู่ใกล้เคียงบริเวณนี้คือบ้านโนนทัน และบ้านห้วยเดื่อซึ่งเป็นเขตการปกครองของอำเภอหนองบัวลำภูในสมัยนั้น และในช่วงเดือนหก ชาวบ้านในหมู่บ้านดังกล่าวจะมาส่งน้ำพระพุทธรูปที่ถ้ำกลองเพลแห่งนี้และจะทำพิธีเสี่ยงบั้งไฟ ถวายแด่น ก่อประทาย เพื่อทำนายว่าฝนฟ้าจะดีหรือไม่ในปีนั้นๆ

คนกลุ่มแรกที่เข้ามาทำไร่ และปลูกกระท่อมอาศัยไปตามลำห้วย คือครอบครัวของ พ่อผู้สมกับแม่ผู้แพร พลรักษา ซึ่งเป็นชาวบ้านบ้านโนนทัน ได้เข้ามาแผ้วถางป่า จับจองที่ทำเป็นไร่นา ต่อมาครอบครัวของพ่อใหญ่อ่องกับแม่ใหญ่กี จันทราเทพ ได้เข้ามาเป็นครอบครัวที่ สอง และครอบครัวที่ สามเป็นครอบครัวของพ่อสมมากับแม่นาง คำพันธ์ และครอบครัวของยายเข็ม แสนชาติ พร้อมด้วยครอบครัวของพ่อผู้หนวยหรือนายหนูแดง เดชกุล ได้มาอาศัยทำไร่ปลูกพืชไร่ พืชสวน พืชที่ปลูกจำพวก ข้าวไร่ ไร่อ้อย แตง และอื่นๆ

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ หลวงปู่ขาว อนาลโยได้มาจำพรรษาที่ถ้ำกลองเพล และต่อมาก็มีแม่ชีมาจำศีลกับหลวงปู่ขาว คือ แม่ชีสุบิน แม่ชีสา แม่ชีจัน แม่ชีชา และทุกเช้าหลวงปู่ขาวจะลงมาบิณฑบาตกับชาวไร่สามสี่ครอบครัวนี้ และต่อมาก็ได้มีครอบครัวอื่นได้เข้ามาอาศัยอยู่ประมาณสิบกว่าหลังคาเรือนและเรียกว่าบ้านน้อย และต่อมาสมเด็จพระสังฆราชในสมัยนั้นได้เสด็จมาคารวะหลวงปู่ขาว อนาลโย และพระองค์ได้ทรงเห็นเด็กในหมู่บ้านไม่ได้เรียนหนังสือ จึงมีความประสงค์ที่จะสร้างโรงเรียนขึ้นที่บ้านน้อย ต.หนองบัว อ.หนองบัวลำภู จ.อุดรธานี และขอพระราชทานอาศัยพระบารมีปกเกล้า ปกกระหม่อมด้วยส่วนหนึ่ง ซึ่งความทราบถึงฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมส่งเรื่องให้กองทัพภาคที่ ๒ กองทัพภาคที่ ๒ ได้ประชุมหารือตกลงกับข้าราชการและประชาชนสร้างโรงเรียนบริเวณที่ตั้งอยู่ในปัจจุบันนี้ และได้ทำพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารพระราชทาน เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๑๙ และทำพิธีเปิดในวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๒๐ โดยมีพลโทเปรม ติลสุวรรณนท์ (ยศในสมัยนั้น)

ในวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๒๐ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชินีนาถ ทรงเด็จ้อย่างเป็นทางการพร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามราชกุมารี และเจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณวลัยลักษณ์ เพื่อเยี่ยมชมโรงเรียนนมเกล้า และได้ทรงเสด็จไปนมัสการหลวงปู่ขาว อนาลโย ที่วัดถ้ำกลองเพล และในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ พระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระราชินีนาถได้มานมัสการหลวงปู่ขาวอีกครั้ง และในการเสด็จครั้งนี้สมเด็จพระบรมราชินีนาถได้ทรงก่อตั้งศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบ้านถ้ำกลองเพลขึ้น และได้คัดเลือกชาวบ้านที่มีความสามารถในการทอผ้าไหมมัดหมี่กลับเข้าวังสวนจิตรลดาเพื่อไปฝึกสอนนักศึกษาทอผ้าที่สวนจิตรลดา

๔.๑.๒ สภาพทางสังคม

จากการศึกษาพบว่าบ้านถ้ำกลองเพล เป็นชุมชนที่เพิ่งก่อตั้งและเป็นหมู่บ้านเปิดที่มีชาวบ้านย้ายมาตั้งถิ่นฐาน โดยมีสภาพทางสังคมดังนี้

๔.๑.๒.๑ สภาพทางภูมิศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติ

๑) ที่ตั้ง บ้านถ้ำกลองเพล ตั้งอยู่ทางเข้าวัดถ้ำกลองเพลจากการบอกเล่าของนายพุทรา เดชกุลผู้ซึ่งตั้งถิ่นฐาน และเป็นประชากรในหมู่บ้านหนึ่งในคณะกรรมการหมู่บ้าน เล่าว่าสภาพทั่วไปเป็นป่ามีภูเขาล้อมรอบป่าไม้อุดมสมบูรณ์มีสัตว์ป่ามากมายอาศัยอยู่จำพวก เสือ ช้าง กวาง หมูป่า เป็นต้น ปัจจุบันชาวบ้านได้เข้ามาจับจองที่และสามารถออกไปกรรมสิทธิ์ได้แล้ว พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นที่ของชาวบ้านและมีพื้นที่ป่าที่เป็นสาธารณะหลายแห่งในหมู่บ้านปัจจุบันพื้นที่ป่ายังคงสภาพให้เห็นและมีสภาพที่ค่อนข้างสมบูรณ์ชาวบ้านยังใช้ประโยชน์จากป่าเพื่อหาอาหารเก็บของป่าจำพวกหน่อไม้เห็ด พืชผักในการยังชีพ ป่าสาธารณะของหมู่บ้าน จะได้รับการดูแลเป็นอย่างดีจากคนในชุมชนและบางส่วนจะอยู่ในความดูแลของเขตวัดและสำนักสงฆ์ ที่มีอยู่ในหมู่บ้านแต่ชาวบ้านยังคงใช้ประโยชน์ในการเก็บของป่าได้ดั้งเดิม พื้นที่ป่าที่สมบูรณ์ที่สุด อยู่ในเขตความดูแลของวัดถ้ำกลองเพลจำนวน ๑,๔๐๐ ไร่

๒) พื้นที่ เขตรับผิดชอบของหมู่บ้านถ้ำกลองเพลมีทั้งหมด ๔,๐๖๒.๕๐ ไร่ มีส่วนที่ใช้ประโยชน์เป็นที่ทำกินของชาวบ้านดังนี้ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร ๑,๓๙๖ ไร่ พื้นที่ทำนา ๑๙๐ ไร่ พื้นที่ทำไร่ ๑,๒๐๖ ไร่ และอีก ๒,๓๗๐ ไร่ เป็นพื้นที่ป่า และภูเขา ลานหิน ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ด้านการเกษตร แต่มีภูมิประเทศที่สวยงาม มีจุดที่สามารถปรับปรุงเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ คือ บริเวณอ่างกบ อ่างมนิรา และวัดถ้ำหมากมวง กับวัดถ้ำส่องทอง และรวมถึงวัดถ้ำกลองเพล แต่ละที่จะมีความสวยงามที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะภูมิศาสตร์ บ้านถ้ำกลองเพลมีแหล่งน้ำธรรมชาติสามารถใช้ได้ตลอดปี ในด้านอุปโภคและบริโภคแต่ไม่เพียงพอในการทำการเกษตร บ้านถ้ำกลองเพลมี แหล่งน้ำคือ อ่างเก็บน้ำ ๒ ที่ ฝ่ายกั้นน้ำ ๓ ที่ สระน้ำ ๑ สระ มีประปาหมู่บ้านที่ใช้น้ำจากแหล่งดังกล่าวเพื่อบริการแก่ประชาชนในหมู่บ้านถ้ำกลองเพล

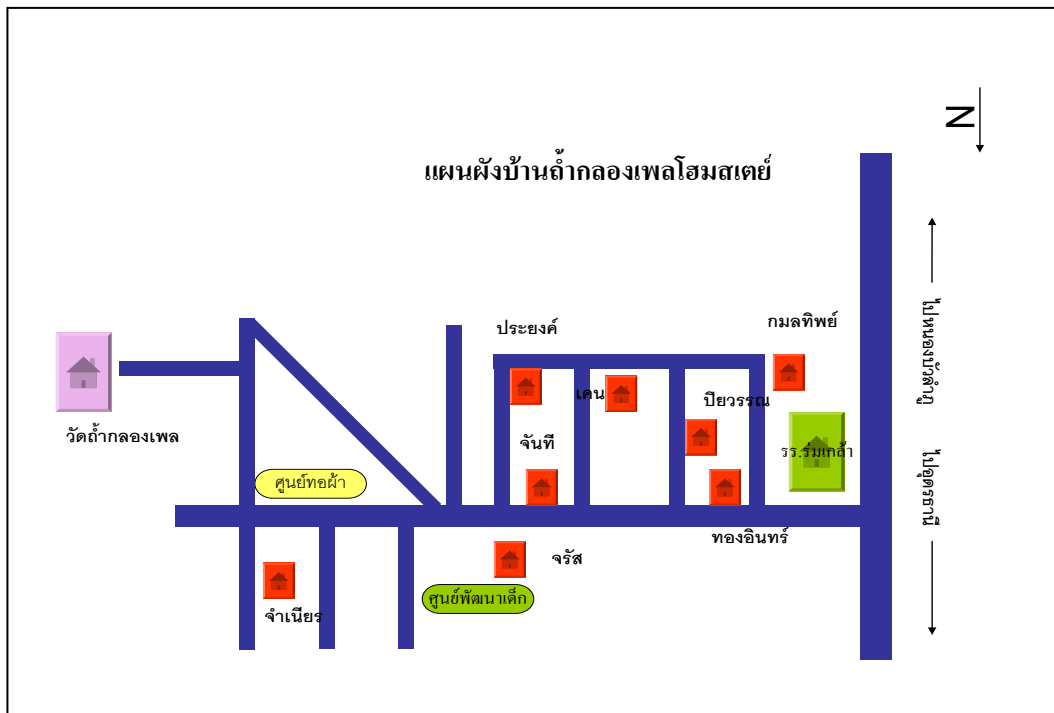
๓) ภูมิอากาศ สภาพภูมิอากาศบ้านถ้ำกลองเพลมี ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน ตั้งแต่เดือน มีนาคม-เมษายน ฤดูฝน ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม-กันยายน ฤดูหนาว ตั้งแต่เดือน ตุลาคม-กุมภาพันธ์ ปัจจุบันพบว่าฤดูกาลเปลี่ยนแปลงและคลาดเคลื่อนอาจเกิดจากภาวะโลกร้อน (จากการทำประชาคม. ๒๕๕๐)

๔) จำนวนประชากร ปัจจุบันบ้านถ้ำกลองเพลมี ๒๐๙ ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด ๑,๐๕๙ คน แยกเป็นชาย ๕๔๗ คน หญิง ๕๑๒ คน แยกตามระดับอายุดังนี้

ตารางที่ ๑ แสดงจำนวนประชากรบ้านถ้ำกลองเพลแยกตามเพศ อายุ

ช่วงอายุ	ชาย(คน)	หญิง(คน)	รวม
อายุ ๐ - ๘ ปี	-	-	๑๐๗
อายุ ๙-๑๑ ปี	๔๗	๕๓	๑๐๐
อายุ ๑๒-๑๔ ปี	๒๒	๒๕	๔๗
อายุ ๑๕ ปี-๕๙ ปี	๔๑๓	๓๙๒	๘๐๕
อายุ ๖๐ ปีขึ้นไป	๓๐	๓๙	๖๙

ที่มา : ดัดแปลงจากเอกสารประวัติโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล(๒๕๔๙ : ๓)

ภาพที่ ๑ แผนที่กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล
ที่มา จากการสังเคราะห์นายบัญชา สุปัญญา (๒๕๔๙)

บ้านถ้ำกลองเพลเป็นหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นมาไม่นานมีผู้คนเข้ามาอาศัยอยู่
หลากหลายพื้นที่ แต่พื้นที่ของกลุ่มคนที่มาจะเป็นคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือจังหวัดใกล้เคียง
และหมู่บ้านใกล้เคียงกลุ่มที่ย้ายมากลุ่มใหญ่จะเป็นคนพื้นเพจังหวัดอุบลราชธานี จาก

นครราชสีมา จากอำเภอโนนสัง จังหวัดขอนแก่น และจากหมู่บ้านโนนทัน ห้วยเตือ บ้านหนองบัว
 ซอ เป็นต้น ทำให้คนในหมู่บ้านถ้ำกลองเพลมีความสัมพันธ์พบปะไปมาหาสู่กันแบบญาติพี่น้องกับ
 หมู่บ้านใกล้เคียง ความเป็นอยู่ทั่วไปชาวบ้านถ้ำกลองเพลอยู่กันแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันฉันท์ที่
 นื่องมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หยิบยื่นแบ่งปันมีความสามัคคี ทั้งในหมู่บ้านและหมู่บ้านอื่น เนื่องจาก
 เด็กในหมู่บ้านไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนร่มเกล้า ซึ่งโรงเรียนนี้จะมีเด็กจากหมู่บ้าน ๓ หมู่บ้านคือ
 บ้านถ้ำกลองเพล บ้านห้วยเตือ และบ้านหนองบัวเหนือ และปัจจุบันทางโรงเรียนได้เปิดขยาย
 โอกาสทางการศึกษาถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ทำให้มีนักเรียนที่อาศัยในตำบลโนนทันมาเรียนทุก
 หมู่บ้านทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านมีมากยิ่งขึ้น บ้านถ้ำกลองเพลมีวัด ๓ วัดในเขตหมู่บ้าน
 ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านมีนิสัยชอบทำบุญตักบาตร ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับบ้านมีความแน่น
 แฟ้นมาก และหมู่บ้านถ้ำกลองเพล มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประจำหมู่บ้าน และมีผู้ปกครองได้นำ
 บุตรหลานมาฝากช่วยลดภาระให้กับผู้ปกครองสามารถมีเวลาทำงานได้มากยิ่งขึ้น

๕) การปกครองหมู่บ้านถ้ำกลองเพลได้รับการรับรองเป็นหมู่บ้านโดย
 สมบูรณ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ โดยมีนายคำสิงห์ ศรีลาวงศ์ รับตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกของ
 บ้านถ้ำกลองเพลตั้งแต่นั้นจนมาถึง ปัจจุบัน แบ่งการปกครองในหมู่บ้านเป็น ๑๖ คุ่มปัจจุบันบ้าน
 ถ้ำกลองเพลมีผู้ใหญ่บ้านทั้งหมด ๕ คน การปกครองท้องถิ่นอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล
 โนนทัน

๖) สาธารณูปโภค หมู่บ้านถ้ำกลองเพล การจราจรภายในหมู่บ้านที่
 สะดวกสบาย ถนนลาดคอนกรีตเกือบทุกสาย มีไฟฟ้าใช้ ใช้น้ำประปาหมู่บ้าน พบปัญหาน้ำน้อย
 ในฤดูแล้ง และการเชื่อมต่อบริการประปาวัดถ้ำกลองเพล สถานศึกษามีโรงเรียนร่มเกล้าอยู่ทางเข้า
 หมู่บ้าน และมีสถานีอนามัยโนนทันห่างจากหมู่บ้านเพียง ๓ กิโลเมตร

๔.๑.๑.๒ สภาพเศรษฐกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่-ทำนา ทำสวน การทำนาจะเป็น
 การทำนาปี ส่วนมากจะทำไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนและมีเพียงเล็กน้อยที่จะขาย ผลผลิตที่ได้จา
 การทำนาจะได้เล็กน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับจำนวนน้ำฝนในปีนั้นเพราะชาวบ้านอาศัยน้ำจากน้ำฝน
 เท่านั้น

การปลูกพืชไร่ส่วนมากจะปลูกมันสำปะหลัง แต่ปัจจุบันพื้นที่ในการปลูก
 มันสำปะหลังลดน้อยลงเนื่องจากชาวบ้านได้เปลี่ยนมาปลูกยางพาราแทนตามนโยบายของรัฐบาล
 และปลูกพืชหมุนเวียนตามพื้นที่ว่างระหว่างแนวยางพาราที่ปลูก พืชที่ปลูกจะเป็นพืชจำพวก
 มะเขือเทศ ถั่วลิสง ข้าวโพด มันสำปะหลัง เป็นต้น และปัจจุบัน มีเกษตรกรที่สามารถขายผลิตผล
 จากต้นยางพาราจำนวน 5 ครอบครั้ว

การเก็บของป่าตามฤดูกาลก็ยังสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ ของป่าที่เก็บได้คือ หน่อไม้ ไม้ไผ่ เห็ด และพืชผักที่มีตามธรรมชาติ เช่น ผักบุ้ง ผักหวานป่า

การเลี้ยงสัตว์ ประชาชนในชุมชนมีการทำปศุสัตว์ ประเภทสัตว์เลี้ยงจำพวก โค สุกร ไก่ เป็ด และคิดว่าจะมีสัตว์เลี้ยงตัวใหม่คือจิ้งหรีดเพราะมีผู้ได้ทดลองนำมาเลี้ยงแล้ว

ประชาชนในพื้นที่จะนำผลผลิตทางการเกษตร และของป่าที่หาได้นำไปขายที่ตลาดริมทางที่บ้านห้วยเตือเพราะเป็นจุดที่คนในตำบลนำมาสินค้ามารวมกันขายที่บริเวณนี้แต่ปัจจุบันบริเวณแห่งนี้ยังไม่เป็นตลาดที่ยั่งยืนเนื่องจากไม่มีพื้นที่ พื้นที่ปัจจุบันจะถูกกรมทางหลวงเวนคืนเพื่อสร้างถนนสี่เลนซึ่งยังแก้ปัญหาไม่ได้

และประชากรส่วนหนึ่งทั้งที่มีที่ทำกิน และไม่มีที่ทำกินยังประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปสมาชิกบางครอบครัวก็ออกไปหางานทำนอกหมู่บ้านหรือไปทำงานที่กรุงเทพฯ และตามหัวเมืองใหญ่ บางครอบครัวก็ทำงานรับจ้างทั่วไปในชุมชน และในปัจจุบันนี้ทางห้างหุ้นส่วนอุดรไพบลอยซึ่งมีคุณไพรัช เองอุทัยวัฒน์ เจ้าของกิจการได้นำช่างพารามาปลูกซึ่งปัจจุบันต้นยางให้ผลผลิตและได้รับประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านถ้ำกลองเพลดูแลและจ้างกรีดยางให้จำนวน ๔ ครอบครัว และสามารถสร้างรายได้

เวลาว่างเว้นจากงานสวนงานไร่ประชาชนจะมีอาชีพเสริมคือ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทอผ้า ทอเสื่อจาก กก ผือ จักสานและงานฝีมืออื่นๆ ในภาพรวมสภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้านถ้ำกลองเพลมีสภาพคล่องตัวเพราะประชาชนรู้จักทำการค้าขายมากกว่าแต่ก่อน

๔.๑.๑.๓ สภาพทางด้านวัฒนธรรม

หมู่บ้านถ้ำกลองเพลเป็นหมู่บ้านวิถีพุทธ เพราะหมู่บ้านถ้ำกลองเพลมีหลวงปู่ขาว อนาลโย ซึ่งเป็นที่พึ่งทางจิตใจของคนทั้งจังหวัด ในตอนเช้านักท่องเที่ยวจะได้เห็นผู้คนที่รอใส่บาตรพระสงฆ์ตามถนนซึ่งเป็นวิถีชีวิตปกติของคนในชุมชน และสามารถเที่ยวชมสถานที่ทางวัฒนธรรมคือวัดถ้ำกลองเพล ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่กลมกลืนผสมผสานกับพระพุทธศาสนาได้อย่างลงตัว ไม่ว่าจะเป็นถ้ำโบราณคือถ้ำกลองเพล ซึ่งเป็นที่มาของชื่อวัดและชื่อหมู่บ้าน การชมผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์มีระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์แบบที่อยู่ในบริเวณวัดถ้ำกลองเพล การท่องเที่ยวในรูปแบบการแกะรอยหลวงปู่ขาว การศึกษาประวัติของหลวงปู่ขาวและเที่ยวชมสถานที่สำคัญที่บอกเล่าเรื่องราวของหลวงปู่ซึ่งเป็นที่น่าสนใจผู้มาเยือนทุกท่านและนักท่องเที่ยวสามารถตามสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนได้ดังที่ได้กล่าวในข้างต้นได้

๑) ด้านงานประเพณี

ชาวบ้านถ้ำกลองเพลมีการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ ด้วยปัจจัยที่จำเป็น เช่น งบประมาณ และการสนับสนุนยังมีน้อย ชาวถ้ำกลองเพลจึงมีประเพณีปฏิบัติที่ คือ

(๑) บุญเบิกบ้าน บ้านถ้ำกลองเพลจะมีงานประจำปี จัดขึ้นทุกวันที่ ๒ มกราคม ของทุกปี คือบุญเบิกบ้าน ชาวบ้านจะรวมใจกันนำข้าวปลาอาหารและบริจาคเงินเป็นต้นผ้าป่าถวายพระ มีพิธีบายศรีสู่ขวัญบ้านตอนเย็นจะมีมหกรรมวิ่งเริงตลอดคืน ตอนเช้าวันที่ ๓ จะทำบุญเลี้ยงพระ เป็นการสร้างความสามัคคีของคนในชุมชนหมู่บ้าน และในวันสำคัญต่าง ชาวบ้านนิยมเข้าวัดทำบุญตักบาตร ฟังธรรม จนเป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน จนกระทั่งในปี พ.ศ.๒๕๔๐กลุ่มเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการจัดงานจึงได้จัดให้มีขบวนแห่โดยการสร้างจำลองพิพิธภัณฑสถานหลวงปู่ขาว จัดให้มีเทพีประจำรถแห่ ขบวนฟ้อนรำของบรรดาเด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน และเพิ่มเติมความคิดสร้างสรรค์ทำให้งานประจำปีมีความสนุกสนานและได้ถือรูปแบบการจัดงานมาจนถึงปัจจุบัน

(๒) งานประเพณีเที่ยวหอยหินกินลำไยไหว้หลวงปู่ขาว เป็นงานเทศกาลประจำปีของตำบลโนนทันที่ร่วมกันจัดขึ้นทั้งตำบล และมีหน่วยงานทางราชการในจังหวัดหลายหน่วยงานเข้ามาร่วมกัน เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู วัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู เกษตรจังหวัดหนองบัวลำภู ฯลฯ มีการทำบุญใส่บาตรและปฏิบัติธรรมที่หน้าทางเข้าวัดธรรมกลองเพล จัดขบวนแห่ของดีของแต่ละหมู่บ้าน พร้อมขบวนการแสดงฟ้อนรำ การจัดรถแสดงเอกลักษณ์ของหมู่บ้านและลำไยซึ่งเป็นผลผลิตในชุมชน จะจัดทุกต้นเดือนสิงหาคมของทุกปี ในช่วงที่มีผลผลิตของชุมชนมากที่สุด มีการจัดเวทีเพื่อให้มีการแสดงของชุมชน หมอลำกลอนบ้านถ้ำกลองเพลได้มีโอกาสแสดงความสามารถทุกปี มีการประกวดธิดาลำไย (ประกวดผู้สูงอายุ) เทพบุตรเทพธิดาไดโนเสาร์ ธิดาฟอสซิล(สาวประเภทสอง) และการแข่งขันกีฬา เช่น การแข่งขันการเดินแอโรบิค ฟุตซอล ฯลฯ มีการจัดแสดงสินค้าโอท็อปจากหน่วยงานและชุมชนต่างๆ และการแสดงหมอลำกลอนซึ่ง สถานที่จัดศาลากลางบ้านบ้านห้วยเดื่อ ตรงข้ามตลาดชุมชนบ้านห้วยเดื่อ ถนนหลวงหมายเลข 102

นอกจากนั้นในเทศกาลเข้าพรรษา ออกพรรษา วันมาฆบูชา ชาวบ้านและพุทธศาสนิกชนจากถิ่นอื่นจะไปร่วมเวียนเทียน ถวายเป็นพุทธบูชาที่วัดถ้ำกลองเพล และมีหน่วยงานของรัฐเข้ามาร่วมด้วย

ภาพที่ ๒ พิธีเปิดงานประเพณีเทศกาลเที่ยวชอยหิน กินลำไย ไหว้หลวงพ่อขาวโดย
ท่านผู้ว่าราชการนายอดิคม สุพรรณพงศ์ ผู้ว่าราชการคนปัจจุบัน (๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๑)

๒) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชุมชนหมู่บ้านถ้ำกลองเพลเป็นแหล่งรวมของบุคคลที่มีภูมิปัญญาด้าน
ศิลปวัฒนธรรมมากมายหลายด้าน เช่น ภูมิปัญญาด้านหมอลำอีสาน ภูมิปัญญาด้านยาสมุนไพร
ภูมิปัญญาด้านการทำพานบายศรีสู่ขวัญ ภูมิปัญญาด้านหมอสู่ขวัญ ,ภูมิปัญญาด้านเครื่องดนตรี
อีสาน เช่น แคน โหวด พิณ ฯลฯ ภูมิปัญญาด้านสภากัญญาอีสาน ผญาอีสาน ภูมิปัญญาด้านจัก
สาน ทอผ้า เลี้ยงไหม ภูมิปัญญาด้านการเกษตรปลูกพืช ภูมิปัญญาด้านทำนายดวงชะตาวิชาตรี
ดังตารางที่ ๓ รายชื่อผู้มีภูมิปัญญาชาวบ้าน บ้านถ้ำกลองเพล หน้า ๓๔ ซึ่งบุคคลที่มีภูมิปัญญา
ด้านศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ ล้วนแต่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพชน ทั้งทางด้านศาสนา ภาษา
การทำมาหากินในการเลี้ยงชีพ กว่าจะตกผลึกให้เป็นความรู้ที่สืบทอดต่อกันมาได้ ต้องใช้เวลาเนิ่น
นาน ผ่านกระบวนการคัดกรองที่เห็นว่าดีแล้ว เหมาะสมแล้วกับท้องถิ่นและชีวิตตนเอง ถ้าหาก
ไม่ได้รับการสืบทอดต่อไป สิ่งที่มีคุณค่าเหล่านี้จะสูญหายไปจากสังคม อาจทำให้สังคมขาด
ภูมิคุ้มกันภัย และเกิดปัญหาต่างๆ ตามมาได้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาแรงงาน
ปัญหาสังคมที่รุนแรง ขาดความสงบสุขที่แท้จริง

ตารางที่ ๒ รายชื่อผู้มีภูมิปัญญาชาวบ้าน บ้านถ้ำกลองเพล

ลำดับ	ชื่อ สกุล	อายุ(ปี)	ภูมิปัญญา
๑	นายหนูแดง เดชกุล	๗๖	ยาสมุนไพร แต่งกลอนลำอีसान ฝนอีसान เป็นพรหมณ์บายศรีสู่ขวัญประจำหมู่บ้าน ฯลฯ
๒	นายสีลา ศรีลาวงค์	๗๗	การรักษาโรคด้วยวิธีการเป่า, ทำนายดวงชะตา ราศรี ทำนายหาของหาย คนหาย
๓	นายพุกา เดชกุล	๗๐	ด้านยาสมุนไพร ผังเข็มรักษาโรค แต่งกลอนลำอีसान แต่งเพลง แต่งกลอน
๔	นางผมแพง เดชกุล	๗๐	การทอผ้าที่สวยงาม มัดหมี่ ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทำพานบายศรีสู่ขวัญ
๕	นางคำ กาทหลง อายุปี	๘๐	การทอผ้ามัดหมี่ที่สวยงาม ทำพานบายศรีสู่ขวัญ
๖	นางนาง คำพันธ์ อายุ	๖๗	การทอผ้า มัดหมี่
๗	นางหนูพันธ์ บุญประ	๗๖	ด้านการทอผ้า มัดหมี่
๘	นายซารี บุญประคม	๗๗	ยาสมุนไพร หมัดหมี่ ทอผ้า
๙	นายเส็ง บุญจง อายุ	๖๐	เป็นพรหมณ์บายศรีสู่ขวัญ กลอนรำอีसान ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทอผ้า มัดหมี่
๑๐	นางเลิศ สุวรรณรัตน์	๖๔	หมอลำอีसान
๑๑	นายบุญเลิศ สุวรรณ	๖๓	หมอลำอีसान เป่าแคน ตีตีพิณ
๑๒	นางหนูถิน วงษ์ป่อง	๔๙	ทอผ้า ร้องเพลง กลอนลำ
๑๓	นายสมรักษ์ คำแสน	๔๙	การแสดงหมอลำอีसान
๑๔	นางวากี คำแสน อายุ	๔๘	การแสดงหมอลำอีसान ทำบายศรีสู่ขวัญ
๑๕	นางบรรเลง ศรีลาวงค์	๕๕	ด้านทอผ้า ทำบายศรีสู่ขวัญ

ที่มา : ดัดแปลงจากเอกสารประวัติโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล (๒๕๕๐)

๓) แหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านถ้ำกลองเพล

(๑) วัดถ้ำกลองเพล เป็นวัดป่าที่มีชื่อเสียงของจังหวัด ในบริเวณวัดมีบรรยากาศที่ร่มรื่นและเงียบสงบ มีถ้ำซึ่งมีกองโบราณ สองหน้า ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางลีลา จำหลักในก้อนหิน วัดแห่งนี้เคยเป็นสถานที่วิปัสสนา กรรมฐานของพระอาจารย์หลวงปู่ขาว อนาล

โย พระวิปัสสนาสายพระอาจารย์หลวงปู่มั่น ภูริทัตตะเถระ หลวงปู่ขาวเกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๔๓๑ ปีชวด ที่บ้านบ่อชะแงง ตำบลหนองแก้ว อำเภออำนาจเจริญ (ปัจจุบันเป็นจังหวัด) ได้มาจำพรรษาอยู่กับธรรมชาติที่วัดถ้ำกลองเพล เมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๑ จนกระทั่งมรณภาพในปี พ.ศ.๒๕๒๖ สิริรวมอายุได้ ๙๕ ปี ๕ เดือน อยู่ในเพศบรรพชิตถึง ๕๗ พรรษา พระราชทานเพลิงศพหลวงปู่ขาวเมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินมาร่วมพิธี ปัจจุบันได้สร้างพิพิธภัณฑ์รวบรวมเครื่องอัฐบริวาร และรูปปั้นหุ่นขี้ผึ้งของหลวงปู่ขาว ไว้เป็นที่ระลึกและสักการบูชาของศาสนิกทั่วไป วัดถ้ำกลองเพลอยู่ในเขต อำเภอเมืองหนองบัวลำภู บนทางหลวงหมายเลข ๒๑๐ เส้นทางหนองบัวลำภู-อุดรธานี ออกจากตัวเมืองไปทางอุดรธานี ๑๓ กิโลเมตร เลี้ยวขวาเข้าไปอีก ๒ กิโลเมตร สามารถเดินทางโดยรถโดยสารประจำทางสายหนองบัวลำภู - อุดรธานี

ภาพที่ ๓ เจ้าน้ำกับผู้มาเยือนจาก ส.ป.ป.ลาวที่พิพิธภัณฑ์หลวงปู่ขาวอนาลโย วัดถ้ำกลองเพล

(๒) ถ้ำหมากมาง ลักษณะของถ้ำแห่งนี้จะเป็นถ้ำใต้หน้าผา บริเวณถ้ำจะเป็นพื้นดิน ผนังถ้ำจะเป็นแผ่นหินขนาดใหญ่ที่รองรับพื้นดินด้านบน และพื้นที่ด้านบนจะเป็นป่าไผ่ บริเวณถ้ำจะมีบริเวณที่กว้างขวางมาก และบริเวณรอบถ้ำจะมีดินไม้ และพันธุ์ไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มากมีพันธุ์กล้วยไม้จำพวกช้างกระ และพืชจำพวกกาฝากที่สวยงาม และที่สำคัญมีพันธุ์ไม้ชนิด

หนึ่งมีลักษณะเหมือนต้นมะม่วง แต่จะออกผลก่อนมะม่วงตามฤดูกาล จะออกผลในช่วงเดือนมีนาคม ลักษณะช่อดอกและผลเหมือนกับมะม่วงและผลอ่อนจะมีรสเปรี้ยวเหมือนมะม่วงแต่จะมีกลิ่นฉุนเฉพาะตัวแต่เมื่อผลสุกจะมีสีเหลืองและมีรสชาติเปรี้ยวมากจนไม่สามารถกินได้ ชาวบ้านเรียกผลไม้ชนิดนี้ว่าหมากม่วงซึ่งแปลงคำมาจากหมากม่วง หรือมะม่วงนั่นเอง และชาวบ้านจึงได้เรียกชื่อถ้ำแห่งนี้ว่าถ้ำหมากม่วง เดิมถ้ำแห่งนี้จะเป็นที่พักระหว่างทางของบรรดานายพรานและชาวบ้านที่มาหาของป่าและที่มาทำไร่ทำสวนบริเวณใกล้เคียงในปี พ.ศ.๒๕๐๑ ได้มีพระสงฆ์จากถ้ำกลองเพล ได้มาใช้ถ้ำแห่งนี้เป็นที่จำพรรษา และได้นำพระพุทธรูปและอัฐิบริชาลของพระสงฆ์ถ้ำแห่งนี้จึงเป็นที่จำพรรษาของพระภิกษุสงฆ์ที่เวียนมาในแต่ละปี จนใน พ.ศ.๒๕๓๙ พระอาจารย์แนบ ซึ่งเป็นฉายาที่ชาวบ้านเรียกกันได้เข้ามาจำพรรษา และได้พัฒนาบูรณะจนเป็นสำนักสงฆ์วัดถ้ำหมากม่วงสาขาวัดถ้ำกลองเพลจนถึงปัจจุบันนี้ และอยู่ในช่วงขอขึ้นทะเบียนเป็นวัดอย่างสมบูรณ์ซึ่งอยู่ในขั้นดำเนินการ

ภาพที่ ๔ บริเวณถ้ำหมากม่วงมีต้นหมากม่วงขึ้นอยู่ด้านหน้าถ้ำ

(๒) ถ้ำซ่องทอง วัดถ้ำซ่องทองมีบริเวณที่มีก้อนหินขนาดใหญ่หลายๆก้อนรวมกันเป็นลานหินกว้างบนจุดใจกลางของเนินเขาสูงเนินเขาแห่งนี้จะเป็นภูเขาลูกเล็กที่ขึ้นเป็นภูเขาลูกเดียวบริเวณพื้นที่รอบๆเป็นที่ราบและเป็นบริเวณกว้างซึ่งเมื่อยืนบนจุดสูงสุดจะเห็น

ทัศนียภาพที่สวยงามมองเห็นทิวทัศน์รอบด้าน ถ้าหากมองไปทางทิศเหนือจะมองเห็นบริเวณของ วัดถ้ำกลองเพลและภูมิทัศน์ของเขื่อนห้วยหลวงจังหวัดอุดรธานี และหากมองทิวทัศน์ไปทางด้าน ทิศตะวันตกจะมองเห็นทิวเขาภูพานที่สลับซับซ้อนกันสวยงามมากและทางด้านทิศใต้จะมองเห็น บริเวณทุ่งข้าวและภูเขาในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี และทางด้านทิศตะวันออกจะ มองเห็นทุ่งข้าวของชาวบ้านหนองแสง อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี และจะมองเห็นสวน ยางพาราที่มีพื้นที่มากกว่าพื้นที่อื่นเป็นทิวแถวสวยงามมาก ในยามค่ำคืนสามารถใช้เป็นจุดดูดาวได้ เป็นอย่างดี และทิวทัศน์ที่สวยงามซึ่งจะมองเห็นดวงไฟตามถนนที่ทอดสายยาวไปตามภูเขาดูแล้ว สวยงามมาก

วัดถ้ำส่องทองเดิมเป็นที่รกร้างชาวบ้านมาใช้เป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่บ้าง และมีชื่อว่าภูน้อย ซึ่งเรียกตามสภาพที่เห็นเพราะเป็นภูเขาลูกเล็กที่สุดในบริเวณนี้ ด้วยบริเวณนี้มี ก้อนหินขนาดใหญ่หลายก้อนตั้งอยู่ติดติดกัน ทำให้เกิดเป็นถ้ำเป็นซอกหินมากมาย เป็นที่อาศัย ของสัตว์เลื้อยคลานจำพวกงู และในสมัยก่อนเหล่านักสู้เพื่อประชาธิปไตย หรือคอมมิวนิสต์ เพราะ เป็นเขตพื้นที่สีแดง ได้มาอาศัยเป็นที่พักและหลบหลีกเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะด้วย กำลัง และในปี พ.ศ.๒๕๓๙ ได้มีพระสงฆ์จากวัดถ้ำกลองเพลชื่อพระอาจารย์สมชาย มาจำ พรรษาในบริเวณนี้ ซึ่งชาวบ้านได้สร้างกุฏิไว้บนก้อนหิน ๑ หลัง และใน พ.ศ.๒๕๔๐ พระอาจารย์ ต้อยซึ่งเป็นฉายาที่ชาวบ้านเรียกกันมาจำพรรษาและได้ปรับปรุงพัฒนาเป็นวัดและมีญาติโยมมา ทำบุญตักบาตรมาจนถึงปัจจุบันและอยู่ในช่วงดำเนินการขอขึ้นทะเบียนเป็นวัดอย่างสมบูรณ์

(๓) อ่างกบ อ่างกบมีบริเวณเป็นลานหินเรียบที่มีบริเวณกว้างสุดลูกหูลูกตาบน ลานหินจะมีแอ่งหินที่มีรูปร่างแปลกตาขนาดใหญ่ไม่น้อยมากมายและในอ่างจะมีสัตว์น้ำให้เห็น จำพวกปลาตัวเล็ก ลูกแมลงปอ และตัวลูกทอดของกบจำนวนมาก และบริเวณนี้จะมีส่วนที่เป็นดิน สลับไปกับลานหินจะมีพืชจำพวกดอกหญ้าที่สวยงามจำนวนมากแต่จะมีให้เห็นเฉพาะหน้าฝน เท่านั้น ส่วนด้านทัศนียภาพพื้นที่แห่งนี้จะเป็นที่สูงสามารถมองเห็นทิวทัศน์ได้ไกลมองเห็นทุ่งข้าว มองเห็นภูเขาสลับซับซ้อนสวยงามมากแต่เดิมบริเวณแห่งนี้ชาวบ้านจะมาจับสัตว์จำพวก กบ อึ่ง อ่างในหน้าฝนเพราะมี กบ อึ่งอ่างจำนวนมากและในปัจจุบันชาวบ้านยังมาจับ กบและอึ่งอ่าง เหมือนเดิม ที่แห่งนี้จึงเรียกว่า อ่างกบ

(๔) อ่างมโนรา อ่างมโนรามีลักษณะเป็นแอ่งหินที่มีขนาดกว้างประมาณ ๑๐ เมตรและมีน้ำขังมีพืชน้ำและลูกแมลงมาอาศัยอยู่ บริเวณรอบๆอ่างเป็นลานหินแต่มีพื้นที่เล็กกว่า อ่างกบ ที่มาของชื่ออ่างมโนราแห่งนี้มาจากสมัยก่อนจะเป็นที่พักของพวกนายพราน และชาวบ้าน ที่ขึ้นเขามาเก็บของป่า และสมัยก่อนในช่วงทำนาชาวบ้านจะนำฝูงควายมาปล่อยไว้บนเขาเพราะ พื้นที่ที่เคยเลี้ยงต้องปลูกข้าวจึงไม่มีที่เลี้ยงจึงต้องฝูงสัตว์เลี้ยงมาไว้บนเขา เมื่อพันธุ์ถูกเก็บเกี่ยวจึง

จะกลับมาต้อนรับฝูงควายกลับลงเขาและจะมาพักในบริเวณอ่างมโนราเพื่อให้อาควายได้อาศัยน้ำในอ่างดื่มกิน ลักษณะเป็นพื้นที่ต่ำจึงมองเห็นทัศนียภาพได้ไม่ไกลนัก

๔) สื่อพื้นบ้านในชุมชน

พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ ในชุมชนบ้านถ้ำกลองเพลมีบุคคลที่มีภูมิปัญญาเกี่ยวกับพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ คือ นายเส็ง บุญจง อายุ ๖๐ ปี มีภูมิปัญญาด้าน เป็นพรหมณ์บายศรีสู่ขวัญ นางวากี คำแสน อายุ ๔๘ ปี นางคำ กาทหลง อายุ ๘๐ ปี และนางบรรเลง ศรีลาวงศ์ อายุ ๕๕ ปี ทำพานบายศรีสู่ขวัญ โดยทั่วไปพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญใช้ประกอบพิธีแต่งงาน หรืองานมงคล การนำพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญมาใช้ในการต้อนรับผู้มาเยือนของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล เป็นการเชิญขวัญ(จิตวิญญาณ) ของผู้มาท่องเที่ยวให้มาด้วย และให้มีความสุข ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว พร้อมทั้งเป็นการผูกมิตรให้อบอุ่นดุจเครือญาติ

สถานภาพของสื่อในปัจจุบันยังดำรงอยู่โดยมีการปรับใช้ร่วมกับวัฒนธรรมใหม่ที่แพร่เข้ามา เช่น ในงานมงคลสมรสจะมีการทำพิธีบายศรีสู่ขวัญร่วมกับการจัดเลี้ยงแบบสากล ส่วนการนำไปใช้ในวิถีชีวิตด้านอื่นๆ ลดน้อยลงจนแทบจะไม่ใช่

การฟ้อนรำเชิญขวัญ การแสดงการฟ้อนรำเชิญขวัญ เป็นการรำประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญ โดยจะรำหลังจากเชิญขวัญโดยพ่อบุญพรหมณ์แล้ว โฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลใช้ผู้รำซึ่งเป็นสตรีในหมู่บ้าน อาจจะเป็นสตรีแม่บ้านหรือสตรีที่ยังเป็นโสด แล้วแต่จะคัดเลือกกัน ใช้ผู้รำตั้งแต่สี่คนขึ้นไป มีการแต่งกายแบบพื้นบ้านอีสานและประยุกต์ร่วมสมัย เช่น เครื่องประดับ ทำรำอ่อนช้อยนอบน้อมต่อมตน แสดงความยินดีต้อนรับผู้มาเยือน และการต้อนรับทั้งร่างกายและจิตวิญญาณ หลังจากฟ้อนรำแล้ว จะทำการผูกข้อมือต้อนรับผู้มาเยือน โดยใช้ฝ่ายมงคลสีขาวผูกให้พร้อมกับกล่าวคำต้อนรับเรียกรับขวัญให้มาด้วย สื่อการแสดงรำเชิญขวัญอยู่ในสภาพอ่อนแอเนื่องจากขาดช่องทางการนำเสนอ

การแสดงหมอลำกลอนพื้นบ้าน ใช้ผู้แสดงซึ่งเป็นคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน ที่มีความสามารถในการร้องหมอลำ และเป่าแคน ในรูปแบบหมอลำกลอน ที่ร้องตอบโต้ระหว่างหมอลำฝ่ายหญิง และหมอลำฝ่ายชาย พร้อมมีการรำประกอบท่าทาง มีหลายกลอนลำ เช่น ลำร้องลำเตี้ย ฯลฯ จะเห็นว่าในกลุ่มอายุที่พบหากไม่มีการสืบทอดไว้แล้ว อาจสูญหายไปจากหมู่บ้านถ้ำกลองเพลได้ในอนาคต ซึ่งการสืบทอดที่สำคัญไม่ใช่เฉพาะการเป็นหมอลำกลอนเท่านั้น หมอแคน สำคัญเช่นกัน เนื่องจากถ้าไม่มีหมอแคนการร้องกลอนลำจะลดความน่าฟังลงไป การขยับย่อกลอนลำทำให้เสียงต่อคุณค่าที่อาจจะไม่ได้รับการสืบทอดลงไปด้วย ช่องทางที่เปิดเวทีการแสดงให้กับหมอลำกลอน ควรจะมีเวทีที่เอื้อต่อการให้แสดงอย่างเต็มรูปแบบได้ด้วย เช่น อาจแสดงในงานทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับดั้งเดิม

การลงคอง(เกี่ยวพาราฮีแบบโบราณ) เป็นวิถีชีวิตที่สูญหายไปแล้วการแสดงจำลองเหตุการณ์การเกี่ยวพาราฮีในยุคโบราณ ของหนุ่มสาวที่แสดงให้เห็นถึงการให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย โดยมีการใช้อุปกรณ์ในการเข็นฝ้ายมาปั่นเพื่อลดความกระดากอาย และเป็นการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ การเกี่ยวพาราฮีฝ่ายชายจะมาเป็นกลุ่ม และฝ่ายหญิงจะรวมกลุ่มกันเช่นกัน ไม่เสี่ยงต่อการชิงสุกก่อนห่าม และสมาชิกในกลุ่มจะช่วยคัดกรองในการเลือกคู่ เรียนรู้นิสัยใจคอซึ่งกันและกันต่างกลับปัจจุบันที่หนุ่มสาวสมัยใหม่เกี่ยวพาราฮีโดยการใช้อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือเป็นสื่อ ทำให้พบปัญหาสังคมมากมายตามมา การเกี่ยวพาราฮีในยุคโบราณนับว่าเป็นสื่อที่สูญหายไป คงไม่คาดหวังว่าจะให้หนุ่มสาวสมัยนี้จะหวนกลับไปปฏิบัติดั้งเดิม แต่สามารถสะท้อนกลับให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ถึงคุณค่าที่พบเพื่อปรับใช้ในชีวิตตนเองให้เหมาะสม ได้ข้อคิดที่ดี แม้การเข็นฝ้ายจะหายไปปัจจุบันในหมู่บ้านถ้ากลองเพลมีกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมสืบทอดจากบรรพชนใช้พื้นที่ด้านข้างของศาลากลางบ้าน เพื่อที่จะผลิตทอเป็นผ้าไหมต่อไป

การแสดงคล้องกิ่งก่า สภาพพื้นที่ในเขตบ้านถ้ากลองเพลมีสภาพเป็นป่าเขตร้อน ในฤดูแล้งพบเห็นกิ่งก่าจำนวนมาก ชาวอีสานนิยมรับประทานกิ่งก่าเป็นอาหารโดยนำมาย่างและก้อย(คล้ายยำ) โดยผู้เฒ่าผู้แก่จะมีวิธีคล้องกิ่งก่าโดยใช้เชือกกับไม้ไผ่ ค่อยๆคล้องไปที่ศีรษะของกิ่งก่า สืบทอดให้กับเด็กและเยาวชน นับเป็นภูมิปัญญาหาอาหารอย่างหนึ่งของชาวอีสาน ผลที่ได้รับคือความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ อาหารโปรตีนปลอดภัยจากพิษจากกิ่งก่า

การแต่งกาย ชาวบ้านถ้ากลองเพลได้สืบทอดภูมิปัญญาในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และการทอผ้ามาเช่นเดียวกันกับชาวอีสานทั่วไป โดยเฉพาะการผลิตผ้าไหมและผ้าฝ้ายสามกษัตริย์ ที่มีต้นกำเนิดในจังหวัดหนองบัวลำภู ลักษณะของลายผ้ามีสีสันที่สวยงามด้วยการใช้สีที่มองเห็นชัดเจน เช่น สีแดง สีน้ำเงิน สีเขียว ชาวบ้านทอขายในราคาขายส่งเมตรละ ๑๐๐ บาท กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ากลองเพลได้นำมาตัดเป็นเสื้อประจำกลุ่มโฮมสเตย์เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน

๔.๑.๑.๔ ความสัมพันธ์วิถีชีวิตกับการท่องเที่ยว

จากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทรัพยากรชาติและต้นทุนทางสังคมที่มีของชาวบ้านถ้ากลองเพล สามารถที่จะนำมาจัดการให้เชื่อมโยงสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ ด้วยเหตุผลคือ

๑) ด้านการเกษตร คนในหมู่บ้านยังมีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับเกษตรอยู่ไม่น้อย ไม่ว่าจะเป็นการทำนาการทำสวนการปลูกผลไม้ที่ให้ผลตามฤดูกาล เช่นมะม่วง ลำไย มะละกอ และผลไม้ชนิดอื่นๆอีกมาก รวมถึงการทำไร่ เช่น ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกอ้อย การปลูก

ยางพาราและปลูกพืชหมุนเวียนตามฤดูกาลที่ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนไป ทำให้คนในชุมชนมีอาหารมีผลไม้มักริโภคและสามารถจำหน่ายสร้างรายได้ให้คนในชุมชนได้

๒) ด้านการเลี้ยงสัตว์ คนในหมู่บ้านมีการเลี้ยงสัตว์จำนวนหลายชนิดไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงโค กระบือ สุกร เป็ด ไก่ บ่อปลา การเลี้ยงจิ้งหรีด ชาวบ้านนิยมเลี้ยงไว้ใช้งานและเลี้ยงไว้เพื่อเป็นอาหารและหากมีมากก็ขายให้กับเพื่อนบ้านเป็นการสร้างรายได้แบบพึ่งพากันของคนในชุมชน

๓) อาชีพเสริมหลังการเก็บเกี่ยว อาชีพที่ชาวบ้านนิยมในหมู่บ้านคือการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การทอผ้า ปัจจุบันคณะกรรมการหมู่บ้านได้แบ่งที่สาธารณะในชุมชนได้ใช้เป็นพื้นที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และสามารถเยี่ยมชมได้สะดวกเพราะอยู่ในบริเวณหมู่บ้านและมีให้ชมตั้งแต่การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและวิธีการแปรสภาพให้เป็นเส้นไหม และขั้นตอนการทอให้เป็นผืนผ้าซึ่งในหมู่บ้านยังมีศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชาวบ้าน นอกจากการทอผ้าที่ขึ้นชื่อของหมู่บ้านแล้วเรายังกลุ่มจักสาน และกลุ่มนวดแผนโบราณ ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้สมาชิกได้

๔) ด้านวัฒนธรรม หมู่บ้านบ้านถ้ำกลองเพลเป็นหมู่บ้านวิถีพุทธ เพราะหมู่บ้านถ้ำกลองเพลมีหลวงปู่ขาว อนาลโย ซึ่งเป็นที่พึ่งทางจิตใจของคนทั้งจังหวัด ในตอนเช้านักท่องเที่ยวจะได้เห็นผู้คนที่รอใส่บาตรพระสงฆ์ตามถนนซึ่งเป็นวิถีชีวิตปกติของคนในชุมชน และสามารถเที่ยวชมสถานที่ทางวัฒนธรรมคือวัดถ้ำกลองเพล ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่กลมกลืนผสมผสานกับพระพุทธศาสนาได้อย่างลงตัว ไม่ว่าจะเป็นถ้ำโบราณคือถ้ำกลองเพล ซึ่งเป็นที่มาของชื่อวัดและชื่อหมู่บ้าน การชมผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์มีระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์แบบที่อยู่ในบริเวณวัดถ้ำกลองเพล การท่องเที่ยวในรูปแบบการแกะรอยหลวงปู่ขาว การศึกษาประวัติของหลวงปู่ขาวและเที่ยวชมสถานที่สำคัญที่บอกเล่าเรื่องราวของหลวงปู่ซึ่งเป็นที่ประทับใจผู้มาเยือนทุกท่านและนักท่องเที่ยวสามารถตามสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนได้ดังที่ได้กล่าวในข้างต้นได้

๔.๒ ความเป็นมากลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

๔.๒.๑ การจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

หมู่บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู มีประชากรทั้งหมด ๒๐๙ หลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตร มีวิถีชีวิตส่วนใหญ่อยู่ตามท้องไร่ท้องนา มีกิจกรรมในการเพาะปลูกพืชไร่ การทำสวนผัก ผลไม้ ยางพารา การปศุสัตว์ และอีกหลากหลายในด้านการเกษตร บ้านถ้ำกลองเพลมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์มีป่าชุมชนที่เป็นแหล่งอาหาร แหล่งศึกษาพันธุ์พืช มีพื้นที่ภูเขา มีถ้ำหินขนาดต่างๆ ทั้งลักษณะที่ตั้งอยู่บนพื้นดิน และลักษณะถ้ำที่อยู่ใต้พื้นดินมีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว

บ้านถ้ำกลองเพลมีแหล่งวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา มีหลวงปู่ขาว อนาลโย เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวจังหวัดหนองบัวลำภู วัดถ้ำกลองเพลถือเป็นอุทยานแห่งธรรมมะของชาวจังหวัดหนองบัวลำภู และประชาชนทั่วประเทศ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของ จังหวัดหนองบัวลำภู วิถีชีวิตของคนในชุมชนยังคงไว้ซึ่งความเป็นไทย มีวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า มิ่งานประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหมู่บ้าน ผู้คนมีจิตใจดีงาม เป็นมิตรกับทุกคน และพร้อมต้อนรับแขกผู้มาเยือนด้วยความยินดี เหตุผลที่ชาวบ้านได้พร้อมใจทำโครงการ ที่พักสัมผัส วัฒนธรรมชนบท (HOME STAY) ขึ้นนั้น เพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนออกสู่ สาวตาของคนภายนอก เพื่อเป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับเกษตรกรอีกทางหนึ่งเพื่อเป็นการ ยกกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชนบทให้ดีขึ้น เป็นการสร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญ

ดังนั้นการจัดทำโครงการที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (HOMESTAY) จึงเป็น โครงการที่ก่อให้เกิดรายได้ให้กับเกษตรกร เป็นกิจกรรมที่สร้างความสามัคคีของคนในชุมชน เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมอันดีงามของไทย สร้างแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และเป็นการเพิ่มศักยภาพ ของชุมชนให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

บ้านถ้ำกลองเพลได้รวมกลุ่มกันก่อตั้งโฮมสเตย์ขึ้นมา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยมี ส่วนร่วมทั้งภาครัฐและเอกชน งบประมาณที่ได้รับทุนเดิมจากการระดมหุ้น ครอบครัวละ ๑๐๐ บาท ๑๔๐ ครอบครัว เป็นเงิน ๑๔,๐๐๐ บาท จากสภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู ๓,๐๐๐ บาทรวมงบประมาณทั้งสิ้น ๑๗,๐๐๐ บาท รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานการ ท่องเที่ยวกีฬา และนันทนาการจังหวัดหนองบัวลำภู ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู ไปฝึกอบรมและทัศนศึกษาการบริหารจัดการหมู่บ้านโฮมสเตย์บ้านเจ้าท่า จังหวัดอ่างทอง หมู่บ้าน โฮมสเตย์บ้านวังน้ำหมอกจังหวัดหนองคาย กลับมาพัฒนาหมู่บ้านถ้ำกลองเพล ได้รับการประเมิน ผ่านเกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์ไทยปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ปัจจุบันได้รับการประเมิน ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๑

ในการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล มีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้คนใน ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นร่วมกัน เพื่อสร้างรายได้เสริมแก่คนใน ชุมชน เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมชนบทสู่บุคคลภายนอก เพื่อสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมของคนใน ชุมชน เพื่อให้เกิดความสามัคคี เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพความ เข้มแข็งของชุมชน โดยมีแหล่งทุนที่เป็นปัจจัยหลัก เป็นแหล่งทุนทางธรรมชาติ คือ ป่าชุมชนที่มี สภาพสมบูรณ์จำนวน ๑,๔๐๐ ไร่ ภูซ้องทอง มีลักษณะเป็นภูเขาหิน มีความสูงชันสามารถ มองเห็นทัศนียภาพของผืนป่าและพื้นที่ทางการเกษตรของคนในชุมชนได้ทุกด้านในระยะทางที่

มองเห็นไกลหลายร้อยกิโลเมตร ถ้าหมอกมาง มีลักษณะเป็นถ้าใต้ดิน มีความกว้างสามารถจุคนได้ไม่ต่ำกว่า ๕๐๐ คน บริเวณโดยรอบเป็นผืนป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีน้ำตกไหลผ่านบริเวณหน้าถ้ำในเวลาหน้าฝน และฤดูหนาว

๔.๒.๒ แหล่งทุนในการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์

ในการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลมีต้นทุนทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และทุนจากการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนดังนี้

๔.๒.๑ แหล่งทุนทางวัฒนธรรม ได้แก่ วัดถ้ำกลองเพล เป็นวัดที่หลวงปู่ขาว อนาลโย ได้มาบูรณะสร้างขึ้น หลวงปู่ขาวเป็นพระอาจารย์สายปฏิบัติ สายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต พระอาจารย์ที่มีชื่อเสียงทางภาคอีสาน ภายในบริเวณวัดมีสถานที่สำคัญ และสวยงาม เช่น อุโบสถที่ธรรมชาติสร้างขึ้นลักษณะเป็นถ้ำหินขนาดใหญ่ เจดีย์หลวงปู่ขาว อนาลโย รูปปั้นหุ่นขี้ผึ้งหลวงปู่ขาว พิพิธภณท์หลวงปู่ขาวที่องค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระบรมราชินีนาถได้เสด็จมาวางศิลาฤกษ์ และทรงพิธีเปิดด้วยพระองค์เอง วัฒนธรรมประเพณี การทำบุญเบิกบ้านงานประเพณี วันปีใหม่นบ้านถ้ำกลองเพล ซึ่งเป็นงานที่แสดงถึงวัฒนธรรมของคนในถิ่นในรูปของขบวนแห่ที่สวยงาม

๔.๒.๒ แหล่งทุนทางวิถีชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตของเกษตรกรที่เป็นอาชีพหลักที่พร้อมในการให้ความรู้ แลกเปลี่ยนวิถีชีวิตกับบุคคลภายนอก เช่น การทำนา การทำไร่ การทำสวน การปศุสัตว์ และอาชีพด้านต่างๆ กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน การทอผ้า การจักสาน กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมกลุ่มสมุนไพร นวดแผนโบราณ กลุ่มวัฒนธรรมท้องถิ่นของผู้สูงอายุในชุมชน และกลุ่มเยาวชนกลุ่มบริการนำเที่ยวโดยใช้พาหนะทางการเกษตร เช่น รถไถนา กลุ่มมัดคุเทศก์นำเที่ยว บริการลูกค้า กลุ่มให้บริการบ้านพัก Home STAY ที่พร้อมต้อนรับแขกที่มาเยือน

๔.๒.๓ แหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อมต่อเป็นพื้นที่ใกล้เคียง ได้แก่

๔.๒.๓.๑ สุสานหอยหินโบราณ ๑๕๐ ล้านปี ฟอสซิลไดโนเสาร์ บ้านห้วยเตือ ระยะ ๒ กิโลเมตร สัญลักษณ์คือรูปปั้นไดโนเสาร์ยืนหันหน้าทางถนน มีป้ายห่างจากนั้นประมาณ ๕๐ เมตรจะเขียนว่าระวังไดโนเสาร์ข้ามถนน นักท่องเที่ยวนิยมถ่ายรูปบริเวณนี้

๔.๒.๓.๒ ภูหินลาดช่อฟ้า แหล่งประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย ภาค ระยะ ๗ กิโลเมตร เคยเป็นที่พักอาศัยของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย มีวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม ประกอบไปด้วยก้อนหินแปลกตา มีทั้งหน้าผา หลืบถ้ำ สลับซับซ้อน เหมาะสำหรับผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยใช้เป็นที่พักผ่อนจากการโจมตีของฝ่ายรัฐบาล

๔.๒.๓.๓ อุโบสถที่มีคุณค่าด้านสถาปัตยกรรมที่สวยงามที่สุดของวัดศิริ
ศาลวัด บ้านโนนทองระยะทาง ๓ กิโลเมตร

๔.๒.๓.๔ หมู่บ้านหัตถกรรมงานปั้น บ้านโค้งสวรรค์ ระยะห่าง ๕ กิโลเมตร
เป็นชุมชนที่นำวัฒนธรรมการปั้นหม้อมาจากจังหวัดนครราชสีมา มีการผลิตแบบดั้งเดิมผลิตภัณฑ์
ได้แก่ หมอน้ำ(แ่งน้ำ) กระถาง กาน้ำ หม้อเลียนแบบหม้อโบราณส่งไปเขียนสีที่บ้านเชียง จังหวัด
อุดรธานี มีแหล่งดินเหนียวในหนองน้ำสาธารณะด้านหลังหมู่บ้าน หากจัดระบบสุขภาพให้ดีมี
ความสะอาดปลอดภัย หมู่บ้านโค้งสวรรค์สามารถพัฒนาเป็นกลุ่มโฮมสเตย์ได้อีกแห่งหนึ่งของ
จังหวัดหนองบัวลำภู เนื่องจากเป็นสื่อวัตถุที่ได้เกี่ยวร้อยความสัมพันธ์ในครอบครัวได้ดี ตาม
ทฤษฎีบทบาทโครงสร้างหน้าที่ ปัจจุบันมีการนำรูปแบบชาวปากเกร็ดและสุขุขทัยมาวางจำหน่าย
ใกล้เคียงกัน ทำให้มีผลกระทบต่อผู้ผลิตและผู้ขายของหมู่บ้าน

๔.๒.๔ สถานที่อำนวยความสะดวกพื้นที่ใกล้เคียง

- ๔.๒.๔.๑ สถานีตำรวจ ระยะห่าง ๑ กิโลเมตร
- ๔.๒.๔.๒ สถานีอนามัยบ้านหนองบัวเหนือ ระยะห่าง ๒ กิโลเมตร
- ๔.๒.๔.๓ ไปรษณีย์ บ้านหนองบัวเหนือ ระยะห่าง ๒ กิโลเมตร
- ๔.๒.๔.๔ บริการเงินสด ATM อำเภอหนองบัวระเหว ระยะห่าง
๖ กิโลเมตร
- ๔.๒.๔.๕ สถานีขนส่งผู้โดยสารจังหวัดหนองบัวลำภู ระยะทาง
๑๒ กิโลเมตร

- ๔.๒.๔.๖ สถานีขนส่งผู้โดยสารจังหวัดอุดรธานี ระยะทาง ๓๐ กิโลเมตร
- ๔.๒.๔.๗ ท่าอากาศยานจังหวัดอุดรธานี ระยะทาง ๓๐ กิโลเมตร

๔.๒.๕ แหล่งทุนจากการมีส่วนร่วมภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน

- ๔.๒.๕.๑ แหล่งทุนจากภายใน จากทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายทั้ง
ทางธรรมชาติและวัฒนธรรม และต้นทุนทางสังคมที่มีสายสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของระบบเครือญาติ
และความสามัคคีกัน ทำให้การจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล นำต้นทุนเหล่านี้มาใช้ ส่วน
งบประมาณในการจัดการมีการระดมทุนครั้งแรก โดยมีค่าสมัครสมาชิกครอบครัวละ ๑๐๐ บาท
- ๔.๒.๕.๒ แหล่งทุนจากภายนอก บัณฑิตที่จบต้องได้รับการพัฒนา การ
สนับสนุนในด้านการจัดการ การวางแผนงานอย่างเป็นระบบ ด้านการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง
ของคนในชุมชนในการทำธุรกิจโฮมสเตย์ ด้านงบประมาณในการจัดการบริหารงานเบื้องต้น ด้าน
สาธารณูปโภคที่ได้มาตรฐานระดับสากลด้านการประสานงานกับองค์กรภาคีต่างๆ องค์กรภาคีที่

ปรึกษาได้แก่ ๑) สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู ๒) สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดหนองบัวลำภู ๓) สาธารณสุขจังหวัดหนองบัวลำภู ๔) คณะผู้บริหารโรงเรียนร่มเกล้า ๕) คณะสงฆ์วัดถ้ำกลองเพล ๖) องค์การบริหารส่วนตำบลตำบลโนนทัน

การก่อตั้งครั้งแรกมีการสนับสนุนงบประมาณจากท่องเที่ยว และการกีฬาจังหวัดหนองบัวลำภู โดยให้วัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู และชุมชน ผู้เกี่ยวข้อง ไปอบรมและศึกษาดูงาน แล้วกลับมาจัดตั้งโดยคนในชุมชน มีภาครัฐและเอกชนเป็นที่ปรึกษา มีการสมัครสมาชิกและร่วมหุ้นกันในการจัดกิจกรรมให้ความรู้อีกครั้งหนึ่ง ทบทวนการจัดตั้งเตรียมความพร้อมและขอรับการประเมินจากคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ให้มาประเมิน ผ่านการประเมินครั้งที่ ๑ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ผ่านการประเมินครั้งที่ ๒ วันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ (ประเมินทุก ๒ ปี) ได้รับป้ายโฮมสเตย์ซึ่งสื่อสัญลักษณ์ทั่วโลก และได้รับการประชาสัมพันธ์โดยการลงในเว็บไซต์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นที่ภาคภูมิใจของสมาชิกและคณะทำงานทุกคน

๔.๒.๖ การมีส่วนร่วมในการพัฒนากลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

การพัฒนากลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญถึงจะประสบผลสำเร็จ กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลได้รับการมีส่วนร่วมของชุมชนดังต่อไปนี้

๑) การเริ่มต้นโครงการ มีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์หรือผู้ประกอบการจากหน่วยงานการท่องเที่ยวจังหวัดหนองบัวลำภู หลังจากนั้นมีการโดยมีการทำประชาคมกับชาวบ้าน โดยเริ่มประกาศรับสมัครกลุ่ม โดยไม่บังคับแต่จะมีการพิจารณาตามองค์ประกอบตามมาตรฐาน โดยมีคณะกรรมการเป็นผู้ตรวจสอบ และทำการอบรมอีกครั้งในพื้นที่โดยได้รับวิทยากรจากสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดหนองบัวลำภู มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย ตามโครงสร้างภาพที่ ๖ กำหนดระเบียบข้อบังคับ มีการระดมทุนสมาชิกครอบครัวละ 100 บาท มีการวางแผนการจัดการการใช้งบประมาณ กำหนดแผนการหรือเส้นทางท่องเที่ยว เชิญคณะกรรมการโฮมสเตย์จากส่วนกลางมาตรวจประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยมีอายุ 2 ปี ต้องประเมินใหม่ ซึ่งผ่านการประเมินแล้วทั้งสองครั้ง

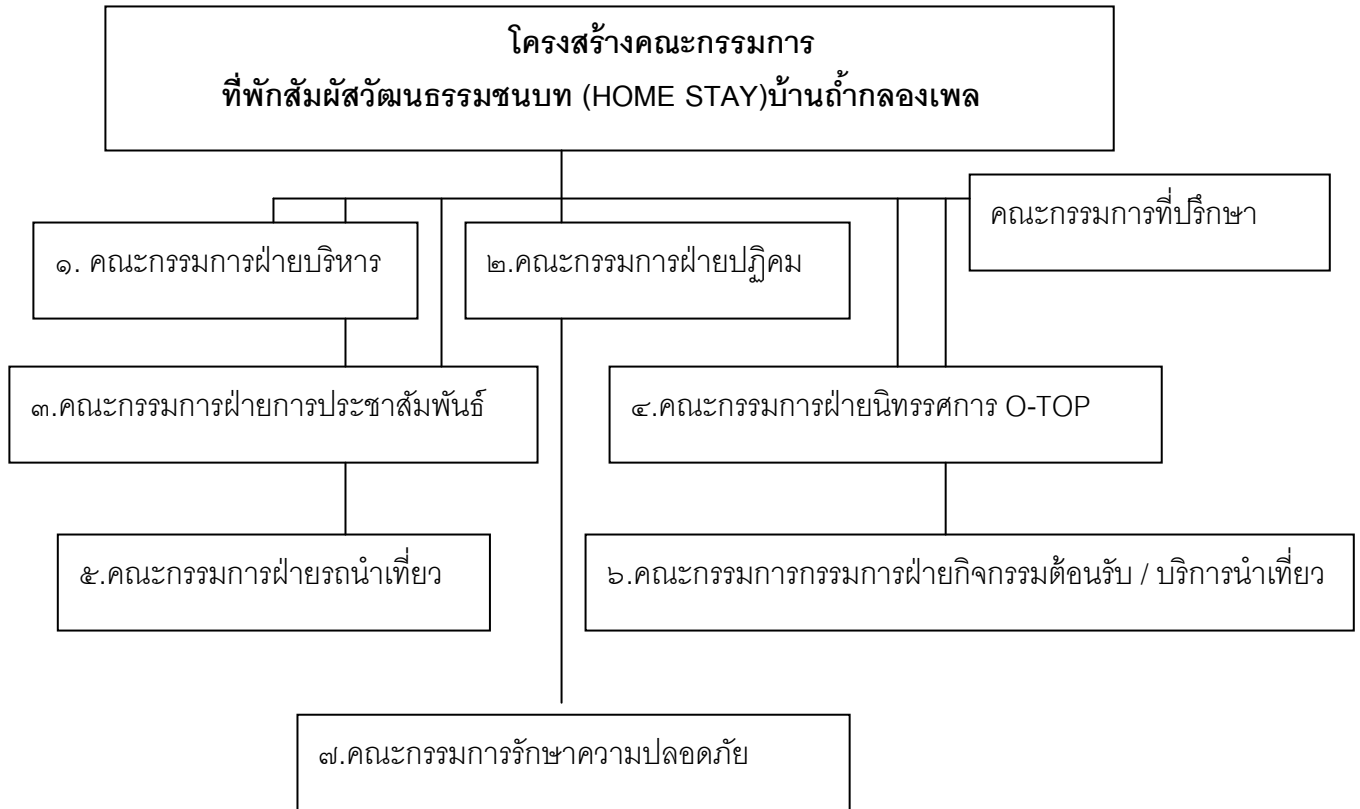
๒) แนวทางการบริหารจัดการ เมื่อมีโครงสร้างการทำงานแล้ว สมาชิกดำเนินงานตามฝ่ายที่ได้รับมอบหมายคือ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่ติดต่อประสานงานกับผู้มาเยือน นำเสนอเชิญชวนให้มีผู้มาเยือน จัดทำข้อมูลเก็บภาพและข้อมูลนักท่องเที่ยว ประสานงานกับฝ่ายต่างๆ เช่น ฝ่ายปฎิคมจัดการต้อนรับ ฝ่ายจัดเข้าบ้านพัก ฝ่ายการเงินและกิจกรรมการ

แสดง ฝ่ายจัดการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วย ฝ่ายจัดท่องเที่ยวตามเส้นทาง มัคคุเทศก์ท้องถิ่น กิจกรรมกลางคืน ฝ่ายจัดความปลอดภัย ฝ่ายโภชนาการ ฝ่ายสินค้าพื้นบ้านและของที่ระลึก

๓) การเลือกสรรประเพณี สื่อพื้นบ้านในกิจกรรมการแสดง โดยการสำรวจประเพณีกิจกรรม สื่อ ที่มีในชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และลงมติในการเลือกนำเสนอโดยการแสดงนำมาใช้ในกิจกรรมกลางคืน บางครั้งมีการนำเอาการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนอื่นแต่ยังเป็นของชาวจังหวัดหนองบัวลำภูมาแสดง โดยได้รับคำแนะนำจากคณะที่ปรึกษาที่ประกอบด้วยวัฒนธรรม สภาวัฒนธรรม ครู บุคลากรภาครัฐและภาคเอกชน ใช้ผู้แสดงที่อยู่อาศัยในชุมชน ให้มีส่วนร่วมทุกกลุ่มวัย ในบางครั้งกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลรับจ้างในกิจกรรมของภาครัฐและเอกชนในการจัดทำพิธีกรรมสู่ขวัญ อาหาร และการแสดง เช่น งานฝึกอบรมโครงการค่ายวรรณกรรมท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู ปีงบประมาณ ๒๕๕๐ องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู งานเลี้ยงรุ่นของกลุ่มสถาบันต่างๆ ทำให้สื่อพื้นบ้านเหล่านี้มีโอกาสและช่องทางในการนำเสนอมากขึ้น

ภาพที่ ๕ ภาพการมีส่วนร่วมในการพัฒนากลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

ภาพที่ ๖ โครงสร้างคณะกรรมการที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (HOME STAY)บ้านถ้ำกลองเพล

๔.๒.๗ ปัญหาอุปสรรคกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

ในการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล นับเป็นเรื่องใหม่สำหรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเป็นเรื่องใหม่สำหรับจังหวัดหนองบัวลำภู ประชาชนมีความเข้าใจในเรื่องการบริหารจัดการที่คล้ายรีสอร์ท และมีความเข้าใจในการเป็นสมาชิกโฮมสเตย์ทั้งหมด ข้อเท็จจริงในการจัดตั้งคือ เป็นกลุ่มอาชีพอย่างหนึ่งในหมู่บ้าน เหมือนกับกลุ่มอาชีพปลูกหม่อนเลี้ยงไหม กลุ่มทอผ้า เพียงแต่โฮมสเตย์ จะรวมเอาทุกสิ่งทุกอย่างในหมู่บ้านมาเป็นต้นทุน โดยไม่เน้นการลงทุน เคยมีวิถีชีวิตอย่างไรให้คงไว้ และไม่ทำให้ยึดเป็นอาชีพหลัก ไม่บังคับว่าบ้านทุกหลังต้องมาสมัคร ถึงแม้จะมีการสมัครคณะกรรมการจะตรวจความพร้อมของบ้านก่อน โดยยึดหลัก ความสะอาด ความปลอดภัย ความประทับใจ แล้วเทียบเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด ๘ องค์ประกอบ ๔๓ ตัวชี้วัด

การระดมทุนในการลงทุนยังมีงบประมาณไม่เพียงพอ จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มพบว่า อยากให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาสนับสนุนเรื่องงบประมาณให้มากขึ้น เนื่องจากค่าครองชีพในปัจจุบันได้เพิ่มขึ้น อาจทำให้สมาชิกต้องแบกตัวเอง

มากเกินไป และปัญหาที่พบอีกอย่างหนึ่งคือ บางครั้งสมาชิกติดภารกิจในการปฏิบัติหน้าที่หลายด้าน ทำให้การมาช่วยกันปฏิบัติงานในกลุ่มโฮมสเตย์ลดจำนวนลง

๔.๓ รูปแบบกิจกรรมการแสดงสื่อพื้นบ้านกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

๔.๓.๑ สื่อพิธีกรรม

๔.๓.๑.๑ พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ ในชุมชนบ้านถ้ำกลองเพลมีบุคคลที่มีภูมิปัญญาเกี่ยวกับพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ คือ นายเส็ง บุญจาง อายุ ๖๐ ปี มีภูมิปัญญาด้าน เป็นพรหมณ์บายศรีสู่ขวัญ นางวาก็ คำแสน อายุ ๔๘ ปี นางคำ กาทอง อายุ ๘๐ ปีและนางบรรเลง ศรีลาวงศ์ อายุ ๕๕ ปี ทำพานบายศรีสู่ขวัญ โดยทั่วไปพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญใช้ประกอบพิธีแต่งงาน หรืองานมงคล การนำพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญมาใช้ในการต้อนรับผู้มาเยือนของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล เป็นการเชิญขวัญ(จิตวิญญาณ) ของผู้มาท่องเที่ยวให้มาด้วย และให้มีความสุข ปลอดภัยในการท่องเที่ยว พร้อมทั้งเป็นการผูกมิตรให้อบอุ่นดูเครือญาติ

ขั้นเตรียมการเริ่มแรกมีการเตรียมทำพานบายศรี ซึ่งถือเป็นศิลปะหัตถกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาวอีสาน วัสดุที่ใช้ได้แก่ ใบตอง ดอกพุด ดอกดาวเรือง ไม้กลัด ทำจากไม้ไผ่ หรือใช้คลิปเย็บกระดาษ มาช่วยติด ด้ายมงคล เตรียมเชิญหมอปราหมณ์ พิธีจะเริ่มเวลา 18 นาฬิกาหรือพลบค่ำ หมอปราหมณ์ หรือพ่อพราหมณ์จะอาราธนาศีล มีการแต่งขันธุ์ 5 คือ ดอกไม้ 5 คู่ เทียน 5 คู่ ไส้จาม 1 ฟอง และด้ายมงคลส่งให้ทุกคนที่นั่งด้านหน้าและรอบออกเป็นวงถือนขณะประกอบพิธี มีขันน้ำมนต์ที่หมอปราหมณ์หยดเทียนลงไปขณะประกอบพิธี และใช้ประพรมหลังจบพิธี หลังจากนั้นนำด้ายมงคลมาผูกข้อมือผู้มาเยือน ในขณะผูกจะกล่าวคำต้อนรับ คำให้พรไปด้วย เสร็จแล้วร่วมรับประทานอาหารด้วยกัน

๔.๓.๒ สื่อการแสดง

๔.๓.๒.๑ การฟ้อนรำเชิญขวัญ การแสดงการฟ้อนรำเชิญขวัญ เป็นการรำประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญ โดยจะรำหลังจากเชิญขวัญโดยพ่อหมอปราหมณ์แล้ว โฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลใช้ผู้รำซึ่งเป็นสตรีในหมู่บ้าน อาจจะเป็นสตรีแม่บ้านหรือสตรีที่ยังเป็นโสด แล้วแต่จะคัดเลือกกัน ใช้ผู้รำตั้งแต่สี่คนขึ้นไป มีการแต่งกายแบบพื้นบ้านอีสานและประยุกต์ร่วมสมัย เช่น เครื่องประดับ ทำร่าอ่อนช้อยนอบน้อมถ่อมตน แสดงความยินดีต้อนรับผู้มาเยือน และการต้อนรับทั้งร่างกายและจิตวิญญาณ หลังจากฟ้อนรำแล้ว จะทำการผูกข้อมือต้อนรับผู้มาเยือน โดยใช้ฝายมงคลสีขาวผูกให้พร้อมกับกล่าวคำต้อนรับเรียกรับขวัญให้มาด้วย

(๑) พิธีบายศรีสู่ขวัญ

(๒) ผูกข้อต่อแขน

(๓) ตุ่มไฮมพาลาง

ภาพที่ ๗ (๑) พิธีบายศรีสู่ขวัญ (๒) ผูกข้อต่อแขน (๓) ตุ่มไฮมพาลาง ในพิธีต้อนรับผู้มาเยือน
ของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

ภาพที่ ๘ ฟ้อนรำเชิญขวัญโดยสตรีในชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล

๔.๓.๒.๒ การแสดงหมอลำกลอนพื้นบ้าน ใช้ผู้แสดงซึ่งเป็นคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน ที่มีความสามารถในการร้องหมอลำ และเป่าแคน ในรูปแบบหมอลำกลอน ที่ร้องตอบโต้ระหว่างหมอลำฝ่ายหญิง และหมอลำฝ่ายชาย พร้อมมีการรำประกอบท่าทาง มีหลายกลอนลำ เช่น ลำล่อง ลำเตี้ย ฯลฯ ชาวบ้านบ้านถ้ำกลองเพลที่มีภูมิปัญญาด้านนี้ได้แก่

๑) นายหนูแดง เดชกุล อายุ ๗๖ ปีมีภูมิปัญญาด้าน ยาสมุนไพร แต่งกลอนลำอีสาน ฃญาอีสาน เป็นพราหมณ์บายศรีสู่ขวัญประจำหมู่บ้าน ฯลฯ ๒) นายเส็ง บุญจอน อายุ ๖๐ ปี มีภูมิปัญญาด้าน เป็นพราหมณ์บายศรีสู่ขวัญ กลอนรำอีสาน ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทอผ้า มัดหมี่ ๓) นางเลิศ สุวรรณรัตน์ อายุ ๖๔ ปี มีภูมิปัญญาด้านหมอลำอีสาน ๔) นายบุญเลิศ สุวรรณรัตน์ อายุ ๖๓ ปี มีภูมิปัญญาด้านหมอลำอีสาน เป่าแคน ดัดพิณ ๕) นางหนูถิน วงษ์ปอง อายุ ๔๙ ปี มีภูมิปัญญาด้านทอผ้า ร้องเพลง กลอนลำ ๖) นายสมรักษ์ คำแสน อายุ ๔๙ ปี มีภูมิปัญญาด้านการแสดงหมอลำอีสาน ๗) นางวากี คำแสน อายุ ๔๘ ปี มีภูมิปัญญาด้านการแสดงหมอลำอีสาน

ทำบายศรีสู่ขวัญ จะเห็นว่าในกลุ่มอายุที่พบหากไม่มีการสืบทอดไว้แล้ว อาจสูญหายไปจากหมู่บ้านถ้ำกลองเพลได้ในอนาคต ซึ่งการสืบทอดที่สำคัญไม่ใช่เฉพาะการเป็นหมอลำกลอนเท่านั้น หมอแคน สำคัญเช่นกัน เนื่องจากถ้าไม่มีหมอแคนการร้องกลอนลำจะลดความน่าฟังลงไป การย่นย่อกลอนลำทำให้เสียงต่อคุณค่าที่อาจจะไม่ได้รับการสืบทอดลงไปด้วย ช่องทางที่เปิดเวทีการแสดงให้กับหมอลำกลอน ควรจะมีเวทีที่เอื้อต่อการให้แสดงอย่างเต็มรูปแบบได้ด้วย เช่น อาจแสดงในงานทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับดั้งเดิม

ภาพที่ ๙ การแสดงหมอลำกลอนแบบดั้งเดิมหรือหมอลำกลอนย้อนยุคหรือหมอลำกลอนโบราณ

๔.๓.๒.๓ ยูวหมอลำกลอน ใช้ผู้แสดงเป็นเด็ก โดยได้รับการฝึกสอนจากหมอลำกลอนอาชีพ ตามโครงการฝึกสอนหมอลำกลอนที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู ได้สนับสนุนงบประมาณ กิจกรรมการแสดงเหมือนหมอลำกลอนผู้ใหญ่ทุกอย่าง มีผลทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการสืบทอดการเป่าแคน การร้องลำกลอน การฟ้อนรำประกอบ การแต่งกลอนลำไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน

ภาพที่ ๑๐ หมอลำกลอนน้อยหรือยูวหมอลำกลอนผู้จะสืบทอดต่อไป

๔.๓.๒.๔ การแสดงสวาน้อยสพาหรือการแสดงประกอบเพลงอีสาน

เป็นการแสดงแบบประยุกต์ ใช้ผู้แสดงเป็นเด็กในหมู่บ้าน เพื่อให้มีกลุ่มเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของภูมิปัญญา ความเป็นอยู่ของวิถีชีวิตชาวอีสาน ประกอบเพลงที่แต่งขึ้นมาแบบประยุกต์ให้เข้ากับสมัยปัจจุบัน

ภาพที่ ๑๑ การแสดงประกอบเพลงพื้นบ้านประยุกต์สวาน้อยสพา ของวงโปงลางสะออน

๔.๓.๒.๕ รำวงคองก้า เป็นการแสดงที่เป็นกิจกรรมการละเล่นเพื่อการออกกำลังกายและคลายเครียดโดยการฟ้อนรำในสมัยจอมพลป.ถนอม

ที่มีการเผยแพร่วัฒนธรรมจากตะวันตกมีการใช้ท่ารำและดนตรีตะวันตก มีการรำเป็นคู่ชายหญิงรำเป็นวงกลม มีหลายจังหวัดปัจจุบันยังพบมีกลุ่มรำวงคองก้าที่บ้านขาม อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่ยังร่วมสืบสานไม่ให้ล้มหายจากไป รำวงคองก้ามีพัฒนาการมาจาก รำโทน เป็นการแสดงอย่างหนึ่ง นิยมเล่นกันแพร่หลายในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ระหว่าง พ.ศ. 2484 - 2488 ทั้งในเมืองหลวงและจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลาง เช่น อยุธยา สิงห์บุรี ลพบุรี สระบุรี อ่างทอง ชัยนาท นครสวรรค์ ชลบุรี ฉะเชิงเทรา นครนายก เป็นต้น เหตุที่เรียกชื่อว่ารำโทน เพราะเดิมใช้โทนเป็นเครื่องดนตรีตีให้จังหวะในการเล่น

ประวัติความเป็นมา เดิมทีเดียวรำโทนเป็นการละเล่นพื้นบ้านของคนไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแถบจังหวัดนครราชสีมา มีวิธีเล่นง่าย ๆ โดยผู้เล่นชายหญิงจะล้อมวงปรบมือให้จังหวะกัน มีผู้คอยตีหน้าทับโทนเป็นจังหวะ ให้ชายหญิงที่มาร่วมสนุกสนานจับคู่กันรำรำไปรอบ ๆ เป็นวงตามเสียงโทน ในยุคแรกรำโทนยังไม่มีเนื้อร้อง เป็นเพียงการรำรำง่าย ๆ ตามใจผู้รำให้ไปตามจังหวะโทนเท่านั้น ราว พ.ศ. 2483 จึงมีการนำเพลงรำโทนไปเล่นกัน

แพร่หลายในพระนคร ธนบุรี และจังหวัดต่าง ๆ เริ่มมีการแต่งเนื้อร้องสั้น ๆ ร้องให้เข้าจังหวะ พัฒนาทำรำให้เข้ากับเนื้อร้อง คนไทยเล่นเพลงรำโทนกันแพร่หลายที่สุดในระหว่างเกิด สงครามโลกครั้งที่ 2 เหตุที่คนไทยสมัยนั้นนิยมเล่นเพลงรำโทนเพราะมหรสพอื่น ๆ เปิดการแสดง ไม่ค่อยได้และรำโทนเป็นการละเล่นที่ลงทุนน้อย เล่นง่าย เล่นได้ทุกเพศทุกวัย จึงเป็นการละเล่น เพื่อความสนุกสนานรื่นเริงยามค่ำคืนในสมัยนั้นภายหลังการเล่นรำโทนพัฒนาไปเป็นรำวงและรำ วงมาตรฐานตามลำดับ

โอกาสที่ร้องเล่นในยุคนั้นนิยมเล่นรำโทนตั้งแต่หัวค่ำเรื่อยไปถึง กลางคืนจะไม่เล่นในเวลากลางวัน โดยจะนัดหมายกันง่าย ๆ ว่าคืนนี้จะมีการเล่นกันที่บ้านใคร เมื่อเริ่มเล่นจะตีโทนเป็นสัญญาณบอกให้รู้ ผู้คนได้ยินก็จะทยอยกันมาร่วมเล่นอย่างสนุกสนาน เรื่อยจะเลิกเล่นเวลาใดไม่มีกำหนด บางครั้งเล่นกันจนดึกหรือจนสว่างของวันรุ่งขึ้นก็มี แล้วแต่ ความพอใจของผู้เล่นเป็นสำคัญการเล่นรำโทนจะเล่นเฉพาะในคืนที่ดูแล้วปลอดภัย ไม่มี “หวอ” คือไม่มีเครื่องบินมาทิ้งระเบิด

สถานที่เล่น นิยมเล่นกลางแจ้งบริเวณลานบ้าน อาจเปลี่ยนไปเล่น บ้านนั้นบ้างบ้านนี้บ้างก็ได้ ถ้าเป็นข้างแรมหรือคืนเดือนมืดจะจุดตะเกียงเจ้าพายุไว้กลางลานให้ มองเห็นหน้ากัน

เครื่องดนตรีที่ใช้เล่นเดิมทีเดียวใช้โทนตีให้จังหวะ “ปะ โทน ปะ โทน ปะ โทน โทน” หรือ “ปะ โทน โทน ปะ โทน โทน” อาจใช้โทนใบเดียวหรือหลายใบก็ยิ่ง ดี เพราะจะทำให้เกิดเสียงดังไพเราะเร้าใจยิ่งขึ้น บ้านไหนมีตะโพนก็ใช้แทนโทนได้ ยาม สงครามข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ขาดแคลน บ้านที่ไม่มีเครื่องดนตรีก็อาจใช้ถังน้ำมันหรืออะไรที่ คล้ายคลึงมาตีให้เกิดเสียงดังเป็นจังหวะแทนได้ ต่อมานิยมใช้รำมะนาซึ่งมีขนาดใหญ่เสียงดัง ไพเราะกว่าตีให้จังหวะแทนโทน นอกจากนี้อาจใช้ฉิ่ง กรับ เกราะ ตีประกอบจังหวะด้วยก็ได้ ภายหลังแม้จะนำเครื่องดนตรีสากลมาเล่นประกอบจังหวะหรือใช้วงดนตรีสากลมาบรรเลงแทนก็ ยังเรียกชื่อว่ารำโทนเช่นเดิม

เพลงที่ใช้รำโทน เพลงรำโทนเป็นเพลงที่มีเนื้อร้องง่าย ๆ สั้น ๆ ร้องซ้ำ ไปมาเพลงละ ๒ - ๓ ท่อน จึงเปลี่ยนเพลง ไม่มีชื่อเพลงโดยเฉพาะเรียกชื่อตามวรรคแรกของเนื้อ ร้องเป็นหลัก ไม่ค่อยปรากฏมีกร้องแล้วจำกันต่อ ๆ มา เพลงที่ใช้ร้องแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ

ความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการ การเล่นรำโทนมีการเปลี่ยนแปลง ครั้งสำคัญในราว พ.ศ. ๒๔๘๗ - ๒๕๔๘ รัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีนโยบายปฏิรูป วัฒนธรรมไทย จึงคิดหาวิธีเชิดชูศิลปะการเล่นรำโทนให้มีระเบียบแบบแผนในการเล่นมากขึ้น เช่น เปลี่ยนมาเล่นเวลากลางวันก็ได้ ต้องจัดสถานที่ให้สวยงาม มีการตั้งโต๊ะวางพานดอกไม้สวย ๆ ไว้

กลางวง จัดเก้าอี้ให้ผู้มาเล่นและผู้ชมนั่งเป็นสัดส่วน ทุกคนที่มาเล่นมาชมต้องแต่งกายสวยงามตามสมัยนิยม สวมรองเท้าเรียบร้อย จัดให้แสดงออกทางวัฒนธรรมไทยแบบใหม่ คือให้ชายเดินไปโค้งหญิงสาวก่อนจะออกมารำหรือมีการทักทายด้วยการไหว้กันก่อนจะออกมารำ เมื่อรำจบเพลงฝ่ายชายต้องพาหญิงคู่รำไปส่งถึงที่นั่งให้เรียบร้อย มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงให้จังหวะใหม่ใช้เครื่องดนตรีสากลแบบตะวันตกเข้ามาประกอบการเล่น มีการเขย่าลูกแซ็กหรือแทมโบรีนให้เกิดจังหวะครึกครื้นสนุกสนานเรียกชื่อใหม่ว่า “รำวง” นิยมมากในสงครามและมีการแต่งเพลงรำวงกันอย่างกว้างขวาง

ต่อมามีการรวมกลุ่มเป็นคณะรำวง พัฒนาทำรำโดยบางเพลงใช้ลีลาการเต้นของต่างชาติมาผสม มีเพลงจังหวะใหม่ ๆ เช่น จังหวะคองก้าหรือการส่ายแบบระบำฮาวาย เช่น เพลงวันนี้เป็นวันรื่นเริง ใช้จังหวะคองก้าของคิวบาและมีสายสะโพกแบบฮาวาย เนื้อร้องมีว่า

“วันนี้เป็นวันรื่นเริง บันเทิงกันทั่วหน้า
 ร้องรำตามแบบคิวบา ลาคองก้าคิวบาญู (ซ้า)
 ดูซิดูเป็นหมู่มู้อ้องรำคองก้า ซิกซิกซิกกาโป่ง
 ร้องรำตามแบบคิวบา ลาคองก้าคิวบาญู
 ไฮ ไฮ ไฮ ไฮยา (ซ้า ๒ ครั้ง)”

ภาพที่ ๑๒ การเต้นรำวงคองก้าเป็นการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมผสมกับวัฒนธรรมเดิมของชาวบ้านสะท้อนการขานรับนโยบาย ที่แฝงไว้ด้วยเรื่องราวในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒

๔.๓.๒.๖ การแสดงรำปั้นหม้อหรือรำเซิ้งอื่นๆ ใช้ผู้แสดงเยาวชนทั่วไป ในหมู่บ้าน จังหวัดที่ใช้ส่วนใหญ่ใช้จังหวัดเซิ้ง เช่น เซิ้งกระต๊อบ เซิ้งสวิง ฯลฯ เน้นผู้แสดงที่อยู่ในวัย สดใส เครื่องแต่งกายสวยงามตามแบบชาวอีสาน จังหวัดสุรินทร์ เป็นการแสดงที่สื่อให้เห็น สภาพวิถีชีวิตของชุมชนชาวอีสาน บ้านถ้ำกลองเพลอยู่ใกล้กับหมู่บ้านหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา บ้านโค้งสวรรค์ ที่ประกอบอาชีพด้วยการปั้นหม้อ และภาชนะต่างๆ ตามคำสั่งผู้ว่าจ้าง จึงสามารถ นำศิลปกรรมหัตถกรรมการปั้นหม้อซึ่งนับว่าเป็นเอกลักษณ์ของตนมานำเสนอ ให้เห็นความสำคัญ และอนุรักษ์ต่อไป

๔.๓.๒.๗ การแสดงกลองยาว กลองยาวเป็นเครื่องดนตรีที่พบในการ แสดงของภาคอีสานเกือบทุกจังหวัด นับว่าเป็นพื้นฐานของชาวอีสานทุกพื้นที่ คณะกลองยาว หรือ วงกลองยาว ก็เกิดขึ้นก่อนที่โปงลางจะดัง เช่นกัน แต่ปัจจุบัน คณะกลองยาว ก็ได้รับการปรับปรุง พัฒนา ประยุกต์รูปแบบนำเสนอใหม่ และกำลังเป็นที่นิยมเป็นอย่างมาก ในภูมิภาคอีสาน คณะ กลองยาว นิยมใช้สำหรับประกอบขบวนแห่ต่างๆ เช่นเดียวกับวงมโหรีอีสานคณะกลองยาว ตาม หมู่บ้าน ในสมัยก่อน ใช้กลองยาวเป็นเครื่องดนตรีหลัก โดยใช้กลอง ประมาณ ๓-๕ ลูก ไม่มีพิณ หรือแคนบรรเลงลายประกอบ อาศัยลวดลายของ จังหวัดกลอง และลีลาการตีฉาบใหญ่ เป็นสิ่ง ดึงดูด ซึ่งคณะกลองยาวนี้ ยังไม่มีขบวนนางรำ ฟ้อนรำประกอบ (และอาจยังไม่มีชุดแต่งกาย ประจำคณะ) เมื่อคณะกลองยาว พัฒนาขึ้นเป็นคณะกลองยาวจริงๆ เพื่อดึงดูดให้เจ้าภาพงานมา ว่าจ้าง บางคนจะ จึงได้เพิ่มจำนวนกลองขึ้นมา ให้ดูยิ่งใหญ่ขึ้น เช่น ๑๐ ลูกบ้าง ๑๔ ลูกบ้าง ๒๐ ลูก บ้าง และนอกจาก จะให้ผู้ชายตีกลอง บางคน อาจให้ผู้หญิงตีก็มี แต่ในยุคนั้น ยังเป็นการโชว์ กลองยาวอยู่ จึงยังไม่มีพิณ แคนบรรเลงประกอบ และยังไม่มีการขบวนนางรำ ฟ้อนประกอบ คนตี กลอง จะฟ้อนไปด้วย ตีกลองไปด้วย

คณะกลองยาวในยุคปัจจุบัน ได้นำหลายๆ อย่าง ประยุกต์ เพื่อให้ดูทันสมัยขึ้น นั่นคือ นอกจากใช้การโชว์กลอง เป็นจุดขายแล้ว ยังขายความบันเทิง อื่นๆ ด้วย เช่น ใช้พิณ แคนบรรเลงประกอบ ใช้อิเล็กทรอนิกส์บรรเลงประกอบ ใช้เครื่องขยายเสียง เพื่อให้เสียงพิณ หรืออิเล็กทรอนิกส์ดังไกล มีขบวนนางรำ ฟ้อนประกอบขบวนแห่ มีเครื่องแต่งกายเป็น เอกลักษณ์ และบางคน อาจมีการจัดรูปแบบขบวน ตกแต่งรถสำหรับขบวนแห่แบบต่างๆ เป็นต้น ซึ่งนี่คือตัวอย่างแห่งศิลปวัฒนธรรมที่ไม่หยุดนิ่ง เครื่องดนตรีหลัก ประจำคณะกลองยาว กลองยาว กลองตั้ง(บางแห่งก็ไม่ใช้) รำมะนา ฉิ่ง ฉาบเล็ก + ฉาบใหญ่ พิณ, แคน, หรืออิเล็กทรอนิกส์,เบส (ประยุกต์ใช้ร่วมคณะกลองยาวในภายหลัง) คณะกลองยาว วงใหญ่หรือเล็ก ในสมัยก่อน ขึ้นอยู่กับ จำนวนกลองยาวที่ใช้ โดยวงขนาดเล็ก ใช้กลองยาวประมาณ ๓-๕ ลูก หากกลองยาวไม่เกิน ๒๐ ลูก ยังถือว่า เป็นวงขนาดกลางอยู่ หากเกิน ๒๐ ลูกขึ้นไป จัดว่าเป็นวงขนาดใหญ่ ในปัจจุบัน

นอกจากดูเรื่องจำนวนกลองยาวแล้ว ยังต้องดูขบวนนางรำประกอบด้วยกลองยาว ที่ใช้ในคณะกลองยาว จะต้องปรับเสียงให้กลองทุกลูก ดังในคีย์เดียวกัน โดยใช้ข้าวเหนียวหนึ่งสูก บดให้ละเอียด ตีदन้ากลอง และเมื่อเล่นเสร็จ ก็ต้องทำความสะอาด คราบข้าวเหนียวออกให้หมด ก่อนนำกลองไปเก็บ กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลนำสื่อการแสดงรำกลองยาวเข้ามาฝึกซ้อมในหมู่บ้านบ้านถ้ำกลองเพลนี้ด้วย

๔.๓.๓. สื่อวัตถุ

๔.๓.๓.๑ กิจกรรมนมัสการหลวงปู่ขาว อนาลโย ศึกษาประวัติความเป็นมาในการปฏิบัติธรรมและความมหัศจรรย์ที่เป็นปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดความเลื่อมใสของประชาชนและเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชาวพุทธ

๔.๓.๓.๒ กิจกรรมทัศนศึกษาวัดถ้ำกลองเพล วัดถ้ำซ่องทอง เป็นวัดป่าสายธรรมยุติ สถานที่ปฏิบัติธรรมที่สร้างอาศัยอยู่กับธรรมชาติที่เป็นก้อนหินขนาดใหญ่ วัดถ้ำมากมาย วัดที่สร้างอยู่ใกล้ถ้ำที่มีโพรงถ้ำขนาดใหญ่สามารถบรรจุคนได้เป็นจำนวนมาก เคยเป็นที่พักของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยในสมัยที่มีการต่อสู้ทางการเมือง มีเส้นทางสำหรับเดินจงกรม มีหน้าผา พืชพรรณไม้ วัดถ้ำกลองเพลเป็นศาสนสถานที่สำคัญของจังหวัดหนองบัวลำภู ผู้มาเยือนจะได้เที่ยวชม หุ่นขี้ผึ้งของหลวงปู่ขาว อนาลโย พิพิธภัณฑสถานัฐบริวารหลวงปู่ขาว อนาลโย พระพุทธรูปในโบสถ์ที่เป็นถ้ำขนาดใหญ่ โดยที่บริเวณภายในวัดมีป่าไม้ ทิวทัศน์ที่สวยงาม เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของชาวพุทธ

ภาพที่ ๑๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่องค์ฯ เสด็จมานมัสการหลวงปู่ขาวในอดีต

๔.๓.๓.๔ ศาลาทรงงานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เดิมที่ตั้งอยู่ที่ศูนย์ส่งเสริมอาชีพในหมู่บ้าน ปัจจุบันย้ายมาตั้งหน้าศาลากลางบ้าน ลักษณะคล้ายบ้านหลังเล็กสร้างด้วยไม้ใช้สำหรับเป็นที่ประทับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จมาชมการทอผ้าชาว อนาคตโย และประทับทรงงาน

๔.๓.๔ สื่อวิถีชีวิต

เป็นสื่อที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล มีทั้งที่สูญหายไปและยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน

๔.๓.๔.๒ การแสดงการลงควง(เกี่ยวพาราตีแบบโบราณ) เป็นวิถีชีวิตที่สูญหายไปแล้วการแสดงจำลองเหตุการณ์การเกี่ยวพาราตีในยุคโบราณ ของหนุ่มสาวที่แสดงให้เห็นถึงการให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย โดยมีการใช้อุปกรณ์ในการเข็นฝ้ายมาปั่นเพื่อลดความกระดากอวย และเป็นการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ การเกี่ยวพาราตีฝ่ายชายจะมาเป็นกลุ่ม และฝ่ายหญิงจะรวมกลุ่มกันเช่นกัน ไม่เสี่ยงต่อการชิงสุกก่อนห่าม และสมาชิกในกลุ่มจะช่วยคัดกรองในการเลือกคู่ เรียนรู้นิสัยใจคอซึ่งกันและกันต่างกับปัจจุบันที่หนุ่มสาวสมัยใหม่เกี่ยวพาราตีโดยการใช้อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือเป็นสื่อ ทำให้พบปัญหาสังคมมากมายตามมา การเกี่ยวพาราตีในยุคโบราณนับว่าเป็นสื่อที่สูญหายไป คงไม่คาดหวังว่าจะให้หนุ่มสาวสมัยนี้จะหวนกลับไปปฏิบัติดั้งเดิม แต่สามารถสะท้อนกลับให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ถึงคุณค่าที่พบเพื่อปรับใช้ในชีวิตตนเองให้เหมาะสม ได้ข้อคิดที่ดี แม้การเข็นฝ้ายจะหายไปปัจจุบันในหมู่บ้านถ้ำกลองเพลมีกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมสืบทอดจากบรรพชนใช้พื้นที่ด้านข้างของศาลากลางบ้าน เพื่อที่จะผลิตทอเป็นผ้าไหมต่อไป

ภาพที่ ๑๔ การแสดงจำลองเหตุการณ์การเกี่ยวพาราตีแบบโบราณ(เข็นฝ้าย ลงควง) ที่ตายจากไปแล้ว หนุ่มสาวปัจจุบันใช้มือถือและอินเทอร์เน็ต(การแชท) ในการเกี่ยวพาราตีแทน

๔.๓.๔.๒ การแสดงคล้องกิ่งก่า สภาพพื้นที่ในเขตบ้านถ้ำกลองเพลมีสภาพเป็นป่าเขตร้อน ในฤดูแล้งพบเห็นกิ่งก่าจำนวนมาก ชาวอีสานนิยมรับประทานกิ่งก่าเป็นอาหารโดยนำมาย่างและก้อย(คล้ายยำ) โดยผู้เฒ่าผู้แก่จะมีวิธีคล้องกิ่งก่าโดยใช้เชือกกับไม้ไผ่ค่อยๆคล้องไปที่ศีรษะของกิ่งก่า สืบทอดให้กับเด็กและเยาวชน นับเป็นภูมิปัญญาหาอาหารอย่างหนึ่งของชาวอีสาน ผลที่ได้รับคือความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ อาหารโปรตีนปลอดภัยปราศจากกิ่งก่า

๔.๓.๔.๓ การแต่งกาย ชาวบ้านถ้ำกลองเพลได้สืบทอดภูมิปัญญาในการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม และการทอผ้ามาเช่นเดียวกันกับชาวอีสานทั่วไป โดยเฉพาะการผลิตผ้าไหมและผ้าฝ้ายสามกษัตริย์ ที่มีต้นกำเนิดในจังหวัดหนองบัวลำภู ลักษณะของลายผ้ามีสีสันที่สดใสด้วยการใช้สีที่มองเห็นชัดเจน เช่น สีแดง สีน้ำเงิน สีเขียว ชาวบ้านทอขายในราคาขายส่งเมตรละ ๑๐๐ บาท กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลได้นำมาตัดเป็นเสื้อประจำกลุ่มโฮมสเตย์เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน

ภาพที่ ๑๕ ผ้าสามกษัตริย์ชาวบ้านถ้ำทอใช้เอง สวมใส่ร้องแสดงการขับร้องสรรภัญญาภูมิปัญญาเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดหนองบัวลำภู

๔.๓.๔.๔ อาหาร การประกอบอาหารของชาวบ้านถ้ำกลองเพลมีการใช้วัตถุดิบในหมู่บ้าน โดยเฉพาะที่หาได้จากในป่าชุมชนคือ หน่อไม้ โดยจะมีวิธีการเก็บโดยการสืบทอดภูมิปัญญามาจากบรรพชน นอกจากนั้นยังได้ปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อรับประทานเอง เพื่อ

ปลอดภัยจากสารเคมี ชนิดอาหารที่ประกอบเป็นอาหารพื้นบ้านที่มีส่วนประกอบของพืชผัก สมุนไพรอยู่ด้วย และเป็นอาหารที่สืบทอดวิธีทำมาแต่โบราณ เช่น แกงหน่อไม้ใส่หวายและผักต่างๆ เช่น ฟักทอง ชะอม ข้าวโพด นับว่าเป็นอาหารที่มีคุณค่าทางด้านโภชนาการช่วยต้านทานโรคมะเร็งได้ อาหารประกอบด้วยปลา มีโปรตีนสูงย่อยง่ายจะนำมาปรุงได้หลายแบบ ทั้งนึ่งปลา ปนปลา ต้มปลา ลาบปลา ปลาเผา รับประทานร่วมกับน้ำพริก ยังมีอาหารพื้นบ้านตามฤดูกาลคือ เห็ด นำมาแกง ตำน้ำพริก ชุปเห็ด(อีสาน) ไข่ผำแดง นำมาทอด (คล้ายยำ) แกงใส่ผักหวาน ทอดใส่ไข่ จิ้งหรีดทอดหรือต้มให้สุก และส้มตำ มีบริการทั้งข้าวเหนียวและข้าวสวย

ภาพที่ ๑๖ แกงหน่อไม้ใส่หวาย ฟักทอง จิ้งหรีดทอด(แมงสะดิ่ง)อาหารพื้นบ้านอีสาน

๔.๓.๔.๕ สี่อบุคคล ท่านที่มาเยือนจะได้พบกับความมีน้ำใจอภัยาคัยไมตรี ของชาวบ้านถ้ำกลองเพล เหมือนกับชาวอีสานทั่วไป เนื่องจากถูกกล่อมเกลามาด้วยจารีต ประเพณีที่ปู่ย่าตายาย ได้สั่งสอนต่อๆ กันมา มีวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนสังคัมเคื้ออาหาร สมานฉันท์ จึงทำให้ชาวอีสานมีอัตลักษณ์ที่ซื่อและจริงใจ การทักทายและการยิ้มแย้มแจ่มใส พบเห็นได้เสมอในหมู่บ้านถ้ำกลองเพล ชาวบ้านจะดีใจเมื่อมีผู้มาเยี่ยมเยือน อาจจะถูกเป็นเสี้ยว (เพื่อนตาย) หรือเป็นญาติมิตรต่อไป นอกจากนั้นในชุมชนบ้านถ้ำกลองเพลยังมีศิลปินพื้นบ้าน และปราชญ์ชาวบ้าน ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโฮมสเตย์ เพื่อมาถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ตนเองได้สืบทอดมาให้กับลูกหลาน เช่น การไปปฏิบัติธรรมที่วัดทุกวันพระของผู้เฒ่าผู้แก่ การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ ให้ผู้มาเยือนได้รับทราบและเรียนรู้

ภาพที่ ๑๗ ท่าทางที่เป็นมิตรของชาวบ้านถ้ำกลองเพล ดีใจเมื่อมีผู้มาเยือน นอกจากการผูกข้อต่อแขนแล้ว การผูกผ้าแพรด้าม ยังเป็นการต้อนรับที่อบอุ่นของชาวอีสาน

ตารางที่ ๓ การจัดรูปแบบการนำเสนอสื่อกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

ลำดับที่แสดง	สื่อ	ประเภทสื่อ
๑	พิธีต้อนรับ	บุคคล
๒	นั่งรถไถนาเที่ยวชม ๓ วัด คือ วัดถ้ำกลองเพล (ใช้รถยนต์เสริม) วัดถ้ำหมากหมาง วัดถ้ำซ่องทอง	วัตถุ
๒	พิธีสู่ขวัญ	พิธีกรรม
๓	รำเชิญขวัญ	การแสดง
๔	แสดงประกอบเพลงสาวน้อยสປາ	การแสดง
๕	การแสดงการขับร้องสรภัญญะ	พิธีกรรมพุทธบูชา วันออกพรรษา นำมาแสดง
๖	การแสดงการลงคอง	วิถีชีวิตโบราณ
๗	การแสดงหมอลำกลอนย้อนยุค	การแสดง
๘	การแสดงเสริมตามความต้องการผู้มาเยือน เช่น กลองยาว รำวงคองกำ การละเล่น	กิจกรรม นันทนาการ
๙	ใส่บาตรข้าวเหนียวช่วงเช้า	วิถีชีวิต
๑๐	การลาจากมอบของที่ระลึก (อาจส่งต่อกกลุ่มโฮมสเตย์กลุ่มต่อไป)หรือท่องเที่ยวใกล้เคียง	บุคคล

ที่มา : จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์คณะผู้วิจัย

๔.๔. ผลของกลุ่มโฮมสเตย์ต่อวิถีชีวิตบ้านถ้ำกลองเพล

ผลของการรวมกลุ่มจัดตั้งโฮมสเตย์มีผลดังนี้

๔.๔.๑ ผลของกลุ่มโฮมสเตย์ต่อสังคม มีความสามัคคี ทุกคนมีส่วนร่วม ปล่อยน้ำดี ไล่น้ำเสีย ตัวอย่างที่ดีสำหรับเยาวชน ลดช่องว่างระหว่างวัย ทุกกลุ่มวัยมีส่วนร่วม รู้จักบ้านถ้ำมาก ขึ้น กลอุบายรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาที่ยั่งยืน รักถิ่น ในการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ บ้านถ้ำกลองเพล เป็นการจัดตั้งที่มีการก่อตั้งโดยชุมชนมีภาครัฐให้การดูแลสนับสนุน มีกลุ่มผู้มาเยือนหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม กลุ่มนักท่องเที่ยวจาก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งนำทีมโดยท่านอธิบดีกรมท่องเที่ยวลาว กลุ่มชมรม ผู้สูงอายุจังหวัดสิงห์บุรี ฯลฯ ในการต้อนรับต้องมีการประสานงานและร่วมมือกันทั้งหมดหมู่บ้านไม่ใช่ เฉพาะกลุ่มโฮมสเตย์เท่านั้น ทำให้ชาวบ้านเกิดความสามัคคีกัน ช่วยเหลือกันในการต้อนรับขับสู้ และมีความภาคภูมิใจที่มีคนมาสนใจชุมชนของตนเอง เป็นโอกาสที่จะได้แสดงผลและสิ่งดี ๆ ใน หมู่บ้าน การดูแลความปลอดภัยจากกลุ่ม อพพร. การดูแลสุขภาพตำบลบ้านเรือนให้สะอาด และเป็น แบบอย่างในจังหวัดหนองบัวลำภู นอกจากนี้กลุ่มโฮมสเตย์ยังได้รับรางวัลในการบริหารจัดการ องค์กรที่ดีองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทัน ปี ๒๕๕๐ ของจังหวัดจำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๔.๔.๒ ผลของกลุ่มโฮมสเตย์ต่อเศรษฐกิจ หลักการจัดการท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์ถือเป็นรายได้เสริม ไม่หวังร่ำรวยหรือมีกำไร เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ ศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ให้คงอยู่และมีการสืบทอดในท้องถิ่น ทำให้คนรักถิ่นของตนไม่ทิ้ง ถิ่นฐานไปทำงานต่างจังหวัด หากก้าวหน้าต่อไปและมีความยั่งยืน คนในถิ่นสามารถเริ่มต้นอาชีพ มัคคุเทศก์ ธุรกิจท่องเที่ยวแบบเครือข่ายชุมชน ใช้ต้นทุนทางสังคม ประเพณี วัฒนธรรมอยู่แบบ เศรษฐกิจพอเพียงชาวบ้านถ้ำกลองเพลมีความพึงพอใจในความเป็นอยู่ของตน แม้ไม่รวยแต่มี ความสุข ทำมาหากินในถิ่นฐานของตนเอง

อัตราค่าที่พักของกลุ่มโฮมสเตย์คิดคืนละ ๑๐๐ บาทต่อคน อาหารมื้อละ ๕๐ อาหารว่างมื้อละ ๑๐๐ บาท ถ้ามาเป็นกลุ่มคิดค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมอีกต่างหาก ซึ่งพอเสริม รายได้เล็กน้อย แต่มีความยินดีและดีใจมากกว่าเพราะถ้าคิดจริงๆ ไม่คงจะไม่คุ้มทุน แสดงให้เห็น ว่าชาวบ้านมีความพึงพอใจแบบเศรษฐกิจพอเพียง คือมีความพอประมาณ

กลุ่มโฮมสเตย์มีรายได้จากการรับผู้มาเยือนมีการนำมาใช้บริหารจัดการใน กลุ่ม และส่วนหนึ่งแบ่งใช้จ่ายเพื่อเป็นประโยชน์ในสังคม สมาชิกกลุ่มกล่าวว่าแม้จะเหนื่อยรู้สึกไม่ คุ้มทุนแต่เป็นสุขใจที่ได้ร่วมกิจกรรม และผลจากการได้รับรางวัลการบริหารจัดการที่ดีองค์การ บริหารส่วนตำบลโนนทัน จากจังหวัดจำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท ทางองค์การบริหารส่วนตำบล โนนทันได้มอบเงินมาให้จำนวน ๒๕,๐๐๐ บาท เพื่อบริหารจัดการภายในกลุ่มต่อไป

๔.๔.๓. ผลของกลุ่มโฮมสเตย์ต่อวัฒนธรรม กิจกรรมของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลมีผลต่อการส่งเสริม อนุรักษ์ ฟื้นฟู สื่อทางวัฒนธรรมเป็นอย่างหนึ่ง ก่อนนั้นการแสดงต่างๆ มีโอกาสในการแสดงปีละครั้งในงานประเพณีเที่ยวหอยหินกินลำไย ให้อั่วหลวงปู่ขาวเท่านั้น ปัจจุบันกิจกรรมของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่สำคัญที่จะช่วยสื่อทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ จากองค์ประกอบที่มีผู้ผลิต ผู้สืบทอด ช่องทาง และผู้รับสื่อ สามารถทำให้สื่อการแสดง และสื่ออื่นๆ ในชุมชนไม่ล้มหายตายจาก ด้วยความเข้มแข็งของชุมชนและความเข้มแข็งของสื่อ จากความร่วมมือของวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู ท้องเที่ยวการกีฬาและนันทนาการจังหวัดหนองบัวลำภู และชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล ผลจากการก่อตั้งกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ทำให้ชาวบ้านมีความสนใจที่จะฟื้นฟูและอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น มีจิตสำนึกเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และช่วยกันรักษาไว้ให้คงอยู่สืบไป

จะเห็นว่าผลจากการก่อตั้งกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ทำให้คนในชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรท้องถิ่นร่วมกันได้อย่างสมบูรณ์ เกษตรกรในชุมชนมีรายได้เสริมจากการขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรให้กับนักท่องเที่ยวหรือผู้มาพัก ชุมชนมีโอกาสได้เผยแพร่วัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ คนในชุมชนทุกกลุ่มวัยมีจิตสำนึกที่ดีในการมีส่วนร่วม มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมที่ดีงาม ทำให้เกิดความสามัคคีในชุมชน และชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยมีส่วนร่วมวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู ท้องเที่ยวการกีฬาและนันทนาการจังหวัดหนองบัวลำภู และชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล

๔.๕ กรณีศึกษาการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล

ในการศึกษาครั้งนี้จากการลงความเห็นของคณะทำงานและคณะกรรมการในกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ได้วิเคราะห์สื่อการแสดงพื้นบ้านที่จะศึกษาคือหมอลำกลอนย้อนยุคหรือหมอลำกลอนโบราณ เนื่องจากอยู่ในสภาพที่เสี่ยงต่อการสูญหาย และมีโอกาสที่จะสืบทอดได้ดี เนื่องจากมีชาวบ้านถ้ำกลองเพลมีบุคคลที่มีความรู้ด้านหมอลำกลอนอยู่หลายท่าน ทั้งหมอแคน หมอลำชายหญิง และครูแต่งกลอนลำ และยังมียุวมหมอลำกลอนที่ได้รับการถ่ายทอดอยู่ด้วย

๔.๕.๑ ความเป็นมาหมอลำกลอนบ้านถ้ำกลองเพล

จากข้อมูลบุคคลที่มีภูมิปัญญาชาวบ้านบ้านถ้ำกลองเพล พบว่ามีผู้ที่มีความสามารถทางด้านการแต่งกลอนลำ ร้องลำกลอน การแสดงหมอลำกลอน ดังมีรายนามด้านล่าง ซึ่งแต่ละคนเคยมีประสบการณ์มาจากบรรพชน เมื่อย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านถ้ำกลองเพล ยังร้องลำเมื่อมีโอกาสในการแสดง บางท่านให้สัมภาษณ์ว่าไม่มีความสามารถขนาดรับงานจ้าง แต่ชอบที่จะแสดงเมื่อรับเชิญและร่วมงานเทศกาลต่างๆ โดยค่าจ้างแล้วแต่ศรัทธาของผู้เชิญ

จากการสัมภาษณ์ผู้แสดงหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล ได้ทราบถึงความเป็นมาของหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพลดังนี้ บทบาทหน้าที่ ให้ความรู้ ให้ความบันเทิง นิทานพื้นบ้าน คติสอนใจ อบรมจริยธรรม ให้การศึกษาคำสอนต่างๆ เพศศึกษา ปลอดภัยทางเพศ ประชาสัมพันธ์ให้ข่าวสาร วิพากษ์วิจารณ์สังคม รักษาพยาบาล เสียดสีสังคม เกี่ยวพาราดี แสดงอัตลักษณ์ชาวอีสาน พัฒนาภูมิปัญญาจิตใจ เวลาวาระโอกาส แสดงในมรสพ เทศกาลงานบุญ งานประเพณีต่างๆพื้นที่/สถานที่ เวทีขนาดเล็ก แสดงงานวัด บุญแจกข้าว เทศกาลงานประเพณีต่างๆ ประวัติความเป็นมา มีการสืบทอดมาตั้งแต่โบราณโดยเรียนรู้จากผู้อาวุโสผู้เกี่ยวข้อง ผู้ชม ผู้ฟัง หมอลำฝ่ายชาย หมอลำฝ่ายหญิง หมอแคน เจ้าภาพผู้ว่าจ้าง ผู้สนับสนุน ประเภท หมอลำกลอนย้อนยุค หมอลำกลอนซึ่ง ดนตรี แคน เครื่องเสียง ทำรำ แมงต๋ับเต่า แร้งกางปีก การแต่งกาย ชุดพื้นบ้าน ชุดสากลแบบสุภาพ กฎข้อห้าม ห้ามลอดราวตากผ้า ห้ามกินอาหารที่เหลือจากผู้อื่น คุณธรรม จริยธรรม ความกตัญญู อยู่ในศีลกินในธรรม ความเชื่อ มีการนับถือครู ผู้มีพระคุณ ขึ้นต้นด้วยบทไหว้ครู การฝึกฝน การฝึกฝนจากครูญาติ แม่ครู จากวิดิทัศน์ ห้องจำลองลำ สถานภาพ เฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ มีการหัดตัวชาดผู้สืบทอด ค่านิยมจากผู้เสพ ช่องทางการแสดงลดลง ประกอบอาชีพมีรายได้ มิติพิธีกรรม ยกข้อ ไขหน่วย ขึ้นผืนแพรวา กำไร ผมแม่ครู เหล้า ผ้าผืนแพรด้าม แวน น้ำมัน แป้ง คุณค่าความหมาย มีความภาคภูมิใจของผู้ลำ แสดงออกถึงความกตัญญู มีเกียรติมีศักดิ์ศรีทางสังคม ได้รับความนับถือ สืบทอดทางภาษา วรรณกรรมพื้นบ้าน แบบอย่างความประพฤติ สอดแทรกคำสอน

๔.๕.๒ โอกาสการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล

๔.๕.๒.๑ การแสดงในงานเทศกาลประเพณีเที่ยวหอยหินกินลำไยไหว้หลวงปู่ขาว ในงานประเพณีเทศกาลเที่ยวหอยหินกินลำไยไหว้หลวงปู่ขาว นับเป็นช่องทางที่สำคัญช่องทางหนึ่งที่เปิดโอกาสให้กับหมอลำกลอนย้อนยุค ได้มีช่องทางในการส่งสาร แม้กลุ่มผู้รับสารจะไม่มาก แต่ก็ทำให้คณะหมอลำกลอนย้อนยุคได้ทบทวนกลอนลำทุกปี เนื่องจากหมอลำแต่ละคนอายุสูงวัย ไม่ได้รับจ้างงานแสดง การได้แสดงบนเวทีนี้ถือว่ามีความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งจากการสัมภาษณ์ผู้แสดงบอกว่าต้องการแสดงมากกว่านี้ แต่ไม่มีโอกาสเนื่องจากโครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนไป เด็กรุ่นใหม่สนใจเฉพาะหมอลำกลอนซึ่ง และคิดว่าหมอลำกลอนเหมาะสำหรับผู้สูงวัยเท่านั้นที่จะรับฟัง ทำให้เสี่ยงต่อการสูญหายเป็นอย่างยิ่ง

ตารางที่ ๔ รายชื่อผู้มีภูมิปัญญาด้านหมอลำกลอนกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

ลำดับ	ชื่อ สกุล	อายุ(ปี)	ภูมิปัญญา
๑	นายหนูแดง เดชกุล	๗๖	ยาสมุนไพร แต่งกลอนลำอีสาน ผญาอีสาน เป็นพราหมณ์บายศรีสู่ขวัญประจำหมู่บ้าน ฯลฯ
๒	นางเลิศ สุวรรณรัตน์	๖๔	หมอลำอีสาน
๓	นายบุญเลิศ สุวรรณรัตน์	๖๓	หมอลำอีสาน เป่าแคน ดัดพิณ
๔	นางหนูถิน วงษ์ปอง	๔๙	ด้านทอผ้า ร้องเพลง กลอนลำ
๕	นายสมรักษ์ คำแสน	๔๙	การแสดงหมอลำอีสาน
๖	นางวากี คำแสน	๔๘	การแสดงหมอลำอีสาน ทำบายศรีสู่ขวัญ

ที่มา : ดัดแปลงจากเอกสารประวัติโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล(๒๕๕๐)

สาเหตุการถูกลดช่องทางอีกอย่างหนึ่งคือ สมัยก่อนประเพณีอีสานจะทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับ(ทำบุญแจกข้าว) เจ้าภาพมักจะจ้างภาพยนตร์มาฉาย หรือไม่จ้างหมอลำกลอน หรือหมอลำหมู่ ส่วนมากจะจ้างหมอลำกลอน หรือภาพยนตร์เนื่องจากมีสมาชิกน้อย ลดภาระในการเลี้ยงอาหาร ถ้าจ้างภาพยนตร์จะนำไปสเตอร์มาติดที่บ้านเจ้าภาพเพื่อประชาสัมพันธ์ให้คนมาดูและร่วมทำบุญกับเจ้าภาพ ปัจจุบันวัฒนธรรมนี้ได้หายไป ด้วยความเจริญทางเทคโนโลยีทำให้ไม่มีการจ้างมหรสพดังกล่าว เมื่อมีผู้ถึงแก่กรรมญาติพี่น้องจะทำการเผาศพและทำบุญอุทิศส่วนกุศลพร้อมกันโดยมีการฉายวีซีดีเพื่อความบันเทิงแทนหมอลำและภาพยนตร์ หมอลำกลอนต้องดิ้นรนหาช่องทางในการแสดงอีกต่อไป ด้วยการหาเวทีในงานประเพณีเทศกาลประจำปีของท้องถิ่นต่างๆ อาจจะเป็นขอลงแสดงฟรีเพื่อเปิดตัวเองในพิธีเปิดงานและเข้าแข่งขันเมื่อมีการประกวด

๔.๕.๒.๒ การแสดงในกิจกรรมการแสดงกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล กิจกรรมการแสดงหมอลำกลอนบ้านถ้ำกลองเพล เริ่มแสดงในลำดับกลางของงานภาคค่ำ มีผู้แสดงประมาณ ๓-๕ คน ขึ้นลำสลับกันไป การแต่งกายแต่งแบบสวยงามตามท้องถิ่นนิยม หรืออาจเป็นชุดประจำถิ่น ตัดเย็บด้วยผ้าไหมหรือผ้าฝ้าย การแสดงไม่เต็มรูปแบบเนื่องจากเวลาจำกัด เริ่มลำล่องก่อนค่อยมาลำเตี้ยด้วยจังหวะเร็วขึ้น เพื่อเชิญชวนให้ผู้มาเยือนและผู้ชมออกมาฟ้อนรำด้วยกันอย่างสนุกสนาน(มาย้ายวนำกัน มาม่วนนำกัน) ขณะลำกลอนด้วยจังหวะเร็ว อาจจะมีการสอย(คำที่พูดคล้องจองกันด้วยภาษาอีสาน คล้ายการพูดแซวพูดเล่นกัน) อย่างสนุกสนาน อาจเป็นคำสอยสองแง่สามง่าม (ชาวอีสานถือว่าถ้าสมรรถภาพทางเพศแข็งแรง ย่อมหมายถึงความ

อุดมสมบูรณ์ของท้องถิ่น จึงชอบพูดคำสองแง่สามง่าม) หรืออาจมีการสอยให้ฟังตลก ยกตัวอย่าง เช่น “สอย สอย นกแตกแต่ บินผ่านใบเตย ผู้ใดมักกระเทยกะให้มาทางพี” (สอย สอย นกแตกแต่ บินผ่านใบเตย ใครชอบกระเทยให้มาหาที่นี้) ซึ่งการสอยนี้สามารถออกมาพูดได้ทุกคน ไม่เฉพาะ หมอลำเท่านั้น(นางเลิศ สุวรรณรัตน์.สัมภาษณ์ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๑)

เมื่อลำไถ้จับ กลอนลำสุดท้ายเป็นลำลา มีเนื้อหาหลากหลาย การให้ความรู้ คติ สอนใจ หมอลำกลอนสามารถนำมาถ่ายทอดโดยไม่รู้สึกตัวหรือถูกยัดเยียด การแสดงหมอลำ กลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล แม้นับว่าเป็นช่องทางที่ดีในการเผยแพร่ แต่ต้องถูกจำกัดเวลา เนื่องจากยังมีรายการแสดงอย่างอื่นรอคอย ทำให้การลำไม่ครบกระบวนการทำต้องลำแบบคัดย่อ รวมถึงพิธีกรรมสู่ขวัญที่หมอลำพรหมณ์ต้องยอมเสียครุสวดคำสู่ขวัญแบบย่อเช่นกัน ซึ่งหากเป็นผู้ที่เคร่งครัดแล้วจะไม่ยอมปฏิบัติ

ภาพที่ ๑๘ การแสดงพื้นบ้านหมอลำกลอนย้อนยุคในการแสดงกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

๔.๕.๓ การสืบทอดสู่เยาวชน

๔.๕.๓.๑ โครงการสอนลำกลอน ในปีงบประมาณ ๒๕๕๐ องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้สนับสนุนงบประมาณให้ครูภูมิปัญญาด้านการแสดงหมอลำกลอน หมอลำทองศรี และหมอลำสุนันทา ซึ่งเป็นหมอลำอาชีพ ที่เป็นทั้งครูสอน และผู้แสดง มีลูกศิษย์หลายคน สามารถรับงานแสดงจากประชาชนในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และชนะเลิศการประกวดแข่งขัน บันทึกลงและวีซีดีจำหน่าย ได้มาทำการฝึกสอนให้กับชาวบ้านถ้ำกลองเพล ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ จนสามารถร้องกลอนลำได้ มีการจัดตั้งหมอลำกลอนเยาวชนสืบทอดลำกลอนแบบดั้งเดิมนี้ไว้ ทั้งทำทางการพ้อนรำผู้ร้องและหมอแคน

๔.๕.๓.๒ โครงการเรียนล่ำวันละบาท โดยหมอลำทองศรี ครูภูมิปัญญา เป็นผู้ฝึกสอน โดยรับสมัครลูกศิษย์ทุกเพศทุกวัย มีการเข้าพักที่บ้านพักครู ที่ตั้งอยู่ที่อำเภอกลาง จ่ายค่าเล่าเรียนวันละ ๑ บาท ผู้ใดมีความสามารถส่งเสริมให้ประกอบอาชีพหมอลำได้ หลักสูตรมีตั้งแต่ คุณธรรม จริยธรรมในการเป็นหมอลำ การไหว้ครู การท่องกลอนลำ การแต่งกลอนลำ ฝึกทำรำต่างๆ การลำแต่ละกลอนหากเป็นผู้ชายอาจจะฝึกเป็นเฉพาะหมอแคนก็ได้ การที่จะเป็นได้เร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับความสามารถแต่ละบุคคล เมื่อมีโอกาสครูจะพาออกแสดงในงานพิธีต่างๆ เช่น ในงานเปิดศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน โครงการเรียนล่ำวันละบาท เป็นที่สนใจของสื่อมวลชนหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ได้ถ่ายมาถ่ายทำออกอากาศหลายรายการ ยุวมอลำกลอนบ้านถ้ำกลองเพลเป็นลูกศิษย์ครูทองศรีเช่นกัน

๔.๖ กระบวนการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัดสภากาชาดวัฒนธรรมจังหวัดและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

๔.๖.๑ การจัดตั้งคณะทำงาน

การจัดตั้งคณะทำงานการร่วมประชุมวางแผนงานโครงการ ในการวิจัยครั้งนี้ หลังจากเข้ารับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการตามโครงการแล้ว ได้กลับมาวิเคราะห์บริบทชุมชนและคุณลักษณะของสื่อการแสดงในกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล โดยมีการแต่งตั้งคณะทำงานประกอบไปด้วย วัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภากาชาดวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู คณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล คณะผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิในเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับบริบทชุมชน สื่อต่างๆ ในชุมชน ประชุมนำเสนอประเด็นให้เจ้าของชุมชน ทบทวนและเพิ่มเติมเรื่องราว หรือปรับเปลี่ยนหากไม่ถูกต้อง โดยใช้กระบวนการกลุ่ม ให้ทุกคนมีโอกาสได้แสดงความรู้ ความคิดเห็น ให้คณะผู้วิจัยเป็นผู้ป้อนคำถามและนำเสนอข้อมูล สถานที่ใช้บ้านพักของสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ ใช้เวลาช่วงภาคค่ำให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน มีการร่วมรับประทานอาหารและพูดคุยกันแบบธรรมชาติและให้ออกมาแสดงความคิดเห็นแบบเจาะจงในตัวแทนของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ตามลำดับดังนี้

๑) หลังจากรับประทานอาหารเสร็จเรียนร้อย(อาหารช่วยกันทำช่วยกันเก็บ) พูดคุยกันพอประมาณ เชิญวัฒนธรรมออกมาชี้แจงความเป็นมาของโครงการนโยบายในการพัฒนาวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของทุกเครือข่าย

๒) ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทัน ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบบ้านถ้ำกลองเพล ออกมาพูดถึงความรู้สึกยินดีที่มีโครงการมาพัฒนาท้องถิ่น ท่านยังเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนได้ดี

๓) ประชาชนชาวบ้าน ได้พูดถึงความรู้สึกที่ยินดีเช่นกัน ที่ทางภาครัฐเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น เห็นความสำคัญของผู้สูงวัย และสิ่งที่ดีงามในชุมชน

๔) ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู กล่าวถึงนโยบายที่ต้องพัฒนาร่วมกัน ที่สำคัญต้องมีแผนงานโครงการในการขอรับสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาล แต่บางครั้งในการพัฒนาที่ไม่จำเป็นต้องรอรัฐบาล การรวมพลังของคนในชุมชน และการใช้ต้นทุนทางสังคมพอจะช่วยให้งานสำเร็จได้ อย่างเช่นกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล พร้อมกับแจ้งให้ทางชุมชนทราบว่า เป็นโอกาสดีที่จังหวัดหนองบัวลำภูได้รับเกียรติเป็นเจ้าภาพในการจัดงานวัฒนธรรมภาคอีสาน ขอให้ทุกคนค้นหาของดีมาอวดผู้มาเยือนให้ได้

๕) ตัวแทนสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล กล่าวดีใจที่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก ยินดีที่จะช่วยเหลือกลุ่มให้เจริญเติบโตและยั่งยืน

๖) ตัวแทนจากกลุ่มมัคคุเทศก์น้อย พูดถึงดีใจที่ได้มีโอกาสเด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม และเห็นความสำคัญของเด็ก ไม่เคยพบเห็นแบบนี้มาก่อน และจากการสังเกตของคณะวิจัยพบว่า ตัวแทนเด็กนำเสนอและดินสอมาจดการประชุมครั้งนี้อยากตั้งใจ อยู่ร่วมจนจบกระบวนการ

จากนั้นคณะผู้วิจัยได้ให้โอกาสสมาชิกอื่นๆ ออกแสดงความคิดเห็นในการจัดทำกลุ่มโฮมสเตย์ และการทำวิจัยในครั้งนี้ หลังจากนั้นเข้าสู่เนื้อเรื่องในการวิจัยคือทำการวิเคราะห์บริบทชุมชน และวิเคราะห์คุณลักษณะสื่อ หาความสัมพันธ์ เพื่อร่วมตั้งโจทย์การวิจัยร่วมเขียนโครงร่างวิจัย ร่วมออกแบบงานวิจัย ร่วมสร้างเครื่องมือ ร่วมเลือกกลุ่มตัวอย่าง

๔.๖.๒ การร่วมตั้งโจทย์การวิจัย โครงร่างวิจัย

ร่วมตั้งโจทย์การวิจัยร่วมเขียนโครงร่างวิจัย ร่วมออกแบบงานวิจัย ร่วมสร้างเครื่องมือ ร่วมเลือกกลุ่มตัวอย่าง เริ่มด้วยการวิเคราะห์บริบทชุมชน คณะผู้วิจัย นำกระดาษฟาง ปากกาเคมี กระดาษขาว เป็นวัสดุ ในการเขียน โดยให้ทุกคนช่วยกันทบทวนเพิ่มเติมข้อมูลในประเด็น การวิเคราะห์บริบทชุมชน ดังนี้คือ

๑) อายุ/การก่อรูปชุมชน ถ้าหากเป็นชุมชนที่มีอายุมานานจะมีสายสัมพันธ์น่าจะแน่นแฟ้น และมีต้นทุนวัฒนธรรมมากมาย ถ้าชุมชนเกิดใหม่หรืออายุไม่มากนัก การต่อสู้กับแรงกระหน่ำจากภายนอกจะเปราะบางกว่า จากการระดมความรู้พบว่าบ้านถ้ำกลองเพลก่อตั้งขึ้นมา ๒๘ ปี แม้จะไม่นานแต่มีสายสัมพันธ์ของชุมชนจะแน่นแฟ้น และมีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ติดตัวมาด้วยอยู่มากมาย ข้อมูลตารางผู้มีภูมิปัญญา โดยมีวัดถ้ำกลองเพลเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านให้มีความรักและศรัทธา เกิดความสามัคคีสามัคคีภายใน

หมู่บ้าน สอดคล้องกับการบรรยายของอ.กาญจนา แก้วเทพ ที่บรรยายว่า วัฒนธรรมเป็นแ่ง
สมานฉันท์

๒) สภาพภูมิอากาศศาสตร์ชุมชน ส่วนใหญ่ผู้ที่อยู่อาศัยใน
พื้นที่สภาพอย่างไรจะพบว่ามีการสร้างวัฒนธรรมเกี่ยวกับการใช้ชีวิตที่สอดคล้องกลมกลืนกันจาก
หลักแนวคิดนี้ พบว่าบ้านถ้ำกลองเพลมีสภาพภูมิอากาศศาสตร์ที่สวยงาม อุดมไปด้วยหินผา ถ้ำ ป่า
ไม้ในวัดถ้ำกลองเพล ซึ่งถือว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ดี นอกจากเป็นศาสนสถาน มี
แหล่งน้ำ ลานหิน ลำห้วยขนาดเล็ก และสภาพอากาศที่มีอากาศถ่ายเทได้ดีอีกด้วย ด้วยความ
ผูกพันกับป่าชุมชน ชาวบ้านจะประกอบอาชีพด้วยการหาของป่า เช่น หน่อไม้ เห็ด ผักหวาน
ตามฤดูกาล โดยนำมารับประทานในครัวเรือน ถ้าเหลือไม่มากจะแบ่งปันเพื่อนบ้าน ตาม
หลักคำสอนของศาสนาพุทธที่ต้องมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ถ้าเหลือมากนำไปแลกเปลี่ยน
หรือขายที่ตลาดชุมชนห้วยเตือที่อยู่ใกล้ห่างจากบ้านถ้ำกลองเพลเพียง ๓ กิโลเมตร

๓) ลักษณะหมู่บ้านเปิด/ปิด หากชุมชนมีลักษณะเป็น
สังคมที่ปิดต่อโลกภายนอก โอกาสที่จะอนุรักษณ์ประเพณีท้องถิ่นเดิมเป็นไปได้สูง ถ้าเป็นชุมชน
เปิด(เช่น มีถนนตัดผ่าน เป็นชุมชนแบบเมืองใหญ่) สื่อพื้นบ้านจะต้องต่อสู้เผชิญหน้ากับคลื่นลม
ค่อนข้างสูง ในการวิเคราะห์ครั้งนี้พบว่าบ้านถ้ำกลองเพลเป็นหมู่บ้านที่มีลักษณะเปิดเนื่องจาก
ตั้งอยู่กึ่งกลางทางหลวงหมายเลข ๒๑๐ ระหว่างจังหวัดหนองบัวลำภู และจังหวัดอุดรธานี มีไหล
ป่าจากสื่อภายนอกและวัฒนธรรมต่างถิ่นอยู่ตลอดเวลา จากการสังเกตพบร้านอาหารที่ชายแ
ลกอฮอร์อยู่หน้าทางเข้าหมู่บ้าน ซึ่งถือเป็นพื้นที่เสี่ยงภัยต่อเด็กและเยาวชน แต่ด้วยความเข้มแข็ง
ของครอบครัวและชุมชน ชาวบ้านบอกว่าไม่มีผลกระทบมาก เนื่องจากเด็ก ๆ ที่บ้านถ้ำกลองเพลมี
ผู้ใหญ่คอยแนะนำสั่งสอน และมีกิจกรรมที่ดีดึงความสนใจไม่ให้เบี่ยงเบนในทางไม่พึงประสงค์
จากการทำงานกับเด็กของประธานหมู่บ้านโฮมสเตย์บอกว่า จะมีกิจกรรมให้เด็กและเยาวชนทำคือ
กิจกรรมมัดคุเทศก์น้อย มีการแสดงในพิธีการต้อนรับของกลุ่มโฮมสเตย์ และ และโครงการพัฒนา
ด้านอื่นๆ เช่น การไปฟังธรรมที่วัดช่วงเย็นทุกวันพระที่วัดถ้ำกลองเพล ทำให้ภายในหมู่บ้านปลอด
ยาเสพติด และปัญหาเด็กและเยาวชน

๔) อัตลักษณ์ตัวชุมชน หมายถึงการสื่อสารเพื่อ
แสดงออกว่าเราเป็นใคร เหมือนหรือต่างจากผู้อื่นอย่างไร การศึกษาอัตลักษณ์ชุมชน เพื่อค้นหา
รอยเชื่อมมาที่วัฒนธรรมท้องถิ่น เนื่องจากสื่อวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นช่องทางที่สื่อสารอัตลักษณ์
ชุมชนได้ดีที่สุด เช่น กลุ่มชาติพันธุ์คนไทยใหญ่จะสร้างประเพณีร้านกโตขึ้นมา เพื่อบ่งบอกตัวตน
คนไทยใหญ่ จากการวิจัยพบว่าชาวบ้านถ้ำกลองเพลมีอัตลักษณ์ของตนเองคือ การทอผ้าฝ้ายและ
ผ้าไหมสามกษัตริ์ ซึ่งได้นำมาตัดเป็นแบบฟอร์มต้อนรับผู้มาเยือน การประกอบอาหาร แกงหน่อไม้

ใส่หวายและพืชผักที่หาได้จากธรรมชาติ แกงผักหวานใส่ไข่แดง และไข่แดง ที่หา
รับประทานได้ในฤดูแล้งเท่านั้น และความยิ้มแย้มแจ่มใสใจเบิกบาน เดินผ่านต้องทักทาย ด้วย
คำว่า กินข้าวหรือยัง (รับประทานอาหารหรือยัง ถ้าผู้ถามกำลังรับประทานอาหาร จะเชิญร่วม
รับประทานร่วมกัน) สำบายดีปี (สบายดีหรือไม่ เพราะคนอื่นสานจะเน้นเรื่องสุขภาพที่แข็งแรง
จากคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า ความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ) ไปไหน (ไปไหนมา ที่
แสดงถึงความห่วงใยต่อกัน) พฤติกรรมเหล่านี้สามารถบ่งถึงความมีสุข จากสภาพแวดล้อมที่ดีที่
ถูกเพาะบ่มมานาน และความสามารถในการร้องกลอนลำ ที่เป็นภูมิปัญญาที่ติดตัวมาจากถิ่นเดิม
ของตนมาเป็นอัตลักษณ์ของชาวบ้านถ้ำกลองเพล

๕) ทูทางสังคม ได้แก่ ระบบเครือข่าย บุคคล สาย
สัมพันธ์ต่างๆ ซึ่งจะเกี่ยวพันการสืบทอดและการต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ด้วยอัตลักษณ์
ของบุคคลมาสู่การทำให้เกิดต้นทุทางสังคมที่ก่อเป็นระบบเครือข่าย ซึ่งมีทั้งเครือข่ายแบบ
สายเลือด และเครือข่ายแบบนับถือกัน ในสมัยก่อนชาวอีสานจะมีการนับถือ ชื่อสัตย์ จริงใจต่อ
กัน ทำให้เกิดวัฒนธรรมผูกเสี่ยว โดยเน้นความคล้ายกันระหว่างบุคคล เช่น หน้าตาคล้ายกัน
มาผูกเป็นเสี่ยวกัน(เพื่อนรัก ผู้แปลอยากให้สื่อถึงคำว่ามากกว่าเพื่อน จะลึกซึ้งมากกว่า) หรืออาจ
ด้วยรักนับถือกันจริงๆ ปัจจุบันการผูกเสี่ยวได้หายไปจากชุมชนเช่นกัน เหลือเพียงการผูกข้อต่อ
แขนต้อนรับผู้มาเยือนในพิธีกรรมสู่ขวัญเท่านั้น ทูทางสังคมบ้านถ้ำกลองเพลได้กล่าวถึงใน
องค์ประกอบที่สามารถตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ไว้ในข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน ปัจจุบันแม้โลกจะ
เปลี่ยนไปสังคมบ้านถ้ำกลองเพลยังสงบสุข มีการปรับตัวกับวัฒนธรรมโลกโดยยังยึดมั่นสิ่งที่ดีงาม
ไว้อยู่เสมอ ทำให้ชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล อยู่ดี มีสุข เกิดความเข้มแข็ง

๖) การเมืองและบทบาทของผู้นำ การศึกษาการเมือง
และบทบาทของผู้นำจะมีประโยชน์อย่างมากกับการจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะ
การค้นหาคูบุคคลหรือผู้นำที่มีแนวโน้มจะสนใจการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม

บ้านถ้ำกลองเพลมีผู้นำชุมชนที่เห็นความสำคัญใน
การพัฒนาหมู่บ้านเป็นอย่างยิ่ง มีผู้นำตำแหน่งประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทัน
ที่ตั้งบ้านเรือนในบ้านถ้ำกลองเพล และเป็นผู้มีจิตใจดีความเป็นที่นับถือของคนในหมู่บ้าน การเข้า
มาพัฒนาของประธานสภาวัฒนธรรม และผู้มีความรู้ทางวิชาการ ทำให้เกิดการรวมพลังปัญญา
ใช้ต้นทุทางสังคม และงบประมาณแบบร่วมหุ้นของชาวบ้าน ร่วมกันก่อตั้งเป็นกลุ่มโฮมสเตย์จน
ผ่านการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานได้รับป้ายโฮมสเตย์เปรียบเหมือนการรับรองคุณภาพ ให้ผู้มา
เยือนเกิดความมั่นใจ เมื่อมาเยือน

๗) ความเชื่อชุมชน เนื่องจากสื่อพื้นบ้านเกือบทั้งหมด จะมีมิติความเชื่อ ความศักดิ์สิทธิ์หล่อเลี้ยงอยู่ ชาวบ้านถ้ำกลองเพลมีความเชื่อที่สืบทอดจาก บรรพชนเรื่องการนับถือผีบรรพชน ผู้ล่วงลับ ทำให้ก่อเกิดสิ่งที่ยึดเหนี่ยวถึงความกตัญญูต่อผู้มี พระคุณ เชื่อเรื่องผีปูย่า ผีบ้านผีเรือน โดยชาวบ้านจะเชื่อแยกจากกันกับความเชื่อในคำสั่งสอนของ พระพุทธเจ้า และความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา โดยจะพบว่าจะมีการจัดพิธีกรรมหรือ ประเพณีที่แยกจากกันระหว่างผีกับพุทธศาสนา และชาวบ้านถ้ำกลองเพลนับถือจาร์ตประเพณี ตามฮีตสิบสองของประเพณีอีสาน แต่อาจจะประกอบพิธีกรรมตามความเห็นที่เหมาะสมของ ชาวบ้านและผู้นำคือ ประเพณีบุญเบิกบ้าน

๘) การสื่อสารและเครือข่ายการสื่อสาร เป็นการ วิเคราะห์เพื่อค้นหาเส้นทาง การไหลเข้าออกของชุมชน ตลอดจนการประเมินความเข้มแข็งของ ชุมชน เช่น ถ้าชุมชนมีการไหลเข้าออกและตรวจสอบข่าวสารจากภายนอกได้ดี แปลว่าน่าจะมีแรง ปะทะต่อสู้กับโลกภายนอกได้สูง ชาวบ้านถ้ำกลองเพลสามารถลดแรงจากสื่อต่างๆ จากภายนอก ได้ด้วยสายสัมพันธ์ของทุกกลุ่มวัยที่ดีต่อกัน และมีหลวงปู่ขาวเป็นศูนย์รวมในการขัดเกลาจิตใจแม้ จะมีคนต่างวัฒนธรรมเข้ามาปะปนต้องปฏิบัติตามวัฒนธรรมของบ้านกลองเพล

(ก) ประธานสภาสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลโนนออกมาแสดงความคิดเห็น

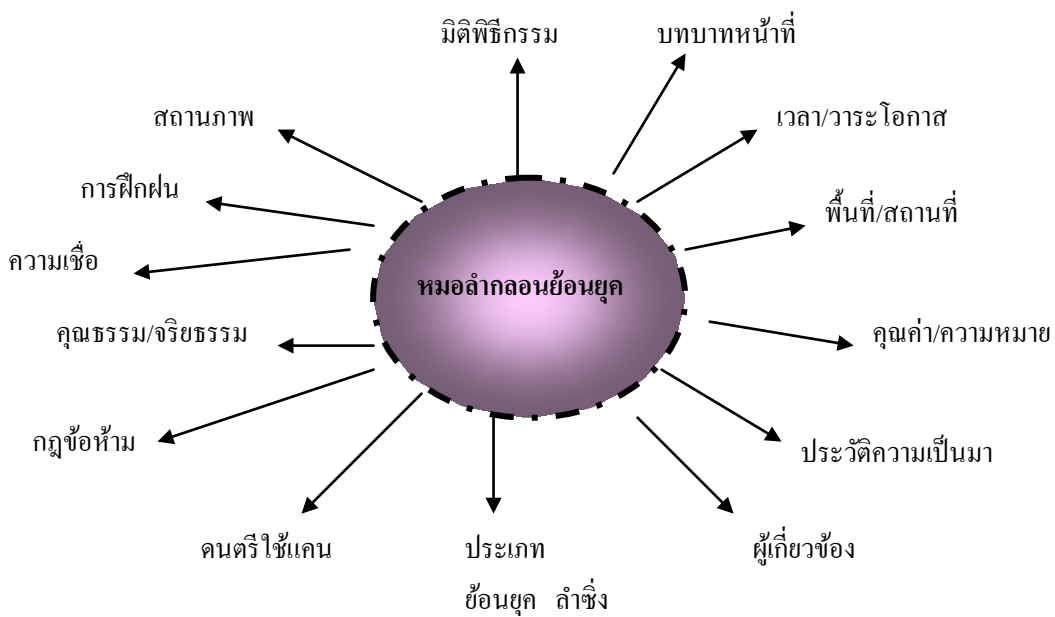
(๗) วัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภูออกมาแสดงความคิดเห็น

ภาพที่ ๑๙ การระดมความคิดกลุ่มเป้าหมายและคณะผู้วิจัยวิเคราะห์บริบทชุมชน

๔.๖.๓ การวิเคราะห์คุณลักษณะหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล

จากการวิเคราะห์ได้ผลสรุปจากผู้ร่วมวิเคราะห์ว่าชุมชนบ้านถ้ำกลองเพลอยู่ในสถานภาพชุมชนที่เข้มแข็ง ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะหมอลำกลอนย้อนยุค การวิเคราะห์คุณลักษณะของหมอลำกลอนใช้หลัก ๔ รู้ คือ

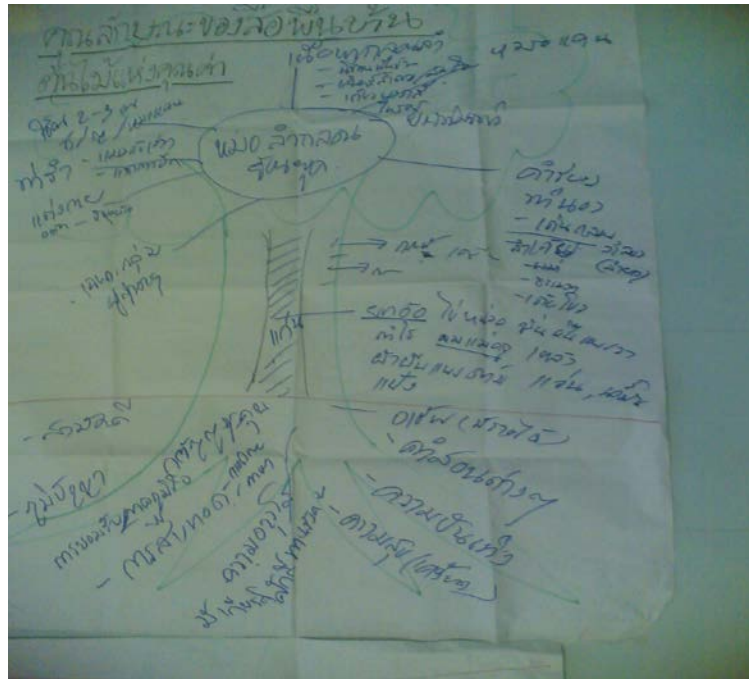
- ๑) รู้จัก ผลจากการวิเคราะห์สื่อการแสดงหมอลำกลอนปรากฏดังภาพข้างล่าง

ภาพที่ ๒๐ การวิเคราะห์คุณลักษณะสื่อการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพลที่มา จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ คณะผู้วิจัยและชาวบ้านถ้ำกลองเพล(๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๑)

เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายและการระดมสมองแล้วนำมาจัดเป็นต้นไม้แห่งคุณค่าของมอลำกลอน ในแผนภาพข้างล่างเป็นการรู้จัก

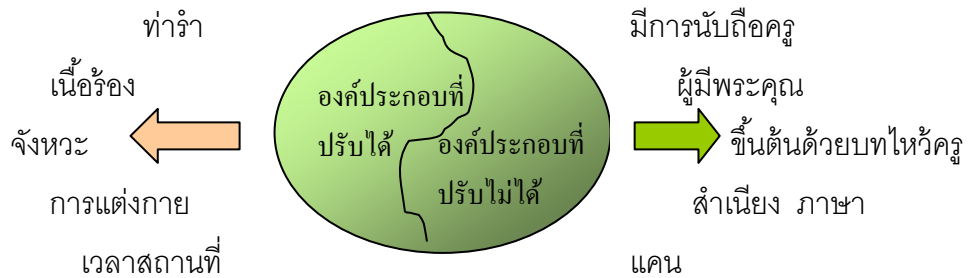
(๒) รู้ใจ เป็นการวิเคราะห์หาความหมาย คุณค่าในส่วนที่มองเห็นชัดเจนและมองไม่เห็น แล้วนำมาแบ่งเป็นหมวดหมู่ จากการระดมสมองจากกลุ่มเป้าหมาย ในการวิเคราะห์ความหมาย คุณค่ามอลำกลอนบ้านถ้ำกลองเพล ดังแสดงในภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๒๑ ต้นไม้คุณค่ามอลำกลอนย้อนยุค ได้จากการระดมสมองและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย การวิเคราะห์ในแนวดิ่ง

ที่มา จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ คณะผู้วิจัยและชาวบ้านถ้ำกลองเพล(๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๑)

การวิเคราะห์ต้นทุนไม่คุ้มค่าในแนวนอนเพื่อหาให้เห็นสิ่งที่สามารถปรับเปลี่ยน

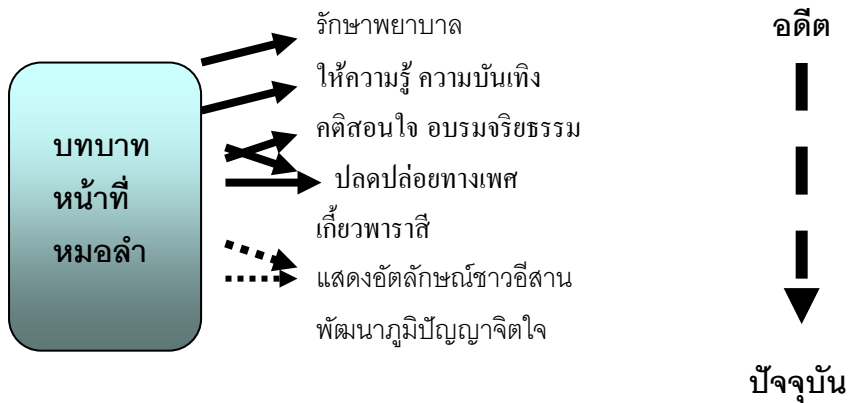

ภาพที่ ๒๒ การวิเคราะห์ต้นทุนไม่คุ้มค่าในแนวนอนหมอลำกลอนบ้านถ้ำกลองเพล

ที่มา จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ คณะผู้วิจัยและชาวบ้านถ้ำกลองเพล(๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๑)

(๒) รู้ใช้ บทบาทหน้าที่ ให้ความรู้ ให้ความบันเทิง

นิทานพื้นบ้าน คติสอนใจ อบรมจริยธรรม ให้การศึกษาคำสอนต่างๆ เพศศึกษา ปลดปล่อยทางเพศ ประชาสัมพันธ์ให้ข่าวสาร วิพากษ์วิจารณ์สังคม รักษาพยาบาล เสียดสีสังคม เกี่ยวพาราดี แสดงอัตลักษณ์ชาวอีสาน พัฒนาภูมิปัญญาจิตใจ

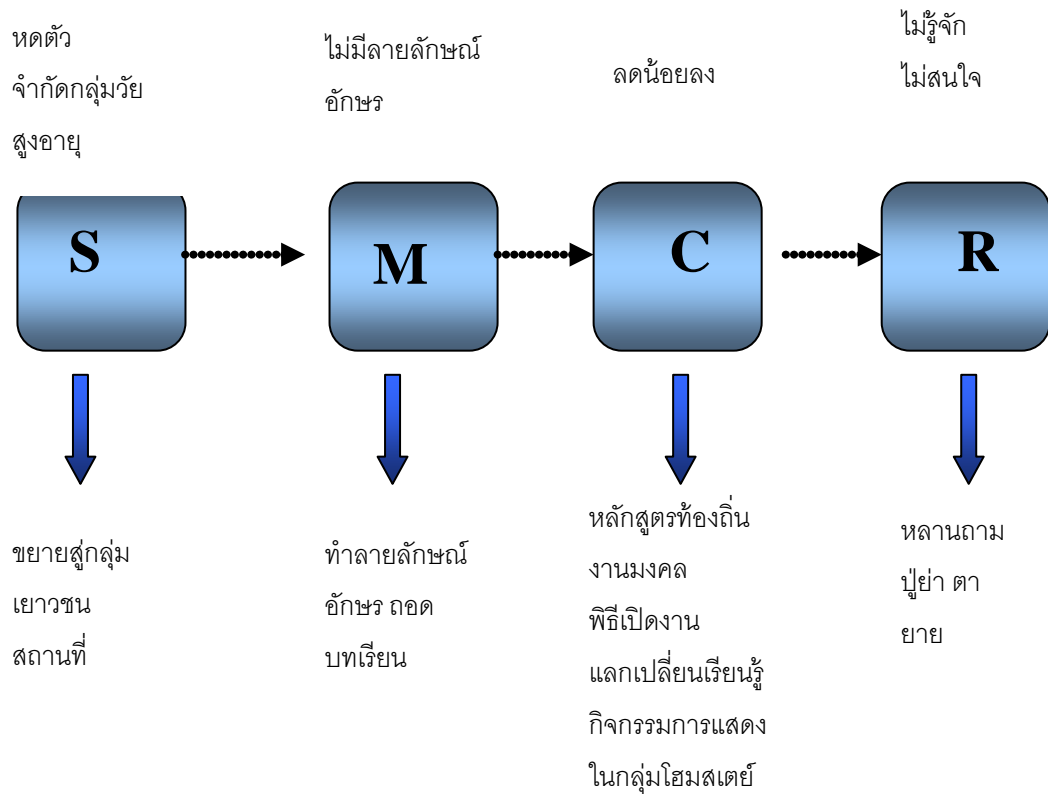

ภาพที่ ๒๓ การวิเคราะห์หน้าที่ของหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล

ที่มา จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ คณะผู้วิจัยและชาวบ้านถ้ำกลองเพล(๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๑)

(๔) รู้รักษา เป็นการวิเคราะห์หากระบวนการสืบทอดหมอลำ

ลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล โดยใช้หลัก S- M- C- R

ภาพที่ ๒๔ การวิเคราะห์หากระบวนการสืบทอดหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล
โดยใช้หลัก S- M- C- R

ที่มา จากการศึกษา สังเคราะห์ คณะผู้วิจัยและชาวบ้านถ้ำกลองเพล(๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๑)

๔.๖.๔ การมีส่วนร่วมทั่วไป

นอกจากการร่วมเก็บข้อมูล การบันทึกข้อมูล ร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนคือร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่างโดยเลือกแบบเจาะจงเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมากที่สุด คือผู้แสดงหมอลำกลอน ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทัน วัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู ชาวบ้านบ้านถ้ำกลองเพล สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ตัวแทนเด็กและเยาวชนที่ทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์น้อย ร่วมกันเก็บข้อมูลดังนี้

๔.๖.๔.๑ การประชุมระดมสมองโดยการใช้กระบวนการกลุ่ม มีการนำเสนอข้อมูลที่ค้นคว้ามาแล้วให้สมาชิกทบทวนเพิ่มเติม หรือปรับให้เป็นจริงและเป็นปัจจุบัน แล้วนำข้อมูลที่ได้อภิเคราะห์ สังเคราะห์ต่อไป สำหรับการสัมภาษณ์ การสอบถามได้จัดให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้นำแบบสอบถามไปสัมภาษณ์หมอลำกลอนย้อนยุค เพื่อที่จะได้รับทราบสร้างเจตคติที่ดีเพื่อเป็นผู้สืบทอดในอนาคต

๔.๖.๔.๒ จัดเวทีเสวนา โดยการเชิญผู้เกี่ยวข้องในการจัดรูปแบบการ
แสดงหมอลำกลอนย้อนยุค มาร่วมสนทนา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความรู้หรือข้อคิดเห็นที่ยังไม่
เปิดเผยให้รับทราบ และได้ประเด็นเกี่ยวกับหัวข้อที่หลากหลายความคิด นำมาหลอมให้เป็นเรื่อง
เดียวกันตามที่ผู้ดำเนินการเสวนาได้ทำการบ้านไว้ จากการจัดเวทีเสวนาทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ
หมอลำกลอน และแนวทางที่จะให้สื่อการแสดงหมอลำกลอนอยู่คู่บ้านถ้ากลองเพลต่อไป

๔.๖.๔.๓ ร่วมวิเคราะห์ สังเคราะห์ ในขั้นตอนนี้เป็นทีมงานจาก
วัฒนธรรมและสภาวัฒนธรรม ทำการนำข้อมูลที่รวบรวมมาได้ เปรียบเทียบกับแนวคิดจากการ
ทบทวนวรรณกรรม มาวิเคราะห์ ตีความหมาย และสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ขึ้นมา และนำ
ข้อมูลที่ได้มาคืนให้ชุมชนทบทวนอีกครั้ง ก่อนเสร็จสิ้นโครงการ ในการร่วมวิเคราะห์
สังเคราะห์ จะมีการคืนข้อมูลให้กับชาวบ้าน โดยนำข้อมูลที่เรียบเรียงแล้วมานำเสนอในที่ประชุม
อีกครั้ง และให้ชาวบ้านตรวจสอบข้อมูลที่รวบรวมมาว่าจะแก้ไขอย่างไร ผิดถูกที่ใดบ้าง ก่อนที่จะ
นำไปเขียนรายงานแก่ผู้ให้การสนับสนุนงบประมาณ

ขั้นตอนการคืนข้อมูลให้กับชุมชน

๑) รวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยการจัดข้อมูลที่ได้
ได้รวบรวมมาด้านทั้งด้านบริบทชุมชน และสื่อพื้นบ้านต่างๆ มานำเสนอในรูปแบบการจัด
ประชาคม

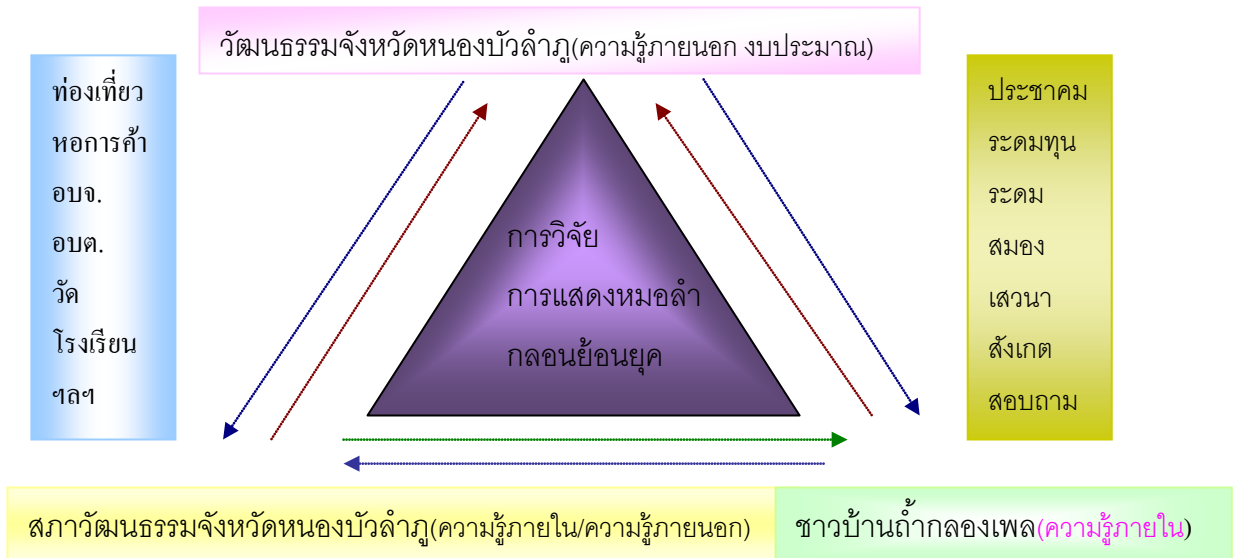
๒) ประชุมนำเสนอข้อมูลที่รวบรวมมาได้ ให้สมาชิกแสดง
ความคิดเห็น เพิ่มเติม ปรับเปลี่ยน แก้ไข ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง พบว่าสมาชิกได้แสดงความคิดเห็น
ให้ปรับเปลี่ยนเรื่องประเพณี สื่อการแสดง และเพิ่มเติมความเป็นมาของบ้านถ้ากลองเพล

๓) ทำการแก้ไขตามข้อติของชุมชนให้ถูกต้อง และเขียน
รายงานฉบับรายงานส่งผู้ตรวจ

๔.๖.๔.๕ การร่วมเขียนรายงาน ในการเขียนรายงานเป็นการร่วมกัน
ระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู และสภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู โดยใช้รูปแบบ
จากการเข้ารับการประชุม พร้อมนำเสนอรายงาน

๔.๖.๔.๖ ร่วมใช้เวลา ให้สถานที่ ให้แรงงาน ให้ทุนทรัพย์ และอื่นๆ
ในการเก็บข้อมูลและลงไปศึกษาทุกครั้ง คณะทำงานจากวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภา
วัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู ยึดหลักของคณวโนคือ การสร้างสัมพันธภาพการแต่งกายที่
กลมกลืนไม่ให้ความแตกต่าง และเลือกเวลาที่ทุกคนสามารถมาพบกันได้ ครั้งนี้จะเลือกเวลา
ตอนค่ำ วันหยุดเสาร์ อาทิตย์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมคือเข้าร่วมกิจกรรม นอนพักที่บ้าน
สมาชิกโฮมสเตย์บ้านถ้ากลองเพล สำหรับสถานที่สมาชิกให้ใช้สถานที่ที่บ้านในการปฏิบัติกิจกรรม

และทุกคนมาช่วยกันประกอบอาหาร และช่วยเก็บ ชาวบ้านหลายคนแม้จะไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มยังมาร่วมกิจกรรมด้วยเกือบทุกครั้ง และด้านความปลอดภัยใช้กลุ่ม อพปร. ประจำหมู่บ้าน และมีการระดมเงินทุนในการเป็นสมาชิกเพื่อใช้ในการบริหารจัดการ

ภาพที่ ๒๕ การมีส่วนร่วมเกิดพลังปัญญาระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภูและชาวบ้านบ้านถ้ากลองเพล วิจัยการแสดงผลล่ากลอนย้อนยุค **ที่มา** จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ คณะผู้วิจัย(๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๑)

ภาพที่ ๒๖ คณะผู้วิจัยที่มงานและผู้ร่วมให้ข้อมูลกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการบริหาร เครือข่ายวัฒนธรรมบ้านตากลองเพล

ตารางที่ ๕ กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัฒนธรรมบ้านถ้ำกลองเพล

กิจกรรมการมีส่วนร่วม ประเภทกิจกรรม	ผู้เข้าร่วมในกระบวนการวิจัย และวิธีการสร้างการมีส่วนร่วม	ผลดีต่อการบริหาร จัดการวัฒนธรรม
๑. การเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและ คณะทำงาน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด แกนนำชุมชน สมาชิกชุมชน ครู อบจ. อบต. วิธีการ ประชุมและคัดเลือกบุคคลที่อยู่ในพื้นที่หรือเกี่ยวข้อง	ทำให้มีการทำงาน ร่วมกันแบบพหุภาคีมี การพัฒนาไปในทิศทาง เดียวกัน แก้ปัญหาได้ถูก ทิศทาง
๒. การร่วมตั้งโจทย์	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด แกนนำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน สมาชิกชุมชน ครู อบจ. อบต. วิธีการ ประชุมประชาคมวิเคราะห์บริบท ชุมชนวิเคราะห์สื่อ ค้นปัญหา หา ความสัมพันธ์และเลือกปัญหามา แก้ไข	ทำให้สมาชิกทุกคนที่มี ส่วนร่วม ได้รับรู้และ เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น และเรียนรู้ปัญหาใน ชุมชนด้วยตนเองโดยมี นักวิชาการวัฒนธรรม ช่วยเหลือเป็นการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกัน และกัน
๓. เขียนโครงร่างวิจัย ออกแบบ งานวิจัย	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด ครู อบจ. วิธีการ ประชุมนำเสนอข้อมูลสะท้อนถึง ปัญหาและการแก้ไข ระดมความ คิดเห็น	ทำให้สมาชิกได้เรียนรู้ วิธีการออกแบบการวิจัย อย่างง่าย สามารถ นำไปใช้ในการวิจัยหรือ จัดทำโครงการทาง วัฒนธรรมเรื่องอื่นได้
๔. ร่วมสร้างเครื่องมือวิจัย	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด ปราชญ์ชาวบ้าน ครู อบจ.	ทำให้สมาชิกได้เรียนรู้ วิธีการสร้างเครื่องมือใน การเก็บข้อมูล หรือการ

	วิธีการ จัดประชาคมนำเสนอข้อมูล หา แนวทางในการเก็บข้อมูล โดย ระดมความคิดเห็น	เก็บข้อมูลที่มีในชุมชน ตนเองได้ถูกต้องตามปัย หาที่เกิดขึ้น
๕. ร่วมคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด ครู อบจ.	ทำให้สมาชิกได้เรียนรู้ วิธีการคัดเลือกกลุ่ม ตัวอย่าง ให้ตรงกับ เนื้อหาในการออกแบบ การวิจัยได้ถูกต้อง
	วิธีการ จัดประชาคมนำเสนอข้อมูล คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยระดม ความคิดเห็น	
๖. ร่วมเก็บข้อมูล	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ แกนนำชุมชน สมาชิกชุมชน เยาวชน ครู อบจ.	ทำให้ผู้เก็บข้อมูลซึ่งส่วน หนึ่งเป็นเจ้าของ วัฒนธรรมได้เรียนรู้ สร้างจิตสำนึกในการ รักษาสื่อ เห็นคุณค่า สามารถสืบทอดได้ด้วย ตนเอง
	วิธีการ มีการเก็บข้อมูลที่สร้างขึ้น การ สัมภาษณ์ การสังเกต โดยให้ เยาวชนเป็นผู้เก็บข้อมูลและ สมาชิก	
๗. ร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ ประธานสภาวัฒนธรรม แกนนำ ชุมชน สมาชิกชุมชน ปาชาญ ชาวบ้าน เยาวชน ครู อบจ.	ทำให้ข้อมูลซึ่งส่วนหนึ่ง เป็นเจ้าของวัฒนธรรมได้ เรียนรู้ สร้างจิตสำนึกใน การรักษาสื่อ เห็น คุณค่าสามารถสืบทอด ได้ด้วยตนเอง เรียนรู้ว่า ตนเองต้องเป็นผู้สืบทอด และรักษาไว้
	วิธีการ จัดเสวนา แสดงความคิดเห็น และมีการสอบถาม สัมภาษณ์ สังเกตกลุ่มตัวอย่าง	
๘. ร่วมวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูล	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ ประธานสภาวัฒนธรรม แกนนำ ชุมชน สมาชิกชุมชน ครู อบจ.	เป็นผลดีโดยทำให้ สมาชิกสามารถจัด หมวดหมู่ความรู้ที่มีอยู่ และสร้างความรู้ใหม่ให้
	วิธีการ	

	ประชุมเขียนรายงาน นำเสนอ	เกิดขึ้น ทำให้มีการ
	ข้อมูลโดยคืนข้อมูลให้กับชุมชน	เผยแพร่ สืบทอดได้ไม่
	แก้ไขข้อมูล	สูญหาย
๙. ร่วมเขียนรายงานการวิจัย	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สามารถสร้างเป็นองค์
	ประธานสภาวัฒนธรรม ครู อบจ.	ความรู้ใช้เป็นแนวคิดใน
	วิธีการ	การศึกษาค้นคว้าต่อไป
	เขียนรายงาน และตรวจความ	ในอนาคต
	ถูกต้อง ประกอบรูปเล่ม	

จะเห็นว่ากระบวนการการมีส่วนร่วมในการทำงานด้านวัฒนธรรมของวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัดและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม ทำให้มีผลดีต่อการบริหารจัดการ วัฒนธรรมในระดับชุมชน ที่ได้ข้อมูลที่เป็นจริง มีความร่วมมือจากชุมชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรม และเป็นการจัดการวัฒนธรรมด้วยชุมชนเอง โดยมีวัฒนธรรมจังหวัดเป็นที่เลี้ยงคอยดูแลด้าน วิชาการ และมีการประสานร่วมกันกับสภาวัฒนธรรมจังหวัด ทำให้ภาคส่วนอื่นๆ ในท้องถิ่น ได้ เห็นความร่วมมือและให้การสนับสนุนในการทำงานด้านวัฒนธรรมให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน

๔.๒ ข้อเสนอสรุป

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการ วัฒนธรรม กรณีศึกษารูปแบบการจัดการแสดงพื้นบ้านกลุ่มโฮมสเตย์ บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองจังหวัดหนองบัวลำภู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการกิจกรรม การแสดงพื้นบ้าน หมอลำกลอนย้อนยุคกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอ เมือง จังหวัดหนองบัวลำภู และเพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัด สภา วัฒนธรรมจังหวัด และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ เชิงพรรณนาวิเคราะห์(descriptive analysis) เป็นการวิจัยท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม เน้น กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของท้องถิ่นหรือชุมชน ให้มีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของการวิจัย ขอบเขตพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้ศึกษากลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ในเขตบ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ ๔ ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ระยะเวลา ๑ มีนาคม ๒๕๕๑- ๓๐ กันยายน ๒๕๕๑ กลุ่มตัวอย่าง นายองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทัน ๑ คน ผู้อำนวยการโรงเรียนร่วม เกกล้า ๑ คน ประธานกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำ ๑ คน สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำ ๓ คน นักวิชาการวัฒนธรรม ๒ คน พระสงฆ์ ๑ รูป ผู้ใหญ่บ้านบ้านถ้ำกลองเพล ๑ คน ปราชญ์ ชาวบ้าน ๑ คน ชาวบ้านบ้านถ้ำกลองเพล ๕ คน เลือกรจากกลุ่มเด็กและเยาวชน ประชาชนทั่วไป

แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การจัดเสวนากลุ่มจากการศึกษาพบว่าหมู่บ้านถ้ำกลองเพลเป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็งจากองค์ประกอบที่มีทุนทรัพย์ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ สภาพภูมิศาสตร์ที่มีทั้งโขดหิน ก้อนหินขนาดใหญ่ หน้าผา โพลงถ้ำป่าชุมชนที่ได้รับการอนุรักษ์ในศาสนสถาน ประวัติความเป็นมาด้านพุทธภูมิของหลวงปู่ขาว อนาลโย และการเสด็จมานัสการของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบันรวม ๑๐ ครั้ง มีพิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งและพิพิธภัณฑ์อัฐบริขารของหลวงปู่ขาวจัดแสดงให้พุทธศาสนิกชนนมัสการ บริเวณนี้ยังมีชาวบ้านมาอยู่อาศัย ฉะนั้นครอบครัวที่เข้ามาจับจองตั้งถิ่นฐานจะมาด้วยแรงศรัทธา นับว่าเป็นหมู่บ้านที่ตั้งหลังวัด ด้วยต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่และความสงบสุขของชาวบ้าน ส่วนราชการจังหวัดหนองบัวลำภู โดยสำนักงานท่องเที่ยวการกีฬาและนันทนาการจังหวัดหนองบัวลำภู ได้ให้การสนับสนุน ร่วมกับวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภูและชาวบ้านถ้ำกลองเพล ไปฝึกอบรมและศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ ซึ่งถือว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ และอนุรักษ์วัฒนธรรม เนื่องจากครอบคลุมองค์ประกอบที่สามารถจัดตั้งได้ ถือเป็นอาชีพเสริมยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ให้พึ่งตนเองได้ โดยมีการบริหารงานโดยชุมชน ภาครัฐคอยให้ความช่วยเหลือในเรื่องความรู้วิชาการ และสนับสนุนงบประมาณ ประชาสัมพันธ์ มีผู้มาเยือนหลายกลุ่ม รวมทั้งกลุ่มผู้มาเยือนจากการท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว องค์การบริหารส่วนตำบลโนนทันส่งประกวดการจัดการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมเป็นเงินจำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

ในการจัดรูปแบบการแสดงในกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล มีการนำเสนอสื่อครบทั้งสามอย่างคือ สื่อพิธีกรรม สื่อวัตถุ สื่อการแสดง โดยนำมานำเสนอผู้มาเยือน ให้ได้สัมผัส นอกจากนั้นยังมีสื่อที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชาวบ้านถ้ำกลองเพลคือ การแต่งกาย อาหาร สื่อบุคคล การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้เลือกสื่อการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุคมาวิเคราะห์คุณลักษณะของสื่อ หาความสัมพันธ์ระหว่างบริบทชุมชนและคุณลักษณะของสื่อ และนำประเด็นในการจัดรูปแบบการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุคมาศึกษา พบว่าหมอลำกลอนย้อนยุคเป็นสื่อการแสดงสืบทอดมาตั้งแต่โบราณเป็นภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงที่มีคุณค่าทั้งด้านให้ความบันเทิงให้การความรู้ ถ่ายทอดภาษาและวรรณกรรมพื้นบ้าน คติสอนใจ รักษาพยาบาล อบรมจริยธรรม ปลดปล่อยทางเพศ เกี่ยวพาราตีพัฒนาภูมิปัญญาจิตใจ และนับว่าเป็นอัตลักษณ์ชาวอีสาน ผู้ที่จะเป็นหมอลำได้ต้องมีคุณลักษณะที่น่านับถือ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความเชื่อ ภูษาข้อห้าม นับถือครูอาจารย์ที่ถ่ายทอดวิชาให้ การแต่งกายส่วนใหญ่ฝ่ายหญิงจะสวมใส่ชุดพื้นบ้าน บางครั้งเป็นชุดกระโปรงสุภาพ ฝ่ายชายสวมชุดสากล ใช้เวทีขนาดเล็กยื่น มีท่ารำที่เป็นเอกลักษณ์ สถานที่

แล้วแต่เจ้าภาพจะพาไปแสดงอาจเป็นที่วัด หรือที่บ้าน ทั้งงานประเพณี และงานมหรสพต่างๆ ปัจจุบันความนิยมลดลงเนื่องจากผู้ชมเปลี่ยนความสนใจไปที่หมอลำซิ่ง ที่เน้นความบันเทิง สนุกสนานการแต่งกายวิจิตรและนักแสดงอยู่ในวัยหนุ่มสาวต่างจากหมอลำกลอนที่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทำให้หมอลำกลอนเริ่มหดตัวลง ชาวผู้ชม ผู้สืบทอด และช่องทางการแสดง การนำหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพลเข้านำเสนอในช่องทางการจัดรูปแบบการแสดง จึงเป็นช่องทางที่เพิ่มเวทีการแสดงให้มากขึ้นนอกจากได้แสดงเฉพาะในงานประเพณีเทศกาลเที่ยวหอย หิน กินลำไย ไหว้หลวงปู่ขาว และยังมีหน่วยงานภาครัฐได้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณครุภูมิปัญญาท้องถิ่นหมอลำกลอนอาชีพ มาสอนลำให้กับเด็กและเยาวชน ประชาชนผู้สนใจได้เรียนรู้ ทำให้มียุวมหมอลำกลอนเป็นผู้สืบทอด ปัญหาที่น่าห่วงคือ การย่อลงด้วยการจำกัดเวลาในการแสดงทำให้ความแบบหมอลำกลอนเต็มรูปแบบลดลง กลอนลำไม่ครบกระบวนการ

ผลการวิจัยด้านการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม พบว่าการทำงานให้เห็นผลสัมฤทธิ์ทางวัฒนธรรมนั้น นอกจากให้คนในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แล้ว ความช่วยเหลือและความรู้จากภายนอกมีส่วนสำคัญ จากการวิจัยพบว่า กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและในระดมทุนในกลุ่ม ทำให้กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลนำความรู้ที่มีอยู่ออกมาประสานกับความรู้ภายนอก กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลจึงประสบผลสำเร็จในการจัดเป็นกลุ่มโฮมสเตย์ที่ผ่านการประเมินทั้งสองครั้ง กระบวนการมีส่วนร่วมในการทำงานของชุมชนครั้งนี้เริ่มตั้งแต่การร่วมวิเคราะห์บริบทชุมชน วิเคราะห์คุณลักษณะสื่อ หาความสัมพันธ์ ตั้งโจทย์คำถามและการตั้งวัตถุประสงค์ โดยการใช้กระบวนการกลุ่ม ระดมสมอง การจัดเวทีเสวนา ร่วมสร้างเครื่องมือ เก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมเป็นการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้สูงวัยร่วมประเมินผล โดยการคืนข้อมูลให้กับชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน

๔.๓ ข้อเสนอแนะ

๔.๓.๑ ควรมีการศึกษาเฉพาะเจาะจงในเรื่องการบริหารจัดการด้านวัฒนธรรมของกลุ่มโฮมสเตย์ ให้เห็นชัดเจนเนื่องจากเป็นช่องทางที่จะอนุรักษ์สื่อทางวัฒนธรรมที่ดีอีกหนึ่งช่องทาง

๔.๓.๒ ควรหาทางเพิ่มช่องทางให้กับสื่อที่กำลังสูญหายไปโดยเพิ่มในการแสดงพิธีเปิดงาน มงคลต่างๆ และหาช่องทางเพิ่มขึ้นในหมู่บ้านให้มีจิตสำนึกในการรักษาไว้ ให้มีการใช้ในหมู่บ้าน แม้ไม่มีผู้มาเยือน

๔.๓.๓ ควรศึกษาสื่อที่กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลนำเสนอ ในลักษณะเดียวกันคือ โดยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมให้ครบทุกสื่อการแสดง

บทที่ ๔ ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

๔.๑ ผลการวิเคราะห์บริบทชุมชน

จากการศึกษา โดยใช้วิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐคือ วัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัดและชุมชน ในหัวข้อการแสดงพื้นบ้านในการจัดลงในกลุ่มการแสดงพื้นบ้านของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านโนนทัน โดยศึกษาจากกรณีหมอลำกลอนย้อนยุคที่กำลังจะสูญหายไปจากชุมชนเนื่องจากขาดการสืบทอดและช่องทางที่จะนำเสนอ การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์จึงเป็นรูปแบบหนึ่งที่จะช่วยให้สื่อการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุค สามารถดำรงอยู่ได้ในชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล มีผลการศึกษาดังนี้

๔.๑.๑ ความเป็นมาบ้านถ้ำกลองเพล

ความเป็นมาบ้านถ้ำกลองเพลตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของจังหวัดหนองบัวลำภู ระยะทางห่างจากจังหวัดหนองบัวลำภู ๑๒ กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดอุดรธานี ๓๒ กิโลเมตร บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ ๔ ตำบลโนนทัน จังหวัดหนองบัวลำภู ได้รับการก่อตั้งเป็นหมู่บ้านในปี พ.ศ. ๒๔๒๕ เดิมขึ้นอยู่กับการปกครองอำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี และเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๖ อำเภอหนองบัวลำภู ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นจังหวัดที่ ๗๕ ของประเทศไทย บ้านถ้ำกลองเพลจึงขึ้นต่อการปกครองของอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภูจากนั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

จากบอกเล่าของ พ่อตู้หนวย หรือนายหนูแดง เดชกุล เป็นกลุ่มคนชุดแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บ้านถ้ำกลองเพล ได้เล่าถึงประวัติดั้งเดิมของพื้นที่แห่งนี้ว่า พื้นที่เดิมของหมู่บ้านถ้ำกลองเพลเป็นป่า สภาพเป็นป่าไผ่ และต้นไม้ใหญ่จำพวกต้นยาง ประดู่ เต็งรัง ขึ้นสลับกับต้นไม้อื่นอีกอย่างหนาแน่นและอุดมสมบูรณ์เป็นพื้นที่ที่มีภูเขาล้อมรอบ มีลำห้วยไหลผ่าน สัตว์ป่าใหญ่น้อยมาอาศัยบริเวณนี้เป็นจำนวนมาก สัตว์ที่มากอาศัยอยู่จะเป็นพวก ช้างป่า เสือ กวาง หมูป่า และสัตว์จำพวกอื่นๆ อีกมากมาย ชาวบ้านเรียกบริเวณนี้ว่าถ้ำกลองเพล เนื่องจากบริเวณภูเขาจะมีถ้ำโบราณภายในถ้ำจะมีพระพุทธรูปโบราณมากมาย พ่อตู้หนวยเล่าว่าแต่ก่อนจะไม่มีผู้คนเข้ามาบริเวณนี้เนื่องจากเป็นที่รกทึบและมีสัตว์ป่าจำพวกเสือ ช้างป่าที่ดุร้าย แต่ในวันพระและเวลาใกล้เที่ยงชาวบ้านจะได้ยินเสียงกลองดังขึ้นทุกวันพระเหมือนมีคนอาศัยอยู่ ทั้งๆที่ถ้ำนี้ไม่มีคนหรือพระอยู่เลย ชาวบ้านเชื่อกันว่า เป็นที่เหล่าเทพ เทวดา นางฟ้าได้มาจำศีลภาวนาในถ้ำนี้ และเสียง

กลองนี้มีเสียงที่ดังกังวาน และเสียงกลองจะดังไกลไปถึงบ้านหนองวัวซอ บ้านหมากหญ้า บ้านหนองแสง ซึ่งเป็นเขตจังหวัดอุดรธานี และบ้านที่อยู่ใกล้เคียงนี้คือบ้านโนนทัน และบ้านห้วยเตือ ซึ่งเป็นเขตการปกครองของอำเภอหนองบัวลำภูในสมัยนั้น และในช่วงเดือนหกชาวบ้านในหมู่บ้านดังกล่าวจะมาส่งน้ำพระพุทธรูปที่ถ้ำกลองเพลแห่งนี้และจะทำพิธีเสี่ยงบั้งไฟถวายแด่น ก่อประทายเป็นทำนายนายว่าฝนฟ้าจะดีหรือไม่ในปีนั้นๆ

คนกลุ่มแรกที่เข้ามาทำไร่ และปลูกกระท่อมอาศัยไปตามลำห้วย คือครอบครัวของ พ่อผู้สมกับแม่ผู้แพรว พลรักษา ซึ่งเป็นชาวบ้านบ้านโนนทัน ได้เข้ามาแผ้วถางป่าจับจองที่ทำเป็นไร่นา ต่อมาครอบครัวของพ่อใหญ่อ่องกับแม่ใหญ่กี จันทราเทพ ได้เข้ามาเป็นครอบครัวที่สอง และครอบครัวที่ สามเป็นครอบครัวของพ่อสิมมากับแม่นาง คำพันธ์ และครอบครัวของยาย เข็ม แสนชาติ พร้อมด้วยครอบครัวของพ่อผู้หนวยหรือนายหนูแดง เดชกุล ได้มาอาศัยทำไร่ปลูกพืชไร่ พืชสวน พืชที่ปลูกจำพวก ข้าวไร่ ไร่อ้อย แดง และอื่นๆ

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ หลวงปู่ขาว อนาลโยได้มาจำพรรษาที่ถ้ำกลองเพล และต่อมาก็มีแม่ชีมาจำศีลกับหลวงปู่ขาว คือ แม่ชีสุบิน แม่ชีสา แม่ชีจัน แม่ชีชา และทุกเช้าหลวงปู่ขาวจะลงมาบิณฑบาตกับชาวไร่สามสี่ครอบครัวนี้ และต่อมาก็ได้มีครอบครัวอื่นได้เข้ามาอาศัยอยู่ประมาณสิบกว่าหลังคาเรือนและเรียกว่าบ้านน้อย และต่อมาสมเด็จพระสังฆราชในสมัยนั้นได้เสด็จมาคารวะหลวงปู่ขาว อนาลโย และพระองค์ได้ทรงเห็นเด็กในหมู่บ้านไม่ได้เรียนหนังสือ จึงมีความประสงค์ที่จะสร้างโรงเรียนขึ้นที่บ้านน้อย ต.หนองบัว อ.หนองบัวลำภู จ.อุดรธานี และขอพระราชทานอาศัยพระบารมีปกเกล้า ปกกระหม่อมด้วยส่วนหนึ่ง ซึ่งความทราบถึงฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมส่งเรื่องให้กองทัพภาคที่ ๒ กองทัพบกที่ ๒ ได้ประชุมหารือตกลงกับข้าราชการและประชาชนสร้างโรงเรียนบริเวณที่ตั้งอยู่ในปัจจุบันนี้ และได้ทำพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารพระราชทาน เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๑๙ และทำพิธีเปิดในวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๒๐ โดยมีพลโทเปรม ตีลสุลานนท์ (ยศในสมัยนั้น)

ในวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๒๐ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชินีนาถ ทรงเสด็จอย่างเป็นทางการพร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามราชกุมารี และเจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณวลัยลักษณ์ เพื่อเยี่ยมชมโรงเรียนนมถั่ว และได้ทรงเสด็จไปนมัสการหลวงปู่ขาว อนาลโย ที่วัดถ้ำกลองเพล และในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ พระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระราชินีนาถได้มานมัสการหลวงปู่ขาวอีกครั้ง และในการเสด็จครั้งนี้สมเด็จพระบรมราชินีนาถได้ทรงก่อตั้งศูนย์ศิลป์ปาชีพิเศษบ้านถ้ำกลองเพลขึ้น และได้คัดเลือกชาวบ้านที่มีความสามารถในการทอผ้าไหมมัดหมี่ กลับเข้าวังสวนจิตรลดาเพื่อไปฝึกสอนนักศึกษาทอผ้าที่สวนจิตรลดา

๔.๑.๒ สภาพทางสังคม

จากการศึกษาพบว่าบ้านถ้ำกลองเพล เป็นชุมชนที่เพิ่งก่อตั้งและเป็นหมู่บ้านเปิดที่มีชาวบ้านย้ายมาตั้งถิ่นฐาน โดยมีสภาพทางสังคมดังนี้

๔.๑.๒.๑ สภาพทางภูมิศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติ

๑) ที่ตั้ง บ้านถ้ำกลองเพล ตั้งอยู่ทางเข้าวัดถ้ำกลองเพลจากการบอกเล่าของนายพุทธา เดชกุลผู้ซึ่งตั้งถิ่นฐาน และเป็นประชากรในหมู่บ้านหนึ่งในคณะกรรมการหมู่บ้าน เล่าว่าสภาพทั่วไปเป็นป่ามีภูเขาล้อมรอบป่าไม้อุดมสมบูรณ์มีสัตว์ป่ามากมายอาศัยอยู่จำพวก เสือ ช้าง กวาง หมูป่า เป็นต้น ปัจจุบันชาวบ้านได้เข้ามาจับจองที่และสามารถออกไปกรรมสิทธิ์ได้แล้ว พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นที่ของชาวบ้านและมีพื้นที่ป่าที่เป็นสาธารณะหลายแห่งในหมู่บ้านปัจจุบันพื้นที่ป่ายังคงสภาพให้เห็นและมีสภาพที่ค่อนข้างสมบูรณ์ชาวบ้านยังใช้ประโยชน์จากป่าเพื่อหาอาหารเก็บของป่าจำพวกหน่อไม้เห็ด พืชผักในการยังชีพ ป่าสาธารณะของหมู่บ้าน จะได้รับการดูแลเป็นอย่างดีจากคนในชุมชนและบางส่วนจะอยู่ในความดูแลของเขตวัดและสำนักสงฆ์ ที่มีอยู่ในหมู่บ้านแต่ชาวบ้านยังคงใช้ประโยชน์ในการเก็บของป่าได้ดังเดิม พื้นที่ป่าที่สมบูรณ์ที่สุด อยู่ในเขตความดูแลของวัดถ้ำกลองเพลจำนวน ๑,๔๐๐ ไร่

๒) พื้นที่ เขตรับผิดชอบของหมู่บ้านถ้ำกลองเพลมีทั้งหมด ๔,๐๖๒.๕๐ ไร่ มีส่วนที่ใช้ประโยชน์เป็นที่ทำกินของชาวบ้านดังนี้ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร ๑,๓๙๖ ไร่ พื้นที่ทำนา ๑๙๐ ไร่ พื้นที่ทำไร่ ๑,๒๐๖ ไร่ และอีก ๒,๓๗๒ ไร่ เป็นพื้นที่ป่า และภูเขา ลานหิน ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ด้านการเกษตร แต่มีภูมิประเทศที่สวยงาม มีจุดที่สามารถปรับปรุงเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ คือ บริเวณอ่างกบ อ่างมนิรา และวัดถ้ำหมากมวง กับวัดถ้ำฮ่องทอง และรวมถึงวัดถ้ำกลองเพล แต่ละที่จะมีความสวยงามที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะภูมิศาสตร์ บ้านถ้ำกลองเพลมีแหล่งน้ำธรรมชาติสามารถใช้ได้ตลอดปี ในด้านอุปโภคและบริโภคแต่ไม่เพียงพอในการทำการเกษตร บ้านถ้ำกลองเพลมีแหล่งน้ำคือ อ่างเก็บน้ำ ๒ ที่ ฝ่ายกั้นน้ำ ๓ ที่ สระน้ำ ๑ สระ มีประปาหมู่บ้านที่ใช้น้ำจากแหล่งดังกล่าวเพื่อบริการแก่ประชาชนในหมู่บ้านถ้ำกลองเพล

๓) ภูมิอากาศ สภาพภูมิอากาศบ้านถ้ำกลองเพลมี ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน ตั้งแต่เดือน มีนาคม-เมษายน ฤดูฝน ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม-กันยายน ฤดูหนาว ตั้งแต่เดือน ตุลาคม-กุมภาพันธ์ ปัจจุบันพบว่าฤดูกาลเปลี่ยนแปลงและคลาดเคลื่อนอาจเกิดจากภาวะโลกร้อน (จากการทำประชาคม. ๒๕๕๐)

๔) จำนวนประชากร ปัจจุบันบ้านถ้ำกลองเพลมี ๒๐๙ ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด ๑,๐๕๙ คน แยกเป็นชาย ๕๔๗ คน หญิง ๕๑๒ คน แยกตามระดับอายุดังนี้

นครราชสีมา จากอำเภอโนนสัง จังหวัดขอนแก่น และจากหมู่บ้านโนนทัน ห้วยเตือ บ้านหนองบัว
 ซอ เป็นต้น ทำให้คนในหมู่บ้านถ้ำกลองเพลมีความสัมพันธ์ปะทะไปมาหาสู่กันแบบญาติพี่น้องกับ
 หมู่บ้านใกล้เคียง ความเป็นอยู่ทั่วไปชาวบ้านถ้ำกลองเพลอยู่กันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยกันฉันท์ที่
 นื่องมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หยิบยื่นแบ่งปันมีความสามัคคี ทั้งในหมู่บ้านและหมู่บ้านอื่น เนื่องจาก
 เด็กในหมู่บ้านไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนร่มเกล้า ซึ่งโรงเรียนนี้จะมีเด็กจากหมู่บ้าน ๓ หมู่บ้านคือ
 บ้านถ้ำกลองเพล บ้านห้วยเตือ และบ้านหนองบัวเหนือ และปัจจุบันทางโรงเรียนได้เปิดขยาย
 โอกาสทางการศึกษาถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ทำให้มีนักเรียนที่อาศัยในตำบลโนนทันมาเรียนทุก
 หมู่บ้านทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านมีมากยิ่งขึ้น บ้านถ้ำกลองเพลมีวัด ๓ วัดในเขตหมู่บ้าน
 ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านมีนิสัยชอบทำบุญตักบาตร ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับบ้านมีความแน่น
 แฟ้นมาก และหมู่บ้านถ้ำกลองเพล มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประจำหมู่บ้าน และมีผู้ปกครองได้นำ
 บุตรหลานมาฝากช่วยลดภาระให้กับผู้ปกครองสามารถมีเวลาทำงานได้มากยิ่งขึ้น

๕) การปกครองหมู่บ้านถ้ำกลองเพลได้รับการรับรองเป็นหมู่บ้านโดย
 สมบูรณ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ โดยมีนายคำสิงห์ ศรีลาวงศ์ รับตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกของ
 บ้านถ้ำกลองเพลตั้งแต่นั้นจนมาถึง ปัจจุบัน แบ่งการปกครองในหมู่บ้านเป็น ๑๖ คุ่มปัจจุบันบ้าน
 ถ้ำกลองเพลมีผู้ใหญ่บ้านทั้งหมด ๕ คน การปกครองท้องถิ่นอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล
 โนนทัน

๖) สาธารณูปโภค หมู่บ้านถ้ำกลองเพล การจราจรภายในหมู่บ้านที่
 สะดวกสบาย ถนนลาดคอนกรีตเกือบทุกสาย มีไฟฟ้าใช้ ใช้น้ำประปาหมู่บ้าน พบปัญหาน้ำน้อย
 ในฤดูแล้ง และการเชื่อมต่อบริการประปาวัดถ้ำกลองเพล สถานศึกษามีโรงเรียนร่มเกล้าอยู่ทางเข้า
 หมู่บ้าน และมีสถานีอนามัยโนนทันห่างจากหมู่บ้านเพียง ๓ กิโลเมตร

๔.๑.๑.๒ สภาพเศรษฐกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่-ทำนา ทำสวน การทำนาจะเป็น
 การทำนาปี ส่วนมากจะทำไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนและมีเพียงเล็กน้อยที่จะขาย ผลผลิตที่ได้จา
 การทำนาจะได้เล็กน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับจำนวนน้ำฝนในปีนั้นเพราะชาวบ้านอาศัยน้ำจากน้ำฝน
 เท่านั้น

การปลูกพืชไร่ส่วนมากจะปลูกมันสำปะหลัง แต่ปัจจุบันพื้นที่ในการปลูก
 มันสำปะหลังลดน้อยลงเนื่องจากชาวบ้านได้เปลี่ยนมาปลูกยางพาราแทนตามนโยบายของรัฐบาล
 และปลูกพืชหมุนเวียนตามพื้นที่ว่างระหว่างแนวยางพาราที่ปลูก พืชที่ปลูกจะเป็นพืชจำพวก
 มะเขือเทศ ถั่วลิสง ข้าวโพด มันสำปะหลัง เป็นต้น และปัจจุบัน มีเกษตรกรที่สามารถขายผลิตผล
 จากต้นยางพาราจำนวน 5 ครอบครัวย

การเก็บของป่าตามฤดูกาลก็ยังสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ ของป่าที่เก็บได้คือ หน่อไม้ ไม้ไผ่ เห็ด และพืชผักที่มีตามธรรมชาติ เช่น ผักบุ้ง ผักหวานป่า

การเลี้ยงสัตว์ ประชาชนในชุมชนมีการทำปศุสัตว์ ประเภทสัตว์เลี้ยงจำพวก โค สุกร ไก่ เป็ด และคิดว่าจะมีสัตว์เลี้ยงตัวใหม่คือจิ้งหรีดเพราะมีผู้ได้ทดลองนำมาเลี้ยงแล้ว

ประชาชนในพื้นที่จะนำผลผลิตทางการเกษตร และของป่าที่หาได้นำไปขายที่ตลาดริมทางที่บ้านห้วยเตือเพราะเป็นจุดที่คนในตำบลนำมาสินค้ามารวมกันขายที่บริเวณนี้แต่ปัจจุบันบริเวณแห่งนี้ยังไม่เป็นตลาดที่ยั่งยืนเนื่องจากไม่มีพื้นที่ พื้นที่ปัจจุบันจะถูกกรมทางหลวงเวนคืนเพื่อสร้างถนนสี่เลนซึ่งยังแก้ปัญหาไม่ได้

และประชากรส่วนหนึ่งทั้งที่มีที่ทำกิน และไม่มีที่ทำกินยังประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปสมาชิกบางครอบครัวก็ออกไปหางานทำนอกหมู่บ้านหรือไปทำงานที่กรุงเทพฯ และตามหัวเมืองใหญ่ บางครอบครัวก็ทำงานรับจ้างทั่วไปในชุมชน และในปัจจุบันนี้ทางห้างหุ้นส่วนอุดรไพบลูย์ซึ่งมีคุณไพรัช เองอุทัยวัฒน์ เจ้าของกิจการได้นำช่างพารามาปลูกซึ่งปัจจุบันต้นยางให้ผลผลิตและได้รับประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านถ้ำกลองเพลดูแลและจ้างกรีดยางให้จำนวน ๔ ครอบครัว และสามารถสร้างรายได้

เวลาว่างเว้นจากงานสวนงานไร่ประชาชนจะมีอาชีพเสริมคือ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทอผ้า ทอเสื่อจาก กก ผือ จักสานและงานฝีมืออื่นๆ ในภาพรวมสภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้านถ้ำกลองเพลมีสภาพคล่องตัวเพราะประชาชนรู้จักทำการค้าขายมากกว่าแต่ก่อน

๔.๑.๑.๓ สภาพทางด้านวัฒนธรรม

หมู่บ้านถ้ำกลองเพลเป็นหมู่บ้านวิถีพุทธ เพราะหมู่บ้านถ้ำกลองเพลมีหลวงปู่ขาว อนาลโย ซึ่งเป็นที่พึ่งทางจิตใจของคนทั้งจังหวัด ในตอนเช้านักท่องเที่ยวจะได้เห็นผู้คนที่อยู่รอบพระสงฆ์ตามถนนซึ่งเป็นวิถีชีวิตปกติของคนในชุมชน และสามารถเที่ยวชมสถานที่ทางวัฒนธรรมคือวัดถ้ำกลองเพล ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่กลมกลืนผสมผสานกับพระพุทธศาสนาได้อย่างลงตัว ไม่ว่าจะเป็นถ้ำโบราณคือถ้ำกลองเพล ซึ่งเป็นที่มาของชื่อวัดและชื่อหมู่บ้าน การชมผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์มีระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์แบบที่อยู่ในบริเวณวัดถ้ำกลองเพล การท่องเที่ยวในรูปแบบการแกะรอยหลวงปู่ขาว การศึกษาประวัติของหลวงปู่ขาวและเที่ยวชมสถานที่สำคัญที่บอกเล่าเรื่องราวของหลวงปู่ซึ่งเป็นที่น่าสนใจผู้มาเยือนทุกท่านและนักท่องเที่ยวสามารถตามสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนได้ดังที่ได้กล่าวในข้างต้นได้

๑) ด้านงานประเพณี

ชาวบ้านถ้ำกลองเพลมีการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ ด้วยปัจจัยที่จำเป็น เช่น งบประมาณ และการสนับสนุนยังมีน้อย ชาวถ้ำกลองเพล

จึงมีประเพณีปฏิบัติที่ คือ

(๑) บุญเบิกบ้าน บ้านถ้ำกลองเพลจะมืงานประจำปี จัดขึ้นทุกวันที่ ๒ มกราคม ของทุกปี คือบุญเบิกบ้าน ชาวบ้านจะรวมใจกันนำข้าวปลาอาหารและบริจาคเงินเป็นต้นผ้าป่าถวายพระ มีพิธีบายศรีสู่ขวัญบ้านตอนเย็นจะมีมหรสพรื่นเริงตลอดคืน ตอนเช้าวันที่ ๓ จะทำบุญเลี้ยงพระ เป็นการสร้างความสามัคคีของคนในชุมชนหมู่บ้าน และในวันสำคัญต่าง ชาวบ้านนิยมเข้าวัดทำบุญตักบาตร ฟังธรรม จนเป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน จนกระทั่งในปี พ.ศ.๒๕๔๐กลุ่มเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการจัดงานจึงได้จัดให้มีขบวนแห่โดยการสร้างจำลองพิพิธภัณฑสถานหลวงปู่ขาว จัดให้มีเทพีประจำรถแห่ ขบวนฟ้อนรำของบรรดาเด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน และเพิ่มเติมความคิดสร้างสรรค์ทำให้งานประจำปีมีความสนุกสนานและได้ถือรูปแบบการจัดงานมาจนถึงปัจจุบัน

(๒) งานประเพณีเที่ยวหอยหินกินลำไยไหว้หลวงปู่ขาว เป็นงานเทศกาลประจำปีของตำบลโนนทันที่ร่วมกันจัดขึ้นทั้งตำบล และมีหน่วยงานทางราชการในจังหวัดหลายหน่วยงานเข้ามาร่วมกัน เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู วัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู เกษตรจังหวัดหนองบัวลำภู ฯลฯ มีการทำบุญใส่บาตรและปฏิบัติธรรมที่หน้าทางเข้าวัดธรรมกลองเพล จัดขบวนแห่ของดีของแต่ละหมู่บ้าน พร้อมขบวนการแสดงฟ้อนรำ การจัดรถแสดงเอกลักษณ์ของหมู่บ้านและลำไยซึ่งเป็นผลผลิตในชุมชน จะจัดทุกต้นเดือนสิงหาคมของทุกปี ในช่วงที่มีผลผลิตของชุมชนมากที่สุด มีการจัดเวทีเพื่อให้มีการแสดงของชุมชน หมอลำกลอนบ้านถ้ำกลองเพลได้มีโอกาสแสดงความสามารถทุกปี มีการประกวดธิดาลำไย (ประกวดผู้สูงอายุ) เทพบุตรเทพธิดาไดโนเสาร์ ธิดาฟอสซิล(สาวประเภทสอง) และการแข่งขันกีฬา เช่น การแข่งขันการเดินแอโรบิค ฟุตซอล ฯลฯ มีการจัดแสดงสินค้าโอท็อปจากหน่วยงานและชุมชนต่างๆ และการแสดงหมอลำกลอนซึ่ง สถานที่จัดศาลากลางบ้านบ้านห้วยเตือ ตรงข้ามตลาดชุมชนบ้านห้วยเตือ ถนนหลวงหมายเลข 102

นอกจากนั้นในเทศกาลเข้าพรรษา ออกพรรษา วันมาฆบูชา ชาวบ้านและพุทธศาสนิกชนจากถิ่นอื่นจะไปร่วมเวียนเทียน ถวายเป็นพุทธบูชาที่วัดถ้ำกลองเพล และมีหน่วยงานของรัฐเข้ามาร่วมด้วย

ภาพที่ ๒ พิธีเปิดงานประเพณีเทศกาลเที่ยวชอยหิน กินลำไย ไหว้หลวงปู่ขาวโดย
ท่านผู้ว่าราชการนายอดิคม สุพรรณพงษ์ ผู้ว่าราชการคนปัจจุบัน (๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๑)

๒) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชุมชนหมู่บ้านถ้ำกลองเพลเป็นแหล่งรวมของบุคคลที่มีภูมิปัญญาด้าน
ศิลปวัฒนธรรมมากมายหลายด้าน เช่น ภูมิปัญญาด้านหมอลำอีสาน ภูมิปัญญาด้านยาสมุนไพร
ภูมิปัญญาด้านการทำพานบายศรีสู่ขวัญ ภูมิปัญญาด้านหมอสู่ขวัญ ,ภูมิปัญญาด้านเครื่องดนตรี
อีสาน เช่น แคน โหวด พิณ ฯลฯ ภูมิปัญญาด้านสภากัญญาอีสาน ผญาอีสาน ภูมิปัญญาด้านจัก
สาน ทอผ้า เลี้ยงไหม ภูมิปัญญาด้านการเกษตรปลูกพืช ภูมิปัญญาด้านทำนายดวงชะตาวิชาตรี
ดังตารางที่ ๓ รายชื่อผู้มีภูมิปัญญาชาวบ้าน บ้านถ้ำกลองเพล หน้า ๓๔ ซึ่งบุคคลที่มีภูมิปัญญา
ด้านศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ ล้วนแต่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพชน ทั้งทางด้านศาสนา ภาษา
การทำมาหากินในการเลี้ยงชีพ กว่าจะตกผลึกให้เป็นความรู้ที่สืบทอดต่อกันมาได้ ต้องใช้เวลาเนิ่น
นาน ผ่านกระบวนการคัดกรองที่เห็นว่าดีแล้ว เหมาะสมแล้วกับท้องถิ่นและชีวิตตนเอง ถ้าหาก
ไม่ได้รับการสืบทอดต่อไป สิ่งที่มีคุณค่าเหล่านี้จะสูญหายไปจากสังคม อาจทำให้สังคมขาด
ภูมิคุ้มกันภัย และเกิดปัญหาต่างๆ ตามมาได้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาแรงงาน
ปัญหาสังคมที่รุนแรง ขาดความสงบสุขที่แท้จริง

ตารางที่ ๒ รายชื่อผู้มีภูมิปัญญาชาวบ้าน บ้านถ้ำกลองเพล

ลำดับ	ชื่อ สกุล	อายุ(ปี)	ภูมิปัญญา
๑	นายหนูแดง เดชกุล	๗๖	ยาสมุนไพร แต่งกลอนลำอีसान ฝนอีसान เป็นพรหมณ์บายศรีสู่ขวัญประจำหมู่บ้าน ฯลฯ
๒	นายสีลา ศรีลาวงค์	๗๗	การรักษาโรคด้วยวิธีการเป่า, ทำนายดวงชะตา ราศรี ทำนายหาของหาย คนหาย
๓	นายพุทรา เดชกุล	๗๐	ด้านยาสมุนไพร ผังเข็มรักษาโรค แต่งกลอนลำอีसान แต่งเพลง แต่งกลอน
๔	นางผมแพง เดชกุล	๗๐	การทอผ้าที่สวยงาม มัดหมี่ ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทำพานบายศรีสู่ขวัญ
๕	นางคำ กาทหลง อายุปี	๘๐	การทอผ้ามัดหมี่ที่สวยงาม ทำพานบายศรีสู่ขวัญ
๖	นางนาง คำพันธ์ อายุ	๖๗	การทอผ้า มัดหมี่
๗	นางหนูพันธ์ บุญประ	๗๖	ด้านการทอผ้า มัดหมี่
๘	นายซารี บุญประคม	๗๗	ยาสมุนไพร หมัดหมี่ ทอผ้า
๙	นายเส็ง บุญจง อายุ	๖๐	เป็นพรหมณ์บายศรีสู่ขวัญ กลอนรำอีसान ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทอผ้า มัดหมี่
๑๐	นางเลิศ สุวรรณรัตน์	๖๔	หมอลำอีसान
๑๑	นายบุญเลิศ สุวรรณ	๖๓	หมอลำอีसान เป่าแคน ดีดพิณ
๑๒	นางหนูถิน วงษ์ป่อง	๔๙	ทอผ้า ร้องเพลง กลอนลำ
๑๓	นายสมรักษ์ คำแสน	๔๙	การแสดงหมอลำอีसान
๑๔	นางวากี คำแสน อายุ	๔๘	การแสดงหมอลำอีसान ทำบายศรีสู่ขวัญ
๑๕	นางบรรเลง ศรีลาวงค์	๕๕	ด้านทอผ้า ทำบายศรีสู่ขวัญ

ที่มา : ดัดแปลงจากเอกสารประวัติโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล (๒๕๕๐)

๓) แหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านถ้ำกลองเพล

(๑) วัดถ้ำกลองเพล เป็นวัดป่าที่มีชื่อเสียงของจังหวัด ในบริเวณวัดมีบรรยากาศที่ร่มรื่นและเงียบสงบ มีถ้ำซึ่งมีกองโบราณ สองหน้า ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางลีลา จำหลักในก้อนหิน วัดแห่งนี้เคยเป็นสถานที่วิปัสสนา กรรมฐานของพระอาจารย์หลวงปู่ขาว อนาล

โย พระวิปัสสนาสายพระอาจารย์หลวงปู่มั่น ภูริทัตตะเถระ หลวงปู่ขาวเกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๔๓๑ ปีชวด ที่บ้านบ่อชะแงง ตำบลหนองแก้ว อำเภออำนาจเจริญ (ปัจจุบันเป็นจังหวัด) ได้มาจำพรรษาอยู่กับธรรมชาติที่วัดถ้ำกลองเพล เมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๑ จนกระทั่งมรณภาพในปี พ.ศ.๒๕๒๖ สิริรวมอายุได้ ๙๕ ปี ๕ เดือน อยู่ในเพศบรรพชิตถึง ๕๗ พรรษา พระราชทานเพลิงศพหลวงปู่ขาวเมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินมาร่วมพิธี ปัจจุบันได้สร้างพิพิธภัณฑ์รวบรวมเครื่องอัฐบริวาร และรูปปั้นหุ่นขี้ผึ้งของหลวงปู่ขาว ไว้เป็นที่ระลึกและสักการบูชาของศาสนิกทั่วไป วัดถ้ำกลองเพลอยู่ในเขต อำเภอเมืองหนองบัวลำภู บนทางหลวงหมายเลข ๒๑๐ เส้นทางหนองบัวลำภู-อุดรธานี ออกจากตัวเมืองไปทางอุดรธานี ๑๓ กิโลเมตร เลี้ยวขวาเข้าไปอีก ๒ กิโลเมตร สามารถเดินทางโดยรถโดยสารประจำทางสายหนองบัวลำภู - อุดรธานี

ภาพที่ ๓ เจ้าน้ำกับผู้มาเยือนจาก ส.ป.ป.ลาวที่พิพิธภัณฑ์หลวงปู่ขาวอนาลโย วัดถ้ำกลองเพล

(๒) ถ้ำหมากมาง ลักษณะของถ้ำแห่งนี้จะเป็นถ้ำใต้หน้าผา บริเวณถ้ำจะเป็นพื้นดิน ผนังถ้ำจะเป็นแผ่นหินขนาดใหญ่ที่รองรับพื้นดินด้านบน และพื้นที่ด้านบนจะเป็นป่าไผ่ บริเวณถ้ำจะมีบริเวณที่กว้างขวางมาก และบริเวณรอบถ้ำจะมีดินไม้ และพันธุ์ไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มากมีพันธุ์กล้วยไม้จำพวกช้างกระ และพืชจำพวกกาฝากที่สวยงาม และที่สำคัญมีพันธุ์ไม้ชนิด

หนึ่งมีลักษณะเหมือนต้นมะม่วง แต่จะออกผลก่อนมะม่วงตามฤดูกาล จะออกผลในช่วงเดือนมีนาคม ลักษณะช่อดอกและผลเหมือนกับมะม่วงและผลอ่อนจะมีรสเปรี้ยวเหมือนมะม่วงแต่จะมีกลิ่นฉุนเฉพาะตัวแต่เมื่อผลสุกจะมีสีเหลืองและมีรสชาติเปรี้ยวมากจนไม่สามารถกินได้ ชาวบ้านเรียกผลไม้ชนิดนี้ว่าหมากม่วงซึ่งแปลงคำมาจากหมากม่วง หรือมะม่วงนั่นเอง และชาวบ้านจึงได้เรียกชื่อถ้ำแห่งนี้ว่าถ้ำหมากม่วง เดิมถ้ำแห่งนี้จะเป็นที่พักระหว่างทางของบรรดานายพรานและชาวบ้านที่มาหาของป่าและที่มาทำไร่ทำสวนบริเวณใกล้เคียงในปี พ.ศ.๒๕๐๑ ได้มีพระสงฆ์จากถ้ำกลองเพล ได้มาใช้ถ้ำแห่งนี้เป็นที่จำพรรษา และได้นำพระพุทธรูปและอัฐิบริชาลของพระสงฆ์ถ้ำแห่งนี้จึงเป็นที่จำพรรษาของพระภิกษุสงฆ์ที่เวียนมาในแต่ละปี จนใน พ.ศ.๒๕๓๙ พระอาจารย์แนบ ซึ่งเป็นฉายาที่ชาวบ้านเรียกกันได้เข้ามาจำพรรษา และได้พัฒนาบูรณะจนเป็นสำนักสงฆ์วัดถ้ำหมากม่วงสาขาวัดถ้ำกลองเพลจนถึงปัจจุบันนี้ และอยู่ในช่วงขอขึ้นทะเบียนเป็นวัดอย่างสมบูรณ์ซึ่งอยู่ในขั้นดำเนินการ

ภาพที่ ๔ บริเวณถ้ำหมากม่วงมีต้นหมากม่วงขึ้นอยู่ด้านหน้าถ้ำ

(๒) ถ้ำซ่องทอง วัดถ้ำซ่องทองมีบริเวณที่มีก้อนหินขนาดใหญ่หลายๆก้อนรวมกันเป็นลานหินกว้างบนจุดใจกลางของเนินเขาสูงเนินเขาแห่งนี้จะเป็นภูเขาลูกเล็กที่ขึ้นเป็นภูเขาลูกเดียวบริเวณพื้นที่รอบๆเป็นที่ราบและเป็นบริเวณกว้างซึ่งเมื่อยืนบนจุดสูงสุดจะเห็น

ทัศนียภาพที่สวยงามมองเห็นทิวทัศน์รอบด้าน ถ้าหากมองไปทางทิศเหนือจะมองเห็นบริเวณของ วัดถ้ำกลองเพลและภูมิทัศน์ของเขื่อนห้วยหลวงจังหวัดอุดรธานี และหากมองทิวทัศน์ไปทางด้าน ทิศตะวันตกจะมองเห็นทิวเขาภูพานที่สลับซับซ้อนกันสวยงามมากและทางด้านทิศใต้จะมองเห็น บริเวณทุ่งข้าวและภูเขาในเขตอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี และทางด้านทิศตะวันออกจะ มองเห็นทุ่งข้าวของชาวบ้านหนองแสง อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี และจะมองเห็นสวน ยางพาราที่มีพื้นที่มากกว่าพื้นที่อื่นเป็นทิวแถวสวยงามมาก ในยามค่ำคืนสามารถใช้เป็นจุดดูดาวได้ เป็นอย่างดี และทิวทัศน์ที่สวยงามซึ่งจะมองเห็นดวงไฟตามถนนที่ทอดสายยาวไปตามภูเขาดูแล้ว สวยงามมาก

วัดถ้ำส่องทองเดิมเป็นที่รกร้างชาวบ้านมาใช้เป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่บ้าง และมีชื่อว่าภูน้อย ซึ่งเรียกตามสภาพที่เห็นเพราะเป็นภูเขาลูกเล็กที่สุดในบริเวณนี้ ด้วยบริเวณนี้มี ก้อนหินขนาดใหญ่หลายก้อนตั้งอยู่ติดติดกัน ทำให้เกิดเป็นถ้ำเป็นซอกหินมากมาย เป็นที่อาศัย ของสัตว์เลื้อยคลานจำพวกงู และในสมัยก่อนเหล่านักสู้เพื่อประชาธิปไตย หรือคอมมิวนิสต์ เพราะ เป็นเขตพื้นที่สีแดง ได้มาอาศัยเป็นที่พักและหลบหลีกเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะด้วย กำลัง และในปี พ.ศ.๒๕๓๙ ได้มีพระสงฆ์จากวัดถ้ำกลองเพลชื่อพระอาจารย์สมชาย มาจำ พรรษาในบริเวณนี้ ซึ่งชาวบ้านได้สร้างกุฏิไว้บนก้อนหิน ๑ หลัง และใน พ.ศ.๒๕๔๐ พระอาจารย์ ต้อยซึ่งเป็นฉายาที่ชาวบ้านเรียกกันมาจำพรรษาและได้ปรับปรุงพัฒนาเป็นวัดและมีญาติโยมมา ทำบุญตักบาตรมาจนถึงปัจจุบันและอยู่ในช่วงดำเนินการขอขึ้นทะเบียนเป็นวัดอย่างสมบูรณ์

(๓) อ่างกบ อ่างกบมีบริเวณเป็นลานหินเรียบที่มีบริเวณกว้างสุดลูกหูลูกตาบน ลานหินจะมีแอ่งหินที่มีรูปร่างแปลกตาขนาดใหญ่ไม่น้อยมากมายและในอ่างจะมีสัตว์น้ำให้เห็น จำพวกปลาตัวเล็ก ลูกแมลงปอ และตัวลูกทอดของกบจำนวนมาก และบริเวณนี้จะมีส่วนที่เป็นดิน สลับไปกับลานหินจะมีพืชจำพวกดอกหญ้าที่สวยงามจำนวนมากแต่จะมีให้เห็นเฉพาะหน้าฝน เท่านั้น ส่วนด้านทัศนียภาพพื้นที่แห่งนี้จะเป็นที่สูงสามารถมองเห็นทิวทัศน์ได้ไกลมองเห็นทุ่งข้าง มองเห็นภูเขาสลับซับซ้อนสวยงามมากแต่เดิมบริเวณแห่งนี้ชาวบ้านจะมาจับสัตว์จำพวก กบ อึ่ง อ่างในหน้าฝนเพราะมี กบ อึ่งอ่างจำนวนมากและในปัจจุบันชาวบ้านยังมาจับ กบและอึ่งอ่าง เหมือนเดิม ที่แห่งนี้จึงเรียกว่า อ่างกบ

(๔) อ่างมโนรา อ่างมโนรามีลักษณะเป็นแอ่งหินที่มีขนาดกว้างประมาณ ๑๐ เมตรและมีน้ำขังมีพืชน้ำและลูกแมลงมาอาศัยอยู่ บริเวณรอบๆอ่างเป็นลานหินแต่มีพื้นที่เล็กกว่า อ่างกบ ที่มาของชื่ออ่างมโนราแห่งนี้มาจากสมัยก่อนจะเป็นที่พักของพวกนายพราน และชาวบ้าน ที่ขึ้นเขามาเก็บของป่า และสมัยก่อนในช่วงทำนาชาวบ้านจะนำฝูงควายมาปล่อยไว้บนเขาเพราะ พื้นที่ที่เคยเลี้ยงต้องปลูกข้าวจึงไม่มีที่เลี้ยงจึงต้องฝูงสัตว์เลี้ยงมาไว้บนเขา เมื่อพันธุ์ถูกเก็บเกี่ยวจึง

จะกลับมาต้อนรับฝูงควายกลับลงเขาและจะมาพักในบริเวณอ่างมโนราเพื่อให้อาวัวควายได้อาศัยน้ำในอ่างดื่มกิน ลักษณะเป็นพื้นที่ต่ำจึงมองเห็นทัศนียภาพได้ไม่ไกลนัก

๔) สื่อพื้นบ้านในชุมชน พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ ในชุมชนบ้านถ้ำกลองเพลมีบุคคลที่มีภูมิปัญญาเกี่ยวกับพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ คือ นายเส็ง บุญจง อายุ ๖๐ ปี มีภูมิปัญญาด้าน เป็นพรหมณ์บายศรีสู่ขวัญ นางวาก็ คำแสน อายุ ๔๘ ปี นางคำ กาทหลง อายุ ๘๐ ปีและนางบรรเลง ศรีลาวงศ์ อายุ ๕๕ ปี ทำพานบายศรีสู่ขวัญ โดยทั่วไปพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ ใช้ประกอบพิธีแต่งงาน หรืองานมงคล การนำพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญมาใช้ในการต้อนรับผู้มาเยือนของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล เป็นการเชิญขวัญ(จิตวิญญาณ) ของผู้มาท่องเที่ยวให้มาด้วย และให้มีความสุข ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว พร้อมทั้งเป็นการผูกมิตรให้อบอุ่นดูน่ารัก

สถานการณ์ของสื่อในปัจจุบันยังดำรงอยู่โดยมีการปรับใช้ร่วมกับวัฒนธรรมใหม่ที่แพร่เข้ามา เช่น ในงานมงคลสมรสจะมีการทำพิธีบายศรีสู่ขวัญร่วมกับการจัดเลี้ยงแบบสากล ส่วนการนำไปใช้ในวิถีชีวิตด้านอื่นๆ ลดน้อยลงจนแทบจะไม่ใช่

การฟ้อนรำเชิญขวัญ การแสดงการฟ้อนรำเชิญขวัญ เป็นการรำประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญ โดยจะรำหลังจากเชิญขวัญโดยพ่อบุญพรหมณ์แล้ว โฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลใช้ผู้รำซึ่งเป็นสตรีในหมู่บ้าน อาจจะเป็นสตรีแม่บ้านหรือสตรีที่ยังเป็นโสด แล้วแต่จะคัดเลือกกัน ใช้ผู้รำตั้งแต่สี่คนขึ้นไป มีการแต่งกายแบบพื้นบ้านอีสานและประยุกต์ร่วมสมัย เช่น เครื่องประดับ ทำรำอ่อนช้อยนอบน้อมต่อมตน แสดงความยินดีต้อนรับผู้มาเยือน และการต้อนรับทั้งร่างกายและจิตวิญญาณ หลังจากฟ้อนรำแล้ว จะทำการผูกข้อมือต้อนรับผู้มาเยือน โดยใช้ฝ่ายมงคลสีขาวผูกให้พร้อมกับกล่าวคำต้อนรับเรียกรับขวัญให้มาด้วย สื่อการแสดงรำเชิญขวัญอยู่ในสภาพอ่อนแอเนื่องจากขาดช่องทางนำเสนอ

การแสดงหมอลำกลอนพื้นบ้าน ใช้ผู้แสดงซึ่งเป็นคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน ที่มีความสามารถในการร้องหมอลำ และเป่าแคน ในรูปแบบหมอลำกลอน ที่ร้องตอบโต้ระหว่างหมอลำฝ่ายหญิง และหมอลำฝ่ายชาย พร้อมมีการรำประกอบท่าทาง มีหลายกลอนลำ เช่น ลำล่อง ลำเตี้ย ฯลฯ จะเห็นว่าในกลุ่มอายุที่พบหากไม่มีการสืบทอดไว้แล้ว อาจสูญหายไปจากหมู่บ้านถ้ำกลองเพลได้ในอนาคต ซึ่งการสืบทอดที่สำคัญไม่ใช่เฉพาะการเป็นหมอลำกลอนเท่านั้น หมอแคน สำคัญเช่นกัน เนื่องจากถ้าไม่มีหมอแคนการร้องกลอนลำจะลดความน่าฟังลงไป การย่นย่อกลอนลำทำให้เสียงต่อคุณค่าที่อาจจะไม่ได้รับการสืบทอดลงไปด้วย ช่องทางที่เปิดเวทีการแสดงให้กับหมอลำกลอน ควรจะมีเวทีที่เอื้อต่อการให้แสดงอย่างเต็มรูปแบบได้ด้วย เช่น อาจแสดงในงานทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับดั้งเดิม

การลงดวง(เกี่ยวพาราสิแบบโบราณ) เป็นวิถีชีวิตที่สูญหายไปแล้วการแสดงจำลอง เหตุการณ์การเกี่ยวพาราสิในยุคโบราณ ของหนุ่มสาวที่แสดงให้เห็นถึงการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย โดยมีการใช้อุปกรณ์ในการเข็นฝ้ายมาปั่นเพื่อลดความกระดากอาย และเป็นการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ การเกี่ยวพาราสิฝ่ายชายจะมาเป็นกลุ่ม และฝ่ายหญิงจะ รวมกลุ่มกันเช่นกัน ไม่เสี่ยงต่อการชิงสุกก่อนห่าม และสมาชิกในกลุ่มจะช่วยคัดกรองในการเลือกคู่ เรียนรู้นิสัยใจคอซึ่งกันและกันต่างกลับปัจจุบันที่หนุ่มสาวสมัยใหม่เกี่ยวพาราสิโดยการใช้ อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือเป็นสื่อ ทำให้พบปัญหาสังคมมากมายตามมา การเกี่ยวพาราสิในยุค โบราณนับว่าเป็นสื่อที่สูญหายไป คงไม่คาดหวังว่าจะให้หนุ่มสาวสมัยนี้จะหวนกลับไปปฏิบัติดัง เดิม แต่สามารถสะท้อนกลับให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ถึงคุณค่าที่พบเพื่อปรับใช้ในชีวิตตนเองให้ เหมาะสม ได้ข้อคิดที่ดี แม้การเข็นฝ้ายจะหายไปปัจจุบันในหมู่บ้านถ้ำกลองเพลมีกลุ่มปลูกหม่อน เลี้ยงไหมสืบทอดจากบรรพชนใช้พื้นที่ด้านข้างของศาลากลางบ้าน เพื่อที่จะผลิตทอเป็นผ้าไหม ต่อไป

การแสดงคล้องกิ่งก่า สภาพพื้นที่ในเขตบ้านถ้ำกลองเพลมีสภาพเป็นป่าเขตร้อน ในฤดู แล้งพบเห็นกิ่งก่าจำนวนมาก ชาวอีสานนิยมรับประทานกิ่งก่าเป็นอาหารโดยนำมาย่างและก้อย (คล้ายยำ) โดยผู้เฒ่าผู้แก่จะมีวิธีคล้องกิ่งก่าโดยใช้เชือกกับไม้ไผ่ ค่อยๆคล้องไปที่ศีรษะของกิ่งก่า สืบทอดให้กับเด็กและเยาวชน นับเป็นภูมิปัญญาหาอาหารอย่างหนึ่งของชาวอีสาน ผลที่ได้รับคือ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ อาหารโปรตีนปลอดสารพิษจากกิ่งก่า

การแต่งกาย ชาวบ้านถ้ำกลองเพลได้สืบทอดภูมิปัญญาในการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม และการทอผ้ามาเช่นเดียวกันกับชาวอีสานทั่วไป โดยเฉพาะการผลิตผ้าไหมและผ้าฝ้ายสามก สัตหะย์ ที่มีต้นกำเนิดในจังหวัดหนองบัวลำภู ลักษณะของลายผ้ามีสีสันที่สดสวยด้วยการใช้สีที่ มองเห็นชัดเจน เช่น สีแดง สีน้ำเงิน สีเขียว ชาวบ้านทอขายในราคาขายส่งเมตรละ ๑๐๐ บาท กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลได้นำมาตัดเป็นเสื้อประจำกลุ่มโฮมสเตย์เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ ของชุมชน

๔.๑.๑.๔ ความสัมพันธ์วิถีชีวิตกับการท่องเที่ยว

จากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทรัพยากรธรรมชาติและต้นทุนทางสังคมที่มีของ ชาวบ้านถ้ำกลองเพล สามารถที่จะนำมาจัดการให้เชื่อมโยงสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมได้ ด้วยเหตุผลคือ

๑) ด้านการเกษตร คนในหมู่บ้านยังมีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกับการเกษตรอยู่ ไม่น้อย ไม่ว่าจะเป็นการทำนาการทำสวนการปลูกผลไม้ที่ให้ผลตามฤดูกาล เช่นมะม่วง ลำไย มะละกอ และผลไม้ชนิดอื่นๆอีกมาก รวมถึงการทำไร่ เช่น ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกอ้อย การปลูก

ยางพาราและปลูกพืชหมุนเวียนตามฤดูกาลที่ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนไป ทำให้คนในชุมชนมีอาหารมีผลไม้มักริโภคและสามารถจำหน่ายสร้างรายได้ให้คนในชุมชนได้

๒) ด้านการเลี้ยงสัตว์ คนในหมู่บ้านมีการเลี้ยงสัตว์จำนวนหลายชนิดไม่ว่าจะเป็น การเลี้ยงโค กระบือ สุกร เป็ด ไก่ บ่อปลา การเลี้ยงจิ้งหรีด ชาวบ้านนิยมเลี้ยงไว้ใช้งานและเลี้ยงไว้เพื่อเป็นอาหารและหากมีมากก็ขายให้กับเพื่อนบ้านเป็นการสร้างรายได้แบบพึ่งพากันของคนในชุมชน

๓) อาชีพเสริมหลังการเก็บเกี่ยว อาชีพที่ชาวบ้านนิยมในหมู่บ้านคือการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การทอผ้า ปัจจุบันคณะกรรมการหมู่บ้านได้แบ่งที่สาธารณะในชุมชนได้ใช้เป็นพื้นที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และสามารถเยี่ยมชมได้สะดวกเพราะอยู่ในบริเวณหมู่บ้านและมีให้ชมตั้งแต่การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและวิธีการแปรสภาพให้เป็นเส้นไหม และขั้นตอนการทอให้เป็นผืนผ้าซึ่งในหมู่บ้านยังมีศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชาวบ้าน นอกจากการทอผ้าที่ขึ้นชื่อของหมู่บ้านแล้วเรายังกลุ่มจักสาน และกลุ่มนวดแผนโบราณ ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้สมาชิกได้

๔) ด้านวัฒนธรรม หมู่บ้านบ้านถ้ำกลองเพลเป็นหมู่บ้านวิถีพุทธ เพราะหมู่บ้านถ้ำกลองเพลมีหลวงปู่ขาว อนาลโย ซึ่งเป็นที่พึ่งทางจิตใจของคนทั้งจังหวัด ในตอนเช้านักท่องเที่ยวจะได้เห็นผู้คนทำพิธีใส่บาตรพระสงฆ์ตามถนนซึ่งเป็นวิถีชีวิตปกติของคนในชุมชน และสามารถเที่ยวชมสถานที่ทางวัฒนธรรมคือวัดถ้ำกลองเพล ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่กลมกลืนผสมผสานกับพระพุทธศาสนาได้อย่างลงตัว ไม่ว่าจะเป็นถ้ำโบราณคือถ้ำกลองเพล ซึ่งเป็นที่มาของชื่อวัดและชื่อหมู่บ้าน การชมผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์มีระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์แบบที่อยู่ในบริเวณวัดถ้ำกลองเพล การท่องเที่ยวในรูปแบบการแกะรอยหลวงปู่ขาว การศึกษาประวัติของหลวงปู่ขาวและเที่ยวชมสถานที่สำคัญที่บอกเล่าเรื่องราวของหลวงปู่ซึ่งเป็นที่ประทับใจผู้มาเยือนทุกท่านและนักท่องเที่ยวสามารถตามสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนได้ดังที่ได้กล่าวในข้างต้นได้

๔.๒ ความเป็นมากลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

๔.๒.๑ การจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

หมู่บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู มีประชากรทั้งหมด ๒๐๙ หลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตร มีวิถีชีวิตส่วนใหญ่อยู่ตามท้องไร่ท้องนา มีกิจกรรมในการเพาะปลูกพืชไร่ การทำสวนผัก ผลไม้ ยางพารา การปลูกลูกสัตว์ และอีกหลากหลายในด้านการเกษตร บ้านถ้ำกลองเพลมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์มีป่าชุมชนที่เป็นแหล่งอาหาร แหล่งศึกษาพันธุ์พืช มีพื้นที่ภูเขา มีถ้ำหินขนาดต่างๆ ทั้งลักษณะที่ตั้งอยู่

บนพื้นดิน และลักษณะถ้ำที่อยู่ใต้พื้นดินมีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว

บ้านถ้ำกลองเพลมีแหล่งวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา มีหลวงปู่ขาว อนาลโย เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวจังหวัดหนองบัวลำภู วัดถ้ำกลองเพลถือเป็นอุทยานแห่งธรรมมะของชาวจังหวัดหนองบัวลำภู และประชาชนทั่วประเทศ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดหนองบัวลำภู วิถีชีวิตของคนในชุมชนยังคงไว้ซึ่งความเป็นไทย มีวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า มุ่งงานประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหมู่บ้าน ผู้คนมีจิตใจดีงาม เป็นมิตรกับทุกคน และพร้อมต้อนรับแขกผู้มาเยือนด้วยความยินดี เหตุผลที่ชาวบ้านได้พร้อมใจทำโครงการ ที่พักสัมผัส วัฒนธรรมชนบท (HOME STAY) ขึ้นนั้น เพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนออกสู่สายตาของคนภายนอก เพื่อเป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับเกษตรกรอีกทางหนึ่งเพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชนบทให้ดีขึ้น เป็นการสร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญ

ดังนั้นการจัดทำโครงการที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (HOMESTAY) จึงเป็นโครงการที่ก่อให้เกิดรายได้ให้กับเกษตรกร เป็นกิจกรรมที่สร้างความสามัคคีของคนในชุมชน เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมอันดีงามของไทย สร้างแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และเป็นการเพิ่มศักยภาพของชุมชนให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

บ้านถ้ำกลองเพลได้รวมกลุ่มกันก่อตั้งโฮมสเตย์ขึ้นมา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐและเอกชน งบประมาณที่ได้รับทุนเดิมจากการระดมหุ้น ครอบครัวละ ๑๐๐ บาท ๑๔๐ ครอบครัว เป็นเงิน ๑๔,๐๐๐ บาท จากสภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู ๓,๐๐๐ บาทรวมงบประมาณทั้งสิ้น ๑๗,๐๐๐ บาท รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานการท่องเที่ยวกีฬา และนันทนาการจังหวัดหนองบัวลำภู ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู ไปฝึกอบรมและทัศนศึกษาการบริหารจัดการหมู่บ้านโฮมสเตย์บ้านเจ้าท่า จังหวัดอ่างทอง หมู่บ้านโฮมสเตย์บ้านวังน้ำหมอกจังหวัดหนองคาย กลับมาพัฒนาหมู่บ้านถ้ำกลองเพล ได้รับการประเมินผ่านเกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์ไทยปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ปัจจุบันได้รับการประเมิน ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๑

ในการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล มีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นร่วมกัน เพื่อสร้างรายได้เสริมแก่คนในชุมชน เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมชนบทสู่บุคคลภายนอก เพื่อสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้เกิดความสามัคคี เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีแหล่งทุนที่เป็นปัจจัยหลัก เป็นแหล่งทุนทางธรรมชาติ คือ ป่าชุมชนที่มีสภาพสมบูรณ์จำนวน ๑,๔๐๐ ไร่ ภูเข่าทอง มีลักษณะเป็นภูเขาหิน มีความสูงชันสามารถ

มองเห็นทัศนียภาพของผืนป่าและพื้นที่ทางการเกษตรของคนในชุมชนได้ทุกด้านในระยะทางที่มองเห็นไกลหลายร้อยกิโลเมตร ถ้าหากมอง มีลักษณะเป็นถ้ำใต้ดิน มีความกว้างสามารถจุคนได้ไม่ต่ำกว่า ๕๐๐ คน บริเวณโดยรอบเป็นผืนป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีน้ำตกไหลผ่านบริเวณหน้าถ้ำในเวลาหน้าฝน และฤดูหนาว

๔.๒.๒ แหล่งทุนในการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์

ในการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลมีต้นทุนทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และทุนจากการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนดังนี้

๔.๒.๒.๑ แหล่งทุนทางวัฒนธรรม ได้แก่ วัดถ้ำกลองเพล เป็นวัดที่หลวงปู่ขาว อนาลโย ได้มาบูรณะสร้างขึ้น หลวงปู่ขาวเป็นพระอาจารย์สายปฏิบัติ สายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต พระอาจารย์ที่มีชื่อเสียงทางภาคอีสาน ภายในบริเวณวัดมีสถานที่สำคัญ และสวยงาม เช่น อุโบสถที่ธรรมชาติสร้างขึ้นลักษณะเป็นถ้ำหินขนาดใหญ่ เจดีย์หลวงปู่ขาว อนาลโย รูปปั้นหุ่นขี้ผึ้งหลวงปู่ขาว พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่ขาวที่องค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระบรมราชินีนาถได้เสด็จมาวางศิลาฤกษ์ และทรงพิธีเปิดด้วยพระองค์เอง วัฒนธรรมประเพณี การทำบุญเบิกบ้านงานประเพณี วันปีใหม่บ้านถ้ำกลองเพล ซึ่งเป็นงานที่แสดงถึงวัฒนธรรมของคนในถิ่นในรูปของขบวนแห่ที่สวยงาม

๔.๒.๒.๒ แหล่งทุนทางวิถีชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตของเกษตรกรที่เป็นอาชีพหลักที่พร้อมในการให้ความรู้ แลกเปลี่ยนวิถีชีวิตกับบุคคลภายนอก เช่น การทำนา การทำไร่ การทำสวน การปศุสัตว์ และอาชีพด้านต่างๆ กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน การทอผ้า การจักสาน กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมกลุ่มสมุนไพร นวดแผนโบราณ กลุ่มวัฒนธรรมท้องถิ่นของผู้สูงอายุในชุมชน และกลุ่มเยาวชนกลุ่มบริการนำเที่ยวโดยใช้พาหนะทางการเกษตร เช่น รถไถนา กลุ่มมัคคุเทศก์นำเที่ยว บริการลูกค้า กลุ่มให้บริการบ้านพัก Home STAY ที่พร้อมต้อนรับแขกที่มาเยือน

๔.๒.๓ แหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อมต่อเป็นพื้นที่ใกล้เคียง ได้แก่

๔.๒.๓.๑ สุสานหอยหินโบราณ ๑๕๐ ล้านปี ฟอสซิลไดโนเสาร์ บ้านห้วยเตือ ระยะ ๒ กิโลเมตร สัญลักษณ์คือรูปปั้นไดโนเสาร์ยืนหันหน้าทางถนน มีป้ายห่างจากนั้นประมาณ ๕๐ เมตรจะเขียนว่าระวังไดโนเสาร์ข้ามถนน นักท่องเที่ยวนิยมถ่ายรูปบริเวณนี้

๔.๒.๓.๒ ภูหินลาดซ้อฟ้า แหล่งประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย ภาค ระยะ ๗ กิโลเมตร เคยเป็นที่พักอาศัยของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย มีวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม ประกอบไปด้วยก้อนหินแปลกตา มีทั้งหน้าผา หลืบถ้ำ สลับซับซ้อน เหมาะสำหรับผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยใช้เป็นที่พักผ่อนจากการโจมตีของฝ่ายรัฐบาล

๔.๒.๓.๓ อุโบสถที่มีคุณค่าด้านสถาปัตยกรรมที่สวยงามที่สุดของวัดศิริ
ศาลวัด บ้านโนนทองระยะทาง ๓ กิโลเมตร

๔.๒.๓.๔ หมู่บ้านหัตถกรรมงานปั้น บ้านโค้งสวรรค์ ระยะห่าง ๕ กิโลเมตร
เป็นชุมชนที่นำวัฒนธรรมการปั้นหม้อมาจากจังหวัดนครราชสีมา มีการผลิตแบบดั้งเดิมผลิตภัณฑ์
ได้แก่ หมอน้ำ(แอ่งน้ำ) กระถาง กาน้ำ หม้อเลียนแบบหม้อโบราณส่งไปเขียนสีที่บ้านเชียง จังหวัด
อุดรธานี มีแหล่งดินเหนียวในหนองน้ำสาธารณะด้านหลังหมู่บ้าน หากจัดระบบสุขภาพให้ดีมี
ความสะอาดปลอดภัย หมู่บ้านโค้งสวรรค์สามารถพัฒนาเป็นกลุ่มโฮมสเตย์ได้อีกแห่งหนึ่งของ
จังหวัดหนองบัวลำภู เนื่องจากเป็นสื่อวัตถุที่ได้เกี่ยวร้อยความสัมพันธ์ในครอบครัวได้ดี ตาม
ทฤษฎีบทบาทโครงสร้างหน้าที่ ปัจจุบันมีการนำรูปแบบชาวปากเกร็ดและสุขุขัยมาวางจำหน่าย
ใกล้เคียงกัน ทำให้มีผลกระทบต่อผู้ผลิตและผู้ขายของหมู่บ้าน

๔.๒.๔ สถานที่อำนวยความสะดวกพื้นที่ใกล้เคียง

- ๔.๒.๔.๑ สถานีตำรวจ ระยะห่าง ๑ กิโลเมตร
- ๔.๒.๔.๒ สถานีอนามัยบ้านหนองบัวเหนือ ระยะห่าง ๒ กิโลเมตร
- ๔.๒.๔.๓ ไปรษณีย์ บ้านหนองบัวเหนือ ระยะห่าง ๒ กิโลเมตร
- ๔.๒.๔.๔ บริการเงินสด ATM อำเภอหนองบัวระเหว ระยะห่าง
๖ กิโลเมตร
- ๔.๒.๔.๕ สถานีขนส่งผู้โดยสารจังหวัดหนองบัวลำภู ระยะทาง
๑๒ กิโลเมตร

- ๔.๒.๔.๖ สถานีขนส่งผู้โดยสารจังหวัดอุดรธานี ระยะทาง ๓๐ กิโลเมตร
- ๔.๒.๔.๗ ท่าอากาศยานจังหวัดอุดรธานี ระยะทาง ๓๐ กิโลเมตร

๔.๒.๕ แหล่งทุนจากการมีส่วนร่วมภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน

๔.๒.๕.๑ แหล่งทุนจากภายใน จากทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายทั้ง
ทางธรรมชาติและวัฒนธรรม และต้นทุนทางสังคมที่มีสายสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของระบบเครือญาติ
และความสามัคคีกัน ทำให้การจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล นำต้นทุนเหล่านี้มาใช้ ส่วน
งบประมาณในการจัดการมีการระดมทุนครั้งแรก โดยมีค่าสมัครสมาชิกครอบครัวละ ๑๐๐ บาท

๔.๒.๕.๒ แหล่งทุนจากภายนอก ปัจจัยที่ต้องได้รับการพัฒนา การ
สนับสนุนในด้านการจัดการ การวางแผนงานอย่างเป็นระบบ ด้านการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง
ของคนในชุมชนในการทำธุรกิจโฮมสเตย์ ด้านงบประมาณในการจัดการบริหารงานเบื้องต้น ด้าน
สาธารณูปโภคที่ได้มาตรฐานระดับสากลด้านการประสานงานกับองค์กรภาคีต่างๆ องค์กรภาคีที่
ปรึกษาได้แก่ ๑) สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู ๒) สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัด

หนองบัวลำภู ๓) สาธารณสุขจังหวัดหนองบัวลำภู ๔) คณะผู้บริหารโรงเรียนร่มเกล้า
๕) คณะสงฆ์วัดถ้ำกลองเพล ๖) องค์การบริหารส่วนตำบลตำบลโนนทัน

การก่อตั้งครั้งแรกมีการสนับสนุนงบประมาณจากท่องเที่ยว
และการกีฬาจังหวัดหนองบัวลำภู โดยให้วัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภาวัฒนธรรมจังหวัด
หนองบัวลำภู และชุมชน ผู้เกี่ยวข้อง ไปอบรมและศึกษาดูงาน แล้วกลับมาจัดตั้งโดยคนในชุมชน
มีภาครัฐและเอกชนเป็นที่ปรึกษา มีการสมัครสมาชิกและร่วมหุ้นกันในการจัดกิจกรรมให้
ความรู้อีกครั้งหนึ่ง ทบทวนการจัดตั้งเตรียมความพร้อมและขอรับการประเมินจากคณะกรรมการ
จัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ให้มาประเมิน ผ่านการประเมินครั้งที่ ๑ เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ผ่าน
การประเมินครั้งที่ ๒ วันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ (ประเมินทุก ๒ ปี) ได้รับป้ายโฮมสเตย์ซึ่งสื่อ
สัญลักษณ์ทั่วโลก และได้รับการประชาสัมพันธ์โดยการลงในเว็บไซต์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
เป็นที่ภาคภูมิใจของสมาชิกและคณะทำงานทุกคน

๔.๒.๖ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

การพัฒนาโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนเป็นสำคัญถึงจะประสบผลสำเร็จ กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลได้รับการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนดังต่อไปนี้

๔.๒.๖.๑ การเริ่มต้นโครงการ มีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการ
จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์หรือผู้ประกอบการจากหน่วยงานการท่องเที่ยวจังหวัดหนองบัวลำภู
หลังจากนั้นมีการโดยมีการทำประชาคมกับชาวบ้าน โดยเริ่มประกาศรับสมัครกลุ่ม โดยไม่บังคับ
แต่จะมีการพิจารณาตามองค์ประกอบตามมาตรฐาน โดยมีคณะกรรมการเป็นผู้ตรวจสอบ และทำ
การอบรมอีกครั้งในพื้นที่โดยได้รับวิทยากรจากสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดหนองบัวลำภู มีการ
กำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย ตามโครงสร้างภาพที่ ๖ กำหนดระเบียบข้อบังคับ มีการระดม
ทุนสมาชิกครอบครัวละ 100 บาท มีการวางแผนการจัดการการใช้งบประมาณ กำหนดแผนการ
หรือเส้นทางท่องเที่ยว เชิญคณะกรรมการโฮมสเตย์จากส่วนกลางมาตรวจประเมินมาตรฐานโฮมส
เตย์ไทยมีอายุ 2 ปี ต้องประเมินใหม่ ซึ่งผ่านการประเมินแล้วทั้งสองครั้ง

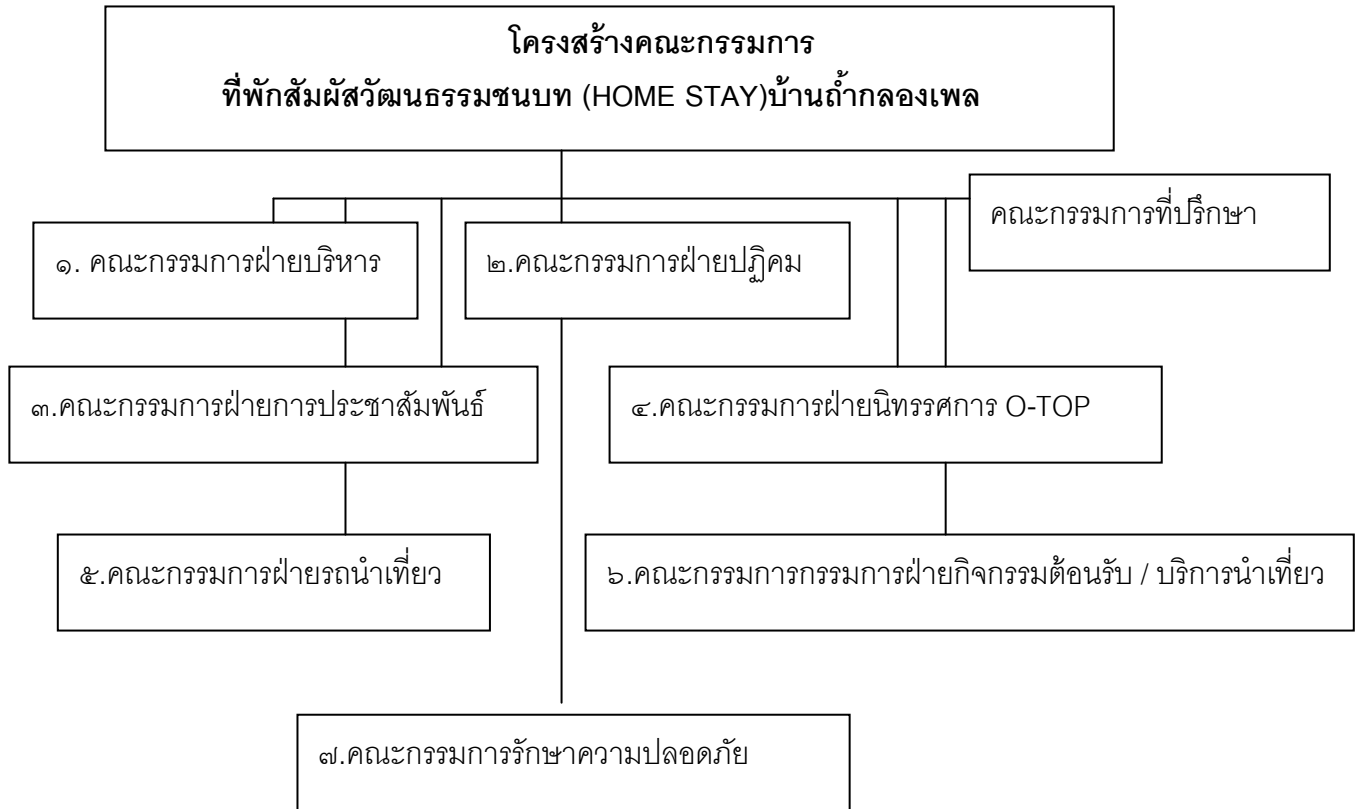
๔.๒.๖.๒ แนวทางการบริหารจัดการ เมื่อมีโครงสร้างการทำงานแล้ว
สมาชิกดำเนินงานตามฝ่ายที่ได้รับมอบหมายคือ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่ติดต่อประสานงาน
กับผู้มาเยือน นำเสนอเชิญชวนให้มีผู้มาเยือน จัดทำข้อมูลเก็บภาพและข้อมูลนักท่องเที่ยว
ประสานงานกับฝ่ายต่างๆ เช่น ฝ่ายควบคุมจัดการต้อนรับ ฝ่ายจัดเข้าบ้านพัก ฝ่ายการเงินและ
กิจกรรมการแสดง ฝ่ายจัดการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วย ฝ่ายจัดท่องเที่ยวตามเส้นทาง มัคคุเทศก์

ท้องถิ่น กิจกรรมกลางคืน ฝ่ายจัดความปลอดภัย ฝ่ายโภชนาการ ฝ่ายสินค้าพื้นบ้านและของที่ระลึก

๔.๒.๖.๒ การเลือกสรรประเพณี สืบพื้นบ้านในกิจกรรมการแสดง โดยการสำรวจประเพณีกิจกรรม สืบ ที่มีในชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และลงมติในการเลือกนำเสนอโดยการแสดงนำมาใช้ในกิจกรรมกลางคืน บางครั้งมีการนำเอาการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนอื่นแต่ยังเป็นของชาวจังหวัดหนองบัวลำภูมาแสดง โดยได้รับคำแนะนำจากคณะที่ปรึกษาที่ประกอบด้วยวัฒนธรรม สภาวัฒนธรรม ครู บุคลากรภาครัฐและภาคเอกชน ใช้ผู้แสดงที่อยู่อาศัยในชุมชน ให้มีส่วนร่วมทุกกลุ่มวัย ในบางครั้งกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลรับจ้างในกิจกรรมของภาครัฐและเอกชนในการจัดทำพิธีกรรมสู่ขวัญ อาหาร และการแสดง เช่น งานฝึกอบรมโครงการค่ายวรรณกรรมท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู ปีงบประมาณ ๒๕๕๐ องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู งานเลี้ยงรุ่นของกลุ่มสถาบันต่างๆ ทำให้สืบพื้นบ้านเหล่านี้มีโอกาสและช่องทางในการนำเสนอมากขึ้น

ภาพที่ ๕ ภาพการมีส่วนร่วมในการพัฒนากลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

ภาพที่ ๖ โครงสร้างคณะกรรมการที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (HOME STAY)บ้านถ้ำกลองเพล

๔.๒.๗ ปัญหาอุปสรรคกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

ในการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล นับเป็นเรื่องใหม่สำหรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเป็นเรื่องใหม่สำหรับจังหวัดหนองบัวลำภู ประชาชนมีความเข้าใจในเรื่องการบริหารจัดการที่คล้ายรีสอร์ท และมีความเข้าใจในการเป็นสมาชิกโฮมสเตย์ทั้งหมด ข้อเท็จจริงในการจัดตั้งคือ เป็นกลุ่มอาชีพอย่างหนึ่งในหมู่บ้าน เหมือนกับกลุ่มอาชีพปลูกหม่อนเลี้ยงไหม กลุ่มทอผ้า เพียงแต่โฮมสเตย์ จะรวมเอาทุกสิ่งทุกอย่างในหมู่บ้านมาเป็นต้นทุน โดยไม่เน้นการลงทุน เคยมีวิถีชีวิตอย่างไรให้คงไว้ และไม่ทำให้ยึดเป็นอาชีพหลัก ไม่บังคับว่าบ้านทุกหลังต้องมาสมัคร ถึงแม้จะมีการมาสมัครคณะกรรมการจะตรวจความพร้อมของบ้านก่อน โดยยึดหลัก ความสะอาด ความปลอดภัย ความประทับใจ แล้วเทียบเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด ๘ องค์ประกอบ ๔๓ ตัวชี้วัด

การระดมทุนในการลงทุนยังมีงบประมาณไม่เพียงพอ จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มพบว่า อยากให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาสนับสนุนเรื่องงบประมาณให้มากขึ้น เนื่องจากค่าครองชีพในปัจจุบันได้เพิ่มขึ้น อาจทำให้สมาชิกต้องแบกตัวเอง

มากเกินไป และปัญหาที่พบอีกอย่างหนึ่งคือ บางครั้งสมาชิกติดภารกิจในการปฏิบัติหน้าที่หลายด้าน ทำให้การมาช่วยกันปฏิบัติงานในกลุ่มโฮมสเตย์ลดจำนวนลง

๔.๓ รูปแบบกิจกรรมการแสดงสื่อพื้นบ้านกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

๔.๓.๑ สื่อพิธีกรรม

๔.๓.๑.๑ พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ ในชุมชนบ้านถ้ำกลองเพลมีบุคคลที่มีภูมิปัญญาเกี่ยวกับพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ คือ นายแสง บุญจาง อายุ ๖๐ ปี มีภูมิปัญญาด้าน เป็นพราหมณ์บายศรีสู่ขวัญ นางวาก็ คำแสน อายุ ๔๘ ปี นางคำ กาทอง อายุ ๘๐ ปีและนางบรรเลง ศรีลาวงศ์ อายุ ๕๕ ปี ทำพานบายศรีสู่ขวัญ โดยทั่วไปพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญใช้ประกอบพิธีแต่งงาน หรืองานมงคล การนำพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญมาใช้ในการต้อนรับผู้มาเยือนของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล เป็นการเชิญขวัญ(จิตวิญญาณ) ของผู้มาท่องเที่ยวให้มาด้วย และให้มีความสุข ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว พร้อมทั้งเป็นการผูกมิตรให้อบอุ่นดุจเครือญาติ

ขั้นเตรียมการเริ่มแรกมีการเตรียมทำพานบายศรี ซึ่งถือเป็นศิลปะหัตถกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาวอีสาน วัตถุประสงค์ที่ใช้ได้แก่ ใบตอง ดอกพุด ดอกดาวเรือง ไม้กัลลฑ์ ทำจากไม้ไผ่ หรือใช้ศิลปเย็บกระดาษ มาช่วยติด ด้ายมงคล เตรียมเชิญหอมพราหมณ์ พิธีจะเริ่มเวลา 18 นาฬิกาหรือพลบค่ำ หอมพราหมณ์ หรือพ่อพราหมณ์จะอาราธนาศีล มีการแต่งขันท์ 5 คือ ดอกไม้ 5 คู่ เทียน 5 คู่ ใใส่จาน มีไข่ต้ม 1 ฟอง และด้ายมงคลส่งให้ทุกคนที่นั่งด้านหน้าและรอบออกเป็นวงถือนขณะประกอบพิธี มีขันน้ำมนต์ที่หอมพราหมณ์หยดเทียนลงไปในขณะที่ประกอบพิธี และใช้ประพรมหลังจบพิธี หลังจากนั้นนำด้ายมงคลมาผูกข้อมือผู้มาเยือน ในขณะที่ผูกจะกล่าวคำต้อนรับ คำให้พรไปด้วย เสร็จแล้วร่วมรับประทานอาหารด้วยกัน

๔.๓.๒ สื่อการแสดง

๔.๓.๒.๑ การฟ้อนรำเชิญขวัญ การแสดงการฟ้อนรำเชิญขวัญ เป็นการรำประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญ โดยจะรำหลังจากเชิญขวัญโดยพ่หอมพราหมณ์แล้ว โฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลใช้ผู้รำซึ่งเป็นสตรีในหมู่บ้าน อาจจะเป็นสตรีแม่บ้านหรือสตรีที่ยังเป็นโสด แล้วแต่จะคัดเลือกกัน ใช้ผู้รำตั้งแต่สี่คนขึ้นไป มีการแต่งกายแบบพื้นบ้านอีสานและประยุกต์ร่วมสมัย เช่น เครื่องประดับ ทำร่าอ่อนช้อยนอบน้อมถ่อมตน แสดงความยินดีต้อนรับผู้มาเยือน และการต้อนรับทั้งร่างกายและจิตวิญญาณ หลังจากฟ้อนรำแล้ว จะทำการผูกข้อมือต้อนรับผู้มาเยือน โดยใช้ใฝายมงคลสีขาวผูกให้พร้อมกับกล่าวคำต้อนรับเรียกรับขวัญให้มาด้วย

(๑) พิธีบายศรีสู่ขวัญ

(๑) พิธีบายศรีสู่ขวัญ

(๒) ผูกข้อต่อแขน

(๓) ตุ่มโฮมพาแดง

ภาพที่ ๗ (๑) พิธีบายศรีสู่ขวัญ (๒) ผูกข้อต่อแขน (๓) ตุ่มโฮมพาแดง ในพิธีต้อนรับผู้มาเยือน
ของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

ภาพที่ ๘ ฟ้อนรำเชิดขวัญโดยสตรีในชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล

๔.๓.๒.๒ การแสดงหมอลำกลอนพื้นบ้าน ใช้ผู้แสดงซึ่งเป็นคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน ที่มีความสามารถในการร้องหมอลำ และเป่าแคน ในรูปแบบหมอลำกลอน ที่ร้องตอบโต้ระหว่างหมอลำฝ่ายหญิง และหมอลำฝ่ายชาย พร้อมมีการรำประกอบท่าทาง มีหลายกลอนลำ เช่น ลำล่อง ลำเตี้ย ฯลฯ ชาวบ้านบ้านถ้ำกลองเพลที่มีภูมิปัญญาด้านนี้ได้แก่

- ๑) นายหนูแดง เดชกุล อายุ ๗๖ ปี มีภูมิปัญญาด้าน ยาสมุนไพร แต่งกลอนลำอีสาน ฃญาอีสาน เป็นพราหมณ์บายศรีสู่ขวัญประจำหมู่บ้าน ฯลฯ
- ๒) นายเส็ง บุญจาง อายุ ๖๐ ปี มีภูมิปัญญาด้าน เป็นพราหมณ์บายศรีสู่ขวัญ กลอนรำอีสาน ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทอผ้า มัดหมี่
- ๓) นางเลิศ สุวรรณรัตน์ อายุ ๖๔ ปี มีภูมิปัญญาด้านหมอลำอีสาน
- ๔) นายบุญเลิศ สุวรรณรัตน์ อายุ ๖๓ ปี มีภูมิปัญญาด้านหมอลำอีสาน เป่าแคน ดัดพิณ
- ๕) นางหนูถิ่น วงษ์ป๋อง อายุ ๔๙ ปี มีภูมิปัญญาด้านทอผ้า ร้องเพลง กลอนลำ
- ๖) นายสมรภัทร์ คำแสน อายุ ๔๙ ปี มีภูมิปัญญาด้านการแสดงหมอลำอีสาน
- ๗) นางวากี คำแสน อายุ ๔๔ ปี มีภูมิปัญญาด้านการแสดงหมอลำอีสาน

ทำบายศรีสู่ขวัญ จะเห็นว่าในกลุ่มอายุที่พบหากไม่มีการสืบทอดไว้แล้ว อาจสูญหายไปจากหมู่บ้านถ้ำกลองเพลได้ในอนาคต ซึ่งการสืบทอดที่สำคัญไม่ใช่เฉพาะการเป็นหมอลำกลอนเท่านั้น หมอแคน สำคัญเช่นกัน เนื่องจากถ้าไม่มีหมอแคนการร้องกลอนลำจะลดความน่าฟังลงไป การย่นย่อกลอนลำทำให้เสียงต่อคุณค่าที่อาจจะไม่ได้รับการสืบทอดลงไปด้วย ช่องทางที่เปิดเวทีการแสดงให้กับหมอลำกลอน ควรจะมีเวทีที่เอื้อต่อการให้แสดงอย่างเต็มรูปแบบได้ด้วย เช่น

อาจแสดงในงานทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับดั้งเดิม

ภาพที่ ๙ การแสดงหมอลำกลอนแบบดั้งเดิมหรือหมอลำกลอนย้อนยุคหรือหมอลำกลอนโบราณ

๔.๓.๒.๓ ยูวหมอลำกลอน ใช้ผู้แสดงเป็นเด็ก โดยได้รับการฝึกสอนจากหมอลำกลอนอาชีพ ตามโครงการฝึกสอนหมอลำกลอนที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู ได้สนับสนุนงบประมาณ กิจกรรมการแสดงเหมือนหมอลำกลอนผู้ใหญ่ทุกอย่าง มีผลทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการสืบทอดการเป่าแคน การร้องลำกลอน การฟ้อนรำประกอบ การแต่งกลอนลำไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน

ภาพที่ ๑๐ หมอลำกลอนน้อยหรือยูวหมอลำกลอนผู้จะสืบทอดต่อไป

๔.๓.๒.๔ การแสดงสวายน้อยสพาหรือการแสดงประกอบเพลงอีสาน เป็นการแสดงแบบประยุกต์ ใช้ผู้แสดงเป็นเด็กในหมู่บ้าน เพื่อให้มีกลุ่มเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของภูมิปัญญา ความเป็นอยู่ของวิถีชีวิตชาวอีสาน ประกอบเพลงที่ แต่งขึ้นมาแบบประยุกต์ให้เข้ากับสมัยปัจจุบัน

ภาพที่ ๑๑ การแสดงประกอบเพลงพื้นบ้านประยุกต์สวายน้อยสพา ของวงโปงลางสะออน

๔.๓.๒.๕ รำวงคองก้า เป็นการแสดงที่เป็นกิจกรรมการละเล่นเพื่อการออกกำลังกายและคลายเครียดโดยการฟ้อนรำในสมัยจอมพลป.ถนอม ที่มีการเผยแพร่วัฒนธรรมจาก ตะวันตกมีการใช้ท่ารำและดนตรีตะวันตก มีการรำเป็นคู่ชายหญิงรำเป็นวงกลม มีหลายจังหวัด ปัจจุบันยังพบมีกลุ่มรำวงคองก้าที่บ้านขาม อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่ยังร่วมสืบสาน ไม่ให้ล้มหายจากไป รำวงคองก้ามีพัฒนาการมาจาก รำโทน เป็นการแสดงอย่างหนึ่ง นิยมเล่น กันแพร่หลายในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ระหว่าง พ.ศ. 2484 - 2488 ทั้งในเมืองหลวงและจังหวัด ต่าง ๆ ในภาคกลาง เช่น อยุธยา สิงห์บุรี ลพบุรี สระบุรี อ่างทอง ชัยนาท นครสวรรค์ ชลบุรี ฉะเชิงเทรา นครนายก เป็นต้น เหตุที่เรียกชื่อว่ารำโทน เพราะเดิมใช้โทนเป็นเครื่องดนตรีตีให้จังหวะในการเล่น

ประวัติความเป็นมา เดิมทีเดี่ยวรำโทนเป็นการละเล่นพื้นบ้านของ คนไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแถบจังหวัดนครราชสีมา มีวิธีเล่นง่าย ๆ โดยผู้เล่นชายหญิง จะล้อมวงปรบมือให้จังหวะกัน มีผู้คอยตีหน้าทับโทนเป็นจังหวะ ให้ชายหญิงที่มาร่วมสนุกสนาน จับคู่กันรำรำไปรอบ ๆ เป็นวงตามเสียงโทน ในยุคแรกรำโทนยังไม่มีเนื้อร้อง เป็นเพียงการรำรำ

ง่าย ๆ ตามใจผู้รำให้ไปตามจังหวะโทนเท่านั้น ราว พ.ศ. 2483 จึงมีการนำเพลงรำโทนไปเล่นกันแพร่หลายในพระนคร ธนบุรี และจังหวัดต่าง ๆ เริ่มมีการแต่งเนื้อร้องสั้น ๆ ร้องให้เข้าจังหวะพัฒนาทำรำให้เข้ากับเนื้อร้อง คนไทยเล่นเพลงรำโทนกันแพร่หลายที่สุดในระหว่างเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เหตุที่คนไทยสมัยนั้นนิยมเล่นเพลงรำโทนเพราะมหรสพอื่น ๆ เปิดการแสดงไม่ค่อยได้และรำโทนเป็นการละเล่นที่ลงทุนน้อย เล่นง่าย เล่นได้ทุกเพศทุกวัย จึงเป็นการละเล่นเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงยามค่ำคืนในสมัยนั้นภายหลังการเล่นรำโทนพัฒนาไปเป็นรำวงและรำวงมาตรฐานตามลำดับ

โอกาสที่ร้องเล่นในยุคนั้นนิยมเล่นรำโทนตั้งแต่หัวค่ำเรื่อยไปถึงกลางคืนจะไม่เล่นในเวลากลางวัน โดยจะนัดหมายกันง่าย ๆ ว่าคืนนี้จะมีการเล่นกันที่บ้านใคร เมื่อเริ่มเล่นจะตีโทนเป็นสัญญาณบอกให้รู้ ผู้คนได้ยินก็จะทยอยกันมาร่วมเล่นอย่างสนุกสนานเรื่อยจะเลิกเล่นเวลาใดไม่มีกำหนด บางครั้งเล่นกันจนดึกหรือจนสว่างของวันรุ่งขึ้นก็มี แล้วแต่ความพอใจของผู้เล่นเป็นสำคัญการเล่นรำโทนจะเล่นเฉพาะในคืนที่ดูแล้วปลอดภัย ไม่มี “หวอ” คือไม่มีเครื่องบินมาทิ้งระเบิด

สถานที่เล่น นิยมเล่นกลางแจ้งบริเวณลานบ้าน อาจเปลี่ยนไปเล่นบ้านนั้นบ้างบ้านนี้บ้างก็ได้ ถ้าเป็นข้างแรมหรือคืนเดือนมืดจะจุดตะเกียงเจ้าพายุไว้กลางลานให้มองเห็นหน้ากัน

เครื่องดนตรีที่ใช้เล่นเดิมทีเดี่ยวใช้โทนตีให้จังหวะ “ปะ โทน ปะ โทน ปะ โทน โทน” หรือ “ปะ โทน โทน ปะ โทน โทน” อาจใช้โทนใบเดี่ยวหรือหลายใบก็ยิ่งดี เพราะจะทำให้เกิดเสียงดังไพเราะเร้าใจยิ่งขึ้น บ้านไหนมีตะโพนก็ใช้แทนโทนได้ ยามสงครามข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ขาดแคลน บ้านที่ไม่มีเครื่องดนตรีก็อาจใช้ถังน้ำมันหรืออะไรที่คล้ายคลึงมาตีให้เกิดเสียงดังเป็นจังหวะแทนได้ ต่อมานิยมใช้รำมะนาซึ่งมีขนาดใหญ่เสียงดังไพเราะกว่าตีให้จังหวะแทนโทน นอกจากนี้อาจใช้ฉิ่ง กรับ เกราะ ตีประกอบจังหวะด้วยก็ได้ ภายหลังแม้จะนำเครื่องดนตรีสากลมาเล่นประกอบจังหวะหรือใช้วงดนตรีสากลมาบรรเลงแทนก็ยังเรียกชื่อว่ารำโทนเช่นเดิม

เพลงที่ใช้รำโทน เพลงรำโทนเป็นเพลงที่มีเนื้อร้องง่าย ๆ สั้น ๆ ร้องซ้ำไปมาเพลงละ ๒ - ๓ ทีเยว จึงเปลี่ยนเพลง ไม่มีชื่อเพลงโดยเฉพาะเรียกชื่อตามวรรคแรกของเนื้อร้องเป็นหลัก ไม่ค่อยปรากฏมักร้องแล้วจำกันต่อ ๆ มา เพลงที่ใช้ร้องแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ

ความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการ การเล่นรำโทนมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในราว พ.ศ. ๒๔๘๗ - ๒๕๔๘ รัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีนโยบายปฏิรูปวัฒนธรรมไทย จึงคิดหาวิธีเชิดชูศิลปะการเล่นรำโทนให้มีระเบียบแบบแผนในการเล่นมากขึ้น เช่น

เปลี่ยนมาเล่นเวลากลางวันก็ได้ ต้องจัดสถานที่ให้สวยงาม มีการตั้งโต๊ะวางพานดอกไม้สวย ๆ ไว้กลางวง จัดเก้าอี้ให้ผู้มาเล่นและผู้ชมนั่งเป็นสัดส่วน ทุกคนที่มาเล่นมาชมต้องแต่งกายสวยงามตามสมัยนิยม สวมรองเท้าเรียบร้อย จัดให้แสดงออกทางวัฒนธรรมไทยแบบใหม่ คือให้ชายเดินไปโค้งหญิงสาวก่อนจะออกมารำหรือมีการทักทายด้วยการไหว้กันก่อนจะออกมารำ เมื่อรำจบเพลงฝ่ายชายต้องพาหญิงคู่รำไปส่งถึงที่นั่งให้เรียบร้อย มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงให้จังหวะใหม่ใช้เครื่องดนตรีสากลแบบตะวันตกเข้ามาประกอบการเล่น มีการเขย่าลูกแซ็กหรือแทมโบรีนให้เกิดจังหวะครึกครื้นสนุกสนานเรียกชื่อใหม่ว่า “รำวง” นิยมมากในสงครามและมีการแต่งเพลงรำวงกันอย่างกว้างขวาง

ต่อมามีการรวมกลุ่มเป็นคณะรำวง พัฒนาท่ารำโดยบางเพลงใช้ลีลาการเต้นของต่างชาติมาผสม มีเพลงจังหวะใหม่ ๆ เช่น จังหวะคองก้าหรือการส่ายแบบระบำฮาวาย เช่น เพลงวันนี้เป็นวันรื่นเริง ใช้จังหวะคองก้าของคิวบาและมีส่ายสะโพกแบบฮาวาย เนื้อร้องมีว่า

“วันนี้เป็นวันรื่นเริง บันเทิงกันทั่วหน้า
 ร้องรำตามแบบคิวบา ลาคองก้าคิวบานู (ซ้า)
 ดูซิดูเป็นหมูร้องรำคองก้า ซิกซิกซิกกาปู้ง
 ร้องรำตามแบบคิวบา ลาคองก้าคิวบานู
 ไฮ ไฮ ไฮ ไฮยา (ซ้า ๒ ครั้ง)”

ภาพที่ ๑๒ การเต้นรำวงคองก้าเป็นการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมผสมกับวัฒนธรรมเดิมของชาวบ้านสะท้อนการขานรับนโยบาย ที่แฝงไว้ด้วยเรื่องราวในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒

๔.๓.๒.๖ การแสดงรำปั้นหม้อหรือรำเซิ้งอื่นๆ ใช้ผู้แสดงเยาวชนทั่วไป ในหมู่บ้าน จังหวัดที่ใช้ส่วนใหญ่ใช้จังหวัดเซิ้ง เช่น เซิ้งกระต๊อบ เซิ้งสวิง ฯลฯ เน้นผู้แสดงที่อยู่ในวัย สดใส เครื่องแต่งกายสวยงามตามแบบชาวอีสาน จังหวัดสุรินทร์ เป็นการแสดงที่สื่อให้เห็น สภาพวิถีชีวิตของชุมชนชาวอีสาน บ้านถ้ำกลองเพลอยู่ใกล้กับหมู่บ้านหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา บ้านโค้งสวรรค์ ที่ประกอบอาชีพด้วยการปั้นหม้อ และภาชนะต่างๆ ตามคำสั่งผู้ว่าจ้าง จึงสามารถ นำศิลปกรรมหัตถกรรมการปั้นหม้อซึ่งนับว่าเป็นเอกลักษณ์ของตนมานำเสนอ ให้ความสำคัญ และอนุรักษ์ต่อไป

๔.๓.๒.๗ การแสดงกลองยาว กลองยาวเป็นเครื่องดนตรีที่พบในการ แสดงของภาคอีสานเกือบทุกจังหวัด นับว่าเป็นพื้นฐานของชาวอีสานทุกพื้นที่ คณะกลองยาว หรือ วงกลองยาว ก็เกิดขึ้นก่อนที่โปงลางจะดัง เช่นกัน แต่ปัจจุบัน คณะกลองยาว ก็ได้รับการปรับปรุง พัฒนา ประยุกต์รูปแบบนำเสนอใหม่ และกำลังเป็นที่นิยมเป็นอย่างมาก ในภูมิภาคอีสาน คณะ กลองยาว นิยมใช้สำหรับประกอบขบวนแห่ต่างๆ เช่นเดียวกับวงมโหรีอีสานคณะกลองยาว ตาม หมู่บ้าน ในสมัยก่อน ใช้กลองยาวเป็นเครื่องดนตรีหลัก โดยใช้กลอง ประมาณ ๓-๕ ลูก ไม่มีพิณ หรือแคนบรรเลงลายประกอบ อาศัยลวดลายของ จังหวัดกลอง และลีลาการตีฉาบใหญ่ เป็นสิ่ง ดึงดูด ซึ่งคณะกลองยาวนี้ ยังไม่มีขบวนนางรำ ฟ้อนรำประกอบ (และอาจยังไม่มีชุดแต่งกาย ประจำคณะ) เมื่อคณะกลองยาว พัฒนาขึ้นเป็นคณะกลองยาวจริงๆ เพื่อดึงดูดให้เจ้าภาพงานมา ว่าจ้าง บางคนจะ จึงได้เพิ่มจำนวนกลองขึ้นมา ให้ดูยิ่งใหญ่ขึ้น เช่น ๑๐ ลูกบ้าง ๑๔ ลูกบ้าง ๒๐ ลูก บ้าง และนอกจาก จะให้ผู้ชายตีกลอง บางคน อาจให้ผู้หญิงตีก็มี แต่ในยุคนั้น ยังเป็นการโชว์ กลองยาวอยู่ จึงยังไม่มีพิณ แคนบรรเลงประกอบ และยังไม่มีการขบวนนางรำ ฟ้อนประกอบ คนตี กลอง จะฟ้อนไปด้วย ตีกลองไปด้วย

คณะกลองยาวในยุคปัจจุบัน ได้นำหลายๆ อย่าง ประยุกต์ เพื่อให้ดูทันสมัยขึ้น นั่นคือ นอกจากใช้การโชว์กลอง เป็นจุดขายแล้ว ยังขายความบันเทิง อื่นๆ ด้วย เช่น ใช้พิณ แคนบรรเลงประกอบ ใช้อิเล็กทรอนิกส์บรรเลงประกอบ ใช้เครื่องขยายเสียง เพื่อให้เสียงพิณ หรืออิเล็กทรอนิกส์ดังไกล มีขบวนนางรำ ฟ้อนประกอบขบวนแห่ มีเครื่องแต่งกายเป็น เอกลักษณ์ และบางคน อาจมีการจัดรูปแบบขบวน ตกแต่งรถสำหรับขบวนแห่แบบต่างๆ เป็นต้น ซึ่งนี่คือตัวอย่างแห่งศิลปวัฒนธรรมที่ไม่หยุดนิ่ง เครื่องดนตรีหลัก ประจำคณะกลองยาว กลองยาว กลองตั้ง(บางแห่งก็ไม่ใช้) รำมะนา ฉิ่ง ฉาบเล็ก + ฉาบใหญ่ พิณ, แคน, หรืออิเล็กทรอนิกส์,เบส (ประยุกต์ใช้ร่วมคณะกลองยาวในภายหลัง) คณะกลองยาว วงใหญ่หรือเล็ก ในสมัยก่อน ขึ้นอยู่กับ จำนวนกลองยาวที่ใช้ โดยวงขนาดเล็ก ใช้กลองยาวประมาณ ๓-๕ ลูก หากกลองยาวไม่เกิน ๒๐ ลูก ยังถือว่าเป็นวงขนาดกลางอยู่ หากเกิน ๒๐ ลูกขึ้นไป จัดว่าเป็นวงขนาดใหญ่ ในปัจจุบัน

นอกจากดูเรื่องจำนวนกลองยาวแล้ว ยังต้องดูขบวนนางรำประกอบด้วยกลองยาว ที่ใช้ในคณะกลองยาว จะต้องปรับเสียงให้กลองทุกลูก ดังในคีย์เดียวกัน โดยใช้ข้าวเหนียวหนึ่งสูก บดให้ละเอียด ตีदन้ากลอง และเมื่อเล่นเสร็จ ก็ต้องทำความสะอาด คราบข้าวเหนียวออกให้หมด ก่อนนำกลองไปเก็บ กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลนำสื่อการแสดงรำกลองยาวเข้ามาฝึกซ้อมในหมู่บ้านบ้านถ้ำกลองเพลนี้ด้วย

๔.๓.๓. สื่อวัตถุ

๔.๓.๓.๑ กิจกรรมนมัสการหลวงปู่ขาว อนาลโย ศึกษาประวัติความเป็นมาในการปฏิบัติธรรมและความมหัศจรรย์ที่เป็นปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดความเลื่อมใสของประชาชนและเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชาวพุทธ

๔.๓.๓.๒ กิจกรรมทัศนศึกษาวัดถ้ำกลองเพล วัดถ้ำซ่องทอง เป็นวัดป่าสายธรรมยุติ สถานที่ปฏิบัติธรรมที่สร้างอาศัยอยู่กับธรรมชาติที่เป็นก้อนหินขนาดใหญ่ วัดถ้ำมากมาย วัดที่สร้างอยู่ใกล้ถ้ำที่มีโพรงถ้ำขนาดใหญ่สามารถบรรจุคนได้เป็นจำนวนมาก เคยเป็นที่พักของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยในสมัยที่มีการต่อสู้ทางการเมือง มีเส้นทางสำหรับเดินจงกรม มีหน้าผา พืชพรรณไม้ วัดถ้ำกลองเพลเป็นศาสนสถานที่สำคัญของจังหวัดหนองบัวลำภู ผู้มาเยือนจะได้เที่ยวชม หุ่นขี้ผึ้งของหลวงปู่ขาว อนาลโย พิพิธภัณฑสถานัฐบริหารหลวงปู่ขาว อนาลโย พระพุทธรูปในโบสถ์ที่เป็นถ้ำขนาดใหญ่ โดยที่บริเวณภายในวัดมีป่าไม้ ทิวทัศน์ที่สวยงาม เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของชาวพุทธ

ภาพที่ ๑๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่องค์ฯ เสด็จมานมัสการหลวงปู่ขาวในอดีต

๔.๓.๓.๔ ศาลาทรงงานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เดิมที่ตั้งอยู่ที่ศูนย์ส่งเสริมอาชีพในหมู่บ้าน ปัจจุบันย้ายมาตั้งหน้าศาลากลางบ้าน ลักษณะคล้ายบ้านหลังเล็กสร้างด้วยไม้ใช้สำหรับเป็นที่ประทับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จมานมัสการหลวงปู่ขาว อนาลโย และประทับทรงงาน

๔.๓.๔ สื่อวิถีชีวิต

เป็นสื่อที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล มีทั้งที่สูญหายไปและยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน

๔.๓.๔.๒ การแสดงการลงควง(เกี่ยวพาราสีแบบโบราณ) เป็นวิถีชีวิตที่สูญหายไปแล้วการแสดงจำลองเหตุการณ์การเกี่ยวพาราสีในยุคโบราณ ของหนุ่มสาวที่แสดงให้เห็นถึงการให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย โดยมีการใช้อุปกรณ์ในการเข็นฝ้ายมาปั่นเพื่อลดความกระดากอวย และเป็นการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ การเกี่ยวพาราสีฝ่ายชายจะมาเป็นกลุ่ม และฝ่ายหญิงจะรวมกลุ่มกันเช่นกัน ไม่เสี่ยงต่อการชิงสุกก่อนห่าม และสมาชิกในกลุ่มจะช่วยคัดกรองในการเลือกคู่ เรียนรู้นิสัยใจคอซึ่งกันและกันต่างกลับปัจจุบันที่หนุ่มสาวสมัยใหม่เกี่ยวพาราสีโดยการใช้อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือเป็นสื่อ ทำให้พบปัญหาสังคมมากมายตามมา การเกี่ยวพาราสีในยุคโบราณนับว่าเป็นสื่อที่สูญหายไป คงไม่คาดหวังว่าจะให้หนุ่มสาวสมัยนี้จะหวนกลับไปปฏิบัติดั้งเดิม แต่สามารถสะท้อนกลับให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ถึงคุณค่าที่พบเพื่อปรับใช้ในชีวิตตนเองให้เหมาะสม ได้ข้อคิดที่ดี แม้การเข็นฝ้ายจะหายไปปัจจุบันในหมู่บ้านถ้ำกลองเพลมีกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมสืบทอดจากบรรพชนใช้พื้นที่ด้านข้างของศาลากลางบ้าน เพื่อที่จะผลิตทอเป็นผ้าไหมต่อไป

ภาพที่ ๑๔ การแสดงจำลองเหตุการณ์การเกี่ยวพาราสีแบบโบราณ(เข็นฝ้าย ลงควง) ที่ตายจากไปแล้ว หนุ่มสาวปัจจุบันใช้มือถือและอินเทอร์เน็ต(การแชท) ในการเกี่ยวพาราสีแทน

๔.๓.๔.๒ การแสดงคล้องกิ่งก่า สภาพพื้นที่ในเขตบ้านถ้ำกลองเพลมีสภาพเป็นป่าเขตร้อน ในฤดูแล้งพบเห็นกิ่งก่าจำนวนมาก ชาวอีสานนิยมรับประทานกิ่งก่าเป็นอาหารโดยนำมาย่างและก้อย(คล้ายยำ) โดยผู้เฒ่าผู้แก่จะมีวิธีคล้องกิ่งก่าโดยใช้เชือกกับไม้ไผ่ค่อยๆคล้องไปที่ศีรษะของกิ่งก่า สืบทอดให้กับเด็กและเยาวชน นับเป็นภูมิปัญญาหาอาหารอย่างหนึ่งของชาวอีสาน ผลที่ได้รับคือความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ อาหารโปรตีนปลอดภัยปราศจากกิ่งก่า

๔.๓.๔.๓ การแต่งกาย ชาวบ้านถ้ำกลองเพลได้สืบทอดภูมิปัญญาในการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม และการทอผ้ามาเช่นเดียวกันกับชาวอีสานทั่วไป โดยเฉพาะการผลิตผ้าไหมและผ้าฝ้ายสามกษัตริย์ ที่มีต้นกำเนิดในจังหวัดหนองบัวลำภู ลักษณะของลายผ้ามีสีสันที่สวยงามด้วยการใช้สีที่มองเห็นชัดเจน เช่น สีแดง สีน้ำเงิน สีเขียว ชาวบ้านทอขายในราคาขายส่งเมตรละ ๑๐๐ บาท กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลได้นำมาตัดเป็นเสื้อประจำกลุ่มโฮมสเตย์เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน

ภาพที่ ๑๕ ผ้าสามกษัตริย์ชาวบ้านถ้ำทอใช้เอง สวมใส่ร้องแสดงการขับร้องสรรภัญญาภูมิปัญญาเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดหนองบัวลำภู

๔.๓.๔.๔ อาหาร การประกอบอาหารของชาวบ้านถ้ำกลองเพลมีการใช้วัตถุดิบในหมู่บ้าน โดยเฉพาะที่หาได้จากในป่าชุมชนคือ หน่อไม้ โดยจะมีวิธีการเก็บโดยการสืบทอดภูมิปัญญามาจากบรรพชน นอกจากนั้นยังได้ปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อรับประทานเอง เพื่อ

ปลอดภัยจากสารเคมี ชนิดอาหารที่ประกอบเป็นอาหารพื้นบ้านที่มีส่วนประกอบของพืชผัก สมุนไพรอยู่ด้วย และเป็นอาหารที่สืบทอดวิธีทำมาแต่โบราณ เช่น แกงหน่อไม้ใส่หวายและผักต่างๆ เช่น ฟักทอง ชะอม ข้าวโพด นับว่าเป็นอาหารที่มีคุณค่าทางด้านโภชนาการช่วยต้านทานโรคมะเร็งได้ อาหารประกอบด้วยปลา มีโปรตีนสูงย่อยง่ายจะนำมาปรุงได้หลายแบบ ทั้งนึ่งปลา ปั่นปลา ต้มปลา ลาบปลา ปลาเผา รับประทานร่วมกับน้ำพริก ยังมีอาหารพื้นบ้านตามฤดูกาลคือ เห็ด นำมาแกง ตำน้ำพริก ชุปเห็ด(อีสาน) ไข่ผำแดง นำมาทอด(คล้ายยำ) แกงใส่ผักหวาน ทอดใส่ไข่ จิ้งหรีดทอดหรือต้มให้สุก และส้มตำ มีบริการทั้งข้าวเหนียวและข้าวสวย

ภาพที่ ๑๖ แกงหน่อไม้ใส่หวาย ฟักทอง จิ้งหรีดทอด(แมงสะตัง)อาหารพื้นบ้านอีสาน

๔.๓.๔.๕ สี่อบุคคล ท่านที่มาเยือนจะได้พบกับความมีน้ำใจอภัยาคัยไมตรี ของชาวบ้านถ้ำกลองเพล เหมือนกับชาวอีสานทั่วไป เนื่องจากถูกกล่อมเกลามาด้วยจารีต ประเพณีที่ปู่ย่าตายาย ได้สั่งสอนต่อๆ กันมา มีวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนสังคัมเชื้ออาหาร สมานฉันท์ จึงทำให้ชาวอีสานมีอัตลักษณ์ที่ซื่อและจริงใจ การทักทายและการยิ้มแย้มแจ่มใส พบเห็นได้เสมอในหมู่บ้านถ้ำกลองเพล ชาวบ้านจะดีใจเมื่อมีผู้มาเยี่ยมเยือน อาจจะถูกเป็นเสี้ยว (เพื่อนตาย) หรือเป็นญาติมิตรต่อไป นอกจากนั้นในชุมชนบ้านถ้ำกลองเพลยังมีศิลปินพื้นบ้าน และปราชญ์ชาวบ้าน ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโฮมสเตย์ เพื่อมาถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ตนเองได้สืบทอดมาให้กับลูกหลาน เช่น การไปปฏิบัติธรรมที่วัดทุกวันพระของผู้เฒ่าผู้แก่ การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ ให้ผู้มาเยือนได้รับทราบและเรียนรู้

ภาพที่ ๑๗ ท่าทางที่เป็นมิตรของชาวบ้านถ้ำกลองเพล ดีใจเมื่อมีผู้มาเยือน นอกจากการผูกข้อต่อแขนแล้ว การผูกผ้าแพรด้าม ยังเป็นการต้อนรับที่อบอุ่นของชาวอีสาน

ตารางที่ ๓ การจัดรูปแบบการนำเสนอสื่อกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

ลำดับที่แสดง	สื่อ	ประเภทสื่อ
๑	พิธีต้อนรับ	บุคคล
๒	นั่งรถไถนาเที่ยวชม ๓ วัด คือ วัดถ้ำกลองเพล (ใช้รถยนต์เสริม) วัดถ้ำหมากหมาง วัดถ้ำซ่องทอง	วัตถุ
๒	พิธีสู่ขวัญ	พิธีกรรม
๓	รำเชิญขวัญ	การแสดง
๔	แสดงประกอบเพลงสาวน้อยสປາ	การแสดง
๕	การแสดงการขับร้องสรภัญญะ	พิธีกรรมพุทธบูชา วันออกพรรษา นำมาแสดง
๖	การแสดงการลงคอง	วิถีชีวิตโบราณ
๗	การแสดงหมอลำกลอนย้อนยุค	การแสดง
๘	การแสดงเสริมตามความต้องการผู้มาเยือน เช่น กลองยาว รำวงคองกำ การละเล่น	กิจกรรม นันทนาการ
๙	ใส่บาตรข้าวเหนียวช่วงเช้า	วิถีชีวิต
๑๐	การลาจากมอบของที่ระลึก (อาจส่งต่อกลุ่มโฮมสเตย์กลุ่มต่อไป)หรือท่องเที่ยวใกล้เคียง	บุคคล

ที่มา : จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์คณะผู้วิจัย

๔.๔. ผลของกลุ่มโฮมสเตย์ต่อวิถีชีวิตบ้านถ้ำกลองเพล

ผลของการรวมกลุ่มจัดตั้งโฮมสเตย์มีผลดังนี้

๔.๔.๑ ผลของกลุ่มโฮมสเตย์ต่อสังคม มีความสามัคคี ทุกคนมีส่วนร่วม ปล่อยน้ำดี ไล่น้ำเสีย ตัวอย่างที่ดีสำหรับเยาวชน ลดช่องว่างระหว่างวัย ทุกกลุ่มวัยมีส่วนร่วม รู้จักบ้านถ้ำมาก ขึ้น กลอุบายรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาที่ยั่งยืน รักถิ่น ในการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ บ้านถ้ำกลองเพล เป็นการจัดตั้งที่มีการก่อตั้งโดยชุมชนมีภาครัฐให้การดูแลสนับสนุน มีกลุ่มผู้มา เยือนหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม กลุ่มนักท่องเที่ยวจาก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งนำทีมโดยท่านอธิบดีกรมท่องเที่ยวลาว กลุ่มชมรม ผู้สูงอายุจังหวัดสิงห์บุรี ฯลฯ ในการต้อนรับต้องมีการประสานงานและร่วมมือกันทั้งหมู่บ้านไม่ใช่ เฉพาะกลุ่มโฮมสเตย์เท่านั้น ทำให้ชาวบ้านเกิดความสามัคคีกัน ช่วยเหลือกันในการต้อนรับขับสู และมีความภาคภูมิใจที่มีคนมาสนใจชุมชนของตนเอง เป็นโอกาสดีที่จะได้แสดงพลังและสิ่งดีๆ ใน หมู่บ้าน การดูแลความปลอดภัยจากกลุ่ม อพพร. การดูแลสุขภาพบ้านเรือนให้สะอาด และเป็น แบบอย่างในจังหวัดหนองบัวลำภู นอกจากนี้กลุ่มโฮมสเตย์ยังได้รับรางวัลในการบริหารจัดการ องค์กรที่ดีองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทัน ปี ๒๕๕๐ ของจังหวัดจำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๔.๔.๒ ผลของกลุ่มโฮมสเตย์ต่อเศรษฐกิจ หลักการจัดการท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์ถือเป็นรายได้เสริม ไม่หวังร่ำรวยหรือมีกำไร เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และ ศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ให้คงอยู่และมีการสืบทอดในท้องถิ่น ทำให้คนรักถิ่นของตนไม่ทิ้ง ถิ่นฐานไปทำงานต่างจังหวัด หากก้าวหน้าต่อไปและมีความยั่งยืน คนในถิ่นสามารถเริ่มต้นอาชีพ มีคฤหาสน์ ธุรกิจท่องเที่ยวแบบเครือข่ายชุมชน ใช้ต้นทุนทางสังคม ประเพณี วัฒนธรรมอยู่แบบ เศรษฐกิจพอเพียงชาวบ้านถ้ำกลองเพลมีความพึงพอใจในความเป็นอยู่ของตน แม้ไม่รวยแต่มี ความสุข ทำมาหากินในถิ่นฐานของตนเอง

อัตราค่าที่พักของกลุ่มโฮมสเตย์คิดคืนละ ๑๐๐ บาทต่อคน อาหารมื้อละ ๕๐ อาหารว่างมื้อละ ๑๐๐ บาท ถ้ามาเป็นกลุ่มคิดค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมอีกต่างหาก ซึ่งพอเสริม รายได้เล็กน้อย แต่มีความยินดีและดีใจมากกว่าเพราะถ้าคิดจริงๆ ไม่คงจะไม่คุ้มทุน แสดงให้เห็น ว่าชาวบ้านมีความพึงพอใจแบบเศรษฐกิจพอเพียง คือมีความพอประมาณ

กลุ่มโฮมสเตย์มีรายได้จากการรับผู้มาเยือนมีการนำมาใช้บริหารจัดการใน กลุ่ม และส่วนหนึ่งแบ่งใช้จ่ายเพื่อเป็นประโยชน์ในสังคม สมาชิกกลุ่มกล่าวว่าแม้จะเหนื่อยรู้สึกไม่ คุ้มทุนแต่เป็นสุขใจที่ได้ร่วมกิจกรรม และผลจากการได้รับรางวัลการบริหารจัดการที่ดีองค์การ บริหารส่วนตำบลโนนทัน จากจังหวัดจำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท ทางองค์การบริหารส่วนตำบล

โนนทันได้มอบเงินมาให้จำนวน ๒๕,๐๐๐ บาท เพื่อบริหารจัดการภายในกลุ่มต่อไป

๔.๔.๓. ผลของกลุ่มโฮมสเตย์ต่อวัฒนธรรม กิจกรรมของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลมีผลต่อการส่งเสริม อนุรักษ์ พื้นฟู สื่อทางวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่ง ก่อนหน้านั้นการแสดงผลต่าง ๆ มีโอกาสในการแสดงปีละครั้งในงานประเพณีเที่ยวหอยหินกินลำไย ไหว้หลวงปู่ขาวเท่านั้น ปัจจุบันกิจกรรมของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่สำคัญที่จะช่วยสื่อทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ จากองค์ประกอบที่มีผู้ผลิต ผู้สืบทอด ช่องทาง และผู้รับสื่อ สามารถทำให้สื่อการแสดง และสื่ออื่นๆ ในชุมชนไม่ล้มหายตายจาก ด้วยความเข้มแข็งของชุมชนและความเข้มแข็งของสื่อ จากความร่วมมือของวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู ท้องเที่ยวการกีฬาและนันทนาการจังหวัดหนองบัวลำภู และชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล ผลจากการก่อตั้งกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ทำให้ชาวบ้านมีความสนใจที่จะฟื้นฟูและอนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น มีจิตสำนึกเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และช่วยกันรักษาไว้ให้คงอยู่สืบไป

จะเห็นว่าผลจากการก่อตั้งกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ทำให้คนในชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรท้องถิ่นร่วมกันได้อย่างสมบูรณ์ เกษตรกรในชุมชนมีรายได้เสริมจากการขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรให้กับนักท่องเที่ยวหรือผู้มาพัก ชุมชนมีโอกาสได้เผยแพร่วัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ คนในชุมชนทุกกลุ่มวัยมีจิตสำนึกที่ดีในการมีส่วนร่วม มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมที่ดีงาม ทำให้เกิดความสามัคคีในชุมชน และชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยมีส่วนร่วมวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู ท้องเที่ยวการกีฬาและนันทนาการจังหวัดหนองบัวลำภู และชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล

๔.๕ กรณีศึกษาการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล

ในการศึกษาครั้งนี้จากการลงความเห็นของคณะทำงานและคณะกรรมการในกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ได้วิเคราะห์สื่อการแสดงพื้นบ้านที่จะศึกษาคือหมอลำกลอนย้อนยุคหรือหมอลำกลอนโบราณ เนื่องจากอยู่ในสภาพที่เสี่ยงต่อการสูญหาย และมีโอกาสที่จะสืบทอดได้ดี เนื่องจากมีชาวบ้านถ้ำกลองเพลมีบุคคลที่มีความรู้ด้านหมอลำกลอนอยู่หลายท่าน ทั้งหมอแคน หมอลำชายหญิง และครูแต่งกลอนลำ และยังมียุวหมอลำกลอนที่ได้รับการถ่ายทอดอยู่ด้วย

๔.๕.๑ ความเป็นมาหมอลำกลอนบ้านถ้ำกลองเพล

จากข้อมูลบุคคลที่มีภูมิปัญญาชาวบ้านบ้านถ้ำกลองเพล พบว่ามีผู้ที่มีความสามารถทางด้านการแต่งกลอนลำ ร้องลำกลอน การแสดงหมอลำกลอน ดังมีรายนาม

ด้านล่าง ซึ่งแต่ละคนเคยมีประสบการณ์มาจากบรรพชน เมื่อย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านถ้ำกลองเพล ยังร้องรำเมื่อมีโอกาสในการแสดง บางท่านให้สัมภาษณ์ว่าไม่มีความสามารถขนาดรับงานจ้าง แต่ชอบที่จะแสดงเมื่อรับเชิญและร่วมงานเทศกาลต่างๆ โดยค่าจ้างแล้วแต่ศรัทธาของผู้เชิญ

จากการสัมภาษณ์ผู้แสดงหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล ได้ทราบถึงความเป็นมาของหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพลดังนี้ บทบาทหน้าที่ ให้ความรู้ ให้ความบันเทิง นิทานพื้นบ้าน คติสอนใจ อบรมจริยธรรม ให้การศึกษาคำสอนต่างๆ เพศศึกษา ปลอดภัยทางเพศ ประชาสัมพันธ์ให้ข่าวสาร วิพากษ์วิจารณ์สังคม รักษาพยาบาล เสียดสีสังคม เกี่ยวพาราดี แสดงอัตลักษณ์ชาวอีสาน พัฒนาศิลปะวัฒนธรรม วิถีชีวิต วิถีการดำรงชีพ แสดงในมรสพ เทศกาลงานบุญ งานประเพณีต่างๆพื้นที่/สถานที่ เวทีขนาดเล็ก แสดงงานวัด บุญแจกข้าว เทศกาลงานประเพณีต่างๆ ประวัติความเป็นมา มีการสืบทอดมาตั้งแต่โบราณโดยเรียนรู้จากครูผู้อาวุโสผู้เกี่ยวข้อง ผู้ชม ผู้ฟัง หมอลำฝ่ายชาย หมอลำฝ่ายหญิง หมอแคน เจ้าภาพผู้ว่าจ้าง ผู้สนับสนุน ประเภท หมอลำกลอนย้อนยุค หมอลำกลอนซิ่ง ดนตรี แคน เครื่องเสียง ทำจำ แมงต๊อบเต่า แร้งกางปีก การแต่งกาย ชุดพื้นบ้าน ชุดสากลแบบสุภาพ กฎข้อห้าม ห้ามล่อลวงตากลม ห้ามกินอาหารที่เหลือจากผู้อื่น คุณธรรม จริยธรรม ความกตัญญู อยู่ในศีลกินในธรรม ความเชื่อ มีการนับถือครู ผู้มีพระคุณ ชื่นต้นด้วยบทไหว้ครู การฝึกฝน การฝึกฝนจากเครือญาติ แม่ครู จากวิดิทัศน์ ห้องจำลองลำ สถาณภาพ เฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ มีการหัดตัวขาดผู้สืบทอด ค่านิยมจากผู้เสพ ช่องทางการแสดงลดลง ประกอบอาชีพมีรายได้ มิติพิธีกรรม ยกข้อ ไขหน่วย ชื่นฝันแพรวา กำไร ผมแม่ครู เหล้า ผ้าฝืนแพรด้าม แวน น้ำมัน แป้ง คุณค่าความหมาย มีความภาคภูมิใจของผู้ลำ แสดงออกถึงความกตัญญู มีเกียรติมีศักดิ์ศรีทางสังคม ได้รับความนับถือ สืบทอดทางภาษา วรรณกรรมพื้นบ้าน แบบอย่างความประเพณี สอดแทรกคำสอน

๔.๕.๒ โอกาสการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล

๔.๕.๒.๑ การแสดงในงานเทศกาลประเพณีเกี่ยวหอยหินกินลำไยไหว้หลวงปู่ขาว ในงานประเพณีเทศกาลเกี่ยวหอยหินกินลำไยไหว้หลวงปู่ขาว นับเป็นช่องทางที่สำคัญช่องทางหนึ่งที่เปิดโอกาสให้กับหมอลำกลอนย้อนยุค ได้มีช่องทางในการส่งสาร แม้กลุ่มผู้รับสารจะไม่มาก แต่ก็ทำให้คณะหมอลำกลอนย้อนยุคได้ทบทวนกลอนลำทุกปี เนื่องจากหมอลำแต่ละคนอายุสูงวัย ไม่ได้รับจ้างงานแสดง การได้แสดงบนเวทีนี้นับว่ามีความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งจากการสัมภาษณ์ผู้แสดงบอกว่าต้องการแสดงมากกว่านี้ แต่ไม่มีโอกาสเนื่องจากโครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนไป เด็กรุ่นใหม่สนใจเฉพาะหมอลำกลอนซิ่ง และคิดว่าหมอลำกลอนเหมาะสำหรับผู้สูงวัยเท่านั้นที่จะรับฟัง ทำให้เสี่ยงต่อการสูญหายเป็นอย่างยิ่ง

ตารางที่ ๔ รายชื่อผู้มีภูมิปัญญาด้านหมอลำกลอนกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

ลำดับ	ชื่อ สกุล	อายุ(ปี)	ภูมิปัญญา
๑	นายหนูแดง เดชกุล	๗๖	ยาสมุนไพร แต่งกลอนลำอีสาน ผญาอีสาน เป็นพราหมณ์บายศรีสู่ขวัญประจำหมู่บ้าน ฯลฯ
๒	นางเลิศ สุวรรณรัตน์	๖๔	หมอลำอีสาน
๓	นายบุญเลิศ สุวรรณรัตน์	๖๓	หมอลำอีสาน เป่าแคน ดีดพิณ
๔	นางหนูถิน วงษ์ปอง	๔๙	ด้านทอผ้า ร้องเพลง กลอนลำ
๕	นายสมรักษ์ คำแสน	๔๙	การแสดงหมอลำอีสาน
๖	นางวากี คำแสน	๔๘	การแสดงหมอลำอีสาน ทำบายศรีสู่ขวัญ

ที่มา : ดัดแปลงจากเอกสารประวัติโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล(๒๕๕๐)

สาเหตุการถูกลดช่องทางอีกอย่างหนึ่งคือ สมัยก่อนประเพณีอีสานจะทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับ(ทำบุญแจกข้าว) เจ้าภาพมักจะจ้างภาพยนตร์มาฉาย หรือไม่จ้างหมอลำกลอน หรือหมอลำหมู่ ส่วนมากจะจ้างหมอลำกลอน หรือภาพยนตร์เนื่องจากมีสมาชิกน้อย ลดภาระในการเลี้ยงอาหาร ถ้าจ้างภาพยนตร์จะนำไปสเตอร์มาติดที่บ้านเจ้าภาพเพื่อประชาสัมพันธ์ให้คนมาดูและร่วมทำบุญกับเจ้าภาพ ปัจจุบันวัฒนธรรมนี้ได้หายไป ด้วยความเจริญทางเทคโนโลยีทำให้ไม่มีการจ้างมหรสพดังกล่าว เมื่อมีผู้ถึงแก่กรรมญาติพี่น้องจะทำการเผาศพและทำบุญอุทิศส่วนกุศลพร้อมกันโดยมีการฉายวีซีดีเพื่อความบันเทิงแทนหมอลำและภาพยนตร์ หมอลำกลอนต้องดิ้นรนหาช่องทางในการแสดงอีกต่อไป ด้วยการหาเวทีในงานประเพณีเทศกาลประจำปีของท้องถิ่นต่างๆ อาจจะเป็นขอลงแสดงฟรีเพื่อเปิดตัวเองในพิธีเปิดงานและเข้าแข่งขันเมื่อมีการประกวด

๔.๕.๒.๒ การแสดงในกิจกรรมการแสดงกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล กิจกรรมการแสดงหมอลำกลอนบ้านถ้ำกลองเพล เริ่มแสดงในลำดับกลางของงานภาคค่ำ มีผู้แสดงประมาณ ๓-๕ คน ขึ้นลำสลับกันไป การแต่งกายแต่งแบบสวยงามตามท้องถิ่นนิยม หรืออาจเป็นชุดประจำถิ่น ตัดเย็บด้วยผ้าไหมหรือผ้าฝ้าย การแสดงไม่เต็มรูปแบบเนื่องจากเวลาจำกัด เริ่มลำล่องก่อนค่อยมาลำเตี้ยด้วยจังหวะเร็วขึ้น เพื่อเชิญชวนให้ผู้มาเยือนและผู้ชมออกมาฟ้อนรำด้วยกันอย่างสนุกสนาน(มาย้ายวนำกัน มาม่วนนำกัน) ขณะลำกลอนด้วยจังหวะเร็ว อาจจะมีการสอย(คำที่พูดคล้องจองกันด้วยภาษาอีสาน คล้ายการพูดแซวพูดเล่นกัน) อย่างสนุกสนาน อาจเป็นคำสอยสองแง่สามง่าม (ชาวอีสานถือว่าถ้าสมรรถภาพทางเพศแข็งแรง ย่อมหมายถึงความ

อุดมสมบูรณ์ของท้องถิ่น จึงชอบพูดคำสองแง่สามง่าม) หรืออาจมีการสอยให้ฟังตลก ยกตัวอย่าง เช่น “สอย สอย นกแตกแต่ บินผ่านใบเตย ผู้ใดมักกระเทยกะให้มาทางพี่” (สอย สอย นกแตกแต่ บินผ่านใบเตย ใครชอบกระเทยให้มาหาที่นี้) ซึ่งการสอยนี้สามารถออกมาพูดได้ทุกคน ไม่เฉพาะ หมอลำเท่านั้น(นางเลิศ สุวรรณรัตน์.สัมภาษณ์ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๑)

เมื่อลำไถ้จับ กลอนลำสุดท้ายเป็นลำลา มีเนื้อหาหลากหลาย การให้ความรู้ คติ สอนใจ หมอลำกลอนสามารถนำมาถ่ายทอดโดยไม่รู้สึกตัวหรือถูกยัดเยียด การแสดงหมอลำ กลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล แม้นับว่าเป็นช่องทางที่ดีในการเผยแพร่ แต่ต้องถูกจำกัดเวลา เนื่องจากยังมีรายการแสดงอย่างอื่นรอคอย ทำให้การลำไม่ครบกระบวนการทำต้องลำแบบคัดย่อ รวมถึงพิธีกรรมสู่ขวัญที่หมอลำพรหมณ์ต้องยอมเสียครุสวดคำสู่ขวัญแบบย่อเช่นกัน ซึ่งหากเป็นผู้ที่เคร่งครัดแล้วจะไม่ยอมปฏิบัติ

ภาพที่ ๑๘ การแสดงพื้นบ้านหมอลำกลอนย้อนยุคในการแสดงกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

๔.๕.๓ การสืบทอดสู่เยาวชน

๔.๕.๓.๑ โครงการสอนลำกลอน ในปีงบประมาณ ๒๕๕๐ องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้สนับสนุนงบประมาณให้ครูภูมิปัญญาด้านการแสดงหมอลำกลอน หมอลำทองศรี และหมอลำสุนันทา ซึ่งเป็นหมอลำอาชีพ ที่เป็นทั้งครูสอน และผู้แสดง มีลูกศิษย์หลายคน สามารถรับงานแสดงจากประชาชนในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และชนะเลิศการประกวดแข่งขัน บันทึกลงและวีซีดีจำหน่าย ได้มาทำการฝึกสอนให้กับชาวบ้านถ้ำกลองเพล ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ จนสามารถร้องกลอนลำได้ มีการจัดตั้งหมอลำกลอนเยาวชนสืบทอดลำกลอนแบบดั้งเดิมนี้ไว้ ทั้งทำทางการพ้อนรำผู้ร้องและหมอแคน

๔.๕.๓.๒ โครงการเรียนล่ำวันละบาท โดยหมอลำทองศรี ครูภูมิปัญญา เป็นผู้ฝึกสอน โดยรับสมัครลูกศิษย์ทุกเพศทุกวัย มีการเข้าพักที่บ้านพักครู ที่ตั้งอยู่ที่อำเภอ นากลาง จ่ายค่าเล่าเรียนวันละ ๑ บาท ผู้ใดมีความสามารถส่งเสริมให้ประกอบอาชีพหมอลำได้ หลักสูตรมีตั้งแต่ คุณธรรม จริยธรรมในการเป็นหมอลำ การไหว้ครู การท่องกลอนลำ การแต่งกลอนลำ ฝึกทำรำต่างๆ การลำแต่ละกลอนหากเป็นผู้ชายอาจจะฝึกเป็นเฉพาะหมอแคนก็ได้ การที่จะเป็นได้เร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับความสามารถแต่ละบุคคล เมื่อมีโอกาสครูจะพาออกแสดงในงานพิธีต่างๆ เช่น ในงานเปิดศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน โครงการเรียนล่ำวันละบาท เป็นที่สนใจของสื่อมวลชนหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ได้ถ่ายมาถ่ายทำออกอากาศหลายรายการ ยุวหมอลำกลอนบ้านถ้ำกลองเพลเป็นลูกศิษย์ครูทองศรีเช่นกัน

๔.๖ กระบวนการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัดสภาวัฒนธรรมจังหวัดและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

๔.๖.๑ การจัดตั้งคณะทำงาน

การจัดตั้งคณะทำงานการร่วมประชุมวางแผนงานโครงการ ในการวิจัยครั้งนี้ หลังจากเข้ารับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการตามโครงการแล้ว ได้กลับมาวิเคราะห์บริบทชุมชนและคุณลักษณะของสื่อการแสดงในกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล โดยมีการแต่งตั้งคณะทำงานประกอบไปด้วย วัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู คณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล คณะผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิในเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับบริบทชุมชน สื่อต่างๆ ในชุมชน ประชุมนำเสนอประเด็นให้เจ้าของชุมชน ทบทวนและเพิ่มเติมเรื่องราว หรือปรับเปลี่ยนหากไม่ถูกต้อง โดยใช้กระบวนการกลุ่ม ให้ทุกคนมีโอกาสได้แสดงความรู้ ความคิดเห็น ให้คณะผู้วิจัยเป็นผู้ป้อนคำถามและนำเสนอข้อมูล สถานที่ใช้บ้านพักของสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ ใช้เวลาช่วงภาคค่ำให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน มีการร่วมรับประทานอาหารและพูดคุยกันแบบธรรมชาติและให้ออกมาแสดงความคิดเห็นแบบเจาะจงในตัวแทนของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ตามลำดับดังนี้

๔.๖.๑.๑ หลังจากรับประทานอาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว(อาหารช่วยกันทำช่วยกันเก็บ) พูดคุยกันพอประมาณ เชิญวัฒนธรรมออกมาชี้แจงความเป็นมาของโครงการนโยบายในการพัฒนาวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของทุกเครือข่าย

๔.๖.๑.๒ ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทัน ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบบ้านถ้ำกลองเพล ออกมาพูดถึงความรู้สึกยินดีที่มีโครงการมาพัฒนาท้องถิ่น ท่านยังเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนได้ดี

๔.๖.๑.๓ ประชาชนชาวบ้าน ได้พูดถึงความรู้สึกที่ยินดีเช่นกัน ที่ทางภาครัฐเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น เห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ และสิ่งที่ดีงามในชุมชน

๔.๖.๑.๔ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู กล่าวถึงนโยบายที่ต้องพัฒนาร่วมกัน ที่สำคัญต้องมีแผนงานโครงการในการขอรับสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาล แต่บางครั้งในการพัฒนายังไม่จำเป็นต้องรอรัฐบาล การรวมพลังของคนในชุมชน และการใช้ต้นทุนทางสังคมพอจะช่วยให้งานสำเร็จได้ อย่างเช่นกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล พร้อมกับแจ้งให้ทางชุมชนทราบว่า เป็นโอกาสดีที่จังหวัดหนองบัวลำภูได้รับเกียรติเป็นเจ้าภาพในการจัดงานวัฒนธรรมภาคอีสาน ขอให้ทุกคนค้นหาของดีมาอวดผู้มาเยือนให้ได้

๔.๖.๑.๕ ตัวแทนสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล กล่าวดีใจที่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก ยินดีที่จะช่วยเหลือกลุ่มให้เจริญเติบโตและยั่งยืน

๔.๖.๑.๖ ตัวแทนจากกลุ่มมัคคุเทศก์น้อย พูดถึงดีใจที่ให้โอกาสเด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม และเห็นความสำคัญของเด็ก ไม่เคยพบเห็นแบบนี้มาก่อนและจากการสังเกตของคณะวิจัยพบว่า ตัวแทนเด็กนำเสนอและดินสอมาจดการประชุมครั้งนี้อยากตั้งใจ อยู่ร่วมจนจบกระบวนการ

จากนั้นคณะผู้วิจัยได้ให้โอกาสสมาชิกอื่นๆ ออกแสดงความคิดเห็นในการจัดทำกลุ่มโฮมสเตย์ และการทำวิจัยในครั้งนี้ หลังจากนั้นเข้าสู่เนื้อเรื่องในการวิจัยคือทำการวิเคราะห์บริบทชุมชน และวิเคราะห์คุณลักษณะสี่อ หาความสัมพันธ์ เพื่อร่วมตั้งโจทย์การวิจัยร่วมเขียนโครงร่างวิจัย ร่วมออกแบบงานวิจัย ร่วมสร้างเครื่องมือ ร่วมเลือกกลุ่มตัวอย่าง

๔.๖.๒ การร่วมตั้งโจทย์การวิจัย โครงร่างวิจัย

ร่วมตั้งโจทย์การวิจัยร่วมเขียนโครงร่างวิจัย ร่วมออกแบบงานวิจัย ร่วมสร้างเครื่องมือ ร่วมเลือกกลุ่มตัวอย่าง เริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์บริบทชุมชน คณะผู้วิจัย นำกระดาศพาง ปากกาเคมี กระดาศขาว เป็นวัสดุ ในการเขียน โดยให้ทุกคนช่วยกันทบทวนเพิ่มเติมข้อมูลในประเด็น การวิเคราะห์บริบทชุมชน ดังนี้คือ

๔.๖.๒.๑ อายุ/การก่อรูปชุมชน ถ้าหากเป็นชุมชนที่มีอายุมานานจะมีสายสัมพันธ์น่าจะแน่น และมียุทธศาสตร์มากมาย ถ้าชุมชนเกิดใหม่หรืออายุไม่มากนัก การต่อสู้กับแรงกระหน่ำจากภายนอกจะเปราะบางกว่า จากการระดมความรู้พบว่าบ้านถ้ำ

กลองเพลก่อตั้งขึ้นมา ๒๘ ปี แม้จะไม่นานแต่มีสายสัมพันธ์ของชุมชนจะแน่นแฟ้น และมีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ติดตัวมาด้วยอยู่มากมาย ข้อมูลตารางผู้มีภูมิปัญญา โดยมีวัดถ้ำกลองเพลเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านให้มีความรักและศรัทธา เกิดความสามานฉันท์สามัคคีภายในหมู่บ้าน สอดคล้องกับการบรรยายของอ.กาญจนา แก้วเทพ ที่บรรยายว่า วัฒนธรรมเป็นแห่งสามานฉันท์

๔.๖.๒.๒ สภาพภูมิอากาศศาสตร์ชุมชน ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในพื้นที่สภาพอย่างไรจะพบว่ามีการสร้างวัฒนธรรมเกี่ยวกับการใช้ชีวิตที่สอดคล้องกลมกลืนกันจากหลักแนวคิดนี้ พบว่าบ้านถ้ำกลองเพลมีสภาพภูมิอากาศศาสตร์ที่สวยงาม อุดมไปด้วยหินผา ถ้ำ ป่าไม้ในวัดถ้ำกลองเพล ซึ่งถือว่าเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ดี นอกจากนี้เป็นศาสนสถาน มีแหล่งน้ำลานหิน ลำห้วยขนาดเล็ก และสภาพอากาศที่มีอากาศถ่ายเทได้ดีอีกด้วย ด้วยความผูกพันกับป่าชุมชน ชาวบ้านจะประกอบอาชีพด้วยการหาของป่า เช่น หน่อไม้ เห็ด ผักหวาน ตามฤดูกาล โดยนำมารับประทานในครัวเรือน ถ้าเหลือไม่มากจะแบ่งปันพี่น้อง เพื่อนบ้าน ตามหลักคำสอนของศาสนาพุทธที่ต้องมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ถ้าเหลือมากนำไปแลกเปลี่ยน หรือขายที่ตลาดชุมชนห้วยเตือที่อยู่ใกล้ห่างจากบ้านถ้ำกลองเพลเพียง ๓ กิโลเมตร

๔.๖.๒.๓ ลักษณะหมู่บ้านเปิด/ปิด หากชุมชนมีลักษณะเป็นสังคมที่ปิดต่อโลกภายนอก โอกาสที่จะอนุรักษณ์ประเพณีท้องถิ่นเดิมเป็นไปได้สูง ถ้าเป็นชุมชนเปิด(เช่น มีถนนตัดผ่าน เป็นชุมชนแบบเมืองใหญ่) สื่อพื้นบ้านจะต้องต่อสู้เผชิญหน้ากับคลื่นลมค่อนข้างสูง ในการวิเคราะห์ครั้งนี้พบว่าบ้านถ้ำกลองเพลเป็นหมู่บ้านที่มีลักษณะเปิดเนื่องจากตั้งอยู่กึ่งกลางทางหลวงหมายเลข ๒๑๐ ระหว่างจังหวัดหนองบัวลำภู และจังหวัดอุดรธานี มีไหล่น้ำจากสื่อภายนอกและวัฒนธรรมต่างถิ่นอยู่ตลอดเวลา จากการสังเกตพบร้านอาหารที่ชายแอ ลกอสอร์อยู่หน้าทางเข้าหมู่บ้าน ซึ่งถือเป็นพื้นที่เสี่ยงภัยต่อเด็กและเยาวชน แต่ด้วยความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน ชาวบ้านบอกว่าไม่มีผลกระทบมาก เนื่องจากเด็ก ๆ ที่บ้านถ้ำกลองเพลมีผู้ใหญ่คอยแนะนำสั่งสอน และมีกิจกรรมที่ดีดึงความสนใจไม่ให้เบี่ยงเบนในทางไม่พึงประสงค์ จากการทำงานกับเด็กของประธานหมู่บ้านโฮมสเตย์บอกว่า จะมีกิจกรรมให้เด็กและเยาวชนทำคือ กิจกรรมมัดคุเทศก์น้อย มีการแสดงในพิธีการต้อนรับของกลุ่มโฮมสเตย์ และ โครงการพัฒนา ด้านอื่นๆ เช่น การไปฟังธรรมที่วัดช่วงเย็นทุกวันพระที่วัดถ้ำกลองเพล ทำให้ภายในหมู่บ้านปลอดภัย ยาเสพติด และปัญหาเด็กและเยาวชน

๔.๖.๒.๔ อัตลักษณ์ตัวชุมชน หมายถึงการสื่อสารเพื่อแสดงออกว่าเราเป็นใคร เหมือนหรือต่างจากผู้อื่นอย่างไร การศึกษาอัตลักษณ์ชุมชน เพื่อค้นหา รอยเชื่อมมาที่วัฒนธรรมท้องถิ่น เนื่องจากสื่อวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นช่องทางที่สื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนได้ดีที่สุด เช่น กลุ่มชาติพันธุ์คนไทยใหญ่จะสร้างประเพณีร้านกโตขึ้นมา เพื่อบ่งบอกตัวตน

คนไทยใหญ่ จากการวิจัยพบว่าชาวบ้านถ้ำกลองเพลมีอัตลักษณ์ของตนเองคือ การทอผ้าฝ้ายและผ้าไหมสามกษัตริย์ ซึ่งได้นำมาตัดเป็นแบบฟอร์มต้อนรับผู้มาเยือน การประกอบอาหาร แกงหน่อไม้ใส่หอยและพืชผักที่ทำได้จากธรรมชาติ แกงผักหวานใส่ไข่มัดแดง และยำไข่มัดแดง ที่ทำรับประทานได้ในฤดูแล้งเท่านั้น และความยิ้มแย้มแจ่มใสใจเบิกบาน เดินผ่านต้องทักทาย ด้วยคำว่า กินข้าวหรือยัง (รับประทานอาหารหรือยัง ถ้าผู้ถามกำลังรับประทานอาหาร จะเชิญร่วมรับประทานร่วมกัน) สบายดีบี (สบายดีหรือไม่ เพราะคนอื่นสานจะเน้นเรื่องสุขภาพที่แข็งแรง จากคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า ความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ) ไปไหนมา (ไปไหนมา ที่แสดงถึงความห่วงใยต่อกัน) พฤติกรรมเหล่านี้สามารถบ่งถึงความมีสุข จากสภาพแวดล้อมที่ดีที่ถูกเพาะบ่มมานาน และความสามารถในการร้องกลอนลำ ที่เป็นภูมิปัญญาที่ติดตัวมาจากถิ่นเดิมของตนมาเป็นอัตลักษณ์ของชาวบ้านถ้ำกลองเพล

๔.๖.๒.๕ ทูตทางสังคม ได้แก่ ระบบเครือญาติ บุคคล สายสัมพันธ์ต่างๆ ซึ่งจะเกี่ยวพันกับการสืบทอดและการต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ด้วยอัตลักษณ์ของบุคคลมาสู่การทำให้เกิดต้นทุนทางสังคมที่ก่อเป็นระบบเครือญาติ ซึ่งมีทั้งเครือญาติแบบสายเลือด และเครือญาติแบบนับถือกัน ในสมัยก่อนชาวอีสานจะมีการนับถือ ชื่อสัตย์ จริงใจต่อกัน ทำให้เกิดวัฒนธรรมผูกเสี่ยว โดยเน้นความคล้ายกันระหว่างบุคคล เช่น หน้าตาคล้ายกัน มาผูกเป็นเสี่ยวกัน(เพื่อนรัก ผู้แปลอยากให้อธิบายถึงคำว่ามากกว่าเพื่อน จะลึกซึ้งมากกว่า) หรืออาจด้วยรักนับถือกันจริงๆ ปัจจุบันการผูกเสี่ยวได้หายไปจากชุมชนเช่นกัน เหลือเพียงการผูกข้อต่อแขนต้อนรับผู้มาเยือนในพิธีกรรมสู่ขวัญเท่านั้น ทูตทางสังคมบ้านถ้ำกลองเพลได้กล่าวถึงในองค์ประกอบที่สามารถตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ไว้ในข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน ปัจจุบันแม้โลกจะเปลี่ยนไปสังคมบ้านถ้ำกลองเพลยังสงบสุข มีการปรับตัวกับวัฒนธรรมโลกโดยยังยึดมั่นสิ่งที่ดั้งเดิมไว้อยู่เสมอ ทำให้ชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล อยู่ดี มีสุข เกิดความเข้มแข็ง

๔.๖.๒.๖ การเมืองและบทบาทของผู้เฒ่า การศึกษาการเมืองและบทบาทของผู้เฒ่าจะมีประโยชน์อย่างมากกับการจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการค้นหาบุคคลหรือผู้นำที่มีแนวโน้มจะสนใจการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม

บ้านถ้ำกลองเพลมีผู้นำชุมชนที่เห็นความสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านเป็นอย่างยิ่ง มีผู้นำตำแหน่งประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทัน ที่ตั้งบ้านเรือนในบ้านถ้ำกลองเพล และเป็นผู้มีจิตใจดีความเป็นที่นับถือของคนในหมู่บ้าน การเข้ามาพัฒนาของประธานสภาวัฒนธรรม และผู้มีความรู้ทางวิชาการ ทำให้เกิดการรวมพลังปัญญาใช้ต้นทุนทางสังคม และงบประมาณแบบร่วมหุ้นของชาวบ้าน ร่วมกันก่อตั้งเป็นกลุ่มโฮมสเตย์จน

ผ่านการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานได้รับป้ายโฮมสเตย์เปรียบเหมือนการรับรองคุณภาพ ให้ผู้มาเยือนเกิดความมั่นใจ เมื่อมาเยือน

๔.๖.๒.๗ ความเชื่อชุมชน เนื่องจากสี่พี่น้องบ้านเกือบทั้งหมดจะมีมิติความเชื่อ ความศรัทธาที่หล่อเลี้ยงอยู่ ชาวบ้านถ้ำกลองเพลมีความเชื่อที่สืบทอดจากบรรพชนเรื่องการนับถือผีบรรพชน ผู้ล่วงลับ ทำให้ก่อเกิดสิ่งทีสะท้อนถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ เชื่อเรื่องผีปูย่า ผีบ้านผีเรือน โดยชาวบ้านจะเชื่อแยกจากกันกับความเชื่อในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา โดยจะพบว่าจะมีการจัดพิธีกรรมหรือประเพณีที่แยกจากกันระหว่างผีกับพุทธศาสนา และชาวบ้านถ้ำกลองเพลนับถือจารีตประเพณีตามฮีตสิบสองของประเพณีอีสาน แต่อาจจะประกอบพิธีกรรมตามความเห็นที่เหมาะสมของชาวบ้านและผู้นำคือประเพณีบุญเบิกบ้าน

๔.๖.๒.๘ การสื่อสารและเครือข่ายการสื่อสาร เป็นการวิเคราะห์เพื่อค้นหาเส้นทางการไหลเข้าออกของชุมชน ตลอดจนการประเมินความเข้มแข็งของชุมชน เช่น ถ้าชุมชนมีการไหลเข้าออกและตรวจสอบข่าวสารจากภายนอกได้ดี แปลว่าน่าจะมีแรงปะทะต่อสู้กับโลกภายนอกได้สูง ชาวบ้านถ้ำกลองเพลสามารถลดแรงจากสื่อต่างๆ จากภายนอกได้ด้วยสายสัมพันธ์ของทุกกลุ่มวัยที่ดีต่อกัน และมีหลวงปู่ขาวเป็นศูนย์รวมในการขัดเกลาจิตใจแม้จะมีคนต่างวัฒนธรรมเข้ามาปะปนต้องปฏิบัติตามวัฒนธรรมของบ้านกลองเพล

(ก) ประธานสภาสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลโนนออกมาแสดงความคิดเห็น

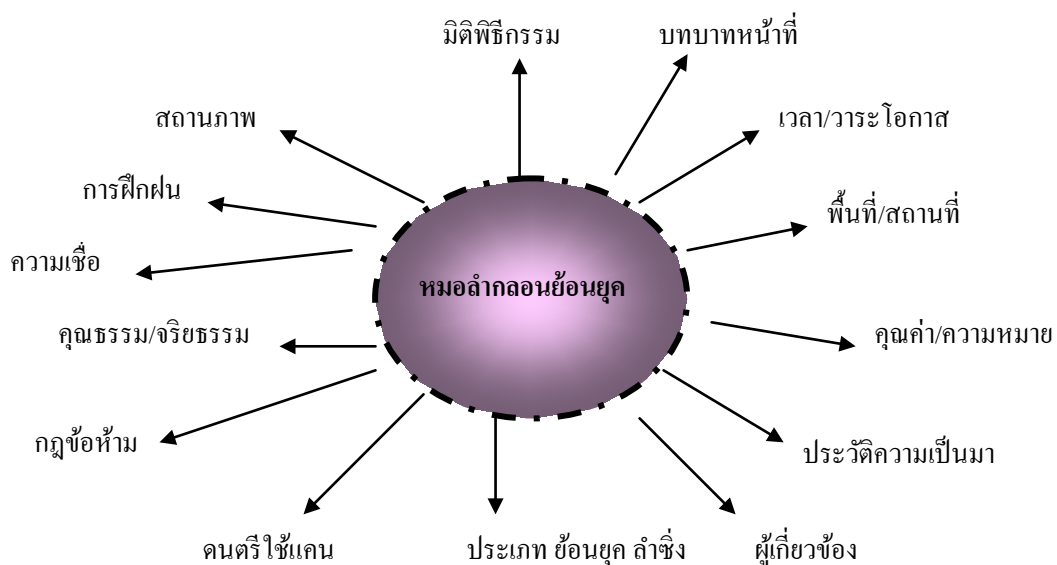
(๗) วัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภูออกมาแสดงความคิดเห็น

ภาพที่ ๑๙ การระดมความคิดกลุ่มเป้าหมายและคณะผู้วิจัยวิเคราะห์บริบทชุมชน

๔.๖.๓ การวิเคราะห์คุณลักษณะหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล

จากการวิเคราะห์ได้ผลสรุปจากผู้ร่วมวิเคราะห์ว่าชุมชนบ้านถ้ำกลองเพลอยู่ในสถานภาพชุมชนที่เข้มแข็ง ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะหมอลำกลอนย้อนยุค การวิเคราะห์คุณลักษณะของหมอลำกลอนใช้หลัก ๔ รู้ คือ

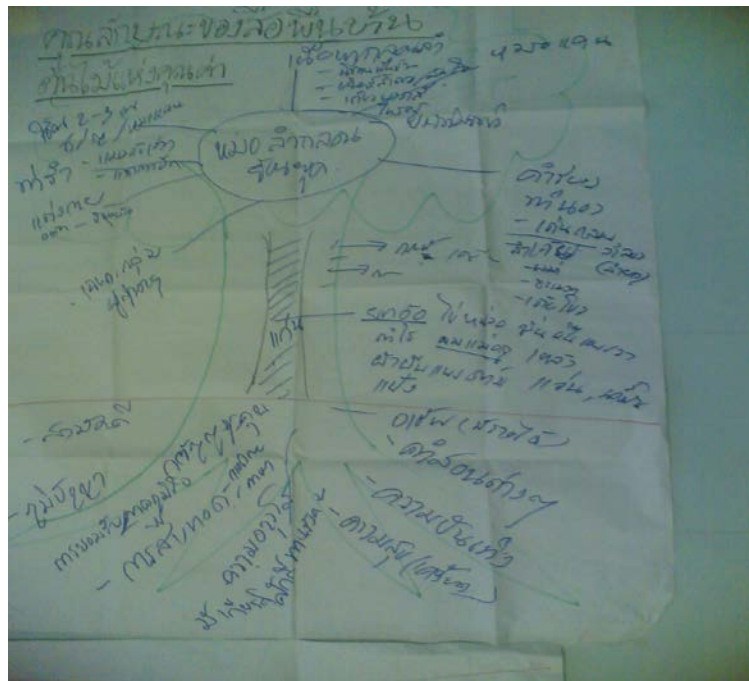
- ๑) รู้จัก ผลจากการวิเคราะห์สื่อการแสดงหมอลำกลอนปรากฏดังภาพข้างล่าง

ภาพที่ ๒๐ การวิเคราะห์คุณลักษณะสื่อการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล
ที่มา : จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ คณะผู้วิจัยและชาวบ้านถ้ำกลองเพล(๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๑)

เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายและการระดมสมองได้นำมาจัดเป็นต้นไม้แห่งคุณค่าของหมอลำกลอน ในแผนภาพข้างล่างเป็นการรู้จัก

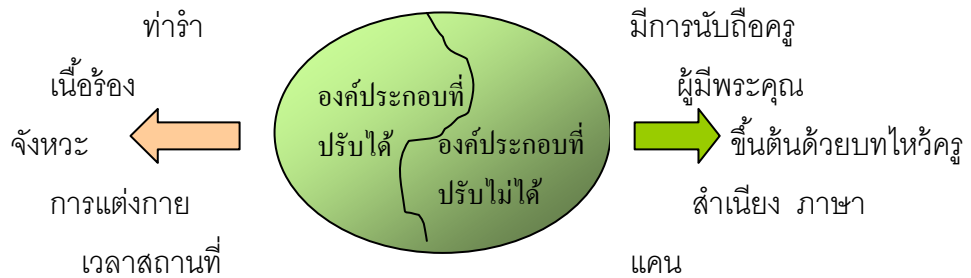
(๒) รู้ใจ เป็นการวิเคราะห์หาความหมาย คุณค่าในส่วนที่มองเห็นชัดเจนและมองไม่เห็น แล้วนำมาแบ่งเป็นหมวดหมู่ จากการระดมสมองจากกลุ่มเป้าหมาย ในการวิเคราะห์ความหมาย คุณค่าหมอลำกลอนบ้านถ้ำกลองเพล ดังแสดงในภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๒๑ ต้นไม้คุณค่าหมอลำกลอนย้อนยุค ได้จากการระดมสมองและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย การวิเคราะห์ในแนวตั้ง

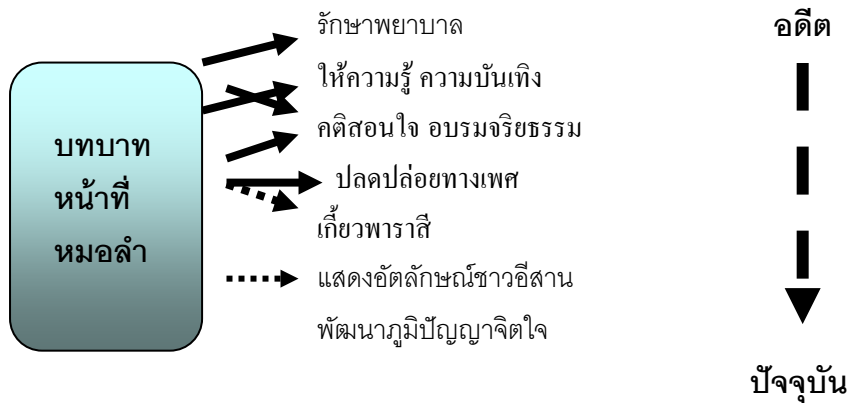
ที่มา : จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ คณะผู้วิจัยและชาวบ้านถ้ำกลองเพล(๑๐ สิงหาคม๒๕๕๑)

การวิเคราะห์ต้นทุนไม่คุ้มค่าในแนวนอนเพื่อหาให้เห็นสิ่งที่สามารถปรับเปลี่ยน

ภาพที่ ๒๒ การวิเคราะห์ต้นทุนไม่คุ้มค่าในแนวนอนหมอลำกลอนบ้านถ้ำกลองเพล

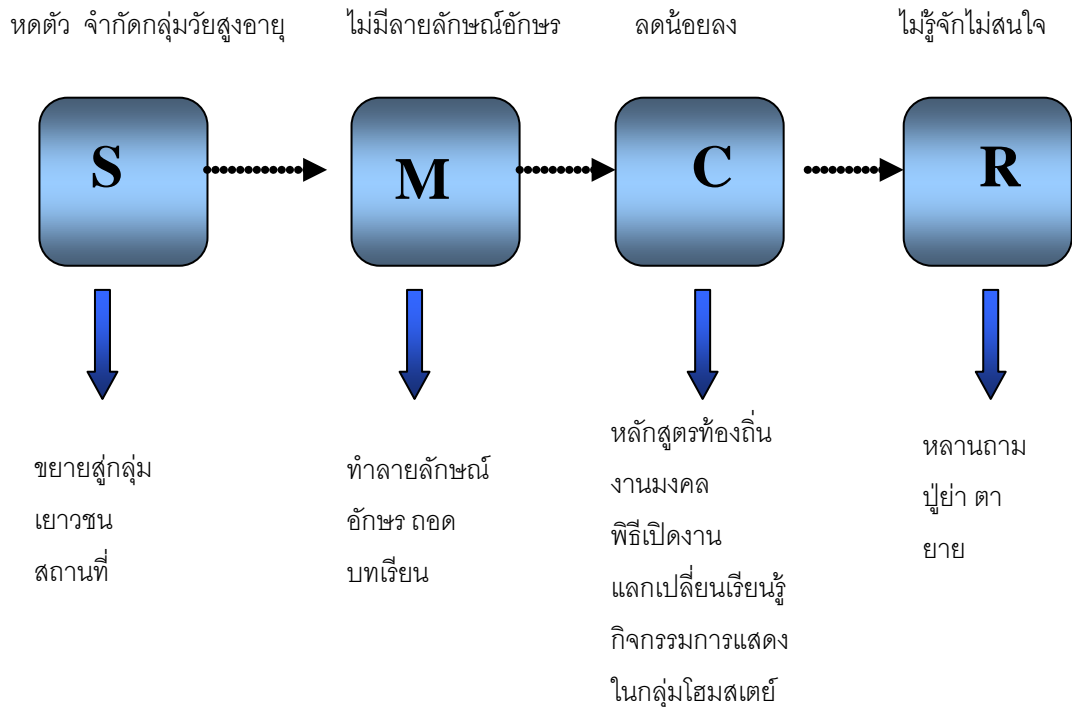
ที่มา : จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ คณะผู้วิจัยและชาวบ้านถ้ำกลองเพล(๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๑)
(๒) ไร่ใช้ บทบาทหน้าที่ ให้ความรู้ ให้ความบันเทิง
นิทานพื้นบ้าน คติสอนใจ อบรมจริยธรรม ให้การศึกษาคำสอนต่างๆ เพศศึกษา ปลอดภัยทาง
เพศ ประชาสัมพันธ์ให้ข่าวสาร วิพากษ์วิจารณ์สังคม รักษาพยาบาล เสียดสีสังคม เกี่ยวพาราดี
แสดงอัตลักษณ์ชาวอีสาน พัฒนาภูมิปัญญาจิตใจ

ภาพที่ ๒๓ การวิเคราะห์หน้าที่ของหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล

ที่มา : จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ คณะผู้วิจัยและชาวบ้านถ้ำกลองเพล

(๔) ฐรักษา เป็นการวิเคราะห์หากระบวนการสี่ขั้นตอน
 ลำกลอนย่อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล โดยใช้หลัก S- M- C- R

ภาพที่ ๒๔ การวิเคราะห์หากระบวนการสี่ขั้นตอนลำกลอนย่อนยุคบ้านถ้ำกลองเพล
 โดยใช้หลัก S- M- C- R

ที่มา : จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ คณะผู้วิจัยและชาวบ้านถ้ำกลองเพล(๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๑)

๔.๖.๔ การมีส่วนร่วมทั่วไป

นอกจากการร่วมเก็บข้อมูล การบันทึกข้อมูล ร่วมเป็นกลุ่ม
 ตัวอย่างให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนคือร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่างโดย
 เลือกแบบเจาะจงเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมากที่สุด คือผู้แสดงหมอลำกลอน ตัวแทนจากองค์การ
 บริหารส่วนตำบลโนนทัน วัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู
 ชาวบ้านบ้านถ้ำกลองเพล สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ตัวแทนเด็กและเยาวชนที่ทำ
 หน้าที่เป็นมัคคุเทศก์น้อย ร่วมกันเก็บของมูลดังนี้

๔.๖.๔.๑ การประชุมระดมสมองโดยการใช้กระบวนการกลุ่ม มีการ
 นำเสนอข้อมูลที่ค้นคว้ามามาแล้วให้สมาชิกทบทวนเพิ่มเติม หรือปรับให้เป็นจริงและเป็นปัจจุบัน
 แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ต่อไป สำหรับการสัมภาษณ์ การสอบถามได้จัดให้เด็ก
 และเยาวชนเป็นผู้นำแบบสอบถามไปสัมภาษณ์หมอลำกลอนย่อนยุค เพื่อที่จะได้รับทราบสร้าง

เจตคติที่ดีเพื่อเป็นผู้สืบทอดในอนาคต

๔.๖.๔.๒ จัดเวทีเสวนา โดยการเชิญผู้เกี่ยวข้องในการจัดรูปแบบการ
แสดงหมอลำกลอนย้อนยุค มาร่วมสนทนา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความรู้หรือข้อคิดเห็นที่ยังไม่
เปิดเผยให้รับทราบ และได้ประเด็นเกี่ยวกับหัวข้อที่หลากหลายความคิด นำมาหลอมให้เป็นเรื่อง
เดียวกันตามที่ผู้ดำเนินการเสวนาได้ทำการบ้านไว้ จากการจัดเวทีเสวนาทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ
หมอลำกลอน และแนวทางที่จะให้สื่อการแสดงหมอลำกลอนอยู่คู่บ้านถ้ากลองเพลต่อไป

๔.๖.๔.๓ ร่วมวิเคราะห์ สังเคราะห์ ในขั้นตอนนี้เป็นที่มาจาก
วัฒนธรรมและสภาพวัฒนธรรม ทำการนำข้อมูลที่รวบรวมมาได้ เปรียบเทียบกับแนวคิดจากการ
ทบทวนวรรณกรรม มาวิเคราะห์ ตีความหมาย และสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ขึ้นมา และนำ
ข้อมูลที่ได้มาคืนให้ชุมชนทบทวนอีกครั้ง ก่อนเสร็จสิ้นโครงการ ในการร่วมวิเคราะห์
สังเคราะห์ จะมีการคืนข้อมูลให้กับชาวบ้าน โดยนำข้อมูลที่เรียบเรียงแล้วมานำเสนอในที่ประชุม
อีกครั้ง และให้ชาวบ้านตรวจสอบข้อมูลที่รวบรวมมาว่าจะแก้ไขอย่างไร ผิดถูกที่ใดบ้าง ก่อนที่จะ
นำไปเขียนรายงานแก่ผู้ให้การสนับสนุนงบประมาณ

ขั้นตอนการคืนข้อมูลให้กับชุมชน

๑) รวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยการจัดข้อมูลที่ได้
ได้รวบรวมมาด้านทั้งด้านบริบทชุมชน และสื่อพื้นบ้านต่างๆ มานำเสนอในรูปแบบการจัด
ประชาคม

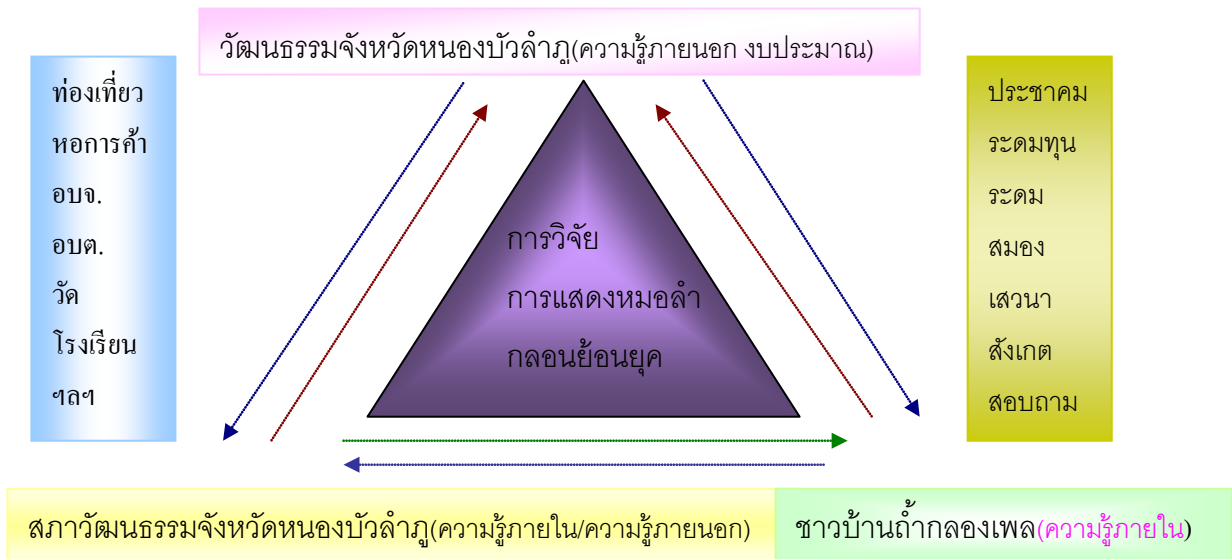
๒) ประชุมนำเสนอข้อมูลที่รวบรวมมาได้ ให้สมาชิกแสดง
ความคิดเห็น เพิ่มเติม ปรับเปลี่ยน แก้ไข ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง พบว่าสมาชิกได้แสดงความคิดเห็น
ให้ปรับเปลี่ยนเรื่องประเพณี สื่อการแสดง และเพิ่มเติมความเป็นมาของบ้านถ้ากลองเพล

๓) ทำการแก้ไขตามข้อมติของชุมชนให้ถูกต้อง และเขียน
รายงานฉบับรายงานส่งผู้ตรวจ

๔.๖.๔.๕ การร่วมเขียนรายงาน ในการเขียนรายงานเป็นการร่วมกัน
ระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู และสภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู โดยใช้รูปแบบ
จากการเข้ารับการประชุม พร้อมนำเสนอรายงาน

๔.๖.๔.๖ ร่วมให้เวลา ให้สถานที่ ให้แรงงาน ให้ทุนทรัพย์ และอื่นๆ
ในการเก็บข้อมูลและลงไปศึกษาทุกครั้ง คณะทำงานจากวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภา
วัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู ยึดหลักของคณวณในคือ การสร้างสัมพันธภาพการแต่งกายที่
กลมกลืนไม่ให้ความแตกต่าง และเลือกเวลาที่ทุกคนสามารถมาพบกันได้ ครั้งนี้จะเลือกเวลา
ตอนค่ำ วันหยุดเสาร์ อาทิตย์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมคือเข้าร่วมกิจกรรม นอนพักที่บ้าน

สมาชิกโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล สำหรับสถานที่สมาชิกให้ใช้สถานที่ที่บ้านในการปฏิบัติกิจกรรม และทุกคนมาช่วยกันประกอบอาหาร และช่วยเก็บ ชาวบ้านหลายคนแม้จะไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มยังมาร่วมกิจกรรมด้วยเกือบทุกครั้ง และด้านความปลอดภัยใช้กลุ่ม อพพร. ประจำหมู่บ้าน และมีการระดมเงินทุนในการเป็นสมาชิกเพื่อใช้ในการบริหารจัดการ

ภาพที่ ๒๕ การมีส่วนร่วมเกิดพลังปัญญาระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภูและชาวบ้านถ้ำกลองเพล วิจัยการแสดงผลกลอนย้อนยุค
ที่มา : จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ คณะผู้วิจัย(๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๑)

ภาพที่ ๒๖ คณะผู้วิจัยทีมงานและผู้ร่วมให้ข้อมูลกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการบริหารเครือข่ายวัฒนธรรมบ้านถ้ำกลองเพล

ตารางที่ ๕ กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัฒนธรรมบ้านถ้ำกลองเพล

กิจกรรมการมีส่วนร่วม ประเภทกิจกรรม	ผู้เข้าร่วมในกระบวนการวิจัย และวิธีการสร้างการมีส่วนร่วม	ผลดีต่อการบริหาร จัดการวัฒนธรรม
๑. การเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและ คณะทำงาน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด แกนนำชุมชน สมาชิกชุมชน ครู อบจ. อบต. วิธีการ ประชุมและคัดเลือกบุคคลที่อยู่ในพื้นที่หรือเกี่ยวข้อง	ทำให้มีการทำงาน ร่วมกันแบบพหุภาคีมี การพัฒนาไปในทิศทาง เดียวกัน แก้ปัญหาได้ถูก ทิศทาง
๒. การร่วมตั้งโจทย์	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด แกนนำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน สมาชิกชุมชน ครู อบจ. อบต. วิธีการ ประชุมประชาคมวิเคราะห์บริบท ชุมชนวิเคราะห์สื่อ ค้นปัญหา หา ความสัมพันธ์และเลือกปัญหามา แก้ไข	ทำให้สมาชิกทุกคนที่มี ส่วนร่วม ได้รับรู้และ เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น และเรียนรู้ปัญหาใน ชุมชนด้วยตนเองโดยมี นักวิชาการวัฒนธรรม ช่วยเหลือเป็นการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกัน และกัน
๓. เขียนโครงร่างวิจัย ออกแบบ งานวิจัย	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด ครู อบจ. วิธีการ ประชุมนำเสนอข้อมูลสะท้อนถึง ปัญหาและการแก้ไข ระดมความ คิดเห็น	ทำให้สมาชิกได้เรียนรู้ วิธีการออกแบบการวิจัย อย่างง่าย สามารถ นำไปใช้ในการวิจัยหรือ จัดทำโครงการทาง วัฒนธรรมเรื่องอื่นได้
๔. ร่วมสร้างเครื่องมือวิจัย	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด ปราชญ์ชาวบ้าน ครู อบจ.	ทำให้สมาชิกได้เรียนรู้ วิธีการสร้างเครื่องมือใน การเก็บข้อมูล หรือการ

	วิธีการ จัดประชาคมนำเสนอข้อมูล หา แนวทางในการเก็บข้อมูล โดย ระดมความคิดเห็น	เก็บข้อมูลที่มีในชุมชน ตนเองได้ถูกต้องตามปัย หาที่เกิดขึ้น
๕. ร่วมคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด ครู อบจ.	ทำให้สมาชิกได้เรียนรู้ วิธีการคัดเลือกกลุ่ม ตัวอย่าง ให้ตรงกับ เนื้อหาในการออกแบบ การวิจัยได้ถูกต้อง
	วิธีการ จัดประชาคมนำเสนอข้อมูล คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยระดม ความคิดเห็น	
๖. ร่วมเก็บข้อมูล	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ แกนนำชุมชน สมาชิกชุมชน เยาวชน ครู อบจ.	ทำให้ผู้เก็บข้อมูลซึ่งส่วน หนึ่งเป็นเจ้าของ วัฒนธรรมได้เรียนรู้ สร้างจิตสำนึกในการ รักษาสื่อ เห็นคุณค่า สามารถสืบทอดได้ด้วย ตนเอง
	วิธีการ มีการเก็บข้อมูลที่สร้างขึ้น การ สัมภาษณ์ การสังเกต โดยให้ เยาวชนเป็นผู้เก็บข้อมูลและ สมาชิก	
๗. ร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ ประธานสภาวัฒนธรรม แกนนำ ชุมชน สมาชิกชุมชน ปาชาญ ชาวบ้าน เยาวชน ครู อบจ.	ทำให้ข้อมูลซึ่งส่วนหนึ่ง เป็นเจ้าของวัฒนธรรมได้ เรียนรู้ สร้างจิตสำนึกใน การรักษาสื่อ เห็น คุณค่าสามารถสืบทอด ได้ด้วยตนเอง เรียนรู้ว่า ตนเองต้องเป็นผู้สืบทอด และรักษาไว้
	วิธีการ จัดเสวนา แสดงความคิดเห็น และมีการสอบถาม สัมภาษณ์ สังเกตกลุ่มตัวอย่าง	
๘. ร่วมวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูล	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ ประธานสภาวัฒนธรรม แกนนำ ชุมชน สมาชิกชุมชน ครู อบจ.	เป็นผลดีโดยทำให้ สมาชิกสามารถจัด หมวดหมู่ความรู้ที่มีอยู่ และสร้างความรู้ใหม่ให้
	วิธีการ	

	ประชุมเขียนรายงาน นำเสนอ	เกิดขึ้น ทำให้มีการ
	ข้อมูลโดยคืนข้อมูลให้กับชุมชน	เผยแพร่ สืบทอดได้ไม่
	แก้ไขข้อมูล	สูญหาย
๙. ร่วมเขียนรายงานการวิจัย	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สามารถสร้างเป็นองค์
	ประธานสภาวัฒนธรรม ครู อบจ.	ความรู้ใช้เป็นแนวคิดใน
	วิธีการ	การศึกษาค้นคว้าต่อไป
	เขียนรายงาน และตรวจความ	ในอนาคต
	ถูกต้อง ประกอบรูปเล่ม	

จะเห็นว่ากระบวนการการมีส่วนร่วมในการทำงานด้านวัฒนธรรมของวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัดและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม ทำให้มีผลดีต่อการบริหารจัดการ วัฒนธรรมในระดับชุมชน ที่ได้ข้อมูลที่เป็นจริง มีความร่วมมือจากชุมชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรม และเป็นการจัดการวัฒนธรรมด้วยชุมชนเอง โดยมีวัฒนธรรมจังหวัดเป็นที่เล็งคอบดูแลด้าน วิชาการ และมีการประสานร่วมกันกับสภาวัฒนธรรมจังหวัด ทำให้ภาคส่วนอื่นๆ ในท้องถิ่น ได้ เห็นความร่วมมือและให้การสนับสนุนในการทำงานด้านวัฒนธรรมให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน

๔.๒ ข้อเสนอสรุป

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการ วัฒนธรรม กรณีศึกษารูปแบบการจัดการक्रमการแสดงพื้นบ้านกลุ่มโฮมสเตย์ บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองจังหวัดหนองบัวลำภู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการกิจกรรม การแสดงพื้นบ้าน หมอลำกลอนย้อนยุคกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอ เมือง จังหวัดหนองบัวลำภู และเพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัด สภา วัฒนธรรมจังหวัด และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ เชิงพรรณนาวิเคราะห์(descriptive analysis) เป็นการวิจัยท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม เน้น กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของท้องถิ่นหรือชุมชน ให้มีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของการวิจัย ขอบเขตพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้ศึกษากลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ในเขตบ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ ๔ ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ระยะเวลา ๑ มีนาคม ๒๕๕๑- ๓๐ กันยายน ๒๕๕๑ กลุ่มตัวอย่าง นายองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทัน ๑ คน ผู้อำนวยการโรงเรียนร่วมเกล้า ๑ คน ประธานกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำ ๑ คน สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำ ๓ คน นักวิชาการวัฒนธรรม ๒ คน พระสงฆ์ ๑ รูป ผู้ใหญ่บ้านบ้านถ้ำกลองเพล ๑ คน ปราชญ์ ชาวบ้าน ๑ คน ชาวบ้านบ้านถ้ำกลองเพล ๕ คน เลือจากกลุ่มเด็กและเยาวชน ประชาชนทั่วไป

แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การจัดเสวนากลุ่มจากการศึกษาพบว่าหมู่บ้านถ้ำกลองเพลเป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็งจากองค์ประกอบที่มีทุนทรัพย์ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ สภาพภูมิศาสตร์ที่มีทั้งโขดหิน ก้อนหินขนาดใหญ่ หน้าผา โพลงถ้ำป่าชุมชนที่ได้รับการอนุรักษ์ในศาสนสถาน ประวัติความเป็นมาด้านพุทธภูมิของหลวงปู่ขาว อนาลโย และการเสด็จมานัสการของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบันรวม ๑๐ ครั้ง มีพิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งและพิพิธภัณฑ์อัฐบริขารของหลวงปู่ขาวจัดแสดงให้พุทธศาสนิกชนนมัสการ บริเวณนี้ยังมีชาวบ้านมาอยู่อาศัย ฉะนั้นครอบครัวที่เข้ามาจับจองตั้งถิ่นฐานจะมาด้วยแรงศรัทธา นับว่าเป็นหมู่บ้านที่ตั้งหลังวัด ด้วยต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่และความสงบสุขของชาวบ้าน ส่วนราชการจังหวัดหนองบัวลำภู โดยสำนักงานท่องเที่ยวการกีฬาและนันทนาการจังหวัดหนองบัวลำภู ได้ให้การสนับสนุน ร่วมกับวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภูและชาวบ้านถ้ำกลองเพล ไปฝึกอบรมและศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ ซึ่งถือเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ และอนุรักษ์วัฒนธรรม เนื่องจากครอบคลุมองค์ประกอบที่สามารถจัดตั้งได้ ถือเป็นอาชีพเสริมยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ให้พึ่งตนเองได้ โดยมีการบริหารงานโดยชุมชน ภาครัฐคอยให้ความช่วยเหลือในเรื่องความรู้วิชาการ และสนับสนุนงบประมาณ ประชาสัมพันธ์ มีผู้มาเยือนหลายกลุ่ม รวมทั้งกลุ่มผู้มาเยือนจากการท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว องค์การบริหารส่วนตำบลโนนทันส่งประกวดการจัดการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมเป็นเงินจำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

ในการจัดรูปแบบการแสดงในกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล มีการนำเสนอสื่อครบทั้งสามอย่างคือ สื่อพิธีกรรม สื่อวัตถุ สื่อการแสดง โดยนำมานำเสนอผู้มาเยือน ให้ได้สัมผัส นอกจากนี้ยังมีสื่อที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชาวบ้านถ้ำกลองเพลคือ การแต่งกาย อาหาร สื่อบุคคล การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้เลือกสื่อการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุคมาวิเคราะห์คุณลักษณะของสื่อ หาความสัมพันธ์ระหว่างบริบทชุมชนและคุณลักษณะของสื่อ และนำประเด็นในการจัดรูปแบบการแสดงหมอลำกลอนย้อนยุคมาศึกษา พบว่าหมอลำกลอนย้อนยุคเป็นสื่อการแสดงสืบทอดมาตั้งแต่โบราณเป็นภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงที่มีคุณค่าทั้งด้านให้ความบันเทิง ให้ความรู้ ถ่ายทอดภาษาและวรรณกรรมพื้นบ้าน คติสอนใจ รักษาพยาบาล อบรมจริยธรรม ปลดปล่อยทางเพศ เกี่ยวพาราตีพัฒนาภูมิปัญญาจิตใจ และนับว่าเป็นอัตลักษณ์ชาวอีสาน ผู้ที่จะเป็นหมอลำได้ต้องมีคุณลักษณะที่น่านับถือ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความเชื่อ ภูมิลำเนา นับถือครูอาจารย์ที่ถ่ายทอดวิชาให้ การแต่งกายส่วนใหญ่ฝ่ายหญิงจะสวมใส่ชุดพื้นบ้าน บางครั้งเป็นชุดกระโปรงสุภาพ ฝ่ายชายสวมชุดสากล ใช้เวทีขนาดเล็กยื่น มีท่ารำที่เป็นเอกลักษณ์ สถานที่

แล้วแต่เจ้าภาพจะพาไปแสดงอาจเป็นที่วัด หรือที่บ้าน ทั้งงานประเพณี และงานมหรสพต่างๆ ปัจจุบันความนิยมลดลงเนื่องจากผู้ชมเปลี่ยนความสนใจไปที่หมอลำซิ่ง ที่เน้นความบันเทิง สนุกสนานการแต่งกายวิจิตรและนักแสดงอยู่ในวัยหนุ่มสาวต่างจากหมอลำกลอนที่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทำให้หมอลำกลอนเริ่มหดตัวลง ชาวผู้ชม ผู้สืบทอด และช่องทางการแสดง การนำหมอลำกลอนย้อนยุคบ้านถ้ำกลองเพลเข้านำเสนอในช่องทางการจัดรูปแบบการแสดง จึงเป็นช่องทางที่เพิ่มเวทีการแสดงให้มากขึ้นนอกจากได้แสดงเฉพาะในงานประเพณีเทศกาลเที่ยวหอย หิน กินลำไย ไหว้หลวงปู่ขาว และยังมีหน่วยงานภาครัฐได้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณครุภูมิปัญญาท้องถิ่นหมอลำกลอนอาชีพ มาสอนลำให้กับเด็กและเยาวชน ประชาชนผู้สนใจได้เรียนรู้ ทำให้มียุวมหมอลำกลอนเป็นผู้สืบทอด ปัญหาที่น่าห่วงคือ การย่อลงด้วยการจำกัดเวลาในการแสดงทำให้ความแบบหมอลำกลอนเต็มรูปแบบลดลง กลอนลำไม่ครบกระบวนการ

ผลการวิจัยด้านการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม พบว่าการทำงานให้เห็นผลสัมฤทธิ์ทางวัฒนธรรมนั้น นอกจากให้คนในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แล้ว ความช่วยเหลือและความรู้จากภายนอกมีส่วนสำคัญ จากการวิจัยพบว่า กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและในระดับชุมชนในกลุ่ม ทำให้กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลนำความรู้ที่มีอยู่ออกมาประสานกับความรู้ภายนอก กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลจึงประสบผลสำเร็จในการจัดเป็นกลุ่มโฮมสเตย์ที่ผ่านการประเมินทั้งสองครั้ง กระบวนการมีส่วนร่วมในการทำงานของชุมชนครั้งนี้เริ่มตั้งแต่การร่วมวิเคราะห์บริบทชุมชน วิเคราะห์คุณลักษณะสื่อ หาความสัมพันธ์ ตั้งโจทย์คำถามและการตั้งวัตถุประสงค์ โดยการใช้กระบวนการกลุ่ม ระดมสมอง การจัดเวทีเสวนา ร่วมสร้างเครื่องมือ เก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมเป็นการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้สูงวัยร่วมประเมินผล โดยการคืนข้อมูลให้กับชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน

๔.๓ ข้อเสนอแนะ

๔.๓.๑ ควรมีการศึกษาเฉพาะเจาะจงในเรื่องการบริหารจัดการด้านวัฒนธรรมของกลุ่มโฮมสเตย์ ให้เห็นชัดเจนเนื่องจากเป็นช่องทางที่จะอนุรักษ์สื่อทางวัฒนธรรมที่ดีอีกหนึ่งช่องทาง

๔.๓.๒ ควรหาทางเพิ่มช่องทางให้กับสื่อที่กำลังสูญหายไปโดยเพิ่มในการแสดงพิธีเปิดงานมงคลต่างๆ และหาช่องทางเพิ่มขึ้นในหมู่บ้านให้มีจิตสำนึกในการรักษาไว้ ให้มีการใช้ในหมู่บ้าน แม้ไม่มีผู้มาเยือน

๔.๓.๓ ควรศึกษาสื่อที่กลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลนำเสนอ ในลักษณะเดียวกันคือ โดยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมให้ครบทุกสื่อการแสดง

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ, (๒๕๓๐). การพึ่งตนเอง : ศักยภาพในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาร.
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, (๒๕๕๑). การจัดการความรู้เบื้องต้นเรื่อง “การสื่อสารชุมชน”. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, (๒๕๒๘). **ท่องเที่ยว...สู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. กรุงเทพฯ : กองทุนสนับสนุนงานวิจัย. สำนักงาน, (๒๕๔๘). **สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาภาพรวมจากงานวิจัย**. กรุงเทพฯ : ซี โน ดีไซน์.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักงาน. กระทรวง, (๒๕๕๑). **การพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม**. นนทบุรี : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- คณะวิทยากรกองฝึกอบรม. (๒๕๔๓). **คู่มือการจัดเวทีประชาคม**. ชลบุรี : กรมการพัฒนาชุมชน. กระทรวงมหาดไทย.
- จังหวัดหนองบัวลำภูสำนักงาน, (๒๕๔๒). **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดหนองบัวลำภู**. สำนักงานจังหวัดหนองบัวลำภู. จารุวรรณ ธรรมวัตร, (๒๕๓๖). **ภูมิปัญญาอีสาน ๒**. อุบลราชธานี : ศิริธรรม.
- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. (๒๕๒๖). **ดนตรีการละเล่นพื้นบ้าน**. วิทยานิพนธ์ภาควิชาดุริยางค์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- دنوپل ไชสินธุ์ จำเพย ไชยสินธุ์และคณะ. (๒๕๔๗). **สิทธิชุมชนท้องถิ่นภาคอีสาน**. กรุงเทพฯ : แชนไฟร์ พรินติ้ง.
- เดือนเพ็ญ ภิบุญนิกิเกษมและคณะ, (๒๕๕๐). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารพรรคการเมือง**. รายงานการศึกษา สถาบันพระปกเกล้า.
- บัญชา สุปัญญา, (๒๕๕๑). **ตามรอยพระยุคลบาทเสด็จหนองบัวลำภู**. หนองบัวลำภู : สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู.
- พัฒนาการท่องเที่ยวไทย. สำนักงาน. (๒๕๔๙). **การบริหารจัดการโฮมสเตย์ไทย**. อัมรินทร์. เอกสารการอบรมโครงการที่พักร่วมผู้พัฒนาชนบท.
- พัฒนาการท่องเที่ยวไทย. สำนักงาน. (๒๕๕๐). **ทำเนียบที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- พรพรรณ ทิพสิงห์และคณะ, (๒๕๔๘). **มรดกภูมิปัญญาสมุนไพรไทยอีสานกับการพัฒนาการ**

**ท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ กรณีศึกษา : บ้านเชียงเหียน ตำบลเขวา อำเภอเมือง
จังหวัดมหาสารคาม. งานวิจัยคณะท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม**

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ, (๒๕๔๓). **สถานภาพไทยศึกษา : การสำรวจเชิงวิพากษ์.**
กรุงเทพฯ : โอ.เอส.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, (๒๕๒๙). **การท่องเที่ยวและการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพฯ :
รุ่งเรือง สาร.

_____, (๒๕๓๑). **ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสาน.** กรุงเทพฯ : หมู่บ้าน.

ประชาสัมพันธ์จังหวัดหนองบัวลำภู. สำนักงาน, (๒๕๔๕). **แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของ
จังหวัด.** อุตรธานี : อีสานการพิมพ์.

ประเวศ วะสี, (๒๕๓๖). **การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น.** กรุงเทพฯ : อัมรินทร์.

พัฒนาชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู. สำนักงาน, (๒๕๔๕). **เอกสารข้อมูลตำบล. หนองบัวลำภู :**
สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู.

วัฒนธรรม.กระทรวง, (๒๕๕๑). **คู่มือการบริหารจัดการโครงการทางวัฒนธรรมของภาคี
เครือข่ายดำเนินงานวัฒนธรรม. กระทรวงวัฒนธรรม.**

สุกิจ พลประดม. (๒๕๓๘). **ดนตรีพื้นบ้านอีสาน.** อุตรธานี : ภาควิชาดนตรี คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุตรธานี.

สำนักงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวและกีฬา.

กระทรวง, (๒๕๕๐). **คู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน.** กรุงเทพฯ : กระทรวง
การท่องเที่ยวและกีฬา.

เสวี พงษ์พิศ, (๒๕๓๕). **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพฯ : อัมรินทร์.

สำลี รักสุทธี, (๒๕๔๔). **สืบสานตำนานประเพณีอีสาน.** กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา.

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. สำนักงาน. (๒๕๕๑). **สื่อ : บทบาทและความสำคัญต่อ
การเผยแพร่งานวัฒนธรรม.** กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรสหกรณ์แห่งประเทศไทย.

อดิน รพีพัฒน์, (๒๕๓๑). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและ
วัฒนธรรมไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.** กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยมหิดล.

ชมรมศิลป์และการรำรำ. ๑๘ กันยายน ๒๕๕๑. <http://www.kmit.ac.th/esan/index>.

ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน. ๑๘ กันยายน ๒๕๕๑ .[http://www.gate.coml
entertain/dane_0.3htm](http://www.gate.comlentertain/dane_0.3htm).

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ, (๒๕๓๐). การพึ่งตนเอง : ศักยภาพในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาร.
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, (๒๕๕๑). การจัดการความรู้เบื้องต้นเรื่อง “การสื่อสารชุมชน”. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, (๒๕๒๘). **ท่องเที่ยว...สู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. กรุงเทพฯ : กองทุนสนับสนุนงานวิจัย. สำนักงาน, (๒๕๔๘). **สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาภาพรวมจากงานวิจัย**. กรุงเทพฯ : ซี โน ดีไซน์.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักงาน. กระทรวง, (๒๕๕๑). **การพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม**. นนทบุรี : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- คณะวิทยากรกองฝึกอบรม. (๒๕๔๓). **คู่มือการจัดเวทีประชาคม**. ชลบุรี : กรมการพัฒนาชุมชน. กระทรวงมหาดไทย.
- จังหวัดหนองบัวลำภูสำนักงาน, (๒๕๔๒). **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดหนองบัวลำภู**. สำนักงานจังหวัดหนองบัวลำภู. จารุวรรณ ธรรมวัตร, (๒๕๓๖). **ภูมิปัญญาอีสาน ๒**. อุบลราชธานี : ศิริธรรม.
- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. (๒๕๒๖). **ดนตรีการละเล่นพื้นบ้าน**. วิทยานิพนธ์ภาควิชาดุริยางค์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- دنوپل ไชสินธุ์ จำเพย ไชยสินธุ์และคณะ. (๒๕๔๗). **สิทธิชุมชนท้องถิ่นภาคอีสาน**. กรุงเทพฯ : แชนโพร่ พรินติ้ง.
- เดือนเพ็ญ ภิบุญนิธิเกษมและคณะ, (๒๕๕๐). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารพรรคการเมือง**. รายงานการศึกษา สถาบันพระปกเกล้า.
- บัญชา สุปัญญา, (๒๕๕๑). **ตามรอยพระยุคลบาทเสด็จหนองบัวลำภู**. หนองบัวลำภู : สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู.
- พัฒนาการท่องเที่ยวไทย. สำนักงาน. (๒๕๔๙). **การบริหารจัดการโฮมสเตย์ไทย**. อัมรินทร์. เอกสารการอบรมโครงการที่พักร่วมผู้พัฒนาชนบท.
- พัฒนาการท่องเที่ยวไทย. สำนักงาน. (๒๕๕๐). **ทำเนียบที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- พรพรรณ ทิพสิงห์และคณะ, (๒๕๔๘). **มรดกภูมิปัญญาสมุนไพรไทยอีสานกับการพัฒนาการ**

**ท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ กรณีศึกษา : บ้านเชียงเหียน ตำบลเขวา อำเภอเมือง
จังหวัดมหาสารคาม. งานวิจัยคณะท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม**

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ, (๒๕๔๓). **สถานภาพไทยศึกษา : การสำรวจเชิงวิพากษ์.**
กรุงเทพฯ : โอ.เอส.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, (๒๕๒๙). **การท่องเที่ยวและการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพฯ :
รุ่งเรือง สาร.

_____, (๒๕๓๑). **ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสาน.** กรุงเทพฯ : หมู่บ้าน.

ประชาสัมพันธ์จังหวัดหนองบัวลำภู. สำนักงาน, (๒๕๔๕). **แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของ
จังหวัด.** อุตรธานี : อีสานการพิมพ์.

ประเวศ วะสี, (๒๕๓๖). **การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น.** กรุงเทพฯ : อัมรินทร์.

พัฒนาชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู. สำนักงาน, (๒๕๔๕). **เอกสารข้อมูลตำบล. หนองบัวลำภู :**
สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู.

วัฒนธรรม.กระทรวง, (๒๕๕๑). **คู่มือการบริหารจัดการโครงการทางวัฒนธรรมของภาคี
เครือข่ายดำเนินงานวัฒนธรรม. กระทรวงวัฒนธรรม.**

สุกิจ พลประดม. (๒๕๓๘). **ดนตรีพื้นบ้านอีสาน.** อุตรธานี : ภาควิชาดนตรี คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุตรธานี.

สำนักงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวและกีฬา.

กระทรวง, (๒๕๕๐). **คู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน.** กรุงเทพฯ : กระทรวง
การท่องเที่ยวและกีฬา.

เสวี พงษ์พิศ, (๒๕๓๕). **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพฯ : อัมรินทร์.

สำลี รักสุทธี, (๒๕๔๔). **สืบสานตำนานประเพณีอีสาน.** กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา.

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. สำนักงาน. (๒๕๕๑). **สื่อ : บทบาทและความสำคัญต่อ
การเผยแพร่งานวัฒนธรรม.** กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรสหกรณ์แห่งประเทศไทย.

อศิน ทรัพย์พัฒน์, (๒๕๓๑). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและ
วัฒนธรรมไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.** กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยมหิดล.

ชมรมศิลป์และการรำรำ. ๑๘ กันยายน ๒๕๕๑. <http://www.kmit.ac.th/esan/index>.

ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน. ๑๘ กันยายน ๒๕๕๑. [http://www.gate.coml
entertain/dane_0.3htm](http://www.gate.comlentertain/dane_0.3htm).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ภาพประกอบ

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์และแบบประเมิน

ตารางการออกแบบวิจัย

วัตถุประสงค์	เครื่องมือวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น
๑. เพื่อศึกษาการจัดรูปแบบการ แสดงพื้นบ้านกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำ กลองเพล บ้านถ้ำกลองเพล อำเภอ หนองเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู	๑. การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ๒. การสนทนากลุ่ม ๓. การศึกษาจากเอกสาร ๔. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยเข้า ร่วมการจัดแสดงพื้นบ้านในกิจกรรม ต้อนรับนักท่องเที่ยว	๑. ประธานกลุ่มโฮมสเตย์ ๒. พระสงฆ์ ๓. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล บ้านถ้ำกลองเพล ๔. ผู้ใหญ่บ้าน ๕. ชาวบ้านและสมาชิกกลุ่ม	ได้ทราบถึงบริบทของชุมชนบ้านถ้ำกลอง เพล และคุณลักษณะของการนำสื่อ พื้นบ้านมาจัดแสดงในกลุ่มโฮมสเตย์บ้าน ถ้ำกลองเพล และได้ศึกษาถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อกับบริบทชุมชน รวบรวมข้อมูล
๒. เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วน ร่วมของวัฒนธรรมจังหวัด สภา วัฒนธรรมจังหวัดและชุมชน ในการ บริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น	มีการประสานงานร่วมมือกันระหว่าง ชุมชน สภาวัฒนธรรม วัฒนธรรม จังหวัดหนองบัวลำภู บรรจุใน แผนงานโครงการ เพื่อหางบประมาณ ในการสนับสนุน	๑. สภาวัฒนธรรมจังหวัด หนองบัวลำภู ๒. วัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู ๓. ชาวบ้านบ้านถ้ำกลองเพล ๔. องค์การบริหารส่วนตำบลโนนทัน	๑. เจ้าของพื้นที่ที่ได้รับทราบปัญหาและมี ส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ๒. ได้เสริมสร้างความเข้มแข็งของ เครือข่ายในชุมชน ๓. ได้สร้างเครือข่ายกับหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง ๔. เกิดความยั่งยืนในการพัฒนา

ตารางรายละเอียดแผนกิจกรรม

ครั้งที่	ช่วงเวลา	ระยะเวลา	กิจกรรมที่ทำ	วัตถุประสงค์	จำนวนผู้เข้าร่วม
๑.	กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑	๒ วัน	๑) วางแผนงานร่วมกันกับสภาวัฒนธรรม วัฒนธรรมจังหวัดและชุมชน กลุ่มโฮมสเตย์บ้าน ถ้ำกลองเพล จัดตั้งคณะทำงาน ๒) เก็บข้อมูลชุมชน ทั้งข้อมูลเดิมและสัมภาษณ์ คนในชุมชน ผู้ที่สนใจร่วมกิจกรรม ๓) ร่วมวิเคราะห์บริบทชุมชน คุณลักษณะ หา ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อและบริบทชุมชน ตั้ง คำถามความสงสัยและเลือกคำถามมาตั้งเป็น โจทย์ หาวัตถุประสงค์ วางแผนเขียนโครงร่าง ขอรับการอุดหนุน	๑) เพื่อศึกษาระดับความเข้มแข็ง ของชุมชนและสื่อที่มีในชุมชน ๒) เพื่อหาหัวข้อในการเสนอโครง ร่างวิจัย ขอรับงบประมาณ ๓) เพื่อตั้งคณะทำการวิจัย ๔) เพื่อเป็นการแจ้งให้กับทาง ชุมชนรับทราบ	คณะทำงาน ๕ คน ประธานกลุ่มโฮมสเตย์ งบประมาณ -ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง -ค่าอาหารและเครื่องดื่ม -ค่าถ่ายเอกสาร -ค่าวัสดุอุปกรณ์
ครั้ง	ช่วงเวลา	ระยะเวลา	กิจกรรมที่ทำ	วัตถุประสงค์	จำนวนผู้เข้าร่วม

๒.	สัปดาห์ที่ ๒ ของ เดือน มีนาคม ๒๕๕๑	๒ วัน	๑) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ๒) การเก็บข้อมูล บันทึกข้อมูล ๓) เวทีกระตุ้นและปลุกจิตสำนึกของเด็กและ เยาวชน ประชาชนทั่วไป	๑) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจาก ผู้เข้าร่วมอภิปราย ๓) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการ สังเกต ๔) เพื่อสร้างจิตสำนึกในการ อนุรักษ์ในกลุ่มเด็กและเยาวชน ๕) ได้รูปแบบของสื่อที่จะเผยแพร่ และวางแผนในการประชาสัมพันธ์	คณะผู้วิจัย ๕ คน กลุ่มเป้าหมาย ๑๒ คน งบประมาณ -ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง -ค่าอาหารและเครื่องดื่ม -ค่าถ่ายเอกสาร -ค่าเตรียมการแสดงการ ประกอบพิธีกรรม -ค่าถ่ายทำวิดีโอพร้อมตัด ต่อลงบนดีวีดี
๓	สัปดาห์ที่ ๓ ของ เดือน สิงหาคม ๒๕๕๑	๑ วัน	๑) คืบข้อมูลวิจัย โดยการจัดเวทีเสนา ร่วมกับ ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และกลุ่มเป้าหมาย	๑) เพื่อคืบข้อมูลวิจัยที่สังเคราะห์ ได้จากการเก็บข้อมูลครั้งแรก ให้กับกลุ่มเป้าหมาย	คณะผู้วิจัย ๕ คน กลุ่มเป้าหมาย ๑๒ คน งบประมาณ -ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง -ค่าอาหารและเครื่องดื่ม
๔	สัปดาห์ที่ ๒ ของ เดือนสิงหาคม ๒๕๔๑	๑ วัน	ร่วมประชุมเพื่อวางแผนให้เป็นแผนชุมชน และ บรรจุในแผนการปฏิบัติงานทางด้านวัฒนธรรม	เพื่อให้ได้บรรจุในแผนงาน โครงการ	คณะผู้วิจัย ๕ คน
ครั้งที่	ช่วงเวลา	ระยะเวลา	กิจกรรมที่ทำ	วัตถุประสงค์	จำนวนผู้เข้าร่วม

				ของชุมชน	งบประมาณ -ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง -ค่าอาหารและเครื่องดื่ม -ค่าถ่ายเอกสาร
๕.	กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒	๑ วัน	วางแผนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในงานมหกรรม วัฒนธรรมภาคอีสาน	๑) เพื่อให้มีความยั่งยืนและเป็นที่ รู้จักของชาวบ้านหนองบัวบาน ต่อไป ๒) เป็นการอนุรักษ์ให้สืบทอดใน ทุกกลุ่มวัยและปิดกั้นวัฒนธรรม ตะวันตก ๓) เพื่อจัดเป็นที่พักทางเลือก ให้กับผู้มาร่วมงานวัฒนธรรมภาค อีสาน	-สภาวัฒนธรรมจังหวัด -วัฒนธรรมจังหวัด -องค์การบริหารส่วนตำบล หนองบัวบาน งบประมาณ จากสภาวัฒนธรรม

แบบประเมินผลงานวิจัย
ที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๑
ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ชื่อผลงานวิจัย การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการแสดงพื้นบ้านกลุ่มโฮมสเตย์ บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ผู้รับทุนวิจัย นางอุไรวรรณ ศิริโยธาและคณะ วัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู

ข้าพเจ้า ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัสวดี นิติเกษตรสุนทร ที่ปรึกษาโครงการวิจัยดังกล่าว ได้พิจารณาตรวจสอบผลงานวิจัยของ นางอุไรวรรณ ศิริโยธาและคณะแล้ว มีความเห็นดังนี้

- ผลงานวิจัยมีความถูกต้องสมบูรณ์ในระดับดีเยี่ยม เห็นสมควรเผยแพร่ในวงวิชาการ
- ผลงานวิจัยมีความถูกต้องสมบูรณ์ในระดับดี เห็นสมควรเผยแพร่ในวงวิชาการ
- ผลงานวิจัยมีความถูกต้องสมบูรณ์ในระดับผ่าน เห็นสมควรเผยแพร่ในวงวิชาการ
- ผลงานวิจัย ยังต้องมีการปรับปรุงแก้ไข ดังนี้

.....
.....
.....
.....

ความเห็นอื่นๆ

.....
.....
.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

(ภัสวดี นิติเกษตรสุนทร)

ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

- ที่ผ่านมานอกจากงานวิจัยครั้งนี้ ท่านได้ทำงานร่วมกับสภาวัฒนธรรมจังหวัดในลักษณะใดบ้าง

ที่ผ่านวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู ได้ทำงานร่วมกับสภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู ในการทำงานด้านวัฒนธรรมตลอดมาตั้งแต่มีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรม โดยร่วมจัดทำโครงการในพื้นที่ในการสืบค้น ส่งเสริม อนุรักษ์ ฟื้นฟู วัฒนธรรม มีการประชุมร่วมกันในการทำงาน หรือจัดโครงการประเพณีร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ เช่น ประเพณีเที่ยวหอยหินกินลำไย ประเพณีขึ้นเขาไหว้พระถ้ำเอราวัณ ประเพณีงานบุญข้าวจี๋ ส่งเสริมการจัดการด้านวัฒนธรรมของกลุ่มโฮมสเตย์ ฯลฯ
- ท่านคิดว่า งานวิจัยครั้งนี้ ช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างท่าน และสภาวัฒนธรรมจังหวัดหรือไม่ อย่างไร

งานวิจัยครั้งนี้ นับว่าเป็นการช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภูกับสภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู เห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ที่ผ่านมาในการทำงานด้านวัฒนธรรม ที่มีการทำงานเฉพาะวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู มีผลสำเร็จไม่เท่ากับได้ทำงานร่วมกัน และทำให้การทำงานง่ายขึ้น ประสพผลสำเร็จอย่างดี เนื่องจากสภาวัฒนธรรมจังหวัดฯ จะเชื่อมโยงการทำงานไปสู่ชุมชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมที่แท้จริงอีกครั้งหนึ่ง และสามารถนำพาหน่วยงานภาคเอกชน และภาครัฐเข้าร่วมในการทำงาน สู่การทำงานแบบสหวิชาชีพและมีภาคีเข้าร่วม ทำให้เกิดผลการพัฒนาที่ยั่งยืนได้
- โปรดระบุถึงประโยชน์ที่เกิดจากการทำงานร่วมกับสภาวัฒนธรรมจังหวัด

ประโยชน์ที่เกิดจากการทำงานร่วมกับสภาวัฒนธรรมจังหวัด ประโยชน์ที่เกิดขึ้นนอกจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พบว่าการทำงานร่วมกันเป็นสิ่งที่เกิดประโยชน์สูงสุด เนื่องจากการทำงานหรือการเรียนรู้งานด้านวัฒนธรรมหากไม่ให้เจ้าของวัฒนธรรมเป็นผู้มีส่วนร่วมในการทำงานแล้ว ทำให้ไม่สามารถที่จะถอดบทเรียนได้อย่างถูกต้อง ถึงอย่างไรสภาวัฒนธรรมต้องพึ่งพาความรู้ด้านวิชาการและการส่งเสริมสนับสนุนด้านการจัดการจากวัฒนธรรมจังหวัดเช่นกัน และสิ่งที่สำคัญคือการได้เรียนรู้ร่วมกันทำให้เกิดสัมพันธภาพในการทำงานมากขึ้น สภาวัฒนธรรมเข้าใจการทำงานของวัฒนธรรมจังหวัดมากขึ้น และวัฒนธรรมจังหวัดเข้าใจบทบาทของสภาวัฒนธรรมมากขึ้นเช่นกัน ทำให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงนับว่าเป็นสิ่งทำงานที่สำคัญด้านวัฒนธรรม ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริงคือประชาชนผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรม ทำให้ไม่หลงทางในการทำงาน
- ในอนาคต ท่านมีแนวทางการทำงานร่วมกับสภาวัฒนธรรมจังหวัดในลักษณะใด

แนวทางการทำงานร่วมกับสภาวัฒนธรรมจังหวัด ให้มีการร่วมทำงานด้านวัฒนธรรมทุกๆ โครงการมีการจัดตั้งทีมโดยให้สภาวัฒนธรรมเข้ามามีส่วนร่วม ให้สิทธิ์ในการร่วมทำงานและร่วมใช้วัสดุอุปกรณ์ฯ เป็นตัวแทนและที่เสียงให้กับวัฒนธรรมอำเภอ ร่วมเฝ้าระวังความเสี่ยงทางด้านวัฒนธรรมที่อาจจะเกิดขึ้นได้ มีการประสานสัมพันธ์กันในแต่ละปีงบประมาณ และมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาาร่วมกัน

- ท่านอยากให้ สวช. สร้างให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างท่านกับสภาวัฒนธรรมจังหวัดในลักษณะใดบ้าง

1. สนับสนุนงบประมาณในการทำงานร่วมกันเช่นการจัดประชุม เนื่องจากที่ผ่านมาไม่ได้จัดประชุมร่วมกันมากนักเนื่องจากขาดงบประมาณเช่นค่าอาหาร ค่าพาหนะ
2. มีการจัดโครงการที่ส่งเสริมความสัมพันธ์กับสภาวัฒนธรรมจังหวัดมากขึ้น เช่น การจัดทัศนศึกษาดูงานด้านวัฒนธรรมร่วมกัน
3. เปิดโอกาสให้สภาวัฒนธรรมนำเสนอการทำงานแบบการทำวิจัย โดยสามารถเขียนโครงการงานวิจัยได้เองโดยไม่ต้องมีการตีกรอบงบประมาณในการทำงาน ให้พิจารณาตามเนื้อหาความยากง่ายของงานที่นำเสนอ และให้มีส่วนร่วมในการทำงานทุกฝ่าย

ข้อคิดเห็นต่องานวิจัย สวช. จังหวัดหนองบัวลำภู

ภาพรวม เป็นงานวิจัยที่น่าสนใจ และจะเป็นรูปแบบการบริหารจัดการวัฒนธรรมที่เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมาก เนื่องจาก “โฮมสเตย์” เป็นช่องทางใหม่สำหรับสื่อพื้นบ้านที่กำลังเกิดขึ้นในหลาย ๆ ชุมชน อีกทั้ง งานวิจัยนี้ก็ยังโดดเด่นในกระบวนการทำงานระหว่างวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรม และเครือข่ายภาคอื่น ๆ ในชุมชน เพื่อการบริหารจัดการวัฒนธรรมร่วมกัน และสามารถนำเอกสาร / แนวคิดที่ใช้ในการอบรมมาใช้ได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม ขอเสนอแนะ / เพิ่มเติมประเด็นในบางแง่มุม เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังต่อไปนี้

บทที่ 1

- หน้า 3 ย่อหน้าที่ 1 ไม่จำเป็นต้องอ้างถึงงานของกาญจนา แก้วเทพ และคณะ ตลอดจนการเข้าอบรมเชิงปฏิบัติการ ๆ ที่ มสช. ตามที่กล่าวมา แต่ควรเขียนเชื่อมโยงกับย่อหน้าก่อนหน้านี้นี้ว่า แนวทางการนำองค์ความรู้ในชุมชน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชุมชน มาบูรณาการกับความรู้จากภายนอกอันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนนี้ สอดรับกับแนวคิดเรื่องการจัดการความรู้เพื่อการใช้ และเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่สื่อชุมชนของกาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2551) ตลอดจนผู้เขียน (นักวิจัย) ได้มีโอกาสเข้าร่วมการอบรม ซึ่งได้ตอกย้ำให้เห็นความสำคัญของการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมตามนโยบายของ สวช. จึงเป็นที่มาของงานวิจัยในครั้งนี้ จากนั้น จึงกล่าวถึงงานวิจัยในย่อหน้าถัดไป

- หน้า 3 ย่อหน้าที่ 2 ผู้วิจัยควรเกริ่นนำให้เห็นการเข้ามาของโฮมสเตย์ ทั้งข้อดี และข้อเสีย โดยเฉพาะข้อเสียที่ทำให้การแสดงพื้นบ้านบางประเภทผิดเพี้ยนไป โดยเฉพาะหมอลำกลอนที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความผิดเพี้ยนไปมาก จึงได้นำมาเป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้

- อย่างไรก็ดีตาม ผู้วิจัยควรอธิบายเพิ่มเติมในส่วนนี้เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นภาพว่า ของเดิมเป็นอย่างไร / ของใหม่เป็นอย่างไร และโฮมสเตย์เป็นปัจจัยที่ทำให้สื่อเกิดการเพี้ยนไปจริง ๆ หรือ หรือเป็นเพียงช่องทางที่นำเสนอ “อาการเพี้ยน” ออกไปนั้น เนื่องจากสื่อได้เพี้ยนมาก่อนหน้านี้แล้ว เนื่องจากจะโทษโฮมสเตย์เพียงด้านเดียวก็ไม่ได้ (ไม่ควรด่วนสรุป) เนื่องจากผู้วิจัยเองก็มองว่าโฮมสเตย์มีคุณูปการในการสืบทอดสื่อพื้นบ้าน เพียงแต่จะอย่างไร ให้การสืบทอดสื่อพื้นบ้านผ่านโฮมสเตย์นี้เป็นไปโดยไม่ผิดเพี้ยน

- ผู้วิจัยควรระบุให้ชัดเจนว่าสื่อพื้นบ้านที่นำเสนอผ่านโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพลมีหลายประเภท แต่ในการศึกษาครั้งนี้ได้เลือกมาเพียงประเภทเดียว คือ หมอลำกลอน ตามเหตุผลข้างต้น

บทที่ 2

- หัวข้อของเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ให้ใช้คำว่า “แนวคิด” แทน เช่น เอกสารเกี่ยวกับโฮมสเตย์ ให้ใช้เป็นแนวคิดเกี่ยวกับโฮมสเตย์ ฯลฯ ส่วนเอกสารเกี่ยวกับบ้านถ้ำกลองเพล เสนอให้ชื่อว่า “ข้อมูลเบื้องต้นของบ้านถ้ำกลองเพล” เนื่องจากส่วนนี้เป็นข้อมูลเบื้องต้นที่ผู้วิจัยจะไปวิเคราะห์บริบทชุมชนต่อไป (ตามที่ได้ทำมาแล้วในบทที่ 4)

- หน้า 14 ย่อหน้าแรก ในส่วนของเอกสารบรรยายของสมสุข หินวิมาน ที่ใช้ในการอบรม ซึ่งนักวิจัยยกมาอ้างอิง ควรอธิบายแนวคิดที่กล่าวถึงด้วย คือ อธิบายว่าแนวคิดเรื่องบริบทชุมชน / แนวคิดรู้จัก รู้ใจ รู้ใช้ รู้รักษา / แนวคิดกระบวนการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างไร

บทที่ 3

- หน้า 21 – 22 การวิเคราะห์บริบทชุมชน และหลักการวิเคราะห์คุณลักษณะสื่อพื้นบ้าน ให้ย้ายไปไว้ในบทที่ 2 แทน

- หน้า 23 ในส่วนของการจัดเวทีเสวนา ควรระบุจำนวนคน / สถานภาพของผู้เข้าร่วมเวที / จำนวนครั้ง และประเด็นที่จัดเวที

- หน้า 24 ผู้วิจัยระบุงานวิจัยชิ้นนี้มีการคืนข้อมูลให้ชุมชน แต่ไม่ได้อธิบายในบทที่ 4 ว่าได้มีการคืนข้อมูลชุมชนในลักษณะใด และผลที่ได้เป็นอย่างไร จึงอยากให้เพิ่มเติมส่วนนี้ลงไป ในบทที่ 4 ด้วย

บทที่ 4

- หน้า 26 หัวข้อ 4.1 ให้ระบุว่าเป็น “ผลการวิเคราะห์บริบทชุมชน” เพราะในส่วนนี้เป็นเรื่องของการวิเคราะห์บริบทชุมชนโดยตรง

- หน้า 26 หัวข้อ 4.1 บรรทัดที่ 3 คำว่า “เจาะจงลงไปที่การแสดงหมอลำกลอนย้อนยุค” ให้ใช้คำว่า “โดยศึกษาจากกรณีหมอลำกลอนย้อนยุค” แทน

- หน้า 31 หัวข้อสภาพทางวัฒนธรรม นอกจากจะอธิบายว่ามีวัฒนธรรมใดบ้าง ผู้วิจัยควรนำสื่อพื้นบ้านของชุมชนมารวมไว้ในส่วนนี้ด้วย ไม่ควรกล่าวถึงเพียงประเพณีที่ยังคงอยู่ และวิเคราะห์ให้เห็นถึงสถานภาพของสื่อที่มีอยู่ว่าเป็นอย่างไร – ยังดำรงอยู่อย่างดี / สูญหาย หรือดำรงอยู่ แต่ผิดเพี้ยนไป
 - หน้า 39 หัวข้อ “ความเป็นมากลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล” ปรับเป็น “ผลการศึกษากลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล”
 - หน้า 42 ผู้วิจัยควรเพิ่มหัวข้อ “การมีส่วนร่วมในการพัฒนากลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล” ก่อนภาพที่ 5 พร้อมทั้งแสดงให้เห็นองค์ประกอบว่ามีส่วนร่วมนี้มาจากส่วนใดของชุมชนบ้าง และชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสร้างรูปแบบ / แนวทางบริหารจัดการ และเลือกสรรประเพณี / สื่อพื้นบ้านเข้ามาเป็นกิจกรรมของกลุ่มโฮมสเตย์อย่างไร
 - หน้า 54 น่าสนใจมากที่ผู้วิจัยได้ระบุว่า “สื่อบุคคล” เป็นส่วนที่ทำให้กิจกรรมโฮมสเตย์ประสบผลสำเร็จ แต่สื่อบุคคล ไม่ได้หมายถึงเพียงสมาชิกในชุมชนที่ทำหน้าที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ “ศิลปินพื้นบ้าน” หรือ “ปราชญ์ชาวบ้าน” ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโฮมสเตย์ก็ถือว่าเป็นสื่อบุคคลที่สำคัญ และมีคุณูปการในการสืบทอดสื่อพื้นบ้านให้คงอยู่ จึงขอให้นักวิจัยเพิ่มเติมนี้ไปด้วย
 - หน้า 61 - 69 หัวข้อ 4.6 กระบวนการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม ทำให้เห็นภาพชัดเจนว่ากระบวนการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นในขั้นตอนใดของงานวิจัยบ้าง และอยากให้ผู้วิจัยวิเคราะห์เพิ่มเติมในส่วนท้ายว่าการทำงานร่วมกันในลักษณะนี้มีผลดีต่อการบริหารจัดการวัฒนธรรมในระดับชุมชนอย่างไรบ้าง
-

มสธ.>> ข้อคิดเห็นเพื่อแก้ไขงานวิจัยสวช.(จ.หนองบัวลำภู)

จาก:

Ji_Nathamom (ji_buaprommee@yahoo.com)

**⚠️คุณอาจไม่รู้จักรู้จักผู้ส่งรายนี้ทำเครื่องหมายว่าปลอดภัย|ทำ
เครื่องหมายว่าไม่ปลอดภัย**

ส่งเมื่อ: 10 พฤศจิกายน 2551 14:23:57

ถึง: supunya_2008@hotmail.com

สำเนา

ถึง: สวช.เมธากลาง (resoncc@hotmail.com); K.moae สวช. (moae23@hotmail.com)

📎 1 รายการ

หนองบัวลำ...doc (31.9 กิโลไบต์)

เรียนสวช.หนองบัวลำภู

ขอแนบไฟล์ข้อเสนอแนะจาก ผศ.ดร.ภัสวดี นิตเกษตรสุนทร เพื่อให้ท่านได้แก้ไขงานวิจัยให้
สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นค่ะ

ทั้งนี้ ขอให้ท่านดำเนินการแก้ไขงานวิจัยภายในหนึ่งสัปดาห์นะคะ (ส่งงานไม่เกิน 18 พ.ย.51
) และขอความอนุเคราะห์ให้ส่งไฟล์งานวิจัยฉบับที่ได้แก้ไขสมบูรณ์ (ทุกบท/ทุก
ส่วน) กลับมาที่ e-mail :

มสธ. passawalee@yahoo.com และ ji_buaprommee@yahoo.com

รวมทั้ง Cc ส่งไฟล์ให้กับ สวช. resoncc@hotmail.com อีกครั้งหนึ่งค่ะ เนื่องจากจะต้องมี
นำเสนอให้อาจารย์ผู้ตรวจได้พิจารณาผลงานอีกรอบหนึ่ง จึงจะสามารถลงนามพิจารณารับรอง
คุณภาพงานวิจัยของท่านได้ค่ะ

หมายเหตุ : ในกรณีที่เอกสารของท่านเป็นไฟล์ขนาดใหญ่ขอให้จัดส่ง CD มายังผู้ประสานงาน
มสธ. (ติดต่อขอรับที่อยู่ได้ที่เบอร์โทรด้านล่างค่ะ)

ณัฐมน บัวพรมมี (มสธ.) ประสานงานโครงการวิจัยสวช.

เบอร์ 081-544 6057 E-mail : ji_buaprommee@yahoo.com

(หากท่านได้รับไฟล์ข้อเสนอแนะเรียบร้อยแล้ว รบกวน Reply อีเมลเพื่อแจ้งกลับหรือติดต่อที่
เบอร์โทรนี้ค่ะ)

- **ทำเครื่องหมายว่าอ่านแล้ว**
- **ทำเครื่องหมายว่ายังไม่ได้อ่าน**
- **อีเมลขยะ**

-
- **พิมพ์**
 - **ดูข้อความต้นฉบับ**

© 2008 Microsoft
สิทธิ์ส่วนบุคคล
ข้อกำหนดการใช้

วิธีใช้
ศูนย์รวม
บัญชี
คำติชม

๓.๒ วิธีการสมัครเข้ากลุ่ม.....
.....
.....
.....

๓.๓ งบประมาณหรือเงินทุนจากแหล่งใดบ้าง.....
.....
.....

๓.๔ วิธีดำเนินการของกลุ่มคือ.....
.....
.....
.....

๓.๕ ท่านมีการจัดการเกี่ยวกับรายรับรายจ่ายอย่างไร.....
.....

๓.๖ รายรับ.....บาท/เดือน

๓.๗ รายจ่าย.....บาท/เดือน

๓.๘ การช่วยเหลือจากทางราชการ อื่นๆ

๓.๙ ผู้มาเยือนมีกลุ่มใดบ้าง

๓.๑๐ ปัญหาที่พบในกลุ่มคือ.....
.....
.....

ตอนที่ ๔ ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดรูปแบบการแสดงกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

๔.๑ การแสดงที่ใช้ในการต้อนรับมีอะไรบ้าง.....

.....
.....

๔.๒ พิธีกรรมในการต้อนรับ

.....
.....
.....

๔.๓ สถานที่ที่พานักท่องเที่ยวไปเที่ยวชม

.....
.....
.....

๔.๔ การแสดงออกอื่นๆ ที่มี

.....
.....
.....

ตอนที่ ๕ ข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

๕.๑ การที่ท่านมารวมกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล มีผลอย่างไรต่อชุมชนท่านด้านเศรษฐกิจ.....

.....
.....

๕.๒ การที่ท่านมารวมกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล มีผลอย่างไรต่อชุมชนท่านด้านสังคม.....

.....
.....

๕.๓ การที่ท่านมารวมกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล มีผลอย่างไรต่อชุมชนท่านด้านวัฒนธรรม.....

.....
.....

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์

(.....)

๓.๒ วิธีการสมัครเข้ากลุ่ม.....

.....

.....

.....

๓.๓ งบประมาณหรือเงินทุนจากแหล่งใดบ้าง.....

.....

.....

.....

๓.๔ วิธีดำเนินการของกลุ่มคือ.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๕ ท่านมีการจัดการเกี่ยวกับรายรับรายจ่ายอย่างไร.....

.....

.....

๓.๖ รายรับ.....บาท/เดือน

๓.๗ รายจ่าย.....บาท/เดือน

๓.๘ การช่วยเหลือจากทางราชการ อื่นๆ

.....

.....

๓.๙ ผู้มาเยือนมีกลุ่มใดบ้าง

.....

.....

๓.๑๐ ปัญหาที่พบในกลุ่มคือ.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๔ ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดรูปแบบการแสดงกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

๔.๑ การแสดงที่ใช้ในการต้อนรับมีอะไรบ้าง.....

.....
.....

๔.๒ พิธีกรรมในการต้อนรับ

.....
.....
.....

๔.๓ สถานที่ที่พานักท่องเที่ยวไปเที่ยวชม

.....
.....
.....

๔.๔ การแสดงออกอื่นๆ ที่มี

.....
.....
.....

ตอนที่ ๕ ข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

๕.๑ การที่ท่านมารวมกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล มีผลอย่างไรต่อชุมชนท่านด้านเศรษฐกิจ.....

.....
.....

๕.๒ การที่ท่านมารวมกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล มีผลอย่างไรต่อชุมชนท่านด้านสังคม.....

.....
.....

๕.๓ การที่ท่านมารวมกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล มีผลอย่างไรต่อชุมชนท่านด้านวัฒนธรรม.....

.....
.....

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์

(.....)

ผู้ให้สัมภาษณ์

หนูแดง เดชกุล	อายุ ๗๖ ปี	กลุ่มผู้แสดง
คำสิงห์ ศรีลาวงศ์	อายุ ๖๕ ปี	ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทัน
จำรัส วาปีโส	อายุ ๔๕ ปี	ครูโรงเรียนบ้านร่มเกล้า
สีลา ศรีลาวงศ์	อายุ ๗๗ ปี	กลุ่มผู้แสดง
พุดรา เดชกุล	อายุ ๗๐ ปี	กลุ่มผู้แสดง
ผมแพง เดชกุล	อายุ ๗๐ ปี	กลุ่มผู้แสดง
คำ กาทหลง	อายุ ๘๐ ปี	กลุ่มผู้แสดง
คำพันธ์ กาทหลง	อายุ ๖๗ ปี	ชาวบ้านถ้ำกลองเพล
หนูพันธ์ บุญประคม	อายุ ๗๖ ปี	ชาวบ้านถ้ำกลองเพล
ชาวี บุญประคม	อายุ ๗๗ ปี	ชาวบ้านถ้ำกลองเพล
บัญชา สุปัญญา	อายุ ๔๒ ปี	ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู
นุจันย์ เดชกุล	อายุ ๓๕ ปี	ประธานกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล
เส็ง บุญจอง	อายุ ๖๐ ปี	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล
เลิศ สุวรรณรัตน์	อายุ ๖๔ ปี	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล
หนูถิน วงษ์ป๋อง	อายุ ๔๙ ปี	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล
สมรักษ์ คำแสน	อายุ ๔๙ ปี	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล
วากี คำแสน	อายุ ๔๘ ปี	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล
บรรเลง ศรีลาวงศ์	อายุ ๕๕ ปี	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

ผู้ให้สัมภาษณ์

หนูแดง เดชกุล	อายุ ๗๖ ปี	กลุ่มผู้แสดง
คำสิงห์ ศรีลาวงศ์	อายุ ๖๕ ปี	ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทัน
จำรัส วาปีโส	อายุ ๔๕ ปี	ครูโรงเรียนบ้านร่มเกล้า
สีลา ศรีลาวงศ์	อายุ ๗๗ ปี	กลุ่มผู้แสดง
พุดรา เดชกุล	อายุ ๗๐ ปี	กลุ่มผู้แสดง
ผมแพง เดชกุล	อายุ ๗๐ ปี	กลุ่มผู้แสดง
คำ กาหลง	อายุ ๘๐ ปี	กลุ่มผู้แสดง
คำพันธ์์ กาหลง	อายุ ๖๗ ปี	ชาวบ้านถ้ำกลองเพล
หนูพันธ์ บุญประคม	อายุ ๗๖ ปี	ชาวบ้านถ้ำกลองเพล
ซารี บุญประคม	อายุ ๗๗ ปี	ชาวบ้านถ้ำกลองเพล
บัญชา สุปัญญา	อายุ ๔๒ ปี	ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู
นุจันย์ เดชกุล	อายุ ๓๕ ปี	ประธานกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล
เส็ง บุญจอง	อายุ ๖๐ ปี	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล
เลิศ สุวรรณรัตน์	อายุ ๖๔ ปี	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล
หนูถิน วงษ์ป๋อง	อายุ ๔๙ ปี	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล
สมรักษ์ คำแสน	อายุ ๔๙ ปี	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล
วากี คำแสน	อายุ ๔๘ ปี	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล
บรรเลง ศรีลาวงศ์	อายุ ๕๕ ปี	สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

ภาพที่ ๒๗ การนำเสนอข้อมูลให้กับชุมชนและแสดงความคิดเห็น

ภาพที่ ๒๘ การนำเสนอข้อมูลให้กับชุมชนและแสดงความคิดเห็น โดยปราชญ์ชาวบ้าน

ภาพที่ ๒๙ วัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภูและประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู

ภาพที่ ๓๐ ประธานสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทัน

ภาพที่ ๓๑ ประชุมเสวนาการจัดรูปแบบการแสดงในกลุ่มโฮมสเตย์และการเตรียมรับประเมิน

ภาพที่ ๓๒ ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดหนองบัวลำภู

ภาพที่ ๓๕ ผ้าไหมทอมือกลุ่มทอผ้าไหมในบ้านถ้ำกลองเพล

ภาพที่ ๓๖ สตรีทอกรสาวหрок(ผลิตเส้นไหม)

ภาพที่ ๓๗ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดทำโครงการ

ภาพที่ ๓๘ การฟ้อนรำการแสดงหมอลำกลอน

ภาพที่ ๓๙ การร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดการกลุ่มที่ฝึกสัมผัสวัฒนธรรมชนบท
โดยคณะจากสำนักงานจังหวัดหนองบัวลำภู และภาคเอกชน

ภาพที่ ๔๐ เยาวชนเข้ามีส่วนร่วมโดยเป็นมัคคุเทศก์น้อยในการนำเที่ยว

ภาพที่ ๔๑ การนำรถไถที่ใช้ในภาคเกษตรกรรมมาร่วมในการให้บริการนำเที่ยวชมวัดถ้ำซ้องทอง และวัดถ้ำหากมวง ชมวิถีชีวิตชาวบ้าน

ภาพที่ ๔๒ คณะหมอลำสุนันทา ศิลปินที่รับจ้างแสดงทั้งในประเทศไทยและ สปป.ลาว แม่ครูของเยาวชนและผู้ใหญ่ที่มาสอนรำกลอนแบบดั้งเดิมที่บ้านถ้ำกลองเพล

กองทุนสนับสนุนการวิจัย, สำนักงาน. (๒๕๔๘) **สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาภาพรวมงานวิจัย.**

กรุงเทพฯ : ซีโน ดีไซน์.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (๒๕๔๘ : ๑๒๐-๑๒๒) ศึกษา ศักยภาพและกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น แบบสาระบันเทิงของหมอลำ เขียนในความสำคัญว่า หมอลำนับเป็นมหรสพที่ผูกพันกับชาวอีสานมานาน จนกระทั่งทุกวันนี้หมอลำยังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายติดกับสื่อพื้นบ้านประเภทอื่นๆ ที่สำคัญคือหมอลำเป็นสื่อที่ให้ทั้งสาระความรู้และความบันเทิง(Eduainment) แม้จะมีฐานะเป็นสื่อที่อยู่ในชุมชนแต่รัฐบาลนำมาใช้เป็นสื่อรณรงค์ หรือเพื่อเผยแพร่ข่าวสาร เป็นบางครั้งบางคราวตามกระแสความสนใจของแต่ละยุคสมัยเท่านั้น หมอลำกลอนรุ่นโบราณ ต้องดิ้นรนอยู่อย่างยากลำบาก ในขณะที่หมอลำพันทางอยู่รอดได้ โดยมีเพียงร่างที่เป็นหมอลำแต่ขาดจิตวิญญาณของหมอลำที่แท้จริง จากการศึกษาพบว่าหมอลำมีอยู่ ๔ ประเภท คือ

๑. หมอลำกลอน เป็นหมอลำประเภทดั้งเดิม มีประสบการณ์การลำสูง มีการสั่งสมความสามารถและมีสุนทรียะในการแสดงมีความสามารถสูงในการว่ากลอน รูปแบบการนำเสนอเรียบง่าย

๒. หมอลำกลอนซึ่ง มักเป็นหมอลำกลอนมาก่อน แต่มีการพัฒนาโดยเริ่มเอาดนตรีสมัยใหม่เข้ามาประกอบการแสดง มีการร้องเพลงประกอบการลำ อาจจะมีระดับสุนทรียะและความลึกซึ้งของเนื้อหาน้อยลง

๓. หมอลำซึ่ง มีประวัติความเป็นมาสั้นที่สุด ส่วนใหญ่ผู้แสดงมีอายุอยู่ระหว่าง ๑๘-๒๕ ปี เท่านั้น มีประสบการณ์การเรียนรู้เพียงเล็กน้อย ให้ความสำคัญกับรูปร่างหน้าตา รูปแบบการแสดงสมัยใหม่ เน้นการเต้นมากกว่าการลำ

๔. เป็นการผสมผสานการแสดงทั้งแบบใหม่เข้ากับแบบดั้งเดิม คือมีการลำเรื่อง มีนักแสดงครั้งละหลายๆ มักมีการสืบทอดกันสายตระกูลและดำเนินการเป็นธุรกิจ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ/สกุล	อุไรวรรณ ศิริโยธา
วัน/เดือน/ปีเกิด	30 มีนาคม 2494
สถานที่เกิด	อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	29/1 หมู่ที่ 2 ตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2510 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสตรีรักษาดินแดน จังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2511 ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา(ป.ก.ศ.) วิทยาลัยครูมหาสารคาม พ.ศ. 2528 ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ) สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. 2546 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ตำแหน่งงานปัจจุบัน	วัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู
สถานที่ทำงาน	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ/สกุล	บัญชา สุปัญญา
วัน/เดือน/ปีเกิด	15 เมษายน 2509
สถานที่เกิด	โรงพยาบาลมหาราช จังหวัดนครราชสีมา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	44 หมู่ที่ 8 อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2528 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนโนนสังวิทยาคาร จังหวัดอุดรธานี พ.ศ. 2543 ระดับอนุปริญญาวิทยาศาสตร สาขาเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันราชภัฏเลย พ.ศ. 2545 ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาพัฒนาชุมชน สถาบันราชภัฏเลย พ.ศ. 2548 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม) สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย พ.ศ. 2549 ศึกษาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำแหน่งงานปัจจุบัน	คณะกรรมการบริหารสมาคมสภาวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัดหนองบัวลำภู ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู รองประธานหอการค้าจังหวัดหนองบัวลำภู
สถานที่ทำงาน	สำนักงานสภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู สำนักงานหอการค้าจังหวัดหนองบัวลำภู

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ/สกุล	จินตนา กงเพชร
วัน/เดือน/ปีเกิด	9 กรกฎาคม 2509
สถานที่เกิด	24 หมู่ที่ 10 อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	89 หมู่ที่ 3 อำเภอหนองบัวซอ จังหวัดอุดรธานี
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2522 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสตรีกาญจนบุรี “กาญจนานุเคราะห์” จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2528 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนโนนสังวิทยาคาร อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู พ.ศ. 2530 ระดับอนุปริญญา ประกาศนียบัตรพยาบาลและผดุงครรภ์ (ระดับต้น) วิทยาลัยพยาบาลอุดรธานี พ.ศ. 2535 พยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2546 หลักสูตรระยะสั้น การพยาบาลครอบครัว พ.ศ. 2548 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม) สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย พ.ศ. 2549-ปัจจุบันศึกษาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำแหน่งงานปัจจุบัน	พยาบาลวิชาชีพ 7 วช รักษาราชการแทนผู้อำนวยการ กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
สถานที่ทำงาน	องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู
ผลงานการวิจัย	พ.ศ. 2546 กระบวนการผลิตหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาบ้านโค้งสวรรค์ พ.ศ. 2550 การศึกษาดูงาน การจัดการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ประเทศสาธารณรัฐเกาหลีใต้ พ.ศ. 2551 การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหาร จัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการแสดง พื้นบ้านกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ/สกุล	รสสุคนธ์ หาญธงชัย
วัน/เดือน/ปีเกิด	20 มกราคม 2511
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	27/18 ถนน โภคานุสรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2529 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี พ.ศ. 2534ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) วิทยาลัยครูอุดรธานี พ.ศ. 2539 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำแหน่งงานปัจจุบัน	นักวิชาการวัฒนธรรม 6 ว
สถานที่ทำงาน	วัฒนธรรมจังหวัดหนองบัวลำภู

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ/สกุล	จรัส วาปีไธ
วัน/เดือน/ปีเกิด	16 พฤษภาคม 2502
สถานที่เกิด	อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	215 หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2519 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนลำปลายมาศวิสามันต์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2521 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2525 ระดับปริญญา ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาภาษาไทย วิทยาลัยคณาาสตร์ จังหวัดมหาสารคาม
ตำแหน่งงานปัจจุบัน	ครูชำนาญการพิเศษ
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนร่มเกล้า ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ/สกุล	นุจรรย์ เดชกุล
วัน/เดือน/ปีเกิด	8 พฤษภาคม 2520
สถานที่เกิด	อำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	16 หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2532 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนร่มเกล้า ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู พ.ศ. 2535 ประกาศนียบัตรวิชาชีพ คณะคหกรรมศาสตร์ วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุดรธานี พ.ศ. 2537 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง คณะคหกรรมธุรกิจ วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุดรธานี พ.ศ. 2539 ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต(กศ.บ) สาขาการประถมศึกษา วิทยาลัยครูอุดรธานี
ตำแหน่งงานปัจจุบัน	ประธานกลุ่มโฮมสเตย์บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ประธานสตรีสมาคมสหพันธ์เกษตรกรเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย (ระดับภาคและระดับประเทศ)
สถานที่ทำงาน	16 หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู